

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

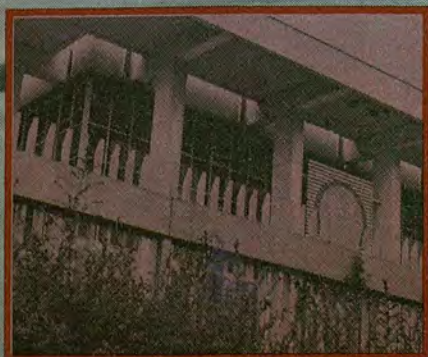
Πώς «γεννιέται»
ένα απόρρητο έγγραφο

Περίοδος Β', Τεύχος 59, Σάββατο 27 Νοεμβρίου 1976

Δρχ. 20

ΕΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ:

«στρατηγείο» του «'Αττίλα II»
ή πρεσβεία τῶν ΗΠΑ στή Λευκωσία!

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Ήρωικό θρίλλερ δοσμένο με κινηματογραφική μορφή, εύθυμο γράφημα που φθάνει μέχρι το «χοντρό καλαμπούρι» και συγχρόνως μάθημα ψυχανάλυσης, κοινωνιολογίας και πολιτικής, ή «Ευρώπη του Ίησου Μπάλντερ» είναι στην πραγματικότητα ΤΡΙΑ ΒΙΒΛΙΑ άριστου γρηναριακά δεμένα μεταξύ τους: ένα μυθιστόρημα έπιστημονικής φαντασίας με πολύ χιούμορ αλλά και περιπετειώδη κατασκοπευτική πλοκή, ένα σενάριο έκπληκτικής δράσεως (μέ όλα τά απαραίτητα στοιχεία: άπίθανες εικόνες, σέξ, βία) και κυρίως ένα έπιστημονικό σύγγραμμα που έξηγει άκριβέστατα κι εύκολονόητα πώς ή οίκογένεια, τό σχολείο, τό συνδικάτο φορμάρουν τή σκέψη, τή νοοτροπία, τή λογική, τόν ψυχισμό του ανθρώπου.

Μίγμα Τσιφόρου (όταν π.χ. περιγράφει τόν βιασμό του ήλεκτρονικού έγκεφάλου από τούς φοιτητές), Άντερσεν (τό παιδικό παραμύθι), Άγκάθα Κρίστι (ποιός έτοιμάζει δικτατορία;), Φλέμιν (ή τζεημσποντική επανάσταση του Ίησου κατά των δικτατόρων), Ντοστογιέφσκυ (ό Σατανάς κι ό Μπάλντερ) και όλόκληρης έγκυκλοπαίδειας ψυχανάλυσης, κοινωνιολογίας, πολιτικοοικονομικών έπιστημών, ό συγγραφέας είναι και κάτι περισσότερο. Γιατί περιγράφει πώς δουλεύει ψυχο-βιολογικά τό μηχανάκι «Άνθρωπος» (και πώς δουλεύεται - κοροϊδεύεται από τήν έξουσία-κοινωνία), και συγχρόνως μάς καλεί νά φτιάξουμε έξω από γερασμένες ιδεολογίες αυτήν τήν Ευρώπη, όπου καθένας μας θά είναι δημιουργός έλεύθερος και από τό παρελθόν και από τό μέλλον.

Βασίλη Βασιλάτου

Η ΕΥΡΩΠΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΜΠΑΛΝΤΕΡ

Η ΑΥΓΗ

κάθε Κυριακή
16 σελίδες

- με πλούσιο περιεχόμενο
- με νέο έπιτελείο συνεργατών

Η ΑΥΓΗ

στην πρώτη γραμμή της πάλης
για τή δημοκρατία και τήν ανεξαρτησία
της Χώρας
για τήν ένότητα και τήν ανανέωση
του κομμουνιστικού κινήματος

**αγοράζετε
διαδίδετε
τήν
ΑΥΓΗ**

Η ΑΥΓΗ

κάθε πρωί

- ζωντανή ενημέρωση
- αδέσμευτη έρευνα
- ελεύθερη κριτική

PYLARINOS

**ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ
ΣΤΑ ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

N. ΚΑΚΑΟΥΝΑΚΗ: Κύπρος και 'Αμερικανοί.....	6
ΕΙΔΙΚΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗ: 'Ο χαλκός της Κύπρου.....	8
'Ενα απόρρητο έγγραφο «γεννιέται».....	12
A. ΦΑΚΙΝΟΥ: ΕΟΚ: μέσα ή έξω;.....	15
M. ΚΑΜΑΤΣΟ: Συζητήσεις στη φυλακή.....	18
X. ΡΙΧΤΕΡ: 'Ο Γ. Παπανδρέου.....	24
A. ΜΑΝΙΤΑΚΗ: 'Εθνική αστική τάξη.....	30
Γ. ΠΑΠΑΛΕΟΝΑΡΔΟΥ-Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ:	
T. Λειβαδίτης.....	33
I. ΚΙΟΥΡΤΣΑΚΗ: Λαϊκός πολιτισμός.....	38
Καλλιτεχνικές σελίδες.....	41
ΔΙΑΛΟΓΟΣ.....	50
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ Δ' ΤΟΜΟΥ	52

Κάθε ένυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική γνώμη του συγγραφέα του.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕ- ΟΡΗΣΗ: Δημοχάρους 60, 'Αθήνα 601.

Τηλ: σύντ. 732-819 - διαχ. 732-713
● Έκδότης: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑ-
ΚΗΣ, Δεινοκράτους 131. ● Υπεύθυνος
Τυπογραφείου: ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ,
Βασ. 'Αλεξάνδρου 26, 'Αγ. 'Ανάρχου. ●
Καλλιτεχνική επιμέλεια: ΜΙΛΤΟΣ ΚΑ-
ΡΑΤΖΑΣ. ● Διαφημίσεις: ΕΥΑΓ. ΘΕΟΦΥ-
ΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ. ● 'Ατελιέ: Α.Σ. ΚΟΥΝ-
ΔΟΥΡΑΚΗ, Πετσόθου 12 ● Τό «ΑΝΤΙ»
φωτοστοιχειοθετείται στην «ΦΩΤΟ-
ΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ, Βασ. 'Αλεξάνδρου 2,
Χίλτον, και τυπώνεται στις εγκαταστά-
σεις των Γενικών 'Εκδοτικών 'Επιχειρή-
σεων «ΣΤ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ» Ο.Ε., 'Ιασιού
5, Περιστέρι.

ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΟΥ ΦΑΡ-ΟΥΕΣΤ

Στις 16 Νοεμβρίου ολοκληρώθηκε η όχύρωση της Πρεσβείας των ΗΠΑ στην 'Αθήνα. 'Ετσι, από σύμβολο του "έλεύθερου και άνοικτου πνεύματος της 'Αμερικανικής Δημοκρατίας", που την ήθελε ο άρχι-τέκτονας της WALTER GROPIUS, κατάντησε έκτοπλάσμα των προκεχωρημένων φυλακών του Φάρ Ούέστ: 'Η άτσάλινη θωράκιση μειώνει στους θαμνones της τό αίσθημα ανασφάλειας που δημιουργεί ένα περιβάλλον κάθε άλλο παρά φιλικό.

Πώς έχει συντελεστεί ή μεταστροφή των αίσθημάτων του 'Ελληνι-κού Λαού απέναντι στις ΗΠΑ στο διάστημα μιας 30ετίας; "Οχι βέ-βαια έξ άφορμής μιας κακόπιστης προπαγάνδας" αλλά έξ αίτίας της κακόγουστης πρακτικής της 'ιδίας της άμερικανικής πολιτικής. 'Η πρακτική αυτή άποδείχτηκε πολύ πειστική για τούς Έλληνες - αλλά όχι βέβαια μόνον για τούς Έλληνες - σχετικά μέ την πλαστότητα των "γενικών διακηρύξεων" των ΗΠΑ που διάφοροι πλασιέ, προσπά-θησαν νά μās διαφημίσουν. 'Η πλαστότητα των άμερικανικών διακη-ρύξεων καταδείχτηκε χωρίς άμφισβήτηση στά γεγονότα της έπταετίας και στην Κυπριακή τραγωδία.

Στις έπόμενες σελίδες, οί άναγνῶστες μας θά βρουν τά στοιχεΐα της ώμης επέμβασης των ΗΠΑ στο Κυπριακό δρώμα: 'Η 'Αμερικανική πρεσβεία της Λευκωσίας είχε μεταβληθεί σε στρατηγεΐο του 'Αττίλα

Π.

'Απροσχημάτιστη και κυνική, ή άμερικανική πολιτική έπιμένει νά ήγεμονεύει τις τύχες των Λαών της 'Ανατ. Μεσογείου. Πώς άντιδρά ή έλληνική Κυβέρνηση; 'Επιστρατεύει όλες τις δυνάμεις της για νά "άπαλύνει" τις έντυπώσεις και νά πείσει ότι τά φιλοαμερικανικά της αίσθήματα συμμερίζονται όλοι οί Έλληνες. 'Η στάση αυτή έμπε-ριέχει τά στοιχεΐα μιας ύποταγής.

Κανείς σοβαρός άνθρωπος δέν ζητά την καταστροφή μιας ξένης πρεσβείας. 'Αλλά δέν σημαίνει αυτό ότι και μόνη ή άναγγελα μιας πορείας μέ κατεύθυνση την άμερικάνικη πρεσβεία θά προκαλεί γενι-κή πολιτική άναστάτωση και έξαπόλυση προβοκατορολογίας. Οί πολι-τικές έκδηλώσεις δέν θά καθορίζονται από τις διαθέσεις του κόμ-ματος που κυβερνά. Αύτή ή τακτική μπορεί νά μās οδηγήσει όπου-δήποτε: "Οχι μόνον "είς την δύσιν όπου άνήκομεν" αλλά και στο Φάρ Ούέστ που θέλουν κάποιοι νά μās οδηγήσουν.

Ο έκδότης

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: έξάμηνη 260 δρχ. - έτήσια 520 δρχ. 'Ετήσια 'Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ. 1.000 δρχ. - Για μαθητές, σπούδαστες έκ-πτωση 15%. ● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εύρωπη - Μεσογ. χώρες: έξά-μηνη: άπλή δολ. 10, άεροπ. δολ. 13 - έτήσια: άπλή δολ. 20, άεροπ. δολ. 25-Η.Π.Α. - Καναδάς - 'Ανατ. 'Ασία: έξάμηνη: άπλή δολ. 10, άεροπ. δολ. 17-έτήσια: άπλή δολ. 20, άεροπ. δολ. 34 - Αύστραλία - 'Ωκεανία: έξάμηνη: άπλή δολ. 10, άεροπ. δολ. 24-έτήσια: άπλή δολ. 20, άεροπ. δολ. 47 ● 'Εμβάσματα, τραπεζικές έπιταγές: ΧΡΗΣΤΟΝ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΝ, Δημοχά-ρους 60, ΑΘΗΝΑ 601. ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20.

Κεντρική διάθεση του «ΑΝΤΙ»
● για τά βιβλιοπωλεία της 'Αθήνας:
Στά γραφεία
του «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732.713
● για τά βιβλιοπωλεία Β. 'Ελλάδας:
Βιβλιοπωλείο «Ξένος Τύπος»,
N. Κοτζιάς και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279-720, Θεσ/νίκη

Ίσως δέν ἔφθασεν ἀκόμη ὁ καιρός.
Νά μὴ διαζόμεθα· εἶναι ἐπικίνδυνον πράγμα ἡ
βία.
Τά πρόωρα μέτρα φέρουν μεταμέλεια.
Ἐχει ἄτοπα πολλά, θεδαίως καὶ δυστυχῶς, ἡ
Ἀποικία.
(Κ.Π. ΚΑΒΑΦΗΣ: «Ἐν Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἀποικίᾳ 200 π.Χ.»)

ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ - Ράλλης - Παπαληγούρας - Γεροκωστό-
πουλος, πάσχισαν, τὴν περασμένη Κυριακὴ, νὰ μᾶς ξεναγήσουν
στὴ χώρα τῶν θαυμάτων... Κάποια ταλάντευση εἶχε, πρὸς σι-
γμὴ, ὁ κ. Γεροκωστόπουλος, ἀντιπρόεδρος τῆς Διοικούσας
Ἐπιτροπῆς τῆς «Νέας Δημοκρατίας», ἀλλὰ γρήγορα ἐναρμονί-
σθηκε μὲ τοὺς ἄλλους: «Τὰ θαύματα, εἶπε, πραγματοποιοῦνται
μόνον ἀπὸ θεϊκὲς δυνάμεις... Ἀλλὰ στὴ σφαῖρα τῆς πολιτικῆς,
εἶναι ἐπιτρεπτός ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν ἐπιτευγμάτων σάν θαύ-
ματα. Μὲ τὴν ἐννοία αὐτή, τὰ ὅσα ἐπιτελέσθηκαν ἀπὸ τὴν κυ-
βέρνηση Καραμανλῆ, στὰ δυὸ τελευταῖα χρόνια, ἀποτελοῦν
θαύματα...»

Θαύματα ἐπὶ θαυμάτων, λοιπόν - κι ἄς εἶχε πει ὁ κ. Καρα-
μανλῆς, τέσσερις μόλις μέρες πρὶν (ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴ Βιέν-
νη), ὅτι τὰ πράγματα δέν πᾶνε καὶ καλά, στὸ ἐσωτε-
ρικό τῆς... Μεγάλῃς Ἑλληνικῇς Ἀποικίας!

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ ὁργανωτὲς τῆς γιορτῆς, γιὰ τὴ δεύ-
τερη ἐπέτειο τῆς ἐκλογικῆς νίκης τῆς «Νέας Δημοκρατίας», δέν
εὐτύχησαν - τουλάχιστον χρονικά. Ἡ γιορτὴ συνέπεσε μ' ἓνα
κορυφαῖο - καὶ πηχναῖο - ἐξάσθηλο τοῦ «Βήματος», πού ἔλεγε
ὅτι οἱ ἐμπιστοὶ τοῦ Κωνσταντίνου κατασκευάζουν ἤδη, στὸ
παρασκήνιο, τὸ ἐπίσημο μοναρχικό κόμμα, μὲ πρῶτο στόχο τὴ
διάσπαση τῆς «Νέας Δημοκρατίας»... Μιά δευτέρη ἀτυχὴς
συγκυρία ἦταν τὸ ἀρθρο τοῦ τῶς προέδρου τῆς Δημοκρατίας
κ. Μιχ. Στασινόπουλου, πού θύμιζε τὴν παλιά ρῆση: «Ἐξουσία
πού δέν ὑπόκειται σέ ἔλεγχο, παραφρονεῖ». (Καὶ ὅπως εἶναι
γνωστό, συνήθης μορφὴ «ἐλέγχου» στὸ κυβερνῶν κόμμα, εἶναι
ὁ μονόλογος). Ἀλλὰ προπαντὸς ἡ γιορτὴ συνέπεσε μὲ τίς θλι-
βερότητες καὶ μικροψυχίες πού, μιά ἐβδομάδα πρὶν, εἶχαν ἐπι-
δείξει οἱ δελφίνοι τῆς «Ν.Δ.» - τοῦ ἀρχηγοῦ ἀπουσιάζοντος
στὸ ἐξωτερικό - μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπέτειο τοῦ Πολυτεχνείου.

Ὅλα αὐτά, ὥστόσο, δέν ἐμπόδισαν τὸν κ. Καραμανλῆ νὰ
ἀναφερθεῖ στὴν... Ταϊλάνδη (συνορεύει μὲ τὴ Βιρμανία, τὸ
Λάος, τὴν Καμπότζη καὶ τὴ Μαλαισία) ἢ στὴν Ἀργεντινὴ (ἔχει
τέσσερις φορές τὴν ἔκταση τοῦ Τέξας, ὅπως ἀναφέρει ἡ ἀμερι-
κανικὴ ἐγκυκλοπαίδεια), προκειμένου ν' ἀποδείξει ὅτι, χωρὶς
τὴ «Ν.Δ.», ἡ χώρα θά πῆγαινε κατὰ κρημνῶν. Ἡ «Νέα Δημο-
κρατία», εἶπε, ὑπῆρξε «προϊὸν ἐθνικῆς ἀνάγκης».

Ὡστόσο, σέ μιά ἄλλη περίπτωση, ἡ ἀξιολόγηση τοῦ κ. Κα-
ραμανλῆ ἦταν διαφορετικὴ: «Ἀν δέν τοὺς εἶχα φτιάξει καὶ
κόμμα - εἶχε ἐμπιστευθεῖ σ' ἓνα δημοσιογράφου - θά ἦσαν σή-
μερα χίλια κόμματα...»

Οἱ Ἕλληνες στὴ χώρα τῶν θαυμάτων

Φυσικά θά περίμενε κανεὶς ὅτι οἱ ἐπιτελεῖς καὶ τὰ κεντρικά
στελέχη τῆς πρώην ΕΡΕ, θά ἦταν σήμερα στοιχειωδῶς σεμνοί,
μιά καὶ θά μπορούσαν, ἂν ἔλειπε ὁ ἀρχηγός, νὰ ἦταν τώρα «χί-
λια κόμματα»... Ἀλλὰ, κατὰ κανόνα, οἱ δελφίνοι εἶναι προ-
κλητικότεροι τοῦ ἀρχηγοῦ. Σέ σημεῖο ὥστε ὁ δελφίνος Ράλλης
νὰ δίνει μαθήματα... ἐσωτερικῆς κομματικῆς δημοκρατίας στὰ
ἄλλα κόμματα! «Τὸ 1977, εἶπε, θά γίνεῖ τὸ π ρ ο σ υ ν ἔ δ ρ ι ο
τοῦ κόμματός μας... Καὶ εὐχομαὶ οἱ ἄλλοι νὰ μᾶς μιμηθοῦν». Αὐτό,
ὅταν τὸ ΚΚΕ Ἐσωτερικοῦ ὁργάνωσε ἤδη τὸ συνέδριό
του καὶ δύο ἄλλα κόμματα, ἡ ΕΔΗΚ καὶ τὸ ΚΚΕ, ἐξαγγείλαν
ὅτι προχωροῦν στὴν ὁργάνωση τῶν δικῶν τους συνεδρίων -
καὶ ὄχι προσυνεδρίων.

Ἀλλὰ προφανῶς ὁ δελφίνος εἶχε κατὰ νοῦ τὸ ΠΑΣΟΚ. Ὅχι
τόσο γιὰ τὴν... μὴ σύγκληση τοῦ συνεδρίου του, ὅσο γιὰ τὴν τε-
λευταία πρωτοβουλία τοῦ Α. Παπανδρέου, γιὰ τὴ συνένωση
τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Πῶς εἶναι δυνατόν -
ρῶτησε ὁ κ. Ράλλης - νὰ ὑπάρξει «συνένωση τῆς δημοκρατικῆς
παρατάξεως», χωρὶς τὸ 55%; «Υπάρχει δημοκρατία, χωρὶς
πλειοψηφία;»

Βέβαια, θά μπορούσε νὰ ρωτήσῃ κανεὶς ἂν νοεῖται πλειο-
ψηφία χωρὶς ἐσωτερικό διάλογο ἢ ἂν ἡ ἐμμονὴ σ' ἓνα αὐταρ-
χικό πνεῦμα στενῆς κομματικῆς πολιτικῆς, πού χαρακτηρίζει
τὸ κυβερνῶν κόμμα, συμβαδίζει μὲ τὴ δημοκρατία. Ὅμως, ὅλες
οἱ ἐνδείξεις πείθουν ὅτι, τελικά, ἡ «Νέα Δημοκρατία» δέν ἔχει
λόγους ν' ἀνησυχεῖ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴν πρωτοβουλία τοῦ ΠΑ-
ΣΟΚ. Ἀτυχῶς, γιὰ μιά ἀκόμα φορά, τὰ κόμματα τῆς ἀντιπολί-
τευσης ἐδείξαν ὅτι δέν μποροῦν νὰ συντονίσουν τὰ βήματά
τους καὶ νὰ ἀσκήσουν, μὲ τὴν ἀνάληψη ἐνωτικῶν ἐνεργειῶν,
θετικὴ πῆση στὴν κυβέρνηση - πῆση πού θά διευκόλυνε,
ὅπωςδήποτε, τὴν παρέμβαση τοῦ λαοῦ στὶς κρίσιμες τοῦτες
ὥρες τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς. Ἀποτέλεσμα: Οἱ κομψασμοὶ τῆς
«Ν.Δ.» ὅτι, ἂν γίνονταν σήμερα ἐκλογές, ὁ κ. Καραμανλῆς θά
ἐπαίρνε «πολὺ παρὰ τὸν ἀπὸ τὸ 55%», καὶ ἀκόμα ἡ ἐμμεση
προβολὴ καὶ προπαγάνδη τοῦ μοντέλου τῶν δύο κομμάτων -
ἄς ποῦμε τοῦ Ρεπουμπλικανικοῦ καὶ τοῦ Δημοκρατικοῦ...

Κατὰ τὰ ἄλλα, ἡ σύναξη τῆς περασμένης Κυριακῆς, στὸ
«Παλλάς», εἶχε ὅλα τὰ χαρακτηριστικά τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τῶν
δελφίνων τῆς «Νέας Δημοκρατίας»: Μεσσιανισμὸ, ἐπαρση καὶ,
φυσικά, ἀποφυγὴ κάθε ἀναφορᾶς στὴν ἐξωτερικὴ ἀπειλὴ ἢ
στὴν ὑπονόμηση τῆς δημοκρατικῆς μας πορείας, μιά καὶ ἡ
Βουλὴ (τὸ εἶπαμε δά!) ἐνημερώνεται δυὸ φορές μόνο τὸν χρό-
νο... Καί, βέβαια, τὴ σύναξη διέτρεξε ὁ ἀντικομμουνισμός, ἡ
ἐξοργιστικὴ - ἀπολογητικὴ - εὐαισθησία ἀπέναντι στοὺς Κων-
σταντόπουλους καὶ τὰ λοιπὰ χουντικά ἐκτοπλάσματα: «Ὁ
κομμουνισμός δέν ἀντιμετωπίζεται μὲ ἀστυνομικά μέτρα... Ὁ
κομμουνιστικὸς κίνδυνος ὑπάρχει πάντοτε, ἀλλὰ σέ μᾶς ἐν-
απόκειται νὰ τὸν ἀντιμετωπίσουμε στὸ ἰδεολογικὸ πεδίο». Μιά
ἐλαφρὰ παραλλαγή, δηλαδή, τῶν στίχων τοῦ μεγάλου Ἀλεξαν-
δρινοῦ: «Εἶναι ἐπικίνδυνον πράγμα ἡ βία. Τὰ πρόωρα μέτρα
φέρουν μεταμέλεια»... Αὐτὴ τὴ «μεταμέλεια» πού δέν δείχνουν
οἱ χουντικοί, πού, ὅμως, ἐπανέρχονται ἀκάθεκτοι στὸν κρατικὸ
μηχανισμό - καὶ στὰ Σώματα Ἀσφαλείας, καὶ στὴν Ἀνώτατη
Παιδεία, καὶ στὴν ἀντιπροεδρία τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας,
ὅταν, φυσικά, δέν ἀπολύονται ἀπὸ τὸν Κορδυδαλλό!

Πέρα ἀπὸ τὸν ἑορτασμό τοῦ «Παλλάς» καὶ τὴν ἐπίσκεψη
στὶς Βρυξέλλες, τὸ Παρίσι καὶ τὴ Βιέννη, ἐκεῖνο πού ἀπασχό-
λησε τὸν ἀρχηγὸ τῆς «Ν.Δ.», μέσα στὸ δεκαπενθήμερο αὐτό,
ἦταν, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, καὶ τὸ... μέλλον τῆς Γιουγκοσλαβίας!
Ἐνῶ, βέβαια, οἱ ἀπλοὶ Ἕλληνες ἐνδιαφέρονται νὰ μάθουν τὸ
μέλλον τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Κύπρου. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι μιά
ἄλλη ἱστορία...

ANTHΩP

Τούτες τις μέρες αποκορυφώθηκε ο πυρετός των εξαγγελιών για κοινωνική εργασία στην πρωτεύουσα. Ο πρωθυπουργός, με το γνωστό επιτελείο του (ανάμεσά τους πάντοτε ο κορυφαίος του ΕΟΤ) επισκέφθηκαν περιοχές όπου έχουν αποφασιστεί «ριζικές» επεμβάσεις: Άνισόπεδοι κόμβοι στις στήλες Όλυμπίου Διός, στη Συγγρού και το Δέλτα, διαπλάτυνση της ...λεωφόρου Ποσειδώνος, ξενοδοχεία μαμούθ, μαρίνες και πλάζ για να κλείσουν όσες άκτες απόμειναν ανοιχτές, αθλητικά κέντρα σε προάστια ύψηλου εισοδήματος.

Είναι φυσικό ν' αντιμετωπίζονται από την παραδοσιακή Δεξιά τα προβλήματα τριών εκατομμυρίων κατοίκων με τουριστικούς έξωραϊσμούς κι άλλες «διευκολύνσεις», πολύ περισσότερο εν όψει της νέας προεκλογικής περιόδου. Οί υπόλοιποι όμως; Ποιός αγωνίζεται για το ξεσκέπασμα της κυβερνητικής αντίληψης του «κοινωνελοούς»; Η αστική αντιπολίτευση κριτικάρει τα «έργα» στην Αθήνα γιατί ενθαρρύνουν την αποψίλωση της υπαίθρου! Έτσι, το πραγματικό πρόβλημα αποσιωπάται, ενώ βρίσκεται μέσα στην κραυγαλέα ανισότητα της κυβερνητικής μέριμνας για τις διάφορες περιοχές της πρωτεύουσας. Οί δυτικές συνοικίες πνίγονται στη λάσπη, στα βρωμόνερα, στην τοιμεντόσκονη, ή ποιότητα των συγκοινωνιών ξεπερνάει κάθε φαντασία, ο κοινωνικός εξοπλισμός των φτωχότερων συνοικιών δεν είναι ανεπαρκέστατος αλλά ανύπαρχτος. Όλ' αυτά δεν είναι προβλήματα, μπροστά στους ανισόπεδους κόμβους σε ευαίσθητες περιοχές έντακτης μονοπωλιακής εκμετάλλευσης.

Έδώ που φτάσαμε χρειάζεται συνεχής κινητοποίηση για αληθινά κοινωνικά έργα. Καταδίκη του χωροταξικού όχι στα χαρτιά αλλά στις πραγματικές εφαρμογές του.

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ '76

Συγκέντρωση και όμιλία στο Σύνταγμα; Πορεία στην αμερικανική πρεσβεία και σύγκρουση; Πορεία στην Καισαριανή ή τα Πατήσια ή το Παγκράτι ή τη Λιοσίων ή όπουδήποτε άλλο; Παραίτηση απ' την πορεία και ενεργητική καταγγελία της κυβερνητικής στάσης; Όλα ταούτα φαίνεται να απασχόλησαν αρκετούς Αθηναίους σάν εναλλαχτικές εκδοχές πριν και μετά το φιάσκο μιας ανολοκλήρωτης εκδήλωσης.

Ένα πάντως είναι ξεκάθαρο. Τό καλλιεργημένο κλίμα για «άνωμαλη εξέλιξη της εκδήλωσης», παρά τις κυβερνητικές (και άλλες;) ελπίδες δεν μείωσε τη συμμετοχή του κόσμου. Έτσι ο εύσεβης πόθος, ότι το τελευταίο προπύργιο των λαϊκών εκδηλώσεων θα εκφυλιζόταν μπροστά στο φόβο για «άκρότητες οργανωμένων μειοψηφιών», πήγε περίπατο. Από την άλλη μεριά όμως η νίκη της παλλαϊκότητας πιστώθηκε, έντελως άδικα, στο ενεργητικό των διαφόρων ήγειων, έγινε γνώμονας της επιρροής τους ανάλογα με το μήκος της άσκοπης πομπής. Έτσι η μαζικότητα αναπαρήγαγε ακόμα μία φορά αταπάτες. Ξεχάστηκε ότι το τέρμα ήταν ανώδυνο

ΑΝΤΙ • ΘΕΣΕΙΣ

και κενό, ότι οι πορείες γίνονται για να εκφράσουν το λαϊκό παλμό όπως και όπου πρέπει, για να γονιμοποιήσουν συνεισφέρει και όχι τη νεκρούπολη της οδού Σταδίου. Ούτε να διώσουν άλλοι σε λαθεμένους χειρισμούς.

ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΛΙΤΟΤΗΤΑΣ

Με την εφαρμογή νέων μέτρων λιτότητας απείλησαν «τους κοινωνικά άτακτους» Έλληνες τα πρωθυπουργικά χείλη. Κι αυτό πριν προφτάσουμε να βγούμε από την τρέχουσα περίοδο νεοδημοκρατικής λιτότητας που είχε εξαγγελθεί από το 1974 και επαναλήφθηκε το ίδιο μονότονα το

1975 και 1976. Για να «πάμε καλύτερα μέσα», όσο δηλαδή καλά και έξω, επιστρατεύονται οι γνωστές συνταγές-προτροπές για σύνεση, αυτοσυγκράτηση, εθνική ενότητα και άλλα. Ταυτόχρονα εξαγγέλλεται θριαμβευτικά ότι το εθνικό εισόδημα θα σημειώσει αύξηση περί τα 5% έως 6% κατά το τρέχον έτος. Μέσα στον ίδιο χρόνο ο πληθωρισμός προβλέπεται να ξεπεράσει το 14% – ποσοστό το οποίο είναι μεγαλύτερο από την κατά 13% μέση αύξηση που δόθηκε πέρυσι στα κατώτατα όρια μισθών και ημερομισθίων (17% σε δύο δόσεις). Στο 13%, αν προστεθεί και το 5% της αύξησης του εθνικού εισοδήματος κατά το 1976, τότε φαίνεται καθαρά ότι τα κέρδη εισέπραξαν για άλλη μία φορά τη μερίδα του λέοντος από την αύξηση του εθνικού προϊόντος. Αυτό, χωρίς αμφιβολία, θα πεί λιτότητα που «πάει καλά προς τα μέσα».

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΑΝΟΙΓΕΙ Ο ΦΑΚΕΛΟΣ

ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΚΑΙ Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑΤΟΣ

«Ουδέποτε είχα αμφιβολία ότι ήταν δυνατό να γίνει πραξικόπημα ή εισβολή χωρίς να τό ξέρουν οι Άμερικανοί, με τις υπηρεσίες που διέθεταν και στη Τουρκία και στην Ελλάδα και στην Κύπρο».
(ΓΛΑΥΚΟΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ, διορισμένος από τον Άμερικανό πρεσβευτή σαν πρόεδρος της Κύπρου στη θέση του Σαμψών, 8 μέρες μετά το πραξικόπημα.)

Στό υπουργείο Άμυνας του Καναδά βρίσκονται αποκρυπτογραφημένα κάτι σήματα που «έπιασαν» Καναδοί αξιωματικοί – μέλη του καναδικού αποσπάσματος που συμμετείχε στις ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ οι οποίες βρίσκονταν τό 1974 στην Κύπρο. Ή ελληνική κυβέρνηση έχει υποχρέωση να τά ζητήσει ΕΠΙΣΗΜΑ, να τά δώσει στη δημοσιότητα, και να αντιδράσει όπως νομίζει. Τά σήματα αυτά αποδεικνύουν κατά αδιάψευστο, σαφή και κατηγορηματικό τρόπο ότι

ο Άμερικανός στρατιωτικός ακόλουθος στη Λευκωσία Γκλόσσαπ κατηύθυνε από την πρεσβεία των ΗΠΑ τις τουρκικές επιχειρήσεις του «Άττίλα 2» στην περιοχή!!

Τό συγκλονιστικό τούτο στοιχείο έρχεται για πρώτη φορά στη δημοσιότητα. Είναι ένα από τά πολλά νέα στοιχεία γύρω από τις χουντικές συνωμοσίες (γενικά) και τά παρασκήνια (ειδικά) τά οποία οδήγησαν στην κυπριακή τραγωδία, που συγκέντρωσε ύστερα από έρευνες δύο χρόνων (έδω και στην Κύπρο) ο δημοσιογράφος ΝΙΚΟΣ ΚΑΚΑΟΥΝΑΚΗΣ. (Ή δουλειά του, συγκεντρωμένη σε δύο τόμους, κυκλοφορεί σε βιβλίο, μέσα στο Δεκέμβριο, από τις εκδόσεις «Παπαζήση». Τίτλος: «2650 μερόνυχτα συνωμοσίας»).

Τό κείμενο που ακολουθεί γράφτηκε με βάση την έρευνα αυτή. Κι έρχεται:

● Νά επιβεβαιώσει – με ΝΕΑ στοιχεία – την άμεση και πολύπλευρη συμμετοχή των Άμερικανών στην κυπριακή τραγωδία.

● Νά πείσει – όποιον δέν έχει ακόμα πεισθεί – γιατί ή ελληνική κυβέρνηση ΑΡΝΕΙΤΑΙ ΕΠΙΜΟΝΑ να ανοίξει τόν φάκελο της τραγωδίας της μεγαλονήσου. (Έδω, απαγορεύτηκε πορεία που θα είχε έστω και ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ προς την αμερικανική πρεσβεία! Ο φάκελος της Κύπρου θ' ανοίξει.)

● Νά διαλύσει – για μία ΑΚΟΜΑ φορά – τό μύθο των «καλών» και «κακών» Άμερικανών, που από χρόνια... «κυκλοφορεί» (ΣΣ: δέν είναι μόνο ή κυβέρνηση Καραμανλή ή οποία τόν συντηρεί) και που πρόσφατα ξαναζωντάνεψε με την... Καρτερολογία.

Θά ήταν εύχης έργο να υπήρχε κάποια αντίδραση από την πλευρά της κυβέρνησης. Έστω και άρνητική. Για την Κύπρο, επιτέλους, πρόκειται...

ΤΟΝ Οκτώβριο του 1973 έγινε υπό την αιγίδα του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ, στη Ρώμη, ένα σεμινάριο με θέμα την επιδίωξη των μικρών κρατών. Πίσω από τό σεμινάριο δρισκόταν ή ΣΙΑ.

Στό σεμινάριο είχαν κληθεί:

● Ο πρόεδρος της κυπριακής Βουλής Γλ. Κληρίδης

● Ο Τουρκοκύπριος ήγέτης Ραούφ Ντενκτάς

ΤΟΤΕ άκούστηκε από υπεύθυνα αμερικανικά χείλη ότι:

«Τό κυπριακό είναι έστία αναφλέξεως μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Μπορεί μάλιστα να προκληθεί και επέμβαση της Τουρκίας, αλλά αυτή τη φορά μόν έλπίζετε ότι θά επέμβει ή Άμερική να σταματήσει την Τουρκία».

Η ΣΑΦΗΣ αυτή διαβεβαίωση έγινε από τόν Σάιρους Βάνς, άλλοτε ύφυπουργό Έξωτερικών, που θεωρείται σήμερα ένας από τούς υποψήφιους για τό ύπουργείο Έξωτερικών των ΗΠΑ στη «φιλελληνική» κυβέρνηση Κάρτερ... Μαγνητοφωνήθηκε και υπάρχει σαν ντοκουμέντο.

ΜΕΤΑ την εισβολή, στην πρώτη συνάντηση Κληρίδη – Ντενκτάς, ο Τουρκοκύπριος ήγέτης θύμισε στόν κ. Κληρίδη την «άμερικάνικη διαβεβαίωση» της Ρώμης. Τού είπε, με αρκετή δόση ειρωνείας:

«Μά, ή Άμερική σας προειδοποίησε ότι δέν θά επέμβει να εμποδίσει την Τουρκία».

Ο ΒΑΝΣ είχε μία προσωπική προϊστορία στο θέμα: τή γνωστή συμφωνία του με τόν Πιπινέλι (Νοέμβριος 1967), όπου μεταξύ άλλων προβλέπονταν (άρθρο 4) και ή... διάλυση του κυπριακού στρατού! Λέγοντας «αυτή τη φορά μόν έλπίζετε», είχε πρόσφατη ανάμνηση από μία άλλη αμερικάνικη παρέμβαση:

● Τού προέδρου Νίξον, που με προσωπικό μήνυμα – μέσω Τάσκα – προς τόν δικτάτορα Παπαδόπουλο, ματαίωσε (Φεβρουάριος 1972) ένα χουντικό πραξικόπημα εναντίον του Μακάριου.

ΗΤΑΝ ένα πραξικόπημα οργανωμένο με έντολές της χούντας (και τό «οκέυ» των ΗΠΑ) από την ΕΟΚΑ Β'. Ο Γρίβας, που είχε φτάσει λίγο πριν (Σεπτέμβριος '71) στην Κύπρο με τουρκοκυπριακό πλοιάριο, έπαιξε σημαντικό ρόλο σ' αυτό. Σκοπός του πραξικοπήματος ήταν ή δολοφονία του Μακάριου και ή εξαγομή των συμφωνιών της Λισαβόνας (1971) μεταξύ Παλαμά και Όλτζάν, με τις οποίες μοιράζονταν ή Κύπρος μεταξύ... Τουρκίας και Ελλάδας! Προηγήθηκε τό γνωστό τηλεγράφο (11-2-72) του Παπαδόπουλου προς τόν Μακάριο (να παραδοθεί στην ειρηνευτική δύναμη του ΟΗΕ ό «πληρισμός που εισήχθη εκ Τσεχοσλοβακίας», να σχηματισθεί κυβέρνηση «Εθνικής Ένότητας» κ.λπ.) που ο πρόεδρος της Κύπρου άπέρριψε. Τό πραξικόπημα δρίσθηκε για τις 15 Φεβρουαρίου. Ο Μακάριος ήξερε τά πάντα. Στέλνει, λοιπόν, τόν Κληρίδη

στόν τότε πρεσβευτή των ΗΠΑ Πόππερ, νά του πει ότι τ'ά ξέρει, όλα καί νά του ζητήσει νά επέμβει ή Ἀμερική γιά νά ματαιώσει τό πραξικόπημα, πού «δέν θά ἦταν ἀναίμακτο». Ὁ Κληρίδης δυσκολεύτηκε, ἀλλά τελικά θορήκε τόν Πόππερ, ὁ ὁποῖος ὑποσχέθηκε νά ἐπικοινωνήσει μέ τήν Οὐάσιγκτον, ἀλλά ἀρνήθηκε νά διαφύσει ἡ νά ἐπιβεβαιώσει τά περί πραξικοπήματος λέγοντας τό ἐξῆς διπλωματικό ἀμίμητο: «δέν εἶμαι ἐξουσιοδοτημένος οὔτε νά ἐπιβεβαιώσω» οὔτε νά διαφύσω τίποτε»!!

ΟΠΩΣ θυμάται ὁ Κληρίδης, ὁ Ἀμερικανός πρεσβευτής κάποια στιγμή τόν εἰδοποίησε «ὅτι εἶχε ἀπάντηση ἀπό τόν Νίξον, ὅτι ἐδόθησαν ὁδηγίες στόν Τάσκα νά δεῖ ἀμέσως τόν Παπαδόπουλο γιά νά του πει ὅτι αὐτό τό πράγμα πρέπει νά σταματήσει, καί ὅτι ὁ Παπαδόπουλος ἔδωσε διαβεβαιώσεις πώς δέν πρόκειται νά γίνει τίποτα». Λέει καί κάτι ἄλλο ὁ Κληρίδης: «ὅτι οἱ Τούρκοι «εἶχαν κάνει πλήρη ἐπιστράτευση τῶν δυνάμεων στήν Κύπρο καί ἔδωσαν ὁδηγίες στούς Τουρκοκύπριους νά ἐναποθέτουν τρόφιμα γιά ὁκτώ μέρες (...) Ἀπό αὐτό βγάξω τό συμπέρασμα ὅτι οἱ Τούρκοι θά ἦταν καί τότε μυημένοι»...

ΔΕΝ χρειάζοταν, συνεπώς, νά ἔχει ὁ Βάνς... προφητικές ἱκανότητες γιά νά προβλέψει τί θά ἀκολουθοῦσε. Ἀλλά οἱ Ἀμερικανοί δέν ἀρκέστηκαν στό «νά μὴν ἐπέμβουν ὑπέρ τῆς Ἑλλάδας». Ἐκείναν... καί περισσότερο: ὀργάνωσαν - στήν οὐσία - τό πραξικόπημα μέ τό ὁποῖο ἀνατράπηκε ὁ Μακάριος. Θυμίζουμε ὅτι:

● Τόν Ἀπρίλιο, Ἀμερικανοί πεζοναῦτες ἐγκαταστάθηκαν στίς ἀγγλικές βάσεις τῆς Κύπρου, μέ τό πρόσχημα ὅτι... πρέπει νά ἐπιβλέψουν τήν ἐκκαθάριση τῆς διώρυγας τοῦ Σουέζ! Παραμένουν ἀκόμα...

● Τήν ἴδια ἐποχή, ἓνας Ἀμερικανός πλωτάρχης, φεύγει μυστικά (χωρίς καν νά ἀποχαιρετήσει τήν οἰκογένειά του) ἀπό τήν Κρήτη γιά τήν Κύπρο, ὅπου ἔμεινε δυό μῆνες σέ ἀγγλική βάση τοῦ Ἀκρωτηρίου. Σκοπός τοῦ αἰφνιδιαστικοῦ ταξιδιοῦ ἦταν ἡ ἐνημέρωσή του, μιά καί ἡ βάση θά γινόταν ἀμερικανική. Ἐνα χρόνο μετά, ὁ Ἀμερικανός πλωτάρχης εἶπε σέ Ἑλληνα ἀξιωματικό συζητώντας γιά τήν «ἀμερικανική ἐπέμβαση»:

«Οἱ Ἀγγλοι ἐπρόκειτο νά ἀφήσουν τίς βάσεις τοῦ Ἀκρωτηρίου λόγω οἰκονομιῶν. Ὁ Μακάριος θά ἔπρεπε. Ποιοί θά πήγαιναν στήν Κύπρο, οἱ Ρῶσοι;»

● Λίγο πρὶν ἀπό τό πραξικόπημα, ὁ νέος Ἀμερικανός πρεσβευτής Ρότζερ Νταϊβίς (πού δολοφονήθηκε ἀργότερα), δίνοντας στό Μακάριο τά διαπιστευτήριά του, μεταξύ ἄλλων, τοῦ εἶπε κάθου-χαστικά: «Μακαριότατε, ἐπεβλήθητε!» Ἦθελε νά θολώσει τά νερά.

● Ὁ ἴδιος πρεσβευτής, στίς 19 Ἰου-

λίου, διαβεβαίωσε ὅτι «αἱ ὑποπτοί κινήσεις τῶν Τούρκων δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπό μίαν ἐπίδειξη δυνάμεως ἔνεκα τοῦ πραξικοπήματος τῆς 15ης Ἰουλίου». Καί ἡ διαβεβαίωσή του αὐτή «ὑπῆρξεν ἀποφασιστικῆς σημασίας καί ἐδοήθησε τά μέγιστα τήν τουρκικήν εἰσβολήν», ὅπως λέει σέ ἀπόρρητη ἐκθεσή του γιά τά γεγονότα ὁ Β.Χ. Πετρόπουλος, ὑποδιοικη- τῆς τοῦ Ναυτικοῦ Σταθμοῦ Κυρήνειας.

● Μετά τό πραξικόπημα, ὁ Νταϊβίς διόρισε τόν Κληρίδη στή θέση τοῦ Σαμψών, ξεσηκώνοντας σάλο. Ὁ Β. Λυσσαρίδης, λέει ὅτι ρώτησε τόν Κληρίδη ἀργότερα: «Πώς ἀνέλαβες καί δέχτηκες νά σέ ὀρκίσει ὁ Γεννάδιος, πού σημαίνει ὅτι δέν θεωρεῖς τόν Μακάριο ἀρχιεπίσκοπο; Ἐδῶσε πιστοποιητικό πατριωτισμοῦ στόν Σαμψών, κράτησες τό ἴδιο ὑπουργικό συμβούλιο. Γιατί;» Ἡ ἀπάντηση τοῦ Κληρίδη ἦταν - κατά τόν Λυσσαρίδη πάντα: «Ὁ Ἀμερικανός πρέσβης μοῦ εἶπε νά ἀναλάβω ὑπό αὐτούς τούς ὅρους»...

ΑΛΛΑ μέ τό πραξικόπημα καί τόν «Ἀττίλα 1» δέν εἶχαν ολοκληρωθεῖ τά σχέδια ΝΑΤΟ - ΗΠΑ - Τούρκων - Χούντας. Χρειάζονταν κι ὁ «Ἀττίλας 2» (23 μέρες μετά τήν πτώση τῆς χούντας) γιά νά γίνει ἡ ντέ φάκτο διχοτόμηση τοῦ νησιοῦ. Στήν ἐφαρμογή του, ἀποδεικνύεται τό μέγεθος τῆς ὁμότητας τῶν «μεγάλων μας συμμάχων» καί τῆς συμμετοχῆς τους στήν κυπριακή τραγωδία:

● Τίς τουρκικές ἐπιχειρήσεις στή Λευκωσία διηύθυνε - ὅπως προαναφέρθηκε - ὁ Ἀμερικανός στρατιωτικός ἀκόλουθος Γκλόσσας, πού εἶχε - μέσα ἀπό τήν ἀμερικανική πρεσβεῖα - συνεχή ἐπικοινωνία μέ τόν Τούρκο στρατηγό Ντεμιρέλ, ἐπικεφαλῆς τῶν δυνάμεων πού ἐφαρμό- ζανε τόν «Ἀττίλα 2».

Ἡ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ἔγινε τυχαία. Ἡ ἀμερικανική πρεσβεῖα θορύσσεται στά περίχωρα τῆς Λευκωσίας, στήν πίσω ἀπό τό «Χίλτον» περιοχή. Στό κέντρο τῆς πό- λης ἦταν ἡ ἔδρα τοῦ καναδικοῦ ἀποσπά- σματος πού συμμετεῖχε στίς εἰρηνευτικές

Ὁ Νταϊβίς νεκρός. Ποιός τόν δολοφόνησε;

δυνάμεις τοῦ ΟΗΕ. Ὁ γενικός γραμμα- τέας τοῦ ΟΗΕ Βαλντχάιμ, στή διάρκεια τοῦ «Ἀττίλα 2», εἶχε δώσει ρητή ἐντολή στίς καναδικές δυνάμεις νά ὑπερασπι- στούν μέ κάθε θυσία τό ἀεροδρόμιο τῆς Λευκωσίας. Οἱ Καναδοὶ ἀπάντησαν στόν Βαλντχάιμ ὅτι θά ἐκτελέσουν τήν ἐντο- λή του. Καί ξαφνικά στήν ἔδρα τῶν κα- ναδικῶν δυνάμεων συμβαίνει κάτι τό ἐν- τελῶς ἀπροσδόκητο:

● Οἱ Καναδοὶ πιανοῦν τή συνομιλία μεταξύ Γκλόσσας - Ντεμιρέλ καί ἀκοῦνε ἀναυδοί τίς ὁδηγίες τοῦ Ἀμερικανοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολουθίου πρὸς τόν Τούρκο στρατηγό!

Ο ΓΚΛΟΣΣΑΣ ὄχι μόνο καθόριζε μέ ἀκριβεῖς ἐπιτελικές λεπτομέρειες τό δρο- μολόγιο πού θά ἔπρεπε νά ἀκολουθήσουν οἱ τουρκικές δυνάμεις, ἀλλά κάποια στι- γμή, ὅταν ὁ Ντεμιρέλ εἰδοποίησε τόν Ἀμερικανό ὅτι πρόκειται νά ἀποκλείσει καί τόν δρόμο Λευκωσίας - Λεμεσοῦ (εἶχε ἤδη ἀποκλείσει τόν δρόμο Λευκω- σίας - Λάρνακας), ὁ Γκλόσσας ἔξαλλος:

● Τόν ἀπέλιψε πώς ἂν παραβεῖ τό προκαθορισμένο σχέδιο, πού δέν πρό- βλεπε τήν κατάληψη αὐτῆς τῆς ἀρτηρίας, θά τόν περάσει στρατοδικεῖο!

● Τόν διέταξε νά προχωρήσει ἀμέσως πρὸς τό ἀεροδρόμιο τῆς Λευκωσίας καί νά τό καταλάβει, ὅπως προβλέπει τό σχέδιο.

ΟΙ ΚΑΝΑΔΟΙ πού παρακολουθοῦσαν τή συνομιλία, πάγωσαν. Εἶχαν φυσικά ἀναλάβει τήν ὑποχρέωση ἐναντί τοῦ Βαλντχάιμ νά ὑπερασπιστούν τό ἀερο- δρόμιο, ἀλλά δέν φανταζόντουσαν ποτέ πώς οἱ Ἀμερικανοί θά κατηύθυναν τοὺς εἰσβολεῖς ἐναντίον τους, βάσει προκαθο- ρισμένου σχεδίου μάλιστα.

Ο ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΤΗΣ τῶν καναδικῶν δυνάμεων Ταϊν Οὐίλερ, σπεύδει καί διαμαρτύρεται στήν ἀμερικανική πρε- σβεῖα. Οἱ Ἀμερικανοί δέν ἀντιδρῶν. Ὁ Οὐίλερ ἐκπληκτος προσπαθεῖ νά τοὺς μεταπείσει λέγοντας ὅτι οἱ Ἀμερικανοί μέ τοὺς Καναδοὺς εἶναι ἀδελφία καί οἱ Ἀμερικανοὶ ἔξερουν πολύ καλὰ τήν ὑπο- χρέωση τῶν Καναδῶν νά κρατήσουν τό ἀεροδρόμιο. Ὅμως οἱ Ἀμερικανοί δέν δῶσαν καμιά σημασία στόν Καναδό ὑποδιοικητή καί τότε οἱ Καναδοὶ ἀπο- φασίζουν νά πέσουν μέχρι ἐνός γιά νά κρατήσουν τό ἀεροδρόμιο. Τελικά, ὁ ἥρωισμός τῶν Καναδῶν, πού πολέμησαν λυσσασμένα μετά τήν ὁμὴ ἐντολή τῶν Ἀμερικανῶν πρὸς τοὺς Τούρκους, καί ἡ μάχη πού διεξήγαγαν οἱ ὑπόλοιποι εἰρη- νευτικές δυνάμεις μαζί μέ ἑλληνικές καί κυπριακές δυνάμεις πού βρέθηκαν στό ἀεροδρόμιο, εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά μὴν καταληφθεῖ τό Διεθνές Ἀεροδρόμιο Λευκωσίας.

ΣΗΜΕΡΑ τά ἀποκαλυπτικά αὐτά σή- ματα βρίσκονται στό ὑπουργεῖο Ἀμύνης τοῦ Καναδά. Μέ τά δεδομένα αὐτά, γιατί νά μὴν παραμένει κλειστός ὁ φάκελος τῆς Κύπρου;

Στήν επιστήμη, τό σύμβολο γιά τό χαλκό είναι τό Cu. Τό Cu είναι τά δύο πρώτα γράμματα τής λατινικής λέξης Cuprum. Ἡ λέξη cuprum είναι παραφθορά τής λέξης Cyprium, πού είναι ἡ δεύτερη λέξη τής ρωμαϊκῆς ἐκφράσεως «aes Cyprium», πού σημαίνει «μέταλλο τής Κύπρου». Μέ ρίζα τό cuprum οἱ Ἀγγλοι βάφτισαν τόν χαλκό corper, οἱ Γερμανοί Kupfer, οἱ Γάλλοι cuivre καί πάει λέγοντας...

Ἀραγε, πόσοι πολίτες, πού χρησιμοποιοῦν αὐτές τίς γλώσσες, ἔχουν ἐπίγνωση ὅτι στή γλώσσα τους ἡ λέξη χαλκός σημαίνει Κύπρος; Ἡ, ἀκόμα, πόσοι Ἕλληνες πολίτες καί πόσοι Τοῦρκοι πολίτες ξέρουν τή σχέση τοῦ χαλκοῦ μέ τήν Κύπρο; Ἀς φωτίσουμε λίγο αὐτή τή σχέση:

Η CYPRUS MINES CORPORATION

Ἐδῶ καί μισό αἰῶνα (κοντά 60 χρόνια) μιά ἀμερικάνικη ἐταιρία ἀπό τό Λός Ἀντζελες ὑπέγραψε μέ τούς Ἀγγλους ἰδιοκτῆτες τής Κύπρου (1) μιά σύμβαση γιά τήν ἐκμετάλλευση τοῦ χαλκοῦ τής Κύπρου. Ἔτσι ἄρχισε ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ χαλκοῦ στήν Κύπρο στή σύγχρονη ἐποχή.

Σήμερα, ἡ ἐταιρία ἐκείνη, δηλαδή ἡ CUPRUS MINES CORPORATION (προφέρεται: Σάιπρους Μάινζ Κορπορέισον), καί εἶναι γνωστή στά διεθνή χρηματιστήρια σάν CYM) ἔχει ἀκόμα κεντρικά γραφεῖα στό Λός Ἀντζελες, ἀλλά ἔγινε μητρική ἐταιρία μιάς ἀλυσίδας ἄλλων ἐταιριῶν. Τίς ἀπαριθμοῦμε:

1. CUPRUS BAGDAD COPPER COMPANY
2. CYPRUS BRUCE COPPER & ZINC COMPANY
3. CYPRUS JONSON COPPER COMPANY
4. CYPRUS INDUSTRIAL MINERALS COMPANY
5. CYPRUS THOMPSON WEINMAN COMPANY
6. CYPRUS DIATOMACEOUS EARTH COMPANY
7. CYPRUS WIRE & CABLE COMPANY (καλώδια)
8. CYPRUS TUBING & CONDUIT COMPANY (σωλήνες)
9. CYPRUS CABLE SUPPORT SYSTEMS COMPANY
10. CYPRUS SPECIAL STEEL COMPANY (χάλυδες)
11. CYPRUS EXPLORATION COMPANY (ἐρευνα μεταλλευμάτων)
12. CYPRUS GEORESEARCH COMPANY (ἐρευνα μεταλλευμάτων)
13. CYPRUS RESEARCH COMPANY (τεχνολ. ἐρευνα)
14. CYPRUS ANVIL MINING COMPANY
15. CYPRUS PIMA MINING COMPANY
16. CYPRUS HAWAIIAN CEMENT CORPORATION (τσιμέντα)

Ἡ «ἐποχή τοῦ χαλκοῦ» ἡ CYM καί τά «κρυμμένα» συμφέροντα τῶν ΗΠΑ στήν Κύπρο

17. CYPRUS METALLURGICAL PROCESSES CORPORATION
18. MARCONA CORPORATION AND SUBSIDIARIES
19. MOUNT GOLDSWORTHY MINING ASSOCIATES

Ἀπό τίς ἐταιρίες αὐτές:

● Οἱ πρώτες 13 εἶναι ἰδιοκτησία ἀποκλειστικά τής CYM

● Οἱ ἐπόμενες 4 (14-17) εἶναι ὑποκαταστήματα.

ΣΤΗΝ Κύπρο, πρὶν 60 χρόνια, μιά ἀμερικάνικη ἐταιρία (CYM) ὑπέγραψε μέ τούς Ἀγγλους σύμβαση γιά τήν ἐκμετάλλευση τοῦ χαλκοῦ τοῦ νησιοῦ. Σήμερα, ἡ ἐταιρία αὕτη ἔχει οἰκονομική δύναμη ὅση καί ἡ Κύπρος!

ΣΥΜΦΩΝΑ μέ πολύ πρόσφατα ἐπιστημονικά δεδομένα ἡ ὁροσειρά Τροόδος τής Κύπρου πα-

ρουσιάζει τρομακτικό ἐπιστημονικό (καί ὄχι μόνο τέτοιο) ἐνδιαφέρον.

Ἡ CYM, τό Τροόδος, οἱ ἐπιστημονικές ἀνακαλύψεις, τό γενικότερο Κυπριακό πρόβλημα, θίγονται στό παρακάτω ἄρθρο εἰδικοῦ συνεργάτη μας.

● Οἱ δύο τελευταῖες (18-19) εἶναι «πλήρως ἐλεγχόμενες» ἀπό τήν CYM (affiliates).

Σύμφωνα μέ τό περιοδικό «FORTUNE» (τεύχος Μαΐου '76, σελ. 59 καί 334), ἀπ' ὅπου πάρθηκαν καί τά παραπάνω στοιχεῖα, ἡ CYM εἶναι ἀπό ἀποψη μεγέθους ἐνεργητικοῦ ἡ 249ῃ ἐταιρία τῶν ΗΠΑ. Συγκεκριμένα, ἡ οἰκονομική τής δύναμη εἶναι ἡ ἀκόλουθη:

● Ἐνεργητικό: 600.219.000 δολάρια
● Τζίρος (1975): 365.254.000 δολάρια

● Καθαρά κέρδη (1975): 11.122.000 δολάρια

Φαίνεται ὅτι τό 1975 ἦταν ἀσχημη χρονιά. Κατά τά ἀμέσως προηγούμενα χρόνια, τά κέρδη ἦταν πολύ περισσότερα:

1972: 28.814.000 δολ.

1973: 43.877.000 δολ.

1974: 50.017.187 δολ.

Ἀπέναντι ἀπ' αὐτά τά στοιχεῖα τής οἰκονομικῆς δυνάμεις τής CYM, σάν ἐταιρίας, τοποθετοῦνται τά στοιχεῖα τής οἰκονομικῆς δυνάμεις τής Κύπρου, σάν χώρας.

1969:

● Ἀκαθάριστο Ἐθνικό Εἰσόδημα (σύνολο) : 504.000.000 δολ.
● Κατά Κεφαλή Εἰσόδημα : 689 δολάρια (2)

1974:

● Ἀκαθάριστο Ἐθνικό Εἰσόδημα (σύνολο) : 963.000.000 δολ.
● Κατά Κεφαλή Εἰσόδημα : 1.495 δολάρια (2)

Δηλαδή ἡ οἰκονομική δύναμη τής Κύπρου, σάν χώρας, εἶναι τής αὐτῆς τάξεως μέ τήν οἰκονομική δύναμη τής CYPRUS MINES CORP.

● Τήν οἰκονομική τής δύναμη ἡ Κύπρος ἀποκτᾷ ἀπό τή δουλειά 258.600 Κύπριων πολιτῶν.

● Τήν οἰκονομική τής δύναμη ἡ CYM ἀποκτᾷ ἀπό τήν ἀπασχόληση 5.200 ὑπαλλήλων.

Ὁ πληθυσμός τής Κύπρου εἶναι περίπου 600.000 πολίτες (Ἕλληνες καί Τοῦρκοι) σύμφωνα μέ φρετινά στατιστικά στοιχεῖα.

ΤΟ ΟΡΟΣ ΤΡΟΟΔΟΣ ΚΑΙ ΜΙΑ ΝΕΑ ΘΕΩΡΙΑ

Τά ἀνώτατα γεωλογικά στρώματα τής ὁροσειρᾶς Τροόδος τής Κύπρου περιέχουν τίς περίφημες καί πλούσιες μάζες ἀπό διάφορα μεταλλεύματα (χαλκός, σίδηρος κ.λπ.) τοῦ νησιοῦ.

Ἡ ὁροσειρά αὕτη ἔχει φωτογραφηθεῖ καί ἐρευνηθεῖ ἀπό τόν πρῶτο δορυφόρο ἐρεύνης πηγῶν πλούτου τής γῆς, τόν ERTS 1 (Earth Resources Technology Satellite).

Μέχρις ἐδῶ τίποτα τό σημαντικό.

Ὅμως, ἐδῶ καί πέντε χρόνια μιά συνταρακτική νέα θεωρία ἀνέτρεψε τίς θεωρίες πού ἴσχυαν μέχρι τότε στήν επιστήμη, γιά τό τί εἶναι καί πῶς συμπεριφέρε-

ται ό στερεός φλοιός τής γής.

Ή νέα αυτή θεωρία (πού ήδη έχει σχεδόν αποδειχθεί στην πράξη) δέχεται ότι:

● Ό στερεός φλοιός τής γής αποτελείται από περίπου 6 συμπαγείς πλάκες οι όποιες επιπλέουν σ' ένα πλαστικό (μισολιωμένο) υπόστρωμα.

● Έκεί πού συναντιούνται οι πλάκες μεταξύ τους είτε σπρώχνει ή μιά τήν άλλη και έχουμε σεισμούς, είτε απομακρύνεται ή μιά από τήν άλλη και τότε μέσα από τό πλαστικό υπόστρωμα θγαίνει πυρακτωμένη λάθα.

● Οι θάσεις, πού οι πλάκες απομακρύνονται ή μιά απ' τήν άλλη, βρίσκονται κυρίως στό μέσο των ωκεανών. Έκεί, στόν πυθμένα των ωκεανών, ή πυρακτωμένη λάθα, πού θγαίνει από μέσα από τό πλαστικό υπόστρωμα, παγώνει και στερεοποιείται μέσα στό νερό και δημιουργεί κοιτάσματα από μεταλλεύματα (τά όποια λέγονται ύδροθερμικά). Έτσι στη μέση των ωκεανών (Ατλαντικού, Ειρηνικού, κ.λπ.) υπάρχουν υποβρύχιες όροσειρές γεμάτες από πλούσια κοιτάσματα μετάλλων.

Ή έρευνα αυτών των όροσειρών και του πλούτου πού έχουν, είναι σχεδόν αδύνατη μέ τά μέσα πού διαθέτει ή επίσημη και ή τεχνολογία σήμερα. (Τό πόσο πρωτόγονος είναι ό τρόπος δειγματοληπτικής έρευνας, μπορεί νά τό καταλάβει κανείς, αν φανταστεί έναν έρευνήτη πού προσπαθεί νά κάνει δειγματοληπτική έρευνα γιά μεταλλεύματα σέ μιά όροσειρά τής ξηράς μέ έναν κοινά κρεμασμένο από ένα αερόστατο μ' ένα σχοινί!...)

Όμως, υπάρχει ένα μέρος στή γή, πού ένα κομμάτι μιās τέτοιας υποβρύχιας όροσειράς έχει ξεπροβάλει μέσα από τή θάλασσα και τώρα είναι προσπελάσιμο στόν άνθρωπο (άφου πιά είναι στεριά) και του δίνει μιά πλήρη εικόνα γιά τίς υποβρύχιες όροσειρές και τά υποβρύχια κοιτάσματα μεταλλευμάτων.

● Τό μέρος αυτό τής γής, πού έχει τεράστια σημασία γιά τήν έπιστήμη, είναι ή όροσειρά του Τροόδος τής Κύπρου (!)...

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑ.

Τά δυό αυτά στοιχεία, δηλαδή ή ύπαρξη τής CYPRUS MINES CORPORATION και ή γεωλογική σημασία του Τροόδος, είναι σχεδόν (ή μάλλον έντελώς) άγνωστα στους Έλληνες πολίτες.

● Γιά τό Τροόδος ίσως υπάρχει δικαιολογία: είναι ένα πολύ ειδικό θέμα – και σχετικά καινούργιο.

● Γιά τήν CYM όμως δέν υπάρχει.

Και τό έρώτημα είναι:

● Γιατί ή CYM δέν ακούστηκε ποτέ σέ σχέση μέ τό κυπριακό πρόβλημα;

Βέβαια, θά δοθεί ή εξήγηση ότι ό σημαντικός παράγοντας στό πρόβλημα τής Κύπρου, είναι ή στρατηγική θέση του νησιού κι όχι ό λίγος χαλκός πού μπορεί νά έχουν τά θουνά του.

Ο ΧΑΛΚΟΣ
ΕΥΔΟΚΙΜΕΙ
ΕΙΣ ΚΡΙΜΑ
ΞΗΡΟΝ
ΚΑΙ
ΑΠΟΠΥΡΑΚΤΟΝ

Ή στρατηγική σημασία τής Κύπρου είναι γνωστή και κανένας δέν τήν άμφισβητεί. Ή άπορία βρίσκεται στό τί ρόλο έπαιξε γιά τήν εξασφάλιση αυτής τής στρατηγικής θέσης μιά άμερικανική έταιρία πού:

● όφείλει τήν ύπαρξη της στό μεταλλεύματα τής Κύπρου,

● έχει ιστορία περίπου 60η και ή Κύπρος σάν σύγχρονο κράτος,

● έχει οικονομική δύναμη περίπου ίση μέ τό κράτος τής Κύπρου.

Άλλά τά έρωτήματα είναι εύρύτερα:

1. Γιά τή CYM:

● Ποιά είναι ή πραγματική ιστορία τής CYM στην Κύπρο από εδώ και 60 χρόνια πίσω;

● Ποιά ήταν ή σύμβασή της μέ τους Άγγλους και ποιά είναι τώρα;

● Ποιός ό ρόλος τής CYM στό κυπριακό πρόβλημα – τώρα και παλιότερα;

● Ποιά είναι ή (πιθανή) σχέση της μέ τή CIA;

● Τί ποσοστό από τό οικονομικό δυναμικό και από τόν έτήσιο τζίρο της προέρχεται από τήν Κύπρο και τί από δραστηριότητες έξω από τό νησί;

● Στη βιβλιογραφία φαίνεται ότι ή Κύπρος, σάν χώρα, κάνει εξαγωγές μεταλλευμάτων μέσου έτήσιου ύψους περίπου 30 εκατομμυρίων δολλαρίων. Αυτές οι εξαγωγές τής Κύπρου, σάν χώρας, συμπίπτουν μέ τίς εξαγωγές τής CYM ή πάνω από τά 30 εκατομμύρια υπάρχει άλλος άγνωστος αριθμός πού πάει στή CYM;

● Πόσο από τό οικονομικό δυναμικό τής CYM πρέπει νά επιστραφεί στόν κυπριακό λαό και πότε;

2. Γιά τό Τροόδος:

● Στην πρόσφατη βιβλιογραφία αναφέρεται ότι τά γνωστά κοιτάσματα χαλκού τής Κύπρου θά εξαντληθούν γύρω στό 1982. Όμως, επίσης αναφέρεται ότι τά υπάρχοντα υπόλοιπα μεταλλεύματα (σίδηρος, αμίαντος κ.λπ.) είναι πολλά και πλούσια και θά χρητισούν γιά πάρα

πολλές δεκαετίες ακόμα. Σέ τί βάθος έχει έρευνηθεί τό θέμα αυτό από τά Ίνστιτούτα Γεωλογικής Έρεύνης τής Κύπρου και τής Ελλάδας;

● Ποιά μπορεί νά είναι ή τωρινή οικονομική σημασία τής όροσειράς Τροόδος γιά τόν κυπριακό λαό;

● Ανήκει ή όροσειρά στή CYM ή όχι;

● Ποιά ή πολιτική σημασία τής όροσειράς γιά τίς σχέσεις έλληνοφώνων και τουρκοφώνων Κύπριων πολιτών;

● Ποιά σημασία έχει γιά τόν κυπριακό λαό ή έπιστημονική άξία τής όροσειράς λόγω τής σπανιότητάς της;

● Σέ τί βάθος είναι κατατοπισμένα τά Γεωλογικά Ίνστιτούτα Έρεύνης Κύπρου και Ελλάδας γιά τή σπανιότητα αυτή σέ σχέση μέ τή θεωρία των «επιπλεουσών πλακών»;

Κάποιοι (έδώ, στην Κύπρο) ίσως ένδιαφερθούν και μάθουμε περισσότερα...

(1) Ίδιοκτησία τής Κύπρου απέκτησαν οι Άγγλοι τό 1878.

(2) Στοιχεία από: The Official Associated Press ALMANAC, 1975 σελ. 417.

(3) Στοιχεία από: WORLD ALMANAC and book of facts 1976, σελίς 681. (Ληφθέντα από τήν AID, δηλαδή τή συνεργάτιδα τής CIA).

(4) Στοιχεία γιά τό Τροόδος πάρθηκαν από τό περιοδικό SCIENTIFIC AMERICAN, July 1973, σελίς 86 και μετά.

● Υπάρχει μιά ακόμη περιοχή στή γή όμοια μέ τό Τροόδος, από όπουως έρευνας των ύδροθερμικών μεταλλευμάτων, αυτή είναι ή Έρυθρά Θάλασσα. Όμως τά κοιτάσματά της, αν και σχετικώς προσπελάσιμα, είναι υποβρύχια.

τράμ
ΕΝΑ ΟΧΗΜΑ
1
συνεργάζονται

Άνδρέας Έμπειρίκος
Γιώργος Ίωάννου
Λευτέρης Πούλιος
Ή. Χ. Παπαδημητρακόπουλος
Γιάννης Κοντός
Άγγελος Καλογερόπουλος
Σ. Β. Σκοπελίτης
Χρόνης Μπότσογλου
Μίνως Άργυράκης
Μίμης Σουλιώτης
Άλέξης Άκριθάκης
Νάσος Θεοφίλου
Πάνος Θεοδωρίδης
Διονύσης Χαριτόπουλος
Γιώργος Θέμελης
Βασίλης Βασιλικός

ΕΡ.: Ποιά είναι σήμερα ή πραγματικότητα της κυπριακής εκπαίδευσης και ποιά είναι τὰ κύρια προβλήματα πού αντιμετώπιζει;

ΑΠ.: Η τουρκική εισβολή πού ακολούθησε τό ἐπείσχυον και προδοτικό πραξικόπημα της Χούντας ἐναντίον του προέδρου Μακαρίου και του κυπριακού λαού, ἐπέφερε ἀνυπολόγιστες καταστροφές σέ ὅλους τούς τομείς γενικά. Εἰδικότερα ή εκπαίδευση ὑπέστη συντριπτικά πλήγματα. Καί γιά νά συγκεκριμενοποιούμε τὰ προβλήματα, πρίν ἀπό τήν τουρκική εισβολή φοιτοῦσαν στήν περιοχή πού σήμερα κατέχεται ἀπό τούς Τούρκους περίπου 40.000 μαθητές ὧν τῶν βαθμίδων, δηλ. στοιχειώδους, μέσης, γενικής και τεχνικής εκπαίδευσης. Οἱ περισσότεροι ἀπό αὐτούς ἀναγκάστηκαν κατά τή διάρκεια της τουρκικής εισβολής νά καταφύγουν στίς ἐλεύθερες περιοχές. Ὅσοι ἀπό τούς μαθητές μέσης και τεχνικής εκπαίδευσης ἐγκλωβίστηκαν, ἐμείναν γιά δύο χρόνια χωρίς καμιά ἀπολύτως εκπαίδευση. Οἱ τουρκικές ἀρχές κατοχῆς δέν ἐπέτρεψαν τή λειτουργία σχολείων κατά τό ἀκαδημαϊκό ἔτος 1974-75. Τό ὑπουργεῖο Παιδείας προσπάθησε νά ὀργανώσει σειρά μαθημάτων μέ ἀλληλογραφία, μέσω του Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ἀλλά τὰ προσκόμματα και ή συστηματική παρεμπόδιση ἀπό τίς τουρκικές ἀρχές κατοχῆς δέν ἐπέτρεψαν νά ἐπιτύχει τό πρόγραμμα αὐτό. Ἐγινε προσπάθεια ν' ἀποσταλοῦν βιβλία στούς ἐγκλωβισμένους, ἀλλά κατασχέθηκαν ἀπό τούς Τούρκους και ἐπιπλέον δέν ἐπιτράπηκε ή μετάδοση εκπαιδευτικῶν στίς κατεχόμενες περιοχές, παρόλο πού πολλοί προσφέρθηκαν νά μεταδοῦν ἐθελοντικά, και παρά τή συμφωνία πού ἔγινε κατά τή διάρκεια τῶν διακοινοτικῶν συνομιλιῶν στή Βιέννη στό θέμα αὐτό, μικρό μόνο ποσοστό δημοτικῶν σχολείων ἐπιτράπηκε νά λειτουργήσει, ἀλλά κάτω ἀπό πολύ δυσμενείς και ἀφόρητες συνθήκες. Χρησιμοποιήθηκαν ὑπερήλικες συνταξιούχοι δάσκαλοι και ἄλλο μὴ προσοντοῦχο προσωπικό. Ἡ στάση τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν κατοχῆς ἐναντί τῶν εκπαιδευτικῶν και τῶν μαθητῶν ἀποτελεῖ κατάφωρη παραβίαση κάθε ἀνθρώπινου δικαιώματος και τούς ἀναγκάζει καθημερινά νά ἐγκαταλείπουν τίς πατρογονικές ἐστίες τους και νά καταφεύγουν στίς ἐλεγχόμενες ἀπό τήν κυβέρνηση περιοχές.

Τὰ κυπριοπούλα ὑποχρεῶνεται ν' ἀνυψῶνται και νά χαιρετοῦν κάθε πρωί τήν τουρκική σημαία. Αὐτή είναι ή κατάσταση στίς κατεχόμενες περιοχές.

ΕΡ.: Δεδομένου ότι τὰ σχολεῖα και γενικότερα ή εκπαίδευση ἀπέτελεσαν ἕναν ἀπό τούς κύριους στόχους της Χούντας και της ΕΟΚΑ Β', μέ τήν ἐννοια ότι προσπάθησαν νά εἰσχωρήσουν σ' αὐτά και νά προσεταιρισθοῦν ὅσο τό δυνατό περισσότερους εκπαιδευτικούς και μαθητές, χρησιμοποιώντας μιά κατευθυνόμενη προπαγαν-

Ἡ Παιδεία στόν ἀγώνα τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου

διστική εκπαιδευτική πολιτική γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν συνωμοτικῶν τους σχεδίων, ποιά είναι σήμερα ή εκπαιδευτική πολιτική του Ὑπουργείου Παιδείας;

ΑΠ.: Εἶναι γεγονός ἀδιαμφισβήτητο ότι ή χουντική δικτατορία και τό φυσικό παιδί της πού ὀνομάζεται ΕΟΚΑ Β' ἐπέδωξαν νά ἀλώσουν τήν παιδεία και νά ἐξυπηρετήσουν τούς ἀντεθνικούς σκοπούς τους. Μπορῶ νά πῶ ότι μέχρι σ' ἕνα σημείο μπόρεσαν νά εἰσχωρήσουν και νά παραπλανήσουν μέρος της νέας γενιάς μέ τὰ ψεύτικα συνθήματά τους. Ὁ κύριος σκοπός τους ἦταν νά ὑποδουλώσουν τό φρόνημα και τό ἦθος τῶν νέων μας γιά νά μπορέσουν εὐκολά νά τούς χρησιμοποιήσουν στά ἐγκληματικά τους σχέδια. Θά ἤθελα ἐδῶ νά σᾶς πῶ ότι ἀπό τήν πρώτη μέρα της ἐπιβολῆς της δικτατορίας στήν Ἑλλάδα προβλέψαμε τόν κίνδυνο αὐτό και διακηρύξαμε γραπτά και ἐνυπόγραφα πῶς ή Χούντα θά καταστρέψει και τήν Ἑλλάδα και τήν Κύπρο και θά ἐπιχειρήσει νά κτίσει ἀποτεφρωτήριους φούρνους γιά ὅλες τίς ἐλληνικές ἀξίες. (Ὁ κ. ὑπουργός ἀναφέρεται στήν πρώτη ἀνακοίνωση ἐναντίον της δικτατορίας πού ἐκδόθηκε στήν Κύπρο, τό 1967, ἀπό τήν Ὁμοσπονδία Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαίδευσης Κύπρου, της ὁποίας ἦταν τότε γραμματέας). Σήμερα, ἐπειτα ἀπό τό συγκλονισμό τῶν συνειδήσεων πού ἔφερε ή τραγωδία της Κύπρου και κάτω ἀπό τό φῶς της σκληρῆς πραγματικότητας της κατοχῆς της μισῆς Κύπρου ἀπό τούς Τούρκους, ή παιδεία της Κύπρου ἔρχεται νά ἐπωμισθεῖ ἕνα βαρύντατο ρόλο. Νά προετοιμάσει τή νέα γενιά γιά τόν ἀγώνα ἐπιβίωσης και ἀπελευθέρωσης πού διεξάγει ὁ κυπριακός λαός μέ ἐπικεφαλῆς τόν πρόεδρο Μακάριο.

ΕΡ.: Αὐτή ή τοποθέτηση γιά τό ρόλο της παιδείας μέσα στίς σημερινές συνθήκες πού καθορίζουν τήν κυπριακή πραγματικότητα, πῶς μεταφράζεται πρακτικά;

ΑΠ.: Ἐχω ἤδη τονίσει ότι ή παιδεία

Ἡ τοποθέτηση του Δρα ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΟΦΙΑΝΟΥ στή θέση του ὑπουργοῦ Παιδείας της Κύπρου ἱκανοποίησε τή δημοκρατική κοινὴ γνώμη ὄχι μόνο γιατί εἶναι ἕνας ἀνθρώπος μέ βαθύ δημοκρατικό παρελθόν, ἀλλά και γιατί εἶναι ἕνας ἐνθερμος ὑποστηρικτῆς του μακροχρόνιου ἀγῶνα του κυπριακοῦ λαοῦ. Στή συνέντευξη πού ἀκολουθεῖ ὁ Κύπριος ὑπουργός μιλᾷ στόν συνεργάτη μας ΓΙΩΡΓΟ ΤΣΑΛΑΚΟ γιά τὰ προβλήματα της Παιδείας και τή σχέση της μέ τόν ἀγώνα του κυπριακοῦ λαοῦ.

τοῦ τόπου πρέπει νά στρατευθεῖ γιά τό μεγάλο ἀγώνα πού διεξάγει σήμερα ὁ λαός μας. Ἀξιολογική οὐδετερότητα δέν νοεῖται και δέν εἶναι παραδεκτὴ ποτέ και σέ κανένα τόπο, ἀλλά εἶναι προπαντός ἀπαράδεκτη σ' ἕναν τόπο πού ἀπειλεῖται μέ φυσική και ἐθνική ἐξαφάνιση. Ἡ παιδεία της Κύπρου ἔρχεται στήν πράξη νά ἀναλύσει τίς αἰτίες της συμφορᾶς μας και νά αἰτιολογήσει μέ ἐπιχειρήματα τή μακροχρόνια ἀγωνιστική πορεία μας, ἔρχεται νά καθιερώσει τό διάλογο και τή δημοκρατική συζήτηση σ' ὅλες τίς πτυχές και σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα της παιδευτικῆς προσπάθειας. Μέ τόν τρόπο αὐτό θά πιασθεῖ ὁ δημοκρατικός ἀνθρώπος γιατί μόνο ἕνας τέτοιος ἀνθρώπος ἔχει ἦθος και φρόνημα ἐλεύθερο, πού εἶναι ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιά ἕνα ἐνσυνείδητο ἀγώνα ἐπιβίωσης και ἀπελευθέρωσης.

ΕΡ.: Ποιά καθήκοντα μπαίνουν κατά τήν ἀποψή σας μπροστά στούς πνευματικούς ἀνθρώπους;

ΑΠ.: Πιστεύω ότι κάθε ἐκδήλωση του τόπου πρέπει νά εἶναι στρατευμένη στόν μακροχρόνιο ἀγώνα πού μέ πανελλήνια συμπαράσταση διεξάγει σήμερα ὁ λαός μας. Οἱ πνευματικοὶ ἀνθρώποι ἔχουν χρέος νά τεθοῦν και αὐτοί στήν ὑπηρεσία του μεγάλου σκοποῦ. Στήν Κύπρο ἔχει παραβιασθεῖ ἀπό τή δικτατορία και τήν τουρκική εισβολή ὁλόκληρη ή κλίμακα τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν και ἔχει καταρρακωθεῖ κάθε ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια. Οἱ ἀνθρώποι του πνεύματος δέν πρέπει ποτέ νά σιωπήσουν μπροστά σ' αὐτή τήν κατάσταση, ἀλλά ἀπεναντίας ἔχουν καθήκον νά συμβάλλουν μέ τή δική τους συνεισφορά στήν προώθηση του ἀγῶνα του λαοῦ μας γιά ἐπιβίωση και ἀπελευθέρωση της Κύπρου, γιατί πιστεύω πῶς ή ἀδιαφορία, ή οὐδετερότητα και πολλές φορές ή συμμετοχή μεγάλου μέρους τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων στίς ἄθλιες προσπάθειες της Χούντας ὑπῆρξαν τὰ αἷτια της καταστροφῆς μας.

ΠΟΛΥΠΛΑΝΟ

δωρα και ειδη χρησεως -
παιχνιδια - εργα τεχνης αυ
θεντικα και πολλαπλα -γιαν
νη γαιτη· αλεξη ακριδακη· βα
σως κατρακη· δοδωρου· πα
παγιαννη· ιωαννας σπιτερη· μα
κη θεοφυλακτοπουλου· μιχα
λη κατζουρακη· γαβριελας· σι
μωσι· γιωργου τουγια· χριστου
καρα· **στο πολυπλανο·δη
μοκριτου 20·απεναντι
απο τον αγιο διονυσιο
τον αρειοπαγιτη·επιπλα**
σχεδιασμενα απο την ελενη
βερναδακι· **υφασματα και
μουςαμαδες** σε σχεδια γιαν
νη γαιτη· γιαννη μοραλη· αλε
ξη ακριδακη· ελενης βερνα
δακι· κ.λ.π.· **ανα παραγωγες
απο παραδοσιακα αντικει
μενα σε μικρο αριθμο αν
τιτυπων** ροδια μηλα περιστε
ρια μπρουτζινα της ελενης
βερναδακι· **κοσμηματα φτιαγ
μενα στο χερι·κεραμικα (λι
γα)·ολα αυτα στο πολυ
πλανο δημοκριτου 20
για πολλα κεραμικα** στο
αδc βαλαωριτου 4 με τις και
νουργιες δημιουργιες του
πολυπλανο·αδc δυο χωροι
που οι ελληνες καλλιτεχνες
εμπιστευονται τις δημιουργιες
τους· **πριν ψωνισετε δει
τε για το συμφερον σας
το αδc·βαλαωριτου 4·αιν
τα κεραμικα της ελενης βερ
ναδακι δειν καλυπτουν τις
προσφοκιες σας (μαλλον απι
θανο) ελατε **στο πολυ
πλανο δημοκριτου 20
θα βρητε οτι θελετε****

αδc·βαλαωριτου 4·αδc
πολυπλανο·δημοκριτου
20 απεναντι απο τον αγι
ο διονυσιο·πολυπλανο
αδc

ΤΗΤΗΣ» (άρ. λογαριασμού 545003)».

ΤΟ ποσό που συγκεντρώθηκε λέγεται ότι έφτασε τά 2.000.000 δρχ. Τί απέγιναν;

ΤΟ «ΑΝΤΙ» ρώτησε δυό φορές (τεύχη 41 και 47) τόν κ. Αδέρωφ τί γνωρίζει για τό λογαριασμό 545.003 του υποκαταστήματος Έθνικής Τραπεζής Ελλάδος στή Θεσσαλονίκη. Έρμου 34. Απάντησι δέν υπήρξε.

● Μήπως υπήρξε, τουλάχιστον, δικι-
κητική - δικαστική έρευνα;

● Μήπως χρησιμοποιήθηκαν τά χρή-
ματα για άλλους σκοπούς - και για
ποιούς;

Η ΧΟΥΝΤΑ φρόντισε, αργότερα, μέ
άλλο έγγραφο, νά καταστρέψει τό
«άκρωις απόρητον» έγγραφο του Γ'ΣΣ
«κατά τά κεκανονισμένα», δηλαδή «διά
πυράς και ιδία ευθύνη»... Αλλά μερικά
αντίγραφα σώθηκαν - όπως αυτό που
έφτασε στά χέρια μας και δημοσιεύουμε:

ΕΠΕΙΓΟΝ ΑΚΡΩΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

ΠΡΟΣ: Γ' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
7ον ΕΠΙΤΕΛΙΚΟΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ/Η

ΚΟΙΝ: Άριθ. Φ. 461/39/161009
Άριθ. Σ. 4
Θεσσαλονίκη 8 Νοεμ-
βρίου 1973

ΘΕΜΑ: Τύπος

1. Γνωρίζεται ότι υπό της Φοιτητικής
Ένώσεως του «Αριστοτελείου» Πανεπι-
στημίου Θεσσαλονίκης (ΦΕΑΠΘ), εκδί-
δεται ή εβδομαδιαία φοιτητική έφημερίς
υπό τόν τίτλον «ΦΟΙΤΗΤΗΣ», μέ λίαν
ένδιαφέρονσα, τούς φοιτητάς και γενι-
κώς τήν σπουδάζουσα νεότητα, ήλην.

2. Τό Σ Στρατού, λόγω του ενδιαφέ-
ροντος τό όποιον παρουσιάζει ό «ΦΟΙ-
ΤΗΤΗΣ» και προς ενίσχυσιν της προσ-
παθείας των έθνικώς σκεπτομένων φοι-

ΕΤΟΣ Γ' ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 84
28 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1974 — ΔΡΧ. 3

Εβδομαδιαία Έκδοσις Φοιτητικής
Ενώσεως Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

τητών, οίτινες άφιλοκερδώς και μέ πολύ
μόχθον συντάσσουν και εκδίδουν τήν ύπ'
δυσιν έφημερίδα, καθορίζει όπως άπαν-
τες οι Σχηματισμοί, ως και ή 123 Δ ΤΕ
έγγράψουν συνδρομητάς δι' έν (1) έτος
από 1-12-73 τάς Μονάδας των δι' άρι-
θμόν φύλλων έφημερίδος, όστις εμφαίνε-
ται εις τά συνημμένα οικεία Παραρτήμα-
τα.

3. Όμοίως, θά έγγραφούν συνδρομη-
ταί δι' έν (1) έτος από 1-12-73 και οι
ΜΜ του Σ Στρατού δι' άριθμόν φύλλων
έφημερίδος, ως τό συνημμένον Παραρ-
τήμα 1».

4. Η έτησία συνδρομή, ήτις δι' έκα-
στον φύλλον της έφημερίδος άνέρχεται
εις τό ποσόν των έκατόν (100) δραχμών,
θά καταβληθ ή έφ' άπαξ εκ των πόρων
των ΚΨΜ των Μονάδων, ως άκολούθως:

α. Έκαστος Σχηματισμός (ΛΣ/ΚΨΜ)
νά συγκεντρώση εκ των Μονάδων τό

άντίτιμον της συνδρομής δι' άπαντα τά
διατιθέμενα φύλλα της έφημερίδος, όπερ
και νά φέρη εις έσοδα άποθέσεων εκδι-
δομένης άναλόγου διπλοτύποι άποδεί-
ξεις.

Τό συνολικώς συγκεντρούμενον ποσόν
νά κατατεθ ή έν συνεχεία εις Έθνικήν
Τράπεζαν Ελλάδος Υποκατάστημα
Θεσσαλονίκης, Έρμου 34, εις λογαρια-
σμόν της έφημερίδος «ΦΟΙΤΗΤΗΣ»
(Άρ. Λογαριασμού 545003).

Δικαιολόγησις δαπάνης ύπό μέν των
Μονάδων βάσει παρούσης και της δι-
πλοτύπου άποδείξεως του ΚΨΜ/ΛΣ του
Σχηματισμού, ύπό δέ των τελευταίων,
βάσει άποδείξεως Έθνικής Τραπεζής
Ελλάδος.

β. Ό ΛΣ του Σ Στρατού, νά συγκεν-
τρώση εκ των, εις τά Παραρτήματα «Ζ»
και «Ι», αναγραφόμενων Μονάδων της
87 ΣΔΙ και ΜΜ Σ Στρατού, τό αντίτιμον
της συνδρομής δι' άπαντα τά διατιθέ-
μενα εις ταύτας φύλλα της έφημερίδος,
τό όποιον νά έμβάση εις τό ως άνω
Υποκατάστημα Τραπεζής.

γ. Η συνδρομή, δι' όσα φύλλα έφημε-
ρίδος διατίθενται εις Μονάδας αίτινες
δέν διαθέτουν ΚΨΜ, νά καταβληθ ή έφ'
ένός ή περισσοτέρων ΚΨΜ έτέρων Μο-
νάδων, όριζόμενων ύπό των Σχηματι-
σμών.

δ. Διά τάς Μονάδας της 87 ΣΔΙ και
τάς ΜΜ του Σώματος Στρατού αίτινες
δέν διαθέτουν ΚΨΜ, ή συνδρομή νά
καταβληθ ή υπό των Μονάδων, των έμ-
φανομένων εις τήν στήλην των παρατη-
ρήσεων του Παραρτήματος «Κ».

5. Οι υπεύθυνοι του «ΦΟΙΤΗΤΟΥ»
θά άποστέλλουν έκαστην Δειτέραν διά
λεωφορείου εις τάς έδρας των Σχηματι-
σμών και των Συνταγμάτων, τόν άπαι-
τούμενον άριθμόν έφημερίδων διά τάς
Μονάδας της έδρας των μέ παραλήπτην
έκαστον Σχηματισμόν και Σύνταγμα,
άτινα έν συνεχεία μερίμνη του Σχηματι-
σμού και του Συντάγματος θά προω-
θούνται εις τάς Μονάδας.

Νέων (ΕΚΙΝ) και που πάει στή
Θεσσαλονίκη για νά δώσει διάλε-
ξη. Η διάλεξη τελικά ματαιώνε-
ται γιατί δέν βρίσκειται αίθουσα,
αγού ό ίδιοχτήτης που είχε δεχτεί
(Ξενοδοχεία ΚΑΨΗ) ύπαναχω-
ρεί τήν τελευταία στιγμή, ύστερα
από πιέσεις της αστυνομίας. Ό
«ΦΟΙΤΗΤΗΣ» «σιγοντάρει» όλη
τή χουντική εκστρατεία έναντίον
της Ρόμπινσον και γράφει στό
φύλλο 8 για «... στόμα γυναίκας ή
όποία θέλει νά ναρκισσέται για
τίς οικονομικές της γνώσεις».

● Ό Άμερικανός γερουσια-
στής και ύποψήφιος των δημο-
κρατικών Μάκ Γκόδερν άποτέ-
λεσε επίσης στόχο του «ΦΟΙΤΗ-
ΤΗ». Στο φύλλο της 3-8-72 (έπί
ύπουργού Παιδείας Ν. Γκαντών-
α) ό «ΦΟΙΤΗΤΗΣ» δίνει τήν
«πρόβουσα άπάντησι», σέ άγ-
γλική γλώσσα μάλιστα, ότίς δι-

λώσεις του Άμερικανού γερου-
σιαστή που άναφέρονταν στήν
άποκατάστασι της δημοκρατίας
στήν Ελλάδα.

● Ακολουθώντας τήν προ-
τροπή του Β. Σταματόπουλου για
«πνευματική και ιδεολογική ζωή
στά πανεπιστήμια», καθιερώνει
... «μαθήματα φιλοσοφίας», μέ
τήν ύπογραφή «Συνεργάτης», τόν
Ιούλιο του 1972. Αρχίζουν επί-
σης από τίς στήλες του «ΦΟΙΤΗ-
ΤΗ» «έλεύθερα μαθήματα δημο-
σιογραφίας για φοιτητές». Τά
μαθήματα όργάνωσε ή Ένωσις
Συντακτών Μακεδονίας-Θράκης
και τή διδακτική επιτροπή άπο-
τέλεσαν οι δημοσιογράφοι:
Γουγονιτζής, τώρα έπιμελητής
της 2ας σελίδας της «Μακεδο-
νίας», Ηλίας Κύρου, ό γνωστός
«Αλίχκος», άρθρογράφος-
ποταμής του «Έλληνικού Βορ-

ρά», και Ν. Μέρτζος, αντιπρόε-
δρος της «Συμβουλευτικής Έπι-
τροπής» και σήμερα άρχισυντά-
κτης του «Έλ. Βορρά».

● Από τίς στήλες του παρου-
σιάζονται οι Θεσσαλονικείς «δη-
μιουργοί» που παίρνουν μηνιαίες
κρατικές χορηγίες.

● Ό καθηγητής της έδρας του
Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπι-
στήμιον Θεσσαλονίκης Δημ.
Κωνσταντόπουλος, ό ίδιος που
είχε φροντίσει νά προσκληθ ή στο
«Συνέδριο περί Δικαίου της Θα-
λάσσης», ό περιώνυμος Ναζί βα-
ρώνος Von Hydte, προκηρύσσει
από τίς στήλες του διαγωνισμό μέ
θέμα: «Η θέση της Ελλάδος στο
ΝΑΤΟ και ή Ευρωπαϊκή Ασφα-
λεια». Ό καθηγητής είναι πρόε-
δρος του Σ Συνδέσμου Βορειοα-
τλαντικού Συμφώνου Βορείου
Ελλάδος.

● Ό γιός του σημερινού δι-
μάρχου Θεσσαλονίκης Μίλτος
Παπαδόπουλος γράφει τό άρθρο
«Τό σλόγκαν της ζωής μας». Στο
τεύχος 42 άρχίζει σειρά άρθρων
για τήν ΕΟΚΑ, προφανώς ένορ-
χηστρομένη μέ τήν παράλληλη
δραστηριότητα της ΕΟΚΑ Β' τήν
ίδια περίοδο στήν Κύπρο.

Τώρα, τί σχέση είχε ό «ΦΟΙ-
ΤΗΤΗΣ» μέ τό στρατεύμα και
γιατί έπρεπε νά τόν ενισχύουν οι
Μονάδες, μόνο κάποιος υπεύθυ-
νος μπορεί νά μάς τό πεί - άν
ψάξει (ή έψαξε - πράγμα άπίθα-
νο) τό θέμα. Μέ τό ψάξιμο ίσως
βγούν κι άλλα στοιχεία:

● Ποιά ήταν ή σχέση του έντυ-
που μέ τήν ΚΥΠ;

● Ποιός κρύβεται πίσω από τό
ψευδώνυμο «τακτικός συνεργά-
της»;

•μουσική•

Του Γωργου Λεωτσάκου

ΜΕΡΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΠΑΛΕΤΟ ΤΗΣ Ε.Λ.Σ.

Μ' ΟΛΙΟ πού είμαι μουσικοκριτικός (κι από τή σκοπιά του μουσικοκριτικού γράφονται οι παρατηρήσεις αυτές), φυσικό είναι να πονώ τό χορό σάν κάθε άλλο πολιτιστικό τομέα, από τή στιγμή μάλιστα πού, κατά κοινή διαπίστωση, μπορεί ν' αναπτυχθεί μέ τήν κατάλληλη οργάνωση ύποδομης. Κι ή τελευταία «θραδιά μπαλέτου» τής Λυρικής, πού έχει καθιερωθεί νά δίνεται μιά φορά τό χρόνο, ήρθε νά μάς θυμίσει ότι καί σ' αυτή τήν περιοχή δραστηριότητας τής κρατικής μας όπερας (όπως καί σέ άλλες: χορωδία, σκηηνική άγωγή στελεχών, αξιοποίηση του υπάρχοντος φωνητικού ύλικού κ.τ.λ.) λείπει ακόμη ή ύποδομή εκείνη ή ικανή ν' άνεβάσει στα ύψη τό επίπεδο του συνόλου των χορευτών μας: Έτσι ώστε νά μπορεί νά φέρνει σέ πέρας εύπρεπές ή, τι σήμερα περιμένουμε απ' αυτό: συμμετοχή α) στίς παραστάσεις όπερας, όπου χρειάζεται καί β) στήν καθιερωμένη αυτή θραδιά μπαλέτου, στήν οποία, υπό αλτρουτέρως συνθήκες, θά μπορούσε μελλοντικά νά προστεθεί άλλη μιά.

Δέν άγνωστώς, θέδαια, τήν παρουσία τής έγκυμνάστριας μπαλέτου κ. Όλυμπίας Γελοδάση σ' ό,τι χρήσιμο μπορεί νά συνεπάγεται, ούτε καί τό ότι πολλοί χορευτές εμφανίζονται από χρόνο σέ χρόνο δελτιωμένοι έπειδή φροντίζουν νά άσκούνται εκτός Ε.Λ.Σ. σέ κάποια σχολή. Όμως ή άνασότητα των άτομικών επιδόσεων παραμένει ακόμη καί γιά τά πιο «άπειρα» μάτια φανερά μεγαλύτερη εκείνης πού θά περίμενε κανένας από τά χορευτικά στελέχη ενός μέσου ευρωπαϊκού λυρικού θεάτρου καί τό ensemble επιδέχεται ακόμη δελτίωση. Άν εξαίρεσουν μεμονωμένες επιδόσεις έξωφθαλμα ύπερτερόυσης, καθώς καί τή χορογραφία τής «Παραβολής» του Γ. Σισιλιάνου από τήν Ντόρα Τσάτσου-Συμεωνίδη πού μέ εύφημη επαγγελματικότητα καί ρεαλισμό φαινόταν νά λαμβάνει ύπόψη τίς σημεινές τεχνικές καί έκφραστικές δυνατότητες του υπάρχοντος ύλικού, σ' όλη τή λοιπή θραδιά άρχυτη ήταν ή έντύπωση τής διάστασης άνάμεσα στίς δυνατότητες των χορευτών καί στίς άπαιτήσεις (όχι ιδιαίτερα μεγάλες) των όποιες τεχνολογίας χορογραφιών. Έπιβεβλημένη λοιπόν φαίνεται ή παρουσία ενός ξένου ειδικού πού νά ένοποιήσει ό,τι σήμερα είναι σκόρπιο, νά περιορίσει τίς άνταισθητικότερες τεχνικές άνεπαρκείες καί νά οργανώσει ένα εύπρεπές σύνολο ικανό ν' άνταποκριθεί σέ μιά ποικιλία τεχνολογιών.

Τά άνωτέρω φαίνονται ακόμη πιο έπιβεβλημένα από τη στιγμή πού ή σημερινή γενική διεύθυνση τής Ε.Λ.Σ. μετακαλεί καί ξένους χορογράφους - πράγμα γιά τό όποιο δέν μπορεί νά κατηγορηθεί. Η σημερινή κατάσταση δέν μπορεί πάντα νά έξυτηρηθεί

ακόμη καί μιά καλλιτεχνική πολιτική θεαματικών άποτελεσμάτων «βιτρίνας».

Η φετινή θραδιά μπαλέτου ύπόφερε από έλλειψη αισθητικού είρμου άνάμεσα στίς διάφορες μουσικές καί χορογραφίες. Δύο απ' αυτές, τό «Μεγάλο Βάλς» του Δούναβη, από τή «Νυχτερίδα» του Γιόχαν Στράους, καί ή σκηνή των Ήλυσίων από τόν «Όρφέα» του Γκλόκ, είχαν μεταφτυτεί από τίς παραστάσεις των αντίστοιχων λυρικών έργων - δίχως αυτό νά είναι άναγκαστικά μομφή. Στο «Ποιμενικό» του ό Γιάννης Μέτσης άνακάτεψε έργα Ντεμπυσσύ: τή «Σύριγγα», γιά φλάουτο σόλο (δίσ: στήν άρχή καί στό τέλος!), τή «Μικρή Σούτα», στή διασκευή γιά όρχήστρα, καί τήν «Άραμπέσκ όρ. 1» γιά πιάνο, σέ διασκευή γιά άρπα πού παρεμβαλλόταν άνταισθητικά πριν από τό φινάλε του προηγούμενου έργου. Άν είχε περιοριστεί μόνο στή «Σύριγγα» ή μάς είχε δώσει πράγματι τό χαριτωμένο ποιητικό στιγμιότυπο πού γι' αυτό μάς προετοίμαζε τό σημείωμά του στο πρόγραμμα. Άπ' εκεί καί πέρα όμως είχαμε τό αίσθημα μιάς μακροχρόνιας σέ μιά παραδοσιακή χορευτική «γραφή», εύκολα άποσχετίσιμη από τίς διαδελούμενες έκφραστικές προθέσεις του χορογράφου: σέ προϋπάντησή τους ξεκίνησαν, είναι αλήθεια, τά μετεμπρεσιονιστικά σκηνικά καί τά (άντιχορευτικά, φορτωμένα) κοστούμια τής Λίζας Ζαίμη. Εύφημα σημειώνουμε επίσης τή συμμετοχή των κύριων έρμηνευτών Μαρίνας Μιχαλοπούλου καί Χρ. Παπίδη. Όπως καί νά έχουν όμως τά πράγματα, τόσο τό «Ποιμενικό» αυτό όσο καί τό στραουσιανό «Βάλς» άποτελούν άπό δύο καί μεταξύ τους ξένες όντότητες, σέ

σχέση μέ τό λοιπό πρόγραμμα.

Στό έναρκτήριο βάλς του Στράους, τό σύνολο ήταν φανερά κατώτερο των άπαιτήσεων τής χορογραφίας του Μίλκο Σπάρενμπλεκ. Στόν Γκλόκ, οι Μαρίνα Μιχαλοπούλου καί Άγγελος Χατζής μάς άφησαν τήν έντύπωση μιάς διαφορετικής έρμηνείας (περιορισμός στά αυστηρά τεχνικά στοιχεία; άλλη εύαισθητοποίηση στο συγκινησιακό της περιεχόμενο;) τής ένδιαφέρουσας χορογραφίας του Βιττόριο Μπιατζί πού είχε τόσο ώραία λειτουργήσει μέσα στα πλαίσια τής διδασκαλίας του «Όρφέα» (13.12.1975) έρμηνευμένη από τούς Ζάν Πιέρ Μαργάλ καί Κριστιάν Λαζαρός.

Άσαφείς έντυπώσεις μάς άφησε (συντελούντος καί του άκαλαίσθητου σκηνικού του!) καί ή χορογραφική έρμηνεία του «Μάγνου Έρωτα» του Ντέ Φάλια, από τόν Ζερμινάλ Κασσαντό, μ' όλο πού τό άνέβασμα του έργου εγγράφεται στο ένεργητικό τής Ε.Λ.Σ. Ό θεατής θά έκτιμούσε εδώ ιδιαίτερα μιά πιο συγκεκριμένη άναφορά στα δρώμενα του έργου, από τό πρόγραμμα. Άνάλογα ισχύουν καί γιά τήν «Παραβολή», έργο 34 (1973) του Σισιλιάνου, στή χορογραφία τής Ντόρας Τσάτσου - Συμεωνίδη. Μόνο όσοι γνώριζαν τήν παρτιτούρα του έργου κατάλαβαν ότι οι φωτεινές εικόνες, στο δάθος (στρατόπεδα συγκέντρωσης, πεινασμένα Άφρικανόπουλα κ.τ.λ.), άντιπροσώπευαν ίσως κάποια έκφανση τής επικοινωνίας τής Έκλεκτής (ήρωίδας του έργου), μέ τό Πνεύμα του Κακού.

Άναφερθήκαμε ήδη σέ όρισμένες από τίς άρετές τής διακριτικά μοντέρνας καί άνετα, καλαίσθητα συμπνέουσας μέ τό άκρόαμα χορογραφίας. Τό άκρόαμα αυτό ήταν ήχογραφημένο έξ ολοκλήρου, υπό τή διεύθυνση του Τσού Χούι. Τό έργο είναι γραμμένο γιά φλάου-

το, τούμπα, κρουστά, χορωδία (χωρίς κείμενο: έκτέλεση από τή Χορωδία του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης υπό τό Γιάννη Μάντακα) καί μαγνητοταινία μέ ήχητικό ύλικό δουλεμένο από τό συνθέτη στο παρισινό Κέντρο Μουσικών Έρευνών καί χρησιμοποιημένο έν μέρος από τόν ίδιο καί στή μουσική σκηνής, έργο 33 γιά τή «Μήδεια» του Εδριπίδη (Κ.Θ.Β.Ε., διδασκαλία Κωστή Μιχαλίδη, «πρώτη» 22.7.1973). Έχουμε ήδη άναφερθεί άλλου στήν ποικιλία των έκφραστικών μέσων πού έπιστρατεύει ό συνθέτης: δεξιότεχνικά σόλι φλάουτου, στατικές αλλά φορτισμένες συγκίνηση άποστροφές τής χορωδίας, δραματική εύστοχία του ήλεκτρονικού ύλικού κ.τ.λ. Ό Σισιλιάνος μιλά εδώ ένα διαφορετικό παρ' ό, τι άλλοτε μουσικό ίδίωμα, μέ άξιοπρόσεκτη δραματική καί σκηηνική εύφράδεια καί μ' όλο πού στά δύο έργα χρησιμοποιεί κοινά «θεματικά», θά λέγαμε, στοιχεία, ή «Μήδεια» καί ή «Παραβολή» έπιβάλλουν τήν έντύπωση δύο έντελώς διαφορετικών συλλήψεων. Σημειώνουμε ακόμη τό λιτό χρωματικό γούστο (άλλαγή χρωμάτων καί μέ φωτισμούς) των κοστούμιων καί σκηνικών του Γιόργου Καλατζόπουλου καί τήν τόσο θετική συμβολή των Κατερίνας Δήμα καί Γιόργου Λειβάδη.

Πρωταγωνίστρια τής θραδιάς, ή όρχήστρα: ύπεύθυνη στή συμμετοχή τής, θαυμαστά συγχρονισμένης, μέ όσο γίνεται πιο άστραφτερά τά ξεθωριασμένα της ήχοχρώματα, πλαστικότητα στο ρυθμικό κι έκφραστικό της κυματισμό κι έπί πλέον θαύμα διαφάνειας καί φθογγικής ακρίβειας από τόν Στράους ως τό Ντέ Φάλια. Πολύ δύσκολα θά συνέβαινε κάτω άλλο άφου τή διεύθυνση ό άνεκτίμητος Τσού Χούι («Όλύμπια» 12.11.1976)

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ, ΔΕΥΤΕΡΑ, ΤΡΙΤΗ, ΠΕΜΠΤΗ, ΣΑΒΒΑΤΟ, ΔΕΥΤΕΡΑ, ΤΡΙΤΗ, ΠΕΜΠΤΗ, ΣΑΒΒΑΤΟ

ΕΞΟΡΜΗΣΗ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΟΡΓΑΝΟ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Έβδομαδιαίο
όργανο αρχών του ΠΑΣΟΚ

Μεσόγειος: ΚΙΝΔΥΝΟΣ!

Έτσι θά υποδεχθούν και τα ελληνικά προϊόντα;

ΕΟΚ

νά
μπεϊ κανείς
ή νά
μήν μπεϊ;

Του Άρη Φακίνου

ΜΕΧΡΙ σήμερα οι Έλληνες αγρότες αντιμετωπίζουν, συνήθως, δύο ειδών ενήμερώσεις σχετικά με τα προβλήματα, τόσο για την Ελλάδα όσο και για την ΕΟΚ, που θά προκύψουν από την ένταξη της χώρας μας στην Κοινότητα. Από τη μία οι αρμόδιες κυβερνητικές πηγές, μυστικοπαθείς αλλά και υπερασισόδοξες, παρουσιάζουν την πρόσδεσή μας στο ευρωπαϊκό άρμα σαν απαρχή οικονομικού και πολιτικού είδυλλίου υπό ανέγelo ουρανό. Από την άλλη, μία μεγάλη μερίδα της αντιΕΟΚικής παράταξης επιδιίδεται περισσότερο σε αφορισμούς και σε πολιτικής ύψης επιθέσεις, αλλά πολύ λιγότερο σε άπλές, ρεαλιστικές αναλύσεις. Στο μεταξύ, μία πολύτιμη έμπειρία πάει χαμένη: εκείνη των ευρωπαϊκών αγροτών πρῶ, έδω κι αρκετά χρόνια, ζούν καθημερινά την οικονομική πραγματικότητα της ΕΟΚ. Τά διδά-

γματα που έχουν αποκομίσει έχουν ήδη αποκρυσταλλωθεί σε συμπεράσματα.

Από την άποψη αυτή, η συζήτηση που είχαμε με βασικά στελέχη - έμπειρογνώμονες του Εθνικού Κέντρου Νέων Γάλλων Καλλιεργητών (CNJA), είναι, νομίζουμε, εξαιρετικά ενδιαφέρουσα. Παραθέτουμε παρακάτω τις πιο σημαντικές

ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΑΓΡΟΤΕΣ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΟΥΝ:

- Τό «σκοινί» των έπιδοτήσεων δέν θά τραθηχτεί γιά πολύν καιρό άκόμα.
- Η ένταξη στην ΕΟΚ δέν πρόκειται νά λύσει τά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, όπως δέν έλυσε καί κείνα της βρετανικής.

παρατηρήσεις των Γάλλων συνδικαλιστών -αγροτών.

Άρνητικός απολογισμός

ΣΗΜΕΡΑ πιά μπορούμε νά πούμε ότι ή παραμονή της Γαλλίας στην ΕΟΚ έχει γιά τους Γάλλους αγρότες άρνητικά άποτελέσματα. Από την άλλη μεριά όμως, αν λάβουμε υπόψη μας τό γεγονός ότι τά 70% της γαλλικής αγροτικής παραγωγής κατευθύνονται πρὸς τίς χώρες-μέλη της Κοινότητας, διαπιστώνουμε πώς πρόκειται γιά κατάσταση πού είναι εξαιρετικά δύσκολο, αν όχι άδύνατο, νά αλλάξει. Η ΕΟΚ προσπαθεί νά καλύψει τίς άποτυχίες της, ειδικά στον νομισματικό τομέα αλλά καί σέ κείνον της κοινής αγροτικής πολιτικής, μέ τή μέθοδο της σύναψης συμφωνιών μέ χώρες πού βρίσκονται έξω από τό σύστημά της, καθώς καί μέ την ένταξη καί νέων μελών. Είναι γεγονός ότι, γιά μία χώρα όπως ή Ελλάδα, υπάρχει τό σημαντικό έπιχείρημα της στερέωσης των δημοκρατικών της θεσμών, αλλά πρέπει επίσης νά γνωρίζουμε ότι τόσο ή ένταξη της χώρας μας, όπως καί κείνη της Ισπανίας, της Τουρκίας, δέν πρόκειται νά διευκολύνει τή λύση των τεράστιων έσωτερικών προβλημάτων της ΕΟΚ, αντίθετα μάλλον... Η κατάσταση δέν ήταν ήδη ρόδινη τόν καιρό πού ή Κοινότητα είχε έξι μέλη. Τώρα πού έχει έννέα, τά προβλήματα έχουν όξυνθεί: τί θά συμβεί όταν τά μέλη γίνουν δέκα ή δώδεκα; Μέ ποιο θαύμα θά άπλοποιηθούν οι ήδη εξαιρετικά πολύπλοκες αυτές καταστάσεις; Η ΕΟΚ παρουσιάζεται συχνά σαν ένα στέρεο καί όμογενές οικονομικό συγκρότημα. Πρόκειται γιά αϊταπάτη. Δέν πρέπει νά ξεχνάμε ότι ή Κοινή Άγορά άποτελείται από κράτη-μέλη μέ τελείως διαφορετική οικονομική διάρθρωση καί δύναμη. Αυτό σημαίνει ότι, γιά τίς περισσότερες κυβερνήσεις των χωρών της ΕΟΚ, ή αντιμετώπιση των έσωτερικών οικονομικών τους προβλημάτων έχει προτεραιότητα. Ο καθένας τραβάει τό σεντόνι πάνω στά δικά του πόδια. Κι αυτό, βέβαια, δέν μπορεί νά όνομασθεί κοινοτικό πνεύμα...

Όχι άλλο τραβήγμα του «σκοινιού» των έπιδοτήσεων

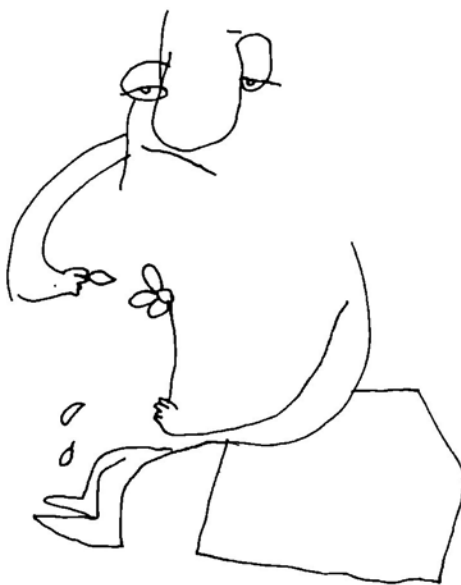
ΠΡΟΣΦΑΤΑ οι Ισπανοί αγρότες άρχισαν νά διατυπώνουν σοβαρές έπιφυλάξεις σχετικά μέ τή μελλοντική ένταξη της χώρας τους στην ΕΟΚ. Γιά την Ελλάδα δέν είναι εύκολο νά διατυπωθούν προβλέψεις. Είναι όμως βέβαιο ότι όταν ή δασμολογική προστατευτική «θωράκιση» της Ελλάδας άρχισι νά αφαιρεϊται, όπως προβλέπουν οι συμφωνίες, τότε θά μπορούμε νά δούμε κατá πόσο ή χώρα θά μπορέσει ν' αντιμετώπισι τό αναπόφευκτο «σόκ» πού θά προκαλέσει ή ένταξη στην ΕΟΚ. Είναι σίγουρο πως θά προκληθούν μεγάλες οικονομικές αναταράξεις καί δονήσεις, αν κρίνουμε τουλάχιστο από ανάλογα φαινόμενα πού

συνόδευσαν την ένταξη της Γαλλίας, το 1958.

ΑΝ, θέβαια, κρίνουμε από την περίπτωση της Μ. Βρετανίας, που θεωρεί την ΕΟΚ σαν οικονομικό δεκανίκι, ή Ελλάδα έχει κάθε συμφέρον να επιδιώκει την ένταξη της στην ΕΟΚ. Όμως η ΕΟΚ δεν πρόκειται να λύσει τα οικονομικά προβλήματα της Μ. Βρετανίας, όπως δεν πρόκειται να λύσει και τα ελληνικά. Το σύστημα των επιδοτήσεων των αγροτικών προϊόντων είναι ένα πολύ καλό δόλωμα, αλλά παράλληλα είναι για την ΕΟΚ οικονομικό δάραθρο. Ήδη, μερικά μέλη της Κοινότητας δηλώνουν ότι δεν πρόκειται να δεχθούν τη συνέχιση του συστήματος των επιδοτήσεων. Αυτό το «σχοινί» δεν μπορεί να τραβιέται επ' άπειρον. Η Δ. Γερμανία άρχισε κιόλας να πιέζει προς την κατεύθυνση της ριζικής αναθεώρησης αυτού του μηχανισμού.

Άλλο ή πολιτική και άλλο τά λαχανικά...

ΓΙΑ την ΕΟΚ, η ένταξη χωρών όπως η Ελλάδα είναι, όπως είπαμε, επίτευγμα με πολιτική σημασία, αλλά άλλο πράγμα είναι η πολιτική και άλλο τά ... λαχανι-

κά. Γιατί ακριβώς, αν δεν λυθεί ένα τεράστιο πρόβλημα όπως εκείνο της διάθεσης των φρούτων και των λαχανικών, η ένταξη χωρών όπως η Ελλάδα και η Ισπανία θα καθυστερήσει σημαντικά. Μέχρι σήμερα δεν έχει βρεθεί λύση για το πρόβλημα της κατώτερης τιμής των

φρούτων και των λαχανικών. Φέτος ανέκυψε θέμα ελληνικών ροδακίνων. Πράγματι, τα ελληνικά ροδάκινα έφθασαν στην αγορά μαζί με τα γαλλικά, ενώ κανονικά θα έπρεπε να έχουν ωριμάσει νωρίτερα. Οι ιδιαίτερες κλιματικές συνθήκες που επικράτησαν φέτος το καλοκαίρι στη Γαλλία, έστειλαν τα γαλλικά ροδάκινα πιο γρήγορα στην αγορά. Τότε, τα ελληνικά αναγκάστηκαν να αποσυρθούν και να πάρουν τον δρόμο για τη Δ. Γερμανία. Νά όμως που η Δ. Γ. αποτελεί κατά παράδοση αγορά της Ιταλίας στον τομέα αυτό... Όποτε οι Ιταλοί, μη μπορώντας να διαθέσουν τα ροδάκινά τους στη Δ. Γερμανία, τα έστειλαν στη ... Γαλλία. Και ο φαύλος κύκλος συνεχίστηκε.

Σέ ποιό στρατόπεδο θά ένταχθεί ή Ελλάδα;

ΣΕ τρεις ή τέσσερις μήνες, στις Βρυξέλλες, θά επιλεγεί ή αναδιάρθρωση των τιμών των αγροτικών προϊόντων. Όμως, ή κατάσταση αυτή τή φορά είναι άνησυχητική. Οι νομισματικές διαφορές από χώρα σέ χώρα έχουν γίνει τεράστιες και τά πάντα μπαλάνονται μέ τό σύστημα των επιδοτήσεων... Σήμερα, μιά

Ο ΦΑΚΕΛΟΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΚΑΙ ΕΟΚ

(Αποσπάσματα από μελέτη του Έθνικού Κέντρου Νέων Καλλιεργητών Γαλλίας CNJA)

ΤΙ ΑΚΡΙΒΩΣ επιδιώκει ή Εύρώπη και προς τά που βαδίζει; Τί ζι νδίνοντες διατρέχουν οι καλλιεργητές σ' αυτή τή δύσκολη παρτίδα; Θά μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι, πριν αποφασίσουν να εφαρμόσουν τή λεγόμενη μεσογειακή πολιτική, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έκαναν τους λογαριασμούς τους. Θά μπορούσε επίσης να φαντασθεί ότι έκαναν σοβαρές μελέτες σχετικά μέ τήν κατάσταση της γεωργίας στις χώρες των ένδεχόμενων εταίρων και, κυρίως, τις συνέπειες του άνοιγματος των συνόρων της Κοινότητας. Αλίμονο, τίποτα τέτοιο δεν έχει γίνει!...

Διαπιστώνουμε ότι:

1) Η ΕΟΚ «έπεσε μέ τά μούτρα» στην εφαρμογή της μεσογειακής πολιτικής για λόγους βασικά πολιτικούς, αλλά δίχως να υπολογίσει τις ένδεχόμενες συνέπειες για τήν Εύρώπη.

2) Οι οικονομικές συνέπειες αυτής της πολιτικής επιλογής δεν αντιμετώπιζήθηκαν ποτέ σοβαρά. Οι στόχοι της ΕΟΚ στη Μεσόγειο είναι:

α) Πολιτικοί: ή ΕΟΚ επιδιώκει να παίξει για τις χώρες που όρίζονται στό στάδιο της ανάπτυξης τόν ρόλο της «τρίτης θέσης», όταν ή πρώτη και ή δεύτερη κατέχονται από τά «μπλόκ» της Ανατολής και της Δύσης.

β) Στρατηγικοί: ή ΕΟΚ επιδιώκει να εξασφαλίσει έγγυήσεις για τις εισαγωγές της σέ βασικά προϊόντα και σέ πηγές ενέργειας.

γ) Ανθρωπιστικοί: ή ΕΟΚ επιδιώκει να συμβάλει στην οικονομική απογείωση των χωρών αυτών, άνοίγοντας τά σύνορά της για τις εξαγωγές των αγροτικών τους προϊόντων.

δ) Οικονομικοί: ή ΕΟΚ θέλει να εξασφαλίσει νέες αγορές για τά διομηχανικά της προϊόντα.

● Μήπως πρόκειται για άπάτη;

Είναι δυνατόν να κάνουμε τά 28 έκατομμύρια γεωργών των χωρών της Μεσογείου (άπό τά 28 αυτά έκατομμύρια, 11 ζούν στην Τουρκία) να πιστέψουν ότι οι συμφωνίες ένταξης στην ΕΟΚ θ' άνεβάσουν τό επίπεδο ζωής τους; Μπορούμε να κά-

νουμε τους ήγέτες αυτών των χωρών να πιστέψουν ότι μπορούν να στηρίξουν τήν οικονομική τους ανάπτυξη στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων προς τήν Εύρώπη τή στιγμή που ή ΕΟΚ έχει συμφέρον να εισάγει αγροτικά προϊόντα από τις χώρες αυτές εφόσον τό επίπεδο ζωής τους θά παραμένει χαμηλότερο από εκείνο των ευρωπαϊκών;

Από τήν άλλη μεριά, ή υποτίμηση του γεωργικού δυναμικού των χωρών της μεσογειακής λεκάνης είναι επικίνδυνο. Οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων παίζουν αποφασιστικό ρόλο για τή σταθερότητα του έμπορικού ισοζυγίου των μεσογειακών χωρών (83% των εξαγωγών της Τουρκίας προς τήν ΕΟΚ αποτελούνται από γεωργικά προϊόντα, 62% των εξαγωγών του Μαρόκου, πάνω από 50% των εξαγωγών της Ελλάδας και Ισπανίας). Οι συμφωνίες που υπογράφονται στις Βρυξέλλες αντιπροσωπεύουν έναν πραγματικό κίνδυνο για τήν ΕΟΚ.

Η ΕΟΚ δέχτηκε επίσημα τήν ελληνική αίτηση για ένταξη. Η Τουρκία, που έχει υπογράψει συμφωνία άναλογου τύπου μέ κείνη της Αθήνας, έχει κάθε δικαίωμα να υποβάλει παρόμοιο αίτημα. Η Ισπανία έτοιμάζεται. Σύντομα δέ προβλέπεται ότι και ή Πορτογαλία θ' ακολουθήσει τόν ίδιο δρόμο.

● Γιατί οι χώρες αυτές επιδιώκουν τήν ένταξη τους στην ΕΟΚ;

Πρώτα για λόγους πολιτικούς, εφόσον ελπίζουν ότι έτσι θά ενισχύσουν τή δημοκρατία. Ύστερα, για λόγους οικονομικούς, μιά και ή ΕΟΚ τους παρέχει τήν έγγυηση μιάς τεράστιας αγοράς για τις εξαγωγές τους.

Γιά τήν ΕΟΚ οι λόγοι είναι διαφορετικοί. Μέ τόν τρόπο αυτό επιδιώκεται ή κάλυψη της άποτυχίας της Εύρώπης στον τομέα της οικονομικής ένοποίησης, χωρίς να ξεχνάμε και τις άποτυχίες στον τομέα της ενέργειας, των αερομεταφορών, της ηλεκτρονικής, της κοινής αγροτικής πολιτικής. Κι αυτό γίνεται μέ τή μέθοδο της παρουσίασης κάθε νέας ένταξης σαν να πρόκειται για νίκη της Κοινότητας.

Μήπως πρέπει ν' αναθεωρηθούν ριζικά οι μέθοδοι που ακολουθούνται στις διαπραγματεύσεις των Βρυξελλών, ώστε να μην επιτρέπεται σέ αυτόν ή σέ εκείνον τόν αντιπρόσωπο της Έπιτροπής της ΕΟΚ να εφαρμόζει μιάν έξωτερική πολιτική της όποιας τό τίμημα ξέρει πολύ καλά ότι τά κράτη-μέλη δεν πρόκειται να δεχθούν να πληρώσουν;

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΑΥΤΑΠΑΤΕΣ

Απόσπασμα από την εισηγητική έκθεση του P. Bouhnois, εμπειρογνώμονα του CENJA για τα αγροτικά προβλήματα της ΕΟΚ, στο ειδικό σεμινάριο που έγινε στην Caen στις 3 και 4 Ιουνίου 1975.

● Η όμογενής και κοινή αγροτική πολιτική ήταν μία βεβαιότητα για τους εμπνευστές της «πράσινης Ευρώπης». Σήμερα, έχουμε κάθε δικαίωμα να υποθέσουμε ότι δεν ανυπολόγισθηκαν πόσο διαφορετικές ήταν οι αγροτικές πραγματικότητες ανάμεσα στις χώρες μέλη της ΕΟΚ. Τό επίπεδο ζωής, ή εμπορική πολιτική, ή αγροτική πολιτική των εισοδημάτων εξαρτώνται άμεσα από τους πολιτικούς και οικονομικούς στόχους της κάθε χώρας που, με τη σειρά τους, συνδέονται με τη σημασία του αγροτικού πληθυσμού. Επίσης, ο βαθμός οργάνωσης των παραγωγών είναι πολύ διαφορετικός από χώρα σε χώρα: αρκετά μεγάλος στην Ολλανδία, ανεπαρκής στη Γαλλία, σχεδόν ανύπαρκτος στην Ιταλία και στις μεσογειακές χώρες. Πώς ήταν δυνατόν, αγνοώντας αυτές τις πραγματικότητες, να έναρμονισθούν τόσο διαφορετικές αγροτικές δομές; Η ΕΟΚ αναγνωρίζει σήμερα την αποτυχία της

στόν τομέα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, αλλά δεν αναζητεί τα αίτια της.

● Οι μηχανισμοί της οικοδόμησης της Ευρώπης είναι προσαρμοσμένοι σε μιάν οικονομική σταθερότητα και σε μία συνεχή ανάπτυξη που χαρακτηρίζουν τη δεκαετία του 1960. (...) Έγινε έτσι ένα μεγάλο λάθος προβολής στο μέλλον των οικονομικών συνθηκών μιάς δεκαετίας άνθισης της δυτικής οικονομίας. Δεν είχε καθόλου αντιμετωπισθεί το ενεργειακό πρόβλημα, το ένδεχομένο κρίσης του διεθνούς νομισματικού συστήματος και οι συνέπειες και των δύο αυτών παραγόντων πάνω στην οικονομία και τη γεωργία της Ευρώπης.

● Τέλος, φαντάσθηκαν ότι στις Βρυξέλλες θα μπορούσαν να λυθούν όλα τα προβλήματα. Πιστεύθηκε ότι η Ευρώπη θ' αποτελούσε τη μαγική λύση για τα εθνικά αγροτικά προβλήματα. Γρήγορα αποδείχθηκε ότι επρόκειτο για ούτοπια. Για τον λόγο αυτό τα κράτη-μέλη στράφηκαν προς διάφορες λύσεις σε εθνικό επίπεδο. Έτσι όμως υπονομεύθηκε το μέλλον της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

κοινή τιμή που αποφασίζεται στις Βρυξέλλες δεν έχει καμιά πραγματική ισχύ, εφόσον σε μία χώρα με δείκτη πληθωρισμού 7% πρέπει άμεσα να αρχίσει να λειτουργεί το σύστημα της επιδότησης. Οι τιμές που καθορίζονται στη βελγική πρωτεύουσα δεν ανταποκρίνονται στην οικονομική πραγματικότητα των χωρών μελών. Έτσι, βλέπουμε πολλές τιμές να «εθνικοποιούνται», δηλαδή να καθορίζονται αυθαίρετα από τις ενδιαφερόμενες κυβερνήσεις. Και πρέπει να καταλάβουμε ότι όσο περισσότερα γίνουν τα μέλη της ΕΟΚ, τόσο οι τιμές που καθορίζονται στις Βρυξέλλες θα είναι πιο «μυθιστορηματικές».

ΑΝ ή Ελλάδα και ή Ισπανία ένταχθούν στην ΕΟΚ, είναι βέβαιο ότι ή επίδραση των χωρών που ευνοούν τους παραγωγούς περισσότερο από τους καταναλωτές θά αυξηθεί. Στο επίπεδο των τιμών, αυτή τη στιγμή, οι χώρες της ΕΟΚ έχουν διαιρεθεί σε δύο στρατόπεδα. Στο ένα ανήκουν χώρες όπως ή Γαλλία, ή Ιταλία και ή Ιρλανδία, που είναι υποχρεωμένες, για λόγους εσωτερικούς, να υπερασπίζονται τον παραγωγό, ενώ στο άλλο ανήκουν μέλη όπως ή Μ. Βρετανία, ή Δ. Γερμανία, ή Ολλανδία, που επιδιώκουν την υποστήριξη του καταναλωτή

και του εμπορίου. Ποιό στρατόπεδο θά διαλέξει ή Ελλάδα; Απ' αυτό θά εξαρτηθούν πολλά. Αν ή Ελλάδα σκέπτεται να μιμηθεί τη Μ. Βρετανία και να στηριχθεί στο σύστημα των επιδοτήσεων, πρέπει να ξέρει ότι ή κατάσταση αυτή δεν πρόκειται να συνεχισθεί επί πολύν καιρό ακόμα.

Γίνονται μελέτες για αποχώρηση χωρών από την ΕΟΚ!

Η ΓΑΛΛΙΚΗ Κυβέρνηση έχει αναθέσει σε ειδικούς εμπειρογνώμονες τη σύνταξη ειδικής μελέτης για τις συνέπειες που θά έχει για τους Γάλλους αγρότες ή ένταξη στην ΕΟΚ χωρών όπως ή Ελλάδα και ή Ισπανία. Η μελέτη αυτή δεν έχει ακόμα ετοιμασθεί και έτσι δεν μπορούμε να ξέρουμε ποιά θά είναι τα συμπεράσματά της. Η ειρωνεία όμως είναι ότι ενώ υπάρχουν χώρες που χτυπούν την πόρτα της ΕΟΚ για να μπουν, άλλες, όπως ή Δ. Γερμανία και ή Ιταλία, κάνουν ανεπίσημες μελέτες για να διαπιστώσουν ποιές θά ήταν οι συνέπειες μιάς ένδεχόμενης αποχώρησής τους από την Κοινότητα!

ΟΣΟ τά κράτη-μέλη της ΕΟΚ δεν θ' αντιμετωπίζουν το μεγάλο πρόβλημα της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής, ή σημερινή αναρχική κατάσταση θά συνεχίζεται. Αλλά πώς είναι δυνατόν να αντιμετωπισθεί αυτό τό θέμα χωρίς να θιγεί και εκείνο της εθνικής κυριαρχίας της κάθε χώρας; Και ξέρουμε πολύ καλά πόσο ευαίσθητα, και με τό δίκιο τους, είναι πολλά κράτη απέναντι σ' αυτό τό ζήτημα. Γι' αυτό είμαστε απαισιόδοχοι σχετικά με τό μέλλον της ΕΟΚ, με τό μέλλον της Ευρώπης.

Η διανομή του ANTI βελτιώνεται.

Οι φίλοι μας δεν θά μās βρίσκουν μόνο στα περίπτερα των ελληνικών πόλεων, αλλά και σε βιβλιοπωλεία.

Δημοσιεύουμε κατάλογο επαρχιακών βιβλιοπωλείων που διαθέτουν τό ANTI:

ΑΓΡΙΝΙΟ

● Π. ΜΟΣΧΟΝΑΣ • Κεντρική Πλατεία • τηλ. 23927

ΑΙΓΙΝΑ

● «ΙΠΠΟΚΑΜΠΟΣ» • Μητροπόλεως 5 • τηλ. 23250

ΒΟΛΟΣ

● «ΖΥΓΟΣ» (Κ. Κωνσταντινίδης - Ι. Σταθάκης) • Έρμου 215 • τηλ. 32032

● Ι. Π. ΛΙΑΝΑΡΙΔΗΣ • Καρτάλη 72 • τηλ. 25726

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

● Κεντρική διάθεση για τά βιβλιοπωλεία: «ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ» • Μάγδα Κοτζιά • Τσιμισκή 78 • τηλ. 279720

ΛΑΡΙΣΑ

● «ΚΕΡΑΜΟΣ» • Μαριάννα Κόρακα • Κούμα 34 • τηλ. 255554

ΠΑΤΡΑ

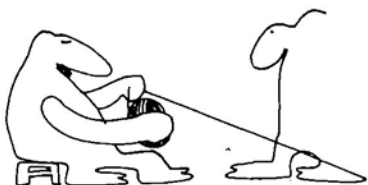
● Β. ΜΗΤΡΕΛΛΗΣ • Μαιζώνος 69 • τηλ. 279226

● Λ. ΦΙΛΙΠΠΑΤΟΣ • Μαιζώνος και Ζαΐμη 28 • τηλ. 27845

ΧΑΝΙΑ

● ΗΛΙΑΣ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ • Δασκαλογιάννη 5 (Σπλάντζια) • τηλ. 23476

άντι

Από την έκδοση του Ανώνυμου.

«Συζητήσεις στή φυλακή»

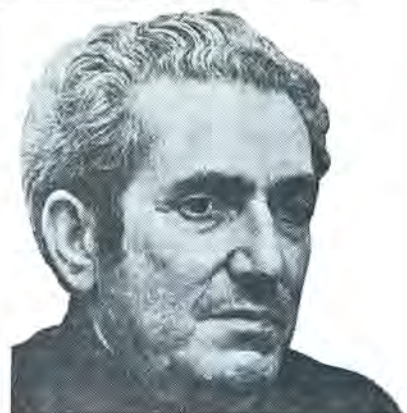
Τό Μάρτη του 1967, πολιτικοί κρατούμενοι από διάφορες τάσεις στή φυλακή Καραθανασέλ, μου πρότειναν νά τούς ἐξηγήσω πώς ἀντιλαμβανόμαστε τό συνδικαλιστικό κίνημα γενικά καί τίς ἐργατικές ἐπιτροπές ειδικά. Τότε, σκεφτόμουν νά καλύψω μονάχα αὐτό τό στόχο γιατί ἦταν ξεκάθαρο ὅτι ἔπρεπε νά βοηθήσω στή μορφοποίηση στρατευμένων γιά τό νέο ἐργατικό συνδικαλιστικό κίνημα, πού «μπασμένο» στήν κοινωνική πρακτική τῆς καθημερινῆς πάλης, εἶχε διάφορα κενά σχετικά μέ τή θεωρητική πλευρά. Τήν κουβέντα ἀκολουθοῦσε συζήτηση.

Μετά, σέ ὅποιες φυλακές βρέθηκα – Σόρια, Σεγκόβια κ.λπ. – πήρα μέρος σέ σεμινάρια καί ἑκατοντάδες φορές μίλησα γι' αὐτά τά θέματα. Οἱ σύντροφοι τῶν φυλακῶν εἶναι μάρτυρές μου. Δέν χρειάζεται καν νά πῶ τό πόσο πρόσφεραν στό ξεκαθάρισμα καί τήν ἀνάπτυξη αὐτῶν τῶν ιδεῶν ὅλοι ὅσοι πήραν μέρος στίς συζητήσεις.

Πολλά ἔχουν κυλήσει στή δύσκολη πορεία τῆς ἐργατικῆς τάξης· χρόνια δύσκολα ἀλλά καί ἐπιτυχημένα. Στό πέρασμά τους ἑκατομμύρια ἐργαζόμενοι καθοδηγούμενοι ἀπό τίς ἐργατικές ἐπιτροπές, παίρνοντας κατευθύνσεις ἀπ' αὐτές καί χρησιμοποιώντας τήν ταχτική τους, πέρασαν στήν ἐπίθεση. Σ' αὐτή τήν περίοδο οἱ ἐργαζόμενοι ἀποχτήσανε ἕνα μίνιμουμ ὀργανωτικότητας καί ἀναγκαίας συνειδήσης, μέσα ἀπό μιά σειρά ἀπεργίες, διαδηλώσεις καί πιέσεις κάθε εἶδους, πού τράνταξαν τήν Ἰσπανία ἀπό ἀνατολή σέ δύση κι ἀπό βοριά σέ νότο, περνώντας ἀπό τό κέντρο. Σ' ὅλες τίς περιοχές τῆς Ἰσπανίας στήθηκαν καθοδηγητικά ὄργανα. Οἱ ἐθνικές ἐργατικές ἐπιτροπές στήν Καταλωνία, καθοδηγοῦν μέ πληρότητα καί ὑπευθυνότητα τήν ἐργατική τάξη τῆς. Οἱ ἐθνικές ἐργατικές ἐπιτροπές Ἑουσκάδι (Βάσκοι) παίζουν κάθε φορά ὅλο καί καλύτερα τόν καθοδηγητικό ρόλο τους πάνω στόν ἐθνικο-κοινωνικό προβληματισμό τῶν ἐργαζομένων τῆς ἐθνότητάς τους. Οἱ ἐθνικές ἐργατικές ἐπιτροπές τῆς Γαλικίας, πάντα βρέθηκαν ἐπικεφαλῆς στούς ἀγῶνες τῶν ἐργαζομένων τῆς ἐθνότητάς τους. Παντοῦ στήν Ἰσπανία, οἱ ἐργατικές ἐπιτροπές, μέ τό ἐκλεγμένο συντονιστικά ὄργανα καί τή μόνιμη γραμματεία, συντονίζουν τή δράση.

Αὐτά λοιπόν τά ἐθνικά ὄργανα μέ τό σύστημα ἐπιτροπῶν περιοχῆς, ἐπαρχίας, ὅπως βιομηχανικοῦ κλάδου, τόπου δουλειᾶς, ἀγροτικοῦ, ἔχουν πραγματοποιήσει ὀργανωτική ὑποδομή ἱκανή νά ἐνώνει ὅλους τούς ἐργαζόμενους σέ δράση, ἱκανή νά κατευθύνει καί προσανατολίζει τό ἐργατικό κίνημα καί τίς ἐπιτροπές.

Ἡ χρησιμοποίηση κάθε νόμιμης δυνατότητας, συλλογικές συμβάσεις, ἐργατικά δικαστήρια, τύπος κ.λπ., καί περισσότερο ἀπό ὅλα ἡ ἰδιαίτερα σημαντική νίκη στίς συνδικαλιστικές ἐκλογές τοῦ 1975 τῶν ἐνωτικῶν καί δημοκρατικῶν ὑποψηφίων, πού ὑποστηρίζονταν ἀπό τίς ἐργατικές ἐπιτροπές, συντέλεσαν στή σωστή ὀργάνωση τοῦ νέου ἐργατικοῦ κινήματος, πού σκοπεύει στή γενική ἀπεργία σάν μέσο γιά τό «σπάσιμο τοῦ μπλοκαρίσματος» τῶν μισθῶν, γιά τήν ἐπαναπρόσληψη τῶν ἀπολυμένων καί ἐκείνων πού ὑπέστησαν ἀντίποινα, γιά τήν ἀμνηστία τῶν πολιτικῶν κρατούμενων καί ἐξόριστων, γιά τίς συνδικαλιστικές ἐλευθερίες, γιά τίς δημοκρατικές ἐλευθερίες καί γιά τήν ἐθνική ἀνεξαρτησία.

Ο ΜΑΡΘΕΛΙΝΟ ΚΑΜΑΤΣΟ, πενήντα ἑπτὰ χρονῶν, εἶναι ἴσως ἡ πιό σημαντική ἡγετική φυσιογνωμία τοῦ ἰσπανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.

● Στό κίνημα μπήκε πρῶν τό 1936, σά μέλος τῆς UGT (Γενική Ἐνωση Ἑργατῶν).

● Στόν ἐμφύλιο τόν συνέλαβαν καί τόν ἔκλεισαν σέ «στρατόπεδο ἀναμορφώσεως» στό ἰσπανικό Μαρόκο, ἀπ' ὅπου δραπέτευσε τό 1943. Πέρασε στήν Ἀλγερία καί τό 1957 ἐπέστρεψε στήν Ἰσπανία.

● Ἐργάτης στό ἐργοστάσιο Perkins, δραστηριοποιεῖται γιά τή δημιουργία τῶν ἐργατικῶν ἐπιτροπῶν. Καταλύγει νά κάνει «καριέρα» στίς φυλακές: σινολικά, φυλακή καί ἐξορία, δεκατέσσερα χρόνια.

● Μέ τή «χάρη» τοῦ Juan Carlos ἀποφυλακίζεται καί ταξιδεύει στή Γαλλία καί Ἰταλία. Ἐπιστρέφοντας συλλαμβάνεται καί φυλακίζεται ξανά μέ τήν κατηγορία ὅτι ὀργάνωσε παράνομη συγκέντρωση ἀντικαθεστωτική κ.τλ.

● Βγήκε μέ ἐγγύηση στίς 24 τοῦ Μάη 1976 περιμένοντας τή νέα δίκη.

● Μέ τό διβλίο του «Συζητήσεις στή φυλακή», ὁ Μαρθελίνο Καμάτσο ἔδωσε σ' ὅλους τοίς Ἰσπανοῦς ἐργαζόμενους ἕνα μοναδικό δοῦγμα, ὅπου μέ ἀπλό καί ξεκάθαρο τρόπο ἀναπτύσσει τή γραμμή τοῦ νέου ἐργατικοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος τῆς Ἰσπανίας καί τήν πρωτότυπη δημιουργία του, τίς ἐργατικές ἐπιτροπές.

‘Ο Καμάτσο γράφει για τήν ταχτική καί τούς αγῶνες τῶν ‘Εργατικῶν ‘Επιτροπῶν

Μετάφραση ἀπό τά Ισπανικά:
Γιάννη Σαμοθράκη

ΤΟ κείμενο πού ἀκολουθεῖ εἶναι παρμένο ἀπό τό τελευταῖο βιβλίο τοῦ Μαρθελίνο Καμάτσο «Συζητήσεις στή φυλακή». (Ἀριστερά δημοσιεύεται ὁ πρόλογος κι ἕνα σύντομο βιογραφικό τοῦ συγγραφέα).

ΣΤΗΝ Ἰσπανία, μιά πλούσια ἀναρχοσυνδικαλιστική παράδοση συσσωρεύσε ἴσως δεινά καί ὑπονόμευσε τήν ἐνότητα κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο, στάθηκε ὁμως ἀποφασιστικό ἐμπόδιο στήν παθητικοποίηση τῶν μαζῶν κατά τήν περίοδο τῆς 40χρονης δικτατορίας. Ἀπό τίς κοοπερατίδες τοῦ Βορρά μέχρι τίς πανισπανικές ἐργατικές ἐπιτροπές καί τόν ἐνοπλο ἀγῶνα τῶν Βάσκων, ἡ παράδοση αὐτή βοήθησε τόν ἰσπανικό λαό στό νά διατηρήσει τήν ταξική του ἐγρήγορηση καί νά ζωντανέψει τήν προοπτική τῆς δημοκρατίας καί τοῦ σοσιαλισμοῦ. Μέσα στό μεγάλο ἐργοστάσιο ἡ ἐργατική τάξη ὁργανώθηκε, κατάκτησε μερικές νίκες πού τῆς ἐπέτρεψαν νά σπάσει τήν ἡττοπᾶθεια καί νά καταχτήσῃ ρόλο πρωτοπόρο στόν ἀντιφασιστικό ἀγῶνα.

‘Η σημερινή κατάσταση

Τίς τελευταῖες μέρες τοῦ 1975 καί μέσα στή δίνη μιᾶς κρίσης οικονομικής, πολιτικής, κοινωνικής, θρησκευτικής, θανατοπονησιακής, ἐθνικής καί ἐλευθερίας, ὁ θάνατος τοῦ Φράνκο ἤρθε νά ὀξύνει περισσότερο τίς ἀντιθέσεις. Οἱ ἀλλαγές βρίσκονται πιά σέ στιγμὴ κρίσης.

Τά μεγάλα γεγονότα τοῦ Δεκέμβρη στή Μαδρίτη, Καταλωνία, Ἀστούριας, Γαλικία κ.λπ. κόντρα στό πάγωμα τῶν μισθῶν, γιά ἀμνηστία καί ἐλευθερίες, δείχνουν ὅχι μόνο πῶς: οἱ ἐργαζόμενοι δέν εἶναι πρόθυμοι νά φορτωθοῦν στίς ἀδύνατες πλάτες τους τήν κρίση τοῦ συστήματος, ἀλλά ἀντίθετα μέσα στήν παρούσα πολιτική διάρθρωση θέλουν νά εἶναι παρόντες. Ἐμεῖς οἱ ἐργαζόμενοι θέλουμε νά προσθέσουμε τό θῆρος μας, νά παίξουμε τόν ἱστορικό μας ρόλο, σ’ αὐτές τίς κρίσιμες στιγμές. Πρόκειται γιά πολιτική καί κοινωνική παρουσία μας περισσότερο ἀπό ὅποτεδήποτε ἀναγκαία. Δέ θά μπούμε

σέ γέκο. Ξέρουμε πῶς υπάρχουν δυνάμεις πού ἐνδιαφέρονται νά μᾶς στερήσουν τίς ἐλευθερίες μας ἢ νά μᾶς τίς δίνουν μέ τό σταγονόμετρο. Τά τελευταῖα 40 χρόνια μᾶς ἐπιβάλανε ἕνα ἐνιαῖο συνδικάτο, φασιστικό, κατακόρυφο, μονολιθικό, γιά ἕνα πετύχουμε μέ τήν πιό ἀπάνθρωπη ἐκμετάλλευση, τή μεγαλύτερη συσσώρευση κεφαλαίου πού ἔγινε ποτέ στήν ἱστορία τοῦ ἰσπανικοῦ κράτους. Σήμερα προσπαθοῦν (μιλώντας γιά δῆθεν ἐλευθερίες πού πάντα μᾶς ἀρνήθηκαν καί πού τίς ἀποκτᾶμε ἀντίθετα ἀπό τή θέλησή τους μέ αγῶνες καί θυσιές) νά διαιρέσουν τό ἐργατικό συνδικαλιστικό κίνημα, νά «φτιάξουν» ἡ νά ἐνισχύσουν ἄλλα μικρά συνδικαλιστικά κέντρα. Μέ τό πρόσχημα τοῦ πολυκομματισμοῦ, προπαγανδίζουν τόν «πολυσυνδικαλισμό» μέ τίς διάφορες πολιτικές ἀποχρώσεις. Δηλαδή προσπαθοῦν μέ τή διάσπαση, σήμερα, νά διατηρήσουν τά ἴδια τερατώδη ὀφέλη τοῦ παρελθόντος, ὅ,τι κατόρθωναν μέ τό φασιστικό συνδικάτο, χτές. Ἐπαναλαμβάνουμε: Ἀπέναντι

στον κρατικομονοπωλιακό καπιταλισμό, ἀπέναντι στίς μεγάλες πολυεθνικές τράπεζες, οἱ ἐργαζόμενοι, ἂν δέ θέλουμε νά συνεργαστοῦμε στήν αὐτοκτονία τῆς τάξης μας, πρέπει νά ὀρθώσουμε ἕνα ἐνωμένο ἐργατικό συνδικαλιστικό κίνημα: νά ὀργανωθοῦμε σ’ ἕνα μόνο συνδικάτο νέου τύπου – ὁμοσπονδία ἢ συνομοσπονδία – μέ χαρακτηριστικά κοινωνικοπολιτικά. Ἐτσι ἡ ἐργατική τάξη θά ρίξει καί τό εἰδικό θῆρος της στούς κοινωνικούς αγῶνες.

Τό ἱστορικό ἀνάπτυξης τῶν ἐργατικῶν ἐπιτροπῶν

«Οἱ ἐργατικές ἐπιτροπές – ἀναφέρεται ὁ ἕνα ἀπό τά πρῶτα τους ντοκουμέντα εἶναι μιά μορφή τῆς ἐνωμένης ἀντιπολίτευσης ὅλων τῶν ἐργατῶν, χωρίς διακρίσεις πίστης ἢ ἰδεολογίας, θρησκευτικῆς ἢ πολιτικῆς, ἐν-

Ἀφίσα γιά τήν ἀπελευθέρωση τοῦ Καμάτσο.

ΣΤΗ σημερινή Ἑλλάδα ἀνάλογες προϋποθέσεις ἔχουν ἐλάχιστα ἀναπτυχθεῖ, ὥστόσο ἡ δημοσίευση τοῦ παρακάτω ἀρθρου, ὅπου παρουσιάζεται ἡ πορεία αὐτοοργάνωσης τῆς ἰσπανικῆς ἐργατικῆς τάξης, δέν εἶναι χωρίς νόημα, ἐφόσον τά τελευταῖα δύο χρόνια καί ἡ δική μας ἐργατική τάξη προβάλλει στό προσκήνιο, ὀργανωμένη συνήθως πρόσκαιρα καί ἄνισα, ὅπωςδήποτε ὁμως συνειδητοποιώντας ὅλο καί περισσότερο τίς δυνάμεις της καί τίς ὑποχρεώσεις της.

άντια στις παρούσες συνδικαλιστικές δομές, που είναι άχρηστες. Γεννιούνται σαν μια ανάγκη υπεράσπισης των διεκδικησών μας, άμεινων και έμμεσων, με σκοπό να προετοιμάσουν ένα αύριο ελευθερίας και συνδικαλιστικής ένότητας' γι' αυτό δεν είναι σήμερα, ούτε θέλουν να γίνουν αύριο ένα συνδικάτο, κι ακόμη περισσότερο δε θέλουν να γίνουν μια πολιτική ομάδα. Είναι κίνημα ανεξάρτητο της εργατικής τάξης, ταγμένο στην υπεράσπιση των συμφερόντων της.»

Τό κίνημά τους, αν και δε μοιάζει με τον παλιό συνδικαλισμό, άντλει όρισμένες θέσεις απ' τ'α παλιά εργατικά συμβούλια και τις έπιτροπές που ή εργατική τάξη ίδρυσε τό 1850. Έπίσης συγκεντρώνει τις καλύτερες παραδόσεις σέ ταξικούς αγώνες απ' τό παρελθόν του εργατικού κινήματος, έθνικου και διεθνούς.

Δέν μπορούμε να καταλάβουμε γιατί γεννήθηκαν οι εργατικές έπιτροπές, αν δε τις δούμε σαν τό άποκορύφωμα ενός ιστορικού προτοός. Ποτέ όμως δε θά έχουμε έπιμείνει αρκετά στό γεγονός ότι κάθε αγώνας είναι μια διαδικασία και ότι χωρίς τούς ήρωισμούς των παλιών στρατευμένων εργατών και των νέων που έπαιξαν τή ζωή τους ή πολλά χρόνια φυλακής, δε θά μπορούσαμε να φτάσουμε στό νέο εργατικό κίνημα. Πραγματικά άνυπεράσπιστοι οι εργαζόμενοι μπροστά στους καπιταλιστές, με σκορπισμένα τ'α λιγοστά μέλη τους στις άπειρες παράνομες οργανώσεις, χωρίς καμιά σχεδόν έπαφή με τις πλατιές εργαζόμενες μάζες, με τ'α έπίσημα συνδικάτα (CNS) στην ύπηρεσία των έκμεταλλευτών, οι εργαζόμενοι της 'Ισπανίας σ' αυτή τή νέα κατάσταση, περισσότεροι παρά ποτέ, δεν είχαν άλλη διέξοδο απ' τό: ή να εφεύρουν μεθόδους πρωτότυπες γιά τ'α αυτοαμύνονται αρχικά και γιά τ'α περάσουν στην έπίθεση κατόπιν, ή να εξαφανιστούν σ'α συνειδητή τάξη ικανή όχι μόνο να ύπάρχει αλλά και να δρά.

Οι εργαζόμενοι, παρόλο ότι ζουν μέσα σέ μια κοινωνία μολυσμένη από τό φασισμό, είναι ζωντανός οργανισμός μέσα στην κοινωνία, γι' αυτό σ'α μια ιστορική, ανάγκη δημιούργησαν τ'α «άντισώματα»: τις εργατικές έπιτροπές. Μπρός στην άδυναμία των παράνομων οργανώσεων και τήν ύποταγή των άλλων συνδικαλιστών στους έκμεταλλευτές, οι εργαζόμενοι στό όρυχείο, στό γιαιπί, στό έργοστάσιο, στον κάμπο - όταν ύπ'ήρχε ανάγκη τ'α προβάλλουν κάποια διεκδίκηση γιά καλύτερο μισθό, γιά συνθήκες εργασίας, μεταφορές - βγάζαν ή υπόδειχναν, ύστερα από συνέλευση, μια έπιτροπή. Αυτή πρόβαλλε τ'α προβλήματα και τις διεκδικήσεις στην έπιχείρηση ή στό άφεντικό. Μετά λογοδοτούσε στους εργαζόμενους γιά τ'α αποτελέσματα. Έτσι, αυθόρμητα, αυτοί δημιούργησαν τ'α «έμβρυα» του νέου εργατικού κινήματος, σ'α μίαν ανάγκη υπεράσπισης γιά τ'α συμφέροντά τους μπρός στις νέες συνθήκες. Έτσι δημιούργησαν τήν άπαραίτητη ίσορροπία γιά τήν υπεράσπιση των συμφερόντων τής τάξης τους. Έδώ μπορούμε να ξεχωρίσουμε δύο φάσεις: τήν αυθόρμητη, όπου οι εργατικές έπιτροπές γεννιούνται και πεθαίνουν με τό κάθε συγκεκριμένο πρόβλημα, και τή συνειδητή, όπου αρχίζουν να είναι μόνιμες. Και όταν, αυτοδημιούργητες, σταθεροποιούνται, αρχίζουν να προγραμματίζουν και να συντονίζουν τις μάχες, τ'α μίνιμουμ οργανωτικότητας, να βάζουν τις αναγκαίες κοινωνικοπολιτικές βάσεις γιά να μπορέσουν να παίξουν τό ρόλο τους στό παρόν και στό μέλλον.

Οί δύο φάσεις εξέλιξης

"Αν και δέν έχουμε συγκεκριμένα και άρκετά στοιχεία, μπορούμε να τοποθετήσουμε τις δύο αυτές φάσεις περίπου έτσι: τήν πρώτη από τό 1956 ως τό 1964 και τή δεύτερη από τό 1964 μέχρι σήμερα. Στό βιβλίο «Histoire de L' Espagne Franquiste» του Max Gallo (σελ. 359, έκδ. Marabout Universite).βρίσκουμε τή γέννηση των εργατικών έπιτροπών σ' αυτά τ'α λόγια: «Μετά τό φθινόπωρο του 1961, ή κοινωνική ένταση είναι φανερή παντού. Ήδη τήν άνοιξη του 1961 έγιναν άπεργίες στην Γρανάδα και Βαρκελώνη. Τώρα οι στάσεις εργασίας φτάνουν στην Μαδρίτη, Βαλέντσια και Βαρκελώνη. Στά εργοστάσια και στα συνεργεία οι εργαζόμενοι αρχίζουν να εκλέγουν, στό περιθώριο τής έπίσημης συνδικαλιστικής δομής, τούς αντιπροσώπους τους, και χρησιμοποιούν μια μορφή οργάνωσης που είχε χρησιμοποιηθεί τό 1956 στις άπεργίες τής χώρας των Βάσκων. Οι εργαζόμενοι ίδρυσαν σέ πολλές έπιχειρήσεις εργατικές έπιτροπές. Στό τέλος του 1961 και στις αρχές του 1962, αυτές πιά παίζουν σπουδαίο ρόλο. Προς τό παρόν δέν είναι μόνιμες. Γεννιούνται γιά να ζωηρέψουν τή μάχη, γιά να εκπροσωπήσουν τούς εργαζόμενους σέ κάποια διαπραγμάτευση και εξαφανίζονται μετά. Δημιούργημα πρωτότυπο τής ισπανικής εργατικής τάξης, προκύπτουν αυθόρμητα απ' τήν πείρα μαρτυρία των ζωντανών δημοκρατικών παραδόσεων των 'Ισπανών εργαζόμενων. Οι εκλεγμένοι άντιπρόσωποι μπορούν να ανακληθούν στην επόμενη συνέλευση. Αυτές οι έπιτροπές δέν είναι δημιούργημα κάποιου πολιτικού ρεύματος, αλλά φυσικά οι στρατευμένοι κομμουνιστές, σοσιαλιστές ή καθολικοί, είσχωρουν, και τό Κομμουνιστικό Κόμμα θά προσπαθήσει να τις άπλώσει, να τις γενικεύσει σ' όλη τή χώρα. Μία δύναμη που τό καθεστώς του Φράνκο θά πρέπει να ύπολογίζει - και δέν μπορεί να κάνει και άλλως

- πρόκυψε δίνοντας μια θωράκιση στον έργατικό κόσμο: τελικά, αυτή αρχίζει να ανασυντάσσει μέσα τή μέρα, άπεργία τήν άπεργία, αυτό που ή νίκη των έθνικιστών είχε εκμηδενίσει με τή φωτιά, τή φυλακή, τό φόβο, τήν έξορία».

Δεύτερη φάση: 'Οργάνωση σέ μόνιμη βάση

'Αλλά ως περάσουμε στην γέννηση των εργατικών έπιτροπών τής Μαδρίτης, που είναι παράδειγμα τής δεύτερης φάσης.

'Η Μαδρίτη μετά το 1960 μεταμορφωνόταν σέ ενδιαφέρον βιομηχανικό κέντρο: τό νεαρό προλεταριάτο τής, όπως και ή βιομηχανία τής, αντίθετα με τήν Καταλωνία, Έουσκάδι (Βάσκοι) ή 'Αστούριας, δέν ήταν πολυάριθμο, ούτε και βαφτισμένο στις μάχες τής εργατικής τάξης: ούτε είχε τίς του σπουδαίες αγωνιστικές παραδόσεις, μερικές μάλιστα ήταν άρνητικές γιά τις νέες συνθήκες. Γι' αυτό συνδύασε τό νόμιμο με τόν παράνομο αγώνα, στα δικαστήρια, στα συνδικάτα, στις συλλογικές συμβάσεις, στον τύπο, στα έπίσημα ιδρύματα. Έκεί όπου άλλοι προβάλλανε άντιρρήσεις και δυσκολίες - κατανοητό γιά όσους γνώριζαν τό παρελθόν και τό παρόν του φασισμού σ' αυτά τ'α έπίσημα μέρη - ή νιογεννητή εργατική τάξη τής Μαδρίτης και αυτή που προέρχεται στό μεγαλύτερο βαθμό από τόν κάμπο τής περιοχής 'Ανδαλουσίας, έπαιρνε τό βάπτισμα του πυρός με πολλές και άπλες μάχες, προχωρώντας προς τήν ίδια του τήν έμπειρία, στό ότι δηλαδή ήταν δυνατό να πολεμάς και να νικάς ακόμα και κάτω απ' τό φασισμό. Φυσικό λοιπόν ήταν τό γεγονός ότι οι εργαζόμενοι του νέου βιομηχανικού κέντρου τής Μαδρίτης, άνάπτυξαν νέους τρόπους δράσης στό εργατικό κίνημα μισο-νόμιμους μισο-παράνομους. Στην Μαδρίτη, λοιπόν, τό Σεπτέμβρη του 1964, γεννιέται ή πρώτη έπιτροπή, και μάλιστα εκλεγμένη από συνέλευση. Στό έπαρχιακό συνδικάτο (μεταλλουργών, οι εργάτες μετάλλου συγκεντρώθηκαν στό κέντρο τής Μαδρίτης, και μάλιστα στον πιο κεντρικό δρόμο, όπου βρίσκεται τό συνδικάτο, στην Gran Via (Jose Antonio) και στους γύρω δρόμους, με τή συμπαράσταση 8.000 περίπου εργατών. Έκεί βρίσκονται παρόντες 500 εκλεγμένοι πρωτοβάθμιοι και δευτεροβάθμιοι άντιπρόσωποι των εργατών, καθώς και οι έπίσημοι. «Ιεράρχες» άρχισυνδικαλιστές, και κάνουν άγώνα γιά μια αύξηση 20%, ενώ τήν ίδια στιγμή συζητιόταν ή νέα, τότε, έπαρχιακή συλλογική σύμβαση του κλάδου. Έκεί, μέσα στό φασιστικό συνδικάτο, εκλέγεται ή πρώτη έπιτροπή εργατών. Αποτελείται από 13 άτομα, εκλεγμένα δημοκρατικά, και αρχικά θά πάρει τό όνομα έπαρχιακή έπιτροπή άντιπροσώπων των μεταλλουργών και μετά ά'α μετονομαστεί σέ έπαρχιακή εργατική έπιτροπή μετάλλου. 'Η γέννηση ήταν αυθόρμητη, αλλά ήταν και τό άποκορύφωμα μιας πολύχρονης έμπειρίας, από έπιτροπές του εργοστασίου, έπαφές με τή συνδικαλιστική σχολή Paloma και ακόμη με τό ίδιο τό συνδικάτο. Αυτή λοιπόν ή έπιτροπή ενεργεί πιά μόνιμα και άπλώνει τήν πείρα τής. Αρχικά συγκεντρώνονταν κάθε Τετάρτη μέσα στό ίδιο τό κτίριο τό έπίσημο συνδικάτο. Οι συγκεντρώσεις ήταν

Nº 080345

CON
COMISIONES
OBRERAS
POR:

LA LIBERTAD
Y LA UNIDAD SINDICAL
EL CONGRESO SINDICAL
CONSTITUYENTE
POR UN SINDICATO
DE CLASE
DEMOCRATICO
UNITARIO
E INDEPENDIENTE

Κουπόνι γιά τήν έγγραφή στις CCOO

άνοιχτές και πολυάριθμες και γίνονταν ακόμη και στους διαδρόμους όταν έκλειναν τα γραφεία. Κατόπιν μετακόμισαν στο Κοινωνικό Κέντρο «Manuel Mateo», όπου πραγματικά τό μετάντρεψαν σ' ένα αληθινό «Σπίτι του Λαού», ως τή στιγμή πού ή κυβέρνηση διέταξε και τούς πέταξε έξω. Στις άνοιχτές και πολυάριθμες συγκεντρώσεις, έβρισκαν εύκαιρία εργάτες άλλων κλάδων να εκλέγουν τις δικές τους επιτροπές.

Η έμπειρία τής Μαδρίτης και των επιτροπών της, όπου παίρνουν μέρος δίχως διάκριση εκλεγμένοι εργάτες, συνδικαλιστές επίσης και άλλοι χωρίς καμιά ιδιότητα συνδικαλιστή, ξεκινά απ' τήν ιδέα ότι οι «κατακόμβες» είναι ό θάνατος τού μαζικού εργατικού κινήματος. Αρχίζουν τό συνδυασμό τής νόμιμης με τήν παράνομη δουλειά με τρωμερή ευελιξία. Τά πρώτα τρία χρόνια ήταν πρωτεύον τό να έχουν σά βασικά προβληματισμό τους τό πώς θά βγαίνουν απ' τήν παρανομία, δηλαδή να έχουν πάντα ένα νόμιμο «στέκι», είτε στό εργοστάσιο, είτε σά συνδικάτα, εκκλησίες κ.λπ. Η Μαδρίτη γιά χρόνια θά παραμείνει τό παράδειγμα των εργαζομένων όλης τής Ισπανίας. Αργότερα άλλοι θά πάρουν τή σκυτάλη πηγαίνοντάς την ακόμη πιο μακριά.

Αν πρέπει να άνακεφαλαιώσουμε τό πώς και πού γεννιούνται οι εργατικές επιτροπές, θά λέγαμε ότι γεννιούνται στις συνελεύσεις των εργαζομένων, πού άποτελούν και τό βασικό στοιχείο τού κινήματος. Αλλά στις συνθήκες τής δικτατορίας δέν μπορείς πάντα να κάνεις συνέλευση, ακόμη δέν πρέπει, ούτε μπορείς, να περιμένεις τις κατάλληλες συνθήκες γιά να τήν κάνεις. Έτσι τό κίνημα των εργατικών επιτροπών γεννιέται με διάφορους τρόπους, σέ όλα τά επίπεδα, με πολλούς και με λίγους ή και με όσους εργάτες μπορεί, ανάλογα με τις συγκεκριμένες συνθήκες πού δίνονται σέ κάθε τόπο δουλειάς. Τώρα, βέβαια, πάντα πρέπει να άπλώνεσαι γιά να δημιουργήσεις γρήγορα τις συνθήκες και να κάνεις τή συνέλευση, γιατί είναι τό βασικό στοιχείο των εργατικών επιτροπών, και παρ' όλο πού πάντα τις όνομάζουμε επιτροπές, πολλές φορές δέν είναι άλλο παρά ένας πυρήνας, ένα μικρό κομμάτι οργανωμένο τού κινήματος.

Είναι αλήθεια πώς υπάρχουν κι άλλες έμπειρίες, εκτός απ' αυτή τής Μαδρίτης, πού πλούτισαν τό εργατικό κίνημα υπάρχουν μάχες πιο ενδιαφέρουσες, κι ακόμη γενικές άπεργίες. Αλλά αυτό τόν άγώνα κι αυτή τήν έμπειρία των εργατικών επιτροπών, θά τήν αναλύσουμε σέ άλλη εύκαιρία. Έδώ περιοριζόμαστε στή γέννησή τους και στις βασικές άρχές τους.

Άρχές και κατευθυντήριες γραμμές τού κινήματος

Τό συνδικαλιστικό κίνημα, ή εργατική τάξη, έπεξεργάστηκαν πάνω στή βάση τής πρακτικής τους εδώ και έναμιο αιώνα τις άρχές τους:

Πρώτο: Τό εργατικό κίνημα πρέπει να είναι διεκδικητικό, σά μέσο γιά τήν καλύτερη από τώρα των όρων ζωής των εργαζομένων, πρέπει ακόμη να κινητοποιεί όλους τούς εργαζόμενους και να τούς βοηθά να συνειδητοποιούν, πάνω στή βάση των επιτυχιών και των άποτυχιών τους,

στους καθημερινούς άγώνες, σχετίζοντάς τους με τή γενική προοπτική τής εργατικής τάξης, τήν άνάγκη να έξαφανιστεί ή έκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο.

Δεύτερο: Τό εργατικό κίνημα, διεκδικητικό σά μέσο, πρέπει άναγκαστικά να είναι μαζικό, γιατί μόνο ή δύναμη τής μαζικής πάλης επιβάλλει τις διεκδικήσεις. Οι μορφές όργάνωσης, σέ κάθε συγκεκριμένη ιστορική στιγμή, πρέπει να έξυπηρετούν τις άρχές, πρέπει να ύποτάσσονται σ' αυτές, πρέπει να είναι άνοιχτές, χωρίς «κλίκες», χωρίς σχήματα και στενούς όρους. Απ' τήν άνάγκη αυτού τού διεκδικητικού μαζικού κινήματος, προκύπτουν ύποχρεωτικά και οι μορφές όργάνωσης των εργαζομένων, πού πρέπει να είναι βασικές και εύκαμπτες. Πρέπει να χτίσουμε ένα σπίτι πού να χωράμε όλοι και πού ό κίνδυνος να άποδειχτεί άκατάλληλο να είναι ελάχιστος. Ένα σπίτι πού να διοικείται με τή μεγαλύτερη δυνατή έλευθερία και δημοκρατία.

Τρίτο: Τό εργατικό κίνημα στό θέμα τακτική - όργάνωση, πρέπει να συνδυάζει τό νόμιμο άγώνα - συνδικαλιστικές εκλογές, δικαστήρια, συλλογικές συμβάσεις, τύπο κλπ. - με τόν παράνομο - άπεργίες, διαδηλώσεις, διαμαρτυρίες κάθε είδους κλπ. - έξαρτώντας τό νόμιμο απ' τό παράνομο, στό μαζικό άγώνα. Δέν είναι δυνατόν στήν παρανομία, κάτω απ' τις συνθήκες τού φασισμού, να συλληφθεί ή ιδέα ύπαρξης όποιοδήποτε κινήματος ή όργάνωσης μαζικής. Η παρανομία, με τή συνωμοτική τητά της, έμποδίζει τή γνωριμία - έπαφή τού κινήματος με τις πλατιές μάζες. Με τήν άνάγκη να δουλεύεις χρησιμοποιώντας λίγα πρόσωπα, να καμουφλάρεσαι, περιορίζεσαι σέ μία μικρή αριθμητική όμάδα, κόβεσαι από τις μάζες. Οι εργατικές επιτροπές όμως «σπάσανε» αυτό τό μειονέκτημα. Κατάφεραν με τις γενικές συνελεύσεις τό άνοιγμα, προσπάθησαν να γίνουν όργανα συντονισμού, όργανα ύλοποίησης τής πίεσης των εργαζομένων.

Τή σχετική διαφύλαξη των εργατών καθοδηγητών είναι δυνατόν, στό καθεστώς τής δικτατορίας, να τήν εξασφαλίζεις χρησιμοποιώντας τή μαζική ύποστήριξη. Οι κίνδυνοι τής καταπίεσης πάντα θά υπάρχουν γιά κάθε στρατευμένο πού διεκδικεί, πού μάχεται. Η διαφορά είναι πώς οι παράνομες όμάδες και οι στρατευμένοι σ' αυτές, λιγότερο γνωστοί, δέν έχουν τήν ύποστήριξη των μαζών. Τό να μή χρησιμοποιείς τις φυσικές άνωμαλίες τού έδάφους, τις νόμιμες δυνατότητες, να άνηφορίζεις με τό στήθος άνοιχτό, μόνος, κάτω απ' τά πυρά τού έχθρου, σημαίνει ότι διακινδυνεύεις τό θάνατο.

Οι εργατικές επιτροπές είναι ένα είδος όχήματος γιά κάθε είδους έδαφος. Έφαρμόζοντας αυτές τις άρχές και τις έλαστικές μορφές πάλης, είναι προκείμενες με τά αναγκαία μέσα πού τούς επιτρέπουν να προχωρούν τό ίδιο στό μαλακό έδαφος - σχετική νομιμότητα - και στό άνώμαλο. Γι' αυτό γίνανε αυτό πού είναι σήμερα, μεγάλη δύναμη. «Αποκρούσαμε τήν παρανομία - άναφέρεται στό πρώτο ντοκουμέντο των εργατικών επιτροπών - πού οι έπίσημες συνδικαλιστικές δομές και οι μεγάλοι καπιταλιστές θέλουν να μάς επιβάλουν...»

Οι εργατικές επιτροπές έχουν συνείδηση - τό ξανάπαμε - πώς ή εργατική τάξη άντλεί τή δύναμή της από τή μάζα (λόγω τής άριθμητικής ύπεροχής και τού ρόλου της στήν παραγωγή, αν σταυρώσει τά χέρια ή κοινωνία θά πεθάνει). Αλλά είναι δύναμη

μόνο θεωρητική, σά χαρτιά. Γιά να γίνει αληθινή, δραστηκή, χρειάζεται, εκτός από τή συνείδηση τής ιστορικής της άποστολής, ή άπαραίτητη όργάνωση γιά τήν εξέλιξη τού ταξικού άγώνα. Αυτό ειδικά τό τελευταίο είναι πού ύλοποιούν οι εργατικές επιτροπές στήν πράξη.

Φύση, όργάνωση και στόχοι των εργατικών επιτροπών

Οι εργατικές επιτροπές είναι ένα κίνημα κοινωνικοπολιτικό, άνοιχτό και άντικειμενικά επαναστατικό, πού στή σημερινή κατάστασή τής χώρας, αναλαμβάνει βασικά τις διεκδικήσεις και τούς σχεδιασμούς πού σέ άλλες ιστορικές συνθήκες άντιστοιχούν σά ταξικά συνδικάτα.

Είναι κοινωνικό, γιατί εκφράζει, αναλαμβάνει και τείνει να δώσει λύσεις σ' αυτές τις διεκδικήσεις και τούς προγραμματισμούς τού πλατιού τμήματος τής κοινωνίας πού είμαστε έμείς οι εργαζόμενοι. Είναι και πολιτικό, γιατί οι άντιφάσεις τής κοινωνίας, όπου γεννήθηκε και μπορεί να ζήσει σάν κοινωνικό εργατικό κίνημα, άπαιτούν γιά τήν όρη τους πολιτικές αλλαγές, δηλαδή τοποθέτηση τού προβλήματος τής αλλαγής τής πολιτικής έξουσίας. Αν δούμε λοιπόν τό θέμα έτσι, πάνε πιο μακριά απ' τις διεκδικήσεις, παρ' όλο πού αυτές είναι βασικές. Πραγματοποιούν τούς σκοπούς τους με πλήρη άυτόνομία και ανεξαρτησία, χωρίς ύποταγή σά κανένα κόμμα, όργάνωση πολιτική, ιδεολογική, θρησκευτική. Φιλοδοξούν να ένασματούσουν στή δράση τού κινήματος όλους τούς εργαζόμενους, ανεξάρτητα από κοινωνικά και θρησκευτικά πιστεύω.

Σάν κίνημα άνοιχτό γιά όλους, οι εργατικές επιτροπές δέν μπορούν με κανένα τρόπο να μεταβληθούν σέ κόμμα. Αυτό θά σήμαινε να διατρέσουν τούς εργαζόμενους. Ένα εργατικό κόμμα, με μία θεωρία έπιστημονική, συγκεντρώνει τήν πρωτοπορία, τήν όργανωμένη συνείδηση τής εργατικής τάξης και των εργαζομένων. Οι εργατικές επιτροπές πρέπει να είναι τό σύνολο. Γι' αυτό πρέπει να άποκρούεται ή ιδέα τόσο

νά γίνουν κόμμα, όσο και νά είναι στενά άπολιτικές.

Μιλήσαμε γιά κίνημα κοινωνικοπολιτικό και όχι πολιτικοκοινωνικό, γιατί τό πρώτο γιά μās είναι τό κοινωνικό στοιχείο και μέσα άπ' αυτό πάμε στό πολιτικό.

Οί έργατικές έπιτροπές έχουν συνείδηση ότι ή έργατική τάξη είναι όμογένης στόν κοινωνικοοικονομικό τομέα, αλλά όχι τόσο στόν κοινωνικοπολιτικό ή θρησκευτικό. Στόν κοινωνικοοικονομικό οι εργαζόμενοι περιλαμβάνονται σά μέλη τής ίδιας κοινωνικής τάξης, άντιμέτωποι μέ τήν έκμετάλλευσή τους· δέν έχουν διαφορές, άκριβώς γιατί έχουν άπόλυτη ταύτιση στά συμφέροντά τους.

Ή διαφορά ανάμεσα σέ μιά όργάνωση πού έχει πρόγραμμα, καταστατικό, καταλόγους όπαδών, γραμμές, εισφορές, πειθαρχία κλπ., και σ' ένα κίνημα πού ό καθένας μπορεί νά είναι μέλος, άρκεί νά παίρνει μέρος στίς συνελεύσεις ή στίς αποφάσεις του, πού δέν έχει πρόγραμμα, καταστατικό κλπ., κάνει ώστε τό κίνημα αυτό νά είναι πιδ κοντά στους εργαζόμενους μέ λίγη ή καθόλου πολιτική προπαρασκευή. Σάν ένωτικό κίνημα, δέν είναι στίς συνελεύσεις ένα σύνολο ήγετών, αλλά σύνολο τών εργαζόμενων. Ή βάση του είναι φτιαγμένη άπό τίς εργατικές συνελεύσεις στόν τόπο δουλειάς, κι όπου δέν μπορεί νά γίνει συνέλευση, άπό τό μεγαλύτερο δυνατό αριθμό εργαζόμενων πού θέλουν νά τίς ένισχύσουν· δηλαδή αυτό πού στήν καθημερινή κουθέντα λέγεται έπιτροπή, δέν είναι στίς εργατικές έπιτροπές άλλο άπό τό οργανωμένο τμήμα του κινήματος.

Ήν ήμαστε όργάνωση, τότε θά άπομακρυνόμαστε άπό τίς μάζες, πού στίς συνθήκες έλλειψης έλευθερίας ακόμα φοβούνται ή δέν καταλαβαίνουν τήν ανάγκη νά ριψοκινδυνεύσουν. Κι ακόμα θά έπαναλαμβάνουμε όρισμένα λάθη του κλασικού συνδικαλισμού, θά άρτηριοσκληρωνόμαστε. Παράλληλα όμως, αν δέν είχαμε ένα τμήμα όργανωμένο, αυτό πού έμείς λέμε έπιτροπή, θά διακινδυνεύαμε, κάτω άπό τήν καταπίεση, νά χάσουμε τή συνέχεια του κινήματος και νά διακινδυνεύσουμε νά μή συγκεντρώνουμε και άποθησαυρίζουμε τίς κάθε είδους έμπειρίες του κινήματος, στήν πορεία άνεβάσματος του άγώνα και τής αυτοδημιουργίας του. Άποτέλεσμα, νά

άρχίζουμε πάντα άπ' τήν αρχή, νά ξεκινάμε κάθε φορά άπό τό μηδέν.

Πέρα άπό προσωπικές έκτιμήσεις, οι έργατικές έπιτροπές είναι κι όλος ένα ιστορικό γεγονός κατακτημένο και καταξιωμένο, όπως λέει κι ό Max Gallo: «Οί έργατικές έπιτροπές, πρωτότυπη δημιουργία τής έργατικής τάξης, μαρτυρία τών ζωντανών δημοκρατικών παραδόσεων τών Ίσπανών εργαζόμενων, έδωσαν μιά θωράκιση στόν εργατικό κόσμο». Όρθωσαν - θά λέγαμε έμείς - τό πιδ μεγάλο και πιδ μαχητικό μαζικό κίνημα πού γνωρίζουμε κάτω άπό δικτατορία, διευκόλυναν τό πέρασμα τής έργατικής τάξης μαζι μέ άλλες δυνάμεις άπό τήν ήττα και τήν άμυνα, στήν επίθεση.

Asturias, Madrid, Las Palmas, Euskadi, Sevilla, Ferrol, Vigo, Valladolid, Pamplona, Catalunya κλπ. είναι τά νικηφόρα όρόσημα αυτού του άγώνα όπου οι εργατικές έπιτροπές ύπήρξαν οι άποφασιστικοί και σχεδόν μοναδικοί «δάσκαλοι». Πέτυχαν, παρόλο τό άνεβοκατέβασμα και τίς διακυμάνσεις του άγώνα, μεγάλες επιτυχίες, όπου οι έγκάθετοι τής έξουσίας ή οι κλασικές συνδικαλιστικές όργανώσεις άπότυχαν οίκτρα.

Έργατικές έπιτροπές και μορφές ταξικού άγώνα

Κάθε τάξη, κάθε κοινωνικό στρώμα, όπως οι μονάδες τών διαφόρων όπλων στό στρατό (χρησιμοποιούμε τόν παραλληλισμό περισσότερο γιά τή σχηματική μορφή του παρά γιά τήν όμοιότητά του) μπαίνει στή μάχη μέ καθορισμένη διάταξη, μέ ειδικούς κανόνες. Γενικά, ή έργατική τάξη, ξεκινώντας άπό τά βασικά χαρακτηριστικά τής - τήν αριθμητική τής ύπεροχή και τό ρόλο τής στήν παραγωγή - έχει σά μορφή εισόδου στή γενική μάχη τή γενική άπεργία, πού ανάλογα μέ τίς συγκεκριμένες ιστορικές συνθήκες μπορεί νά είναι: οικονομική, πολιτική, λίγο πολύ ειρηνική ή έπαναστατική. Είναι οι δεδομένες συνθήκες, ό συσχετισμός τών δυνάμεων, ό τύπος του έχθρου, τής κάθε ιστορικής στιγμής, πού θά καθορίσουν τόν τύπο τής άπεργίας πού θά όργανωθεί. Στήν Ίσπανία τό Δεκέμβρη του 1916, τόν Αύγουστο του 1917, τό 1930 και τό 1934, έγιναν διάφοροι τύποι γενικής άπεργίας.

Τώρα, αυτό πού ξεχωρίζει σάν κοινό χαρακτηριστικό, είναι πώς ή έργατική τάξη, κάθε φορά πού έχει ανάγκη νά υπερασπίσει τά πιδ ζωτικά τής συμφέροντα, νά φτάσει σέ νέο πολιτικό κορύφωμα, γιατί μέ τό καθεστώς πού έχει στή δεδομένη στιγμή μένει άνυπεράσπστη, άσπλη, καταφεύγει στήν πολιτική γενική άπεργία. Ό φασισμός, στίς μέρες μας και στή χώρα, είναι ένα «ταβάνι» πολύ χαμηλό, δέν έχουμε δικαίωμα άπεργίας, ούτε ένωσης, ούτε συγκέντρωσης, ούτε διαδήλωσης κ.λπ., χωρίς καν νά μπορούμε νά μιλήσουμε γιά δικαίωμα συμμετοχής και έλέγχου. Μ' αυτές τίς συνθήκες ή τάξη πού ενδιαφέρεται περισσότερο, πού έχει πιδ πολύ ανάγκη νά υπερασπίσει τά συμφέροντά τής, νά βρεί ένα νέο πολιτικό ταβάνι, είναι ή έργατική τάξη. Γι' αυτό ή Πολιτική Γενική Άπεργία πού έχουν άποφασίσει οι εργατικές έπιτροπές, καλύπτει και τίς συγκεκριμένες ιστορικές ανάγκες όλων τών εργαζόμενων. Είναι ακόμα τό ειδικό, παραδοσιακό τής όπλο, ό τρόπος τής νά μπαίνει στή μάχη, γιά νά φτάσει τούς άντικειμενικούς τής στόχους, τό μέσο γιά νά ξεσηκώσει πρακτικά τή δύναμη τών μαζών. Αρχίζοντας άπό τίς άπεργίες στά εργοστάσια, τίς περιφερειακές, τίς τοπικές, σάν τίς χιονοστοιβάδες πού μεγαλώνουν όσο κυλάνε, ή γενική άπεργία - πού δέν έχει σχέση μέ τό κομραί - είναι ό τρόπος πού ή έργατική τάξη δίνει τό βάρος τής και τό άνάστημά τής στίς άποφασιστικές στιγμές του άγώνα και τής Ιστορίας τής. Άλλά δέν είναι και ή μόνη πού ενδιαφέρεται γιά τήν πολιτική εξέλιξη. Άλλες τάξεις, άλλα κοινωνικά στρώματα ή άλλες όμάδες μεσοαστικές, γιά διάφορους λόγους, ενδιαφέρονται επίσης κι αυτές γιά νά πετύχουν ξανά οι εργαζόμενοι πολιτικές και συνδικαλιστικές έλευθερίες. Τό νά μαζεύει δυνάμεις ή έργατική τάξη, νά παίρνει μέρος στους πολιτικούς άγώνες, νά μπαίνει επικεφαλής στήν προσπάθεια ένωσης όλων, σημαίνει ότι ανταποκρίνεται στά άμεσα συμφέροντά τής σάν τάξη, σημαίνει ακόμα πώς συνεχίζει τόν άγώνα τής γιά ένα μέλλον χωρίς έκμεταλλευτές και έκμεταλλευόμενους.

Μαρθελίνο Καμάτσο
Μαδρίτη, 25 Δεκεμβρίου 1975

«Οί CCOO γεννιούνται στίς συνελεύσεις τών εργαζόμενων, πάντα πρωτοπόρων στόν άγώνα τής χώρας μας. - Άν νομίζεις ότι μέ τή δράση μας υπερασπιζόμαστε τά συμφέροντά σου, έλα μαζί μας».

COMISIONES OBRERAS NACE EN LAS ASAMBLEAS DE LOS TRABAJADORES • SIEMPRE A LA CABEZA I
LA LUCHA EN NUESTRO PAIS • SI CREE QUE CON NUESTRA ACTUACION HEMOS DEFENDIDO Y DEFENDIMOS
TUS INTERESES, SUSCRIBE UN BONO DE
COMISIONES OBRERAS

“ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ”
Απρόσδόκητα σημερινοί

**Τώρα θα τους
αγαπήσουμε,
γιατί τώρα
μπορούμε
νά τους
χαρούμε...**

...ζωντανά μεταφρασμένους από τους:

ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΝΑΛΗ * ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΛΗΝΟ * ΓΙΑΝΝΗ ΓΡΥΠΑΡΗ * ΗΛΙΑ ΗΛΙΟΥ
ΠΑΝΑΓΗ ΛΕΚΑΤΣΑ * ΓΙΑΝΝΗ ΜΗΛΙΑΔΗ * ΝΙΚΟ ΠΑΠΑΧΑΤΖΗ
ΖΗΣΙΜΟ ΣΙΔΕΡΗ * ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΩΤΙΑΔΗ

και άλλους κορυφαίους ανθρώπους των γραμμάτων.

Με τη γενική επιμέλεια των

ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟΥ (Α' περίοδος)

ΕΥΑΓΓ. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ (Β' περίοδος)

Σε έκδοση του οίκου

«Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ»

Απολαύστε τώρα την ολοκληρωμένη και έγκυρότερη σειρά:

«ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ»*

* Σε 12 αὐτοτελή βιβλία.

* Για να διαλέγετε ὁποῖον συγγραφέα ἐσ εἶς θέλετε.

* Με εἰσαγωγή, σχόλια καὶ βιβλιογραφία.

Καὶ τὸ π ρ ω τ ό τ υ π ο κείμενο.

* Ἐνα βιβλίο κάθε δεύτερη Τετάρτη.

* Σε εὐχρηστο σχῆμα, με ἐγχρωμο ἐξώφυλλο.

* Στὰ περίπτερα, τὰ βιβλιοπωλεῖα ἢ σ τ ὀ

σ π ῖ τ ῖ σ — ἀν ἐγγραφῆτε συνδρομητές.

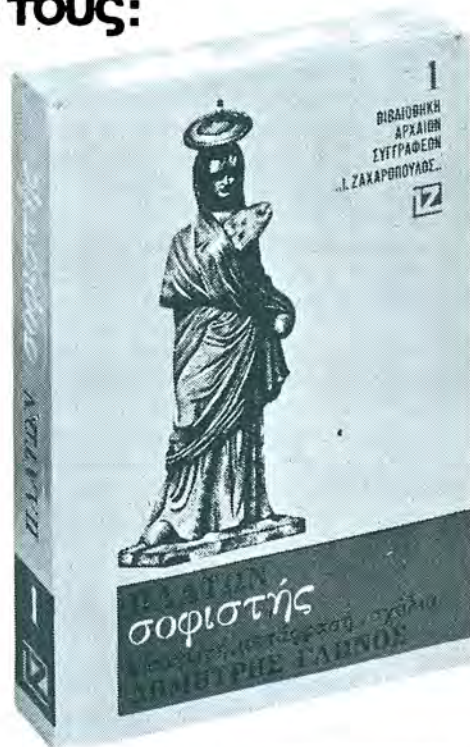
* Τιμὴ βιβλίου 130 δρχ. (300—400 σελίδες).

* Γενικὴ ἔκπτωση γιὰ συνδρομητές: **15%**

* Εἰδικὴ ἔκπτωση γιὰ συνδρομητές — Φοιτητές: **25%**

* Ἀποστολὴ δωρεάν.

Σημ.: Ἡ «ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ» διατίθεται
καὶ ἀλόκληρη, ἀμέσως (228 ἔργα σὲ 111 τόμους).

**ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ: Από 20 Οκτωβρίου
καὶ κάθε 2^η Τετάρτη.**

ΕΝΤΟΛΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Πρὸς τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο «Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ» Ἀρσάκη 6, Ἀθήνα 131-Τηλ: 32.47.791-32.24.892

Παρακαλῶ νὰ με γράψετε συνδρομητὴ τῆς σειράς «ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ» γιὰ ἕνα χρόνο (26 βιβλία)

Σὺς ἐμβόλιω ποσὸ 2 870 δρχ. (ἀντὶ 3.380 δρχ.) ★ Σὺς ἐμβόλιω ποσὸ 2.535 δρχ. (ἀντὶ 3.380 δρχ.) (ΜΟΝΟ ΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΕΣ)

ΕΠΩΝΥΜΟ: ΟΝΟΜΑ: ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ ΣΥΖΥΓΟΥ:

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΤΗΛ:

Ἡμερομηνία: ΥΠΟΓΡΑΦΗ:

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

ΣΤΟ πρώτο μέρος της μελέτης του Δρ Χάιντς Ρίχτερ για τον Γεώργιο Παπανδρέου, που δημοσιεύσαμε στο προηγούμενο τεύχος, ο συγγραφέας έσπασε, με σαφήνεια και πειστικότητα, τό σκηνικό μέσα στο οποίο εκτυλίχτηκε η πρώτη πράξη της τραγωδίας που θα ακολουθήσει σε λίγο. Είδαμε να διαγράφονται εκεί τα σχέδια και η πολιτική των Άγγλων έναντι της Ελλάδας, τό υποχθόνιο παιχνίδι που παιζότανε πίσω από την πλάτη του ελληνικού λαού και τις προετοιμασίες του Τσώρτσιλ, για να επιβάλει στη χώρα μας τις λύσεις που εκείνος θεωρούσε συμφέρουσες για τη μεταπολεμική διαμόρφωση των πραγμάτων.

Η ΣΚΑΚΙΕΡΑ είναι τώρα έτοιμη: απ' τη μία μεριά οι Άγγλοι και τα όργανά τους και απ' την άλλη ο ελληνικός λαός και η αντίστασή του. Και ο Παπανδρέου κάνει τώρα την πρώτη κίνησή του: Διάσκεψη του Αίθωνος.

ΜΕ τη σημερινή δεύτερη συνέχειά της η μελέτη του Δρ Ρίχτερ μπαίνει στην ουσία τώρα της διερεύνησης των διαφόρων χειρισμών του Γ. Παπανδρέου, στη φάση αυτή.

Του Χάιντς Ρίχτερ

Β' ΜΕΡΟΣ

Στην αναζήτηση συμμαχιών όμως, οι Βρετανοί είχαν προχωρήσει και ένα ακόμα βήμα πιο πέρα. Τό καλοκαίρι του 1943 ήρθανε σε επαφή με τον κατοχικό πρωθυπουργό Ιωάννη Ράλλη. Είχανε μελετήσει καλά τις εξελίξεις στην κατεχόμενη Ελλάδα, και κυρίως τη γερμανική πολιτική σ' αυτήν, κι είχαν διαπιστώσει ότι, πέρα απ' τα καθαρά πολεμικά μέτωπα, υπήρχανε τομείς όπου τα βρετανικά και τα γερμανικά βραχυπρόθεσμα συμφέροντα συμπίπτανε, αν και για διαφορετικούς τό καθένα λόγους. Όπως την αγγλική πολιτική, έτσι και τη γερμανική, ένοχλούσε τό κοινό δημοκρατικό μέτωπο που σχηματιζότανε γύρω απ' την Αντίσταση, τούς άστούς πολιτικούς και την εξόριστη κυβέρνηση. Τό πρόβλημα για τούς Γερμανούς έγινε πολύ όξυ μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας, όταν οι Ιταλικές δυνάμεις κατοχής δέν υπήρχανε πιά και τη δική τους εξασθένιση δέν στάθηκε δυνατό να την εξισορροπήσουν με την αποστολή νέων γερμανικών δυνάμεων. Οι λιγοστές γερμανικές δυνάμεις στην Ελλάδα αυξηθήκανε με την αποστολή μερικών ενισχύσεων, αλλά παρ' όλα αυτά, ο ρόλος τους στην Ελλάδα περιορίστηκε, ουσιαστικά, στην επάκτια άμυνα. Αλλά και έτσι με πολύ δυσκολία θά μπορούσαν ν' αποκρούσουν μιά ένδεχόμενη συμμαχική απόβαση. Οι γερμανικές δυνάμεις κατοχής θά είχαν πολύ λίγες δυνατότητες αντίδρασης σε περίπτωση γενικής εξέγερσης των αντιστασιακών ομάδων στο έσωτερικό της χώρας, εάν μιά τέτοια εξέγερση υποστηριζότανε και από μιά ενέργεια αντιπερισπασμού στα ελληνικά παρόδια. Κατά πάσα πιθανότητα δέν θά υπήρχε δυνατότητα να εκδιωχθούν τελείως οι Γερμανοί απ' την Ελλάδα, αλλά θά περιορίζονταν σε μερικά μόνο σημεία στήριξης και κυρίως στους κεντρικούς οδικούς άξονες. Κι αυτό πάλι με τόν συντονισμό όλων των δυνάμεών τους, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να γινότανε μιά σχεδόν άπελευθερωμένη χώρα.

Έναντίον του κινδύνου αυτού, οι γερμανικές δυνάμεις κατοχής αναπτύξανε μιά στρατηγική που θύμιζε πολύ την αντίστοιχη βρετανική πολιτική. Τό πρώτο μέτρο που πήρανε ήτανε η αντικατάσταση του πρωθυπουργού Λογοθετόπουλου, που είχε αποδειχθεί ακατάλληλος, με τόν γηραιό πολιτικό Ιωάννη Ράλλη, αν και ήτανε γνωστό στους Γερμανούς ότι διατηρούσε στενές σχέσεις με τις βρετανικές μυστικές υπηρεσίες. Χωρίς να θέλουμε να υπεραπλουστεύσουμε την ιστορική έρμηνεία, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η πρωθυπουργοποίηση του Ράλλη ήτανε αποδεκτή από Γερμανούς και Άγγλους.

Στό διάστημα που ακολούθησε, ο Ράλλης αποδείχτηκε πιστός βοηθός και των δύο πατρώνων του. Όργάνωσε μιά πολύ αποτελεσματική προπαγανδιστική καμπάνια έναντι της Αντίστασης, μέ-δασικό μοτίβο τόν κίνδυνο του κομμουνισμού που απειλούσε δήθεν τη χώρα, και με ταχτικό στόχο να βάλει σφήνες ανάμεσα στις ετερόκλητες δημοκρατικές δυνάμεις που την αποτελούσαν. Απώτερος στρατηγικός στόχος του Ράλλη ήτανε η πρόκληση εμφύλιου πολέμου ανάμεσα στις διάφορες οργανώσεις της Αντίστασης. Και για να μήν περιοριστεί η επίθεση έναντι της Αντίστασης σε ρητορικά μόνο σχήματα, μετέτρεψε τά Τάγματα Ασφαλείας, που δημιουργός τους ήτανε ο «δημοκρατικός» στρατηγός Πάγκαλος, σε άκραφνη φιλοβασιλικά «Τάγματα Εὐζώνων». Όπως αποδείχτηκε απ' τά πράγματα, κι οι δυό αυτές πρωτοβουλίες του Ράλλη στεφθήκανε από επιτυχία. Η αντικομμουνιστική προπαγάνδα συσπείρωσε τούς άστούς ενάντια στόν κομμουνιστικό κίνδυνο, τά δέ Τάγματα Εὐζώνων αποδείχθήκανε άριστα όργανα για τόν εμφύλιο πόλεμο. Μέσω του Αρχιεπίσκοπου Χρύσανθου απέκτησε ο Ράλλης έπαφές τόσο με τη δεξιά όσο και τόν βασιλιά, σε τρόπο που ο ίδιος έγινε τελικά τό φιλοβασιλικό προγεφύρωμα στην κατεχόμενη Ελλάδα, τά δέ Τάγματα Ασφαλείας μεταβλήθηκαν σε προπομπούς του μελλοντικού βρετανικού στρατού επέμβασης (12)

Η βρετανική και η γερμανική πολιτική υπήρξαν ιδιαίτερα αποτελεσματικές έναντι της Αντίστασης. Δέν πρόκειται εδώ να πραγματευθούμε σ' όλες τους τις λεπτομέρειες τά πολυσύνθετα γεγονότα που όδηγήσανε στόν πρώτο εμφύλιο πόλεμο, και θά περιοριστούμε μόνο να σημειώσουμε τά σπουδαιότερα γεγονότα, εκείνα δηλαδή που έχουν σχέση με τη δική μας υπόθεση.

Αν αναζητήσουμε τις αίτιες που όδηγήσανε στην έκρηξη του πρώτου εμφύλιου, διαπιστώνουμε ότι υπήρχανε δύο άφορμές που ευκόλυναν την πολιτική της διαιρέσης. Η Αντίσταση ήτανε κατακερματισμένη σε διάφορες οργανώσεις, που η κάθε μιά τους είχε διαφορετικές αντιλήψεις σχετικά με τη διεξαγωγή του άγώνα και τη μεταπολεμική κρατική και κοινωνική διαμόρφωση της χώρας. Όλες έξ άλλου οι οργανώσεις είχανε ανάγκη, απ' την ίδρυσή τους ακόμα, την ανάμιξη της βρετανικής πολιτικής στην έσωτερική τους ανάπτυξη και στις μεταξύ τους σχέσεις.

Οι έσωγενείς και έξωγενείς αυτές διαφορές είχανε βέβαια ξεπεραστεί κατά μέγα μέρος τό καλοκαίρι του 1943, με τη συγκρότηση του Κοινού Γενικού Στρατηγείου των ανταρτών (ΚΓΣΑ), και η Αντίσταση είχε παρουσιάσει κοινό μέτωπο στο Κάιρο, όταν μαζί με τούς παλαιούς πολιτικούς και την εξόριστη κυβέρνηση είχε απαιτήσει τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την έπιστροφή του Γεωργίου.

Η εξέλιξη αυτή άνησύχησε όμως τούς Βρετανούς (και τούς Γερμανούς βέβαια), παραδόξως όμως και τό ΚΚΕ. Και τούτο γιατί τό ΚΓΣΑ άφαιρούσε τη μονοπώληση της Αντίστασης απ' τό ΕΑΜ, που τό ΚΚΕ τό έβλεπε σαν έκφραση του πνεύματος της πολιτικής των λαϊκών μετώπων που έθετε τότε η Κομιντέρν. Αλλά και πέρα απ' αυτό, η δημιουργία του ΚΓΣΑ ίσχυ-

Ο Γεώργιος Β' με ανώτερους Άγγλους αξιωματικούς στη Μ. Ανατολή.

Η τελευταία κατάθεση στεφάνου από τα στρατεύματα Κατοχής στον Άγνωστο

ροποιούσε, μέσα στους ίδιους τούς κόλπους του ΚΚΕ, την ομάδα Τζήμα, Βελουχιώτη και καπεταναίων. Τό ίδιο δέ συνέβαινε και στο ΕΑΜ, όπου θα δυναμώνανε οι σοσιαλίζουσες τιτοϊκές τάσεις που εκπροσωπούσε ο Σβώλος, και που θέτανε υπό αμφισβήτηση την ορθότητα της γραμμής του ΚΚΕ για προλεταριακή εξέγερση στις πόλεις. Αυτό όμως εσήμαινε παρέκκλιση απ' την επαναστατική πορεία όπως την είχε προδιαγράψει το 1934 ο Ζεύγος κι επιπλέον συνεργασία με τις δημοκρατικές δυνάμεις του τόπου και σύγκρουση με τους Βρετανούς, πράγμα που θα δυσχερανούσε ασφαλώς τον σύμμαχό τους τόν Στάλιν.

Ο βραχυπρόθεσμος στόχος του ΚΚΕ ήτανε δέβαια ή εθνική απελευθέρωση και ή εγκαθίδρυση μιās αστικής δημοκρατίας, ενώ ο μακροπρόθεσμος στρατηγικός στόχος ήτανε ή προλεταριακή επανάσταση, που θα ήτανε δυνατόν νά επιδιωχθεί μετά την επίτευξη των απαραίτητων οικονομικών προϋποθέσεων. Ο κίνδυνος επαναφοράς της προπολεμικής ήμифεουδαρχικής μορφής πολιτεύματος με την εγκαθίδρυση της μοναρχίας με τη βοήθεια της Μ. Βρετανίας, έπρεπε ν' αντιμετωπιστεί όχι έναντι των άλλων, αλλά σέ συνεργασία μ' αυτούς. Για τό λόγο αυτό τό ΚΚΕ ήθελε νά εμποδίσει τις προκλήσεις της «τιτοϊκής» πτέρυγας του ΕΑΜ και τή συνεργασία της με τις συσπειρωμένες γύρω απ' τόν Πυρομάγλου αριστερές δυνάμεις στους κόλπους του ΕΔΕΣ. Οι πρωτοβουλίες, λοιπόν, έπρεπε νά ξαναγυρίσουνε στην ΚΕ του ΚΚΕ στην Αθήνα και νά ξεφύγουνε απ' τό βουνό, όπου είχανε αρχίσει ν' αναπτύσσονται οι δυνάμεις αυτές με προοπτική τή δημιουργία απ' τή βάση ενός νέου ελληνικού κράτους και μιās νέας κοινωνίας. (Δέν φαίνεται νά είχε απασχολήσει κανέναν στην ΚΕ του ΚΚΕ ή πιθανότητα ν' αποπειραθύνε οι άλλοι νά επιδιώκουνε δυναμικά τά σχέδιά τους για τήν παλινόρθωση του βασιλιά).

Η αντιπροσωπεία της Αντίστασης επέστρεψε απ' τό Κάιρο τή στιγμή ακριβώς όπου τό ΚΚΕ άρχισε νά χάνει τήν επιρροή του, και κατόρθωσε νά πείσει τήν ήγεσία του ότι οι Βρετανοί επιδιώκανε τή διάλυση του ΕΑΜ και τήν απόλυτη ύποστήριξη του ΕΔΕΣ. Σ' αυτά όλα πρέπει νά προστεθεί μιá δλόκληρη σειρά από άλλα γεγονότα όπως: οι ύποπτες ενέργειες του Ζέρβα έναντι Βρετανών και Γερμανών, οι μετασταθμεύσεις γερμανικών στρατιωτικών μονάδων που μοιάζανε σάν ένα προοίμιο αποχώρησής τους, οι φήμες για μιá επικείμενη συμμαχική απόβαση, ή απόκτηση μεγάλου αριθμού όπλων μετά τή συνθηκολόγηση των Ιταλών, οι ραδιοεργίες των Γερμανών ή

οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Γερμανών και Βρετανών στην Αθήνα. Βάσει αυτών των στοιχείων ή ήγεσία του ΚΚΕ σχημάτισε τήν πεποίθηση ότι επίκειται ή απελευθέρωση της Ελλάδας και ότι ύπήρχε απειλή μιās σύγκρουσης με τούς Βρετανούς στην Αθήνα.

Η ήγεσία του ΚΚΕ δέν κατάλαβε ότι ο στόχος των άλλων δέν ήτανε νά τσακίσουνε μόνο τό ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, αλλά ότι επιδιώκανε τή διάλυση δλόκληρης της Αντίστασης. Γι' αυτόν ακριβώς τό λόγο, δέν καρποφόρησε και μιá προσπάθεια του Πυρομάγλου και του Άρη Βελουχιώτη για ν' αποφευχθεί τήν τελευταία στιγμή ο έπαπειλούμενος εμφύλιος.

Η ήγεσία του ΚΚΕ είχε αποδεχτεί τόν εμφύλιο, άφ' ενός γιατί ήθελε νά έχει ελεύθερη τήν πλάτη της στην Ήπειρο, όταν θα συγκρουότανε με τούς Βρετανούς στην Αθήνα, κι άφ' άλλου γιατί ήθελε νά μετατοπίσει τις πρωτοβουλίες απ' τό βουνό στην πρωτεύουσα. Μετά τή συντριβή του ΕΔΕΣ ο «άγροτικός» ΕΛΑΣ θα γινότανε πάλι μιá – μόλις άνεκτή – βοηθητική δύναμη για τόν κύριο φορέα της μελλοντικής σύγκρουσης, τό όπλισμένο δηλαδή προλεταριάτο των πόλεων.(13)

Αυτή ή σχηματική εφαρμογή του επαναστατικού προτσές έμποδισε τήν ήγεσία του ΚΚΕ ν' αντιληφθεί ότι:

● Πρώτον, με τήν απόφασή της νά έμπλακει στόν εμφύλιο, έπρεπε θύμα της γερμανικής και της βρετανικής πολιτικής της διαίρεσης.

● Δεύτερον, άθελά της ακολουθούσε τή γραμμή που ανταποκρινότανε στις επιθυμίες Άγγλων και Γερμανών.

Μετά τήν έναρξη του εμφύλιου, Γερμανοί και Άγγλοι κάνανε ότι μπορούσανε για νά επιτευχθούνε τά επιθυμητά για τόν καθένα αποτελέσματα. Μετά τό τέλος της σύγκρουσης, τό αποτέλεσμα αυτό είχε επιτευχθεί. Δέν είχε βέβαια διαλυθεί οριστικά ο ΕΔΕΣ – πράγμα που αποφεύχθηκε με τήν παράλληλη επίθεση των Γερμανών έναντιόν του ΕΛΑΣ – αλλά είχε διωχθεί απ' τό βουνό κι ή σημασία του είχε περιοριστεί σέ μιá μικρή τοπική δύναμη. Ο εμφύλιος πόλεμος μεταξύ των οργανώσεων της Αντίστασης έπεισε έξ άλλου τούς συντηρητικούς άστούς για τήν «ορθότητα» της προλαγανδιστικής καμπάνιας περί κομμουνιστικού κινδύνου. Τό φλερτάρισμα μεταξύ των αριστερών όπαδών του ΕΔΕΣ και των τιτοϊκών δυνάμεων του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ είχε τελειώσει, κι ο κίνδυνος των αριστερών αποκλίσεων στο ΚΚΕ είχε αποτραπεί. Ο Τζήμας απομακρύνθηκε απ' τήν ήγεσία του ΕΑΜ ενώ ο Σιάντος γινότανε Πολιτικός Κομισαρίος του. Έπειδή όμως ο εμφύλιος είχε δημιουργήσει

και μέσα στις γραμμές του ΕΑΜ διαλυτικές τάσεις και είχε προκαλέσει αντικομμουνιστική κριτική, το ΚΚΕ έκανε τη δική του αυτοκριτική, και σε συνεδρίαση της ΚΕ του (14) καταδίκασε τις τάσεις των καπεταναίων σαν άριστερές αποκλίσεις, σχεταριστικές και τροτσκιστικές. Σάν επιβαρυντικό στοιχείο θεωρήθηκε ότι οι παρεκκλίσεις αυτές είχαν οδηγήσει το κόμμα να πάρει αντιβρετανική στάση. Τό ΚΚΕ έπιθυμούσε να συνεργαστεί με τους Βρετανούς για την εγκαθίδρυση μιās άσπικτης δημοκρατίας, πού ήτανε ο επόμενος σταθμός της επαναστατικής ταχτικής του. Η υπερπήδηση αυτής της ενδιάμεσης βαθμίδας, κατά τό πρότυπο του Τίτο, ήτανε άδιανόητη για τους όρθόδοξους του ΚΚΕ. Για την ελληνική Αντίσταση, οι συνέπειες αυτής της πολιτικής του ΚΚΕ σταθήκανε καταστροφικές. Στην επικείμενη διάσκεψη Μυρόφυλλον Πλάκας, ΚΚΕ και Άγγλοι έπιδιώκανε – άν και ή διαφορετικό λόγο ό καθένας – έναν παραπλήσιο στόχο, πού ήτανε ο τερματισμός του έμφύλιου χωρίς όμως και την ένοποιήση των οργανώσεων της Αντίστασης, πράγμα πού θά είχε για άποτέλεσμα την ένδεχόμενη αναμέτρηση με τους Βρετανούς. Οι διαπραγματεύσεις για τη συγκρότηση κυβέρνησης των βουνών, με τις επικίνδυνες αναλογίες τους προς τη Γιουγκοσλαβία, έπρεπε να σταματήσουν, και τό ΕΑΜ/ΚΚΕ να συμμετάσχει στην έξόριστη κυβέρνηση. Κυρίως όμως έπρεπε να διατηρηθεί ή ύπάρχουσα κατάσταση (status quo).

Οι άντιπρόσωποι στή σύσκεψη (ό Woodhouse για τους Βρετανούς και την έξόριστη κυβέρνηση και ό Πέτρος Ρούσσος για τό ΚΚΕ), πήρανε οδηγίες να τερματίσουνε κάθε πρωτοβουλία πού θά μπορούσε να διαταράξει αυτό τό στόχο. Η «προγραμματισμένη» διάσκεψη Μυρόφυλλον – Πλάκας έπέτυχε τόν επιδιωκόμενο σκοπό της κι ή ένοποιήση της Αντίστασης έμποδίστηκε. Τά πράγματα παραμείνανε όπως είχανε, σε μιá ύποδόσκουσα δηλαδή έχθρότητα. Κερδισμένοι άπ' τη διάσκεψη βγήκανε οι Βρετανοί, άφου οι άντιπρόσωποι της Αντίστασης ύπογράψανε ένα κείμενο, βάσει του οποίου εύκολυνότανε ή διέισδυση συμμαχικών στρατευμάτων στην Έλλάδα πρίν ακόμα άπ' την άποχώρηση των Γερμανών, ενώ στην πραγματικότητα ήτανε οι προπομποί του νέου στρατού κατοχής. Τά σφάλματα της ήγεσίας του ΚΚΕ είχανε καταστήσει προβληματική την πιθανότητα μιās ελεύθερης δημοκρατικής λύσης του ελληνικού προβλήματος. Χωρίς να τό άντιληφθεί ή ήγεσία του ΚΚΕ, είχε παίξει τό παιχνίδι Γερμανών και Άγγλων.

Η βρετανική πλευρά δέν γνώριζε βέβαια τίποτα σχετικά με τις διαθέσεις του ΚΚΕ για συνεργασία μαζί της κι ούτε ένδιαφερότανε για κάτι τέτοιο, άφου αυτό θά έσήμαινε μετάβαση, μετά τόν πόλεμο, σε μιá δημοκρατική διακυβέρνηση της χώρας. Η μέχρι τότε άκολουθούμενη πολιτική της διαίρεσης είχε θανάτωση άποτέλέσματα, κι ή προοπτική ήτανε να έξακολουθήσει μέχρι και την όριστική συνθηκολόγηση του ΕΑΜ χωρίς όρους. Γι' αυτό κι όταν μαθεύτηκε ή ίδρυση της ΠΕΕΑ, δημιουργήθηκε μεγάλη νευρικήτητα στους Άγγλους. Μήπως σήμαινε

έτοϋτο μιá έξέλιξη άνάλογη με την ίδρυση της Ανηοι άπό τόν Τίτο;

Άλλά οι άνησυχίες των Βρετανών ήτανε άβάσιμες. Με την ίδρυση της ΠΕΕΑ τό ΚΚΕ έπεδίωκε τελείως διαφορετικούς σκοπούς. Άπ' τη μιá σταθεροποιούσε τό έαμικό λαϊκό μέτωπο πού τρίκλιζε, κι άπ' την άλλη άποκτούσε ένα μέσο πίεσης, για να συμμετάσχει στην έξόριστη κυβέρνηση. Μόλις θά είχε έπιτευχθεί αυτός ό σκοπός, ό ρόλος της ΠΕΕΑ θά έληγε και θά άκολουθούσε ή διάλυσή της.

Οι Βρετανοί δέν γνωρίζανε βέβαια αυτές τις προθέσεις του ΚΚΕ, γι' αυτό κι άντιδράσανε άντίστοιχα. Γι' αυτούς ή κατάσταση την άνοιξη του 1944 παρουσιαζότανε ως έξης: Τό δημοκρατικό μέτωπο του περασμένου χρόνου είχε σπάσει. Οι άστοί πολιτικοί ήτανε βαθιά άνήσυχoi· φοβόντουσαν την κομμουνιστική επανάσταση, άν και έπιμένανε ακόμα για την άνάγκη ενός δημοψηφίσματος. Η Αντίσταση ήτανε βέβαια διχασμένη, αλλά τό ΕΑΜ/ΕΛΑΣ άντιπροσώπευε πάντα μιá αξιόλογη δημοκρατική δύναμη, ενώ ό ΕΔΕΣ και ή ΕΚΚΑ είχανε ένα μεγάλο ήθικό κύρος σαν δημοκρατικές οργανώσεις άντίστασης. Οι έπαφές με τόν Ράλλη και τόν Χρύσανθο είχανε βέβαια δημιουργήσει ένα βασιλικό προγεφύρωμα, αλλά ύπήρχε πάντα ένα δημοκρατικό κέντρο με τη μορφή της έξόριστης κυβέρνησης, στην όποία τόν τόνο δίνανε άπ' τό καλοκαίρι του 1943 οι δημοκρατικοί, καθώς και οι ένοπλες δυνάμεις, πού στή μεγάλη πλειοψηφία τους ήτανε δημοκρατικές. Τό Μάρτη του 1944 αναλήφθηκε μιá νέα δημοκρατική πρωτοβουλία, όταν οι πολιτικοί άρχηγοί της Άθήνας, σε συνεννόηση με την Αντίσταση, ζητήσανε να ύπογράψει ό Γεώργιος διάταγμα με τό όποιο θά άνέθετε στον Άρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό την άντιβασιλεία μετά την άποχώρηση των Γερμανών. Την πρόταση αυτή διαβίβασε ό Τσουδερός στο βασιλιά, στο Λονδίνο, ό Γεώργιος όμως την άπορρίπτει και πάλι.

Στό μεταξύ είχε συγκροτηθεί ή ΠΕΕΑ, πού με διάδημα προς τόν Τσουδερό άπαιτούσε τό σχηματισμό κυβέρνησης έθνικής ένότητας. Και πάλι προσπάθησε ό Τσουδερός να πείσει τό Γεώργιο, και πάλι άρνήθηκε ό τελευταίος. Οι ένοπλες δυνάμεις της Μέσης Άνατολής όμως είχανε πληροφορηθεί τη συγκρότηση της ΠΕΕΑ και πιέζανε τόν Τσουδερό να την άναγνωρίσει, αλλά και να διευρύνει την κυβέρνησή του με την είσοδο σ' αυτήν και πολιτικών της Αντίστασης. Έτοι όμως επαναλαμβάνονταν τά γεγονότα του 1943. Οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις δυσπιστούσανε πάντα, και δικαιολογημένα, για τά σχέδια του βασιλιά και των Άγγλων, και ζητούσανε κατά βάση ίδια όψεις και τό 1943, με τη διαφορά ότι τώρα θέλανε να συμμετάσχουνε στην κυβέρνηση όχι μόνο δημοκρατικοί πολιτικοί αλλά και άντιπρόσωποι της Αντίστασης, έπειδή είχανε διαπιστώσει ότι με τόν κυβερνητικό άνασχηματισμό πρίν άπό ένα χρόνο, δέν είχε έπιτευχθεί κανένα αξιόλογο άποτέλεσμα. Τά κίνητρα αυτών των ένεργειών ήτανε καθαρά δημοκρατικά και κάθε άλλο παρά κομμουνιστικά.

«Μετά τόν άγώνα»

Η έκθεση πού δόθηκε ξαφνικά στην 3η τάξη ενός συνοικιακού γυμνασίου της Άθήνας είχε σαν θέμα: «Μετά τόν άγώνα». Η Κατερίνα (ψευδώνυμο), 14 χρόνων, έγραψε:

«Έμπρός παιδιά! Έμεις θά λευτερώσουμε την πατρίδα! Ό κύριος Παπαδόημος ήταν είκοσι χρόνων τότε, και μάλιστα δέν τόν έλεγαν καν κύριο Παπαδόημο. Τόν έλεγαν Νικόλα τότε, καπετάν Νικόλα. Δέν είχε άντισταθεί ούτε έμεινε άδιάφορος στο κύμα πατριωτισμού πού τράνταζε τη χώρα. Με στόχο τη λευτεριά και τά συναφή σκότωσε Γερμανούς, άνάτιναξε γιοφύρια και κρέμασε προδότες. Μέσα σ' έναν πυρετό ιδεολογίας έκανε τό καθήκον του

με τό παραπάνω στην πατρίδα και στή συνείδησή του. Παρ' όλο όμως πού αυτός έκανε τά πάντα ή τύχη του άγώνα ήταν στά χέρια άλλων. Αυτόι τόν έπαιξαν και τόν έχασαν. Ό άγώνας χάθηκε. Ό καπετάν Νικόλας αισθάνθηκε προδομένος. Πώς μπορούν τάσεις ιδέες, με αίμα ύπερασπισμένες, να σωριαστούν στή γη σαν ένας κακοχτισμένος τοίχος; Του φάνηκε πως αυτοί πού ύπερασπίζον τό δίκιο άδικούν, και αυτοί πού μάχονται για την ισότητα θεωρούν τους έαυτούς τους άνώτερους. Δέν έβγαζε άκρη πιά ό καπετάν Νικόλας, πού τώρα πιά ήταν σκέτος Νικόλας. Τό μόνο άληθινό και άποτελεσματικό πού έβλεπε ό Νικόλας μπροστά του

ήταν ή νίκη. Όλες οι ιδέες φάνηκαν μπροστά του ένα πλουμιστό ζώο πού σκιάζεται με τό παραμικρό. Σιγά – σιγά, σαστισμένος και μπερδεμένος, παντρεύτηκε, άλλαξε την παλιά του έφημερίδα, και άρχισε να γίνεται κύριος Παπαδόημος. Συνεργάστηκε μ' αυτούς πού είχαν νικήσει, τί να έκανε, είχε κι οίκογένεια, και παιδιά. Καμιά φορά συλλογιζόταν τις πράξεις του και σκεφτόταν ότι τέτοια πράγματα θά τά θεωρούσε προδοσία πρίν άπό δέκα χρόνια. Κουτσά-στραβά δικαιολογούσε τόν έαυτό του και χωνόταν όλο και πιό βαθιά μέσα σε πολύποκα συστήματα και ίεραρχίες. Δέν έβρισκε όμως ήσυχία, και του πήρε πολύ καιρό να

καταλάβει. Ό άγώνας ποτέ δέν τελειώνει. Η κατάθεση των όπλων στο όνομα της προδοσίας των άλλων είναι έσχατη προδοσία της δικής σου συνείδησης. Η ζωή δέν είναι ποδόσφαιρο. Δέν είναι άγώνας και μετά άπό τό χάσιμο ή τη νίκη τό διάλειμμα. Είναι συνεχής πάλη ενάντια στην προδοσία των άλλων και του έαυτού μας.»

Η δασκάλα έέστρεψε στην Κατερίνα την έκθεση χωρίς να τη βαθμολογήσει. Η Κατερίνα ήταν «έκτός θέματος», βλέπετε. Τό «μετά τόν άγώνα», σήμαινε μετά τόν ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΙΚΟ άγώνα!... Τά σημερινά παιδιά δέν πιάνουν εύκολα τό «θέμα»...

Όταν οι άνωμαλίες στις ένοπλες δυνάμεις έπεκταθήκανε και στά τρία όπλα, και ό Γεώργιος, παρά τίς έπανειλημμένες εκκλήσεις δέν άντιδρούσε, ό Τσουδερός διαπίστωσε ότι ή θέση του είχε γίνει άδύναταχη και ύπέβαλε τήν παραίτησή του ύπέρ του Σοφοκλή Βενιζέλου. Τώρα όμως ό Γεώργιος άντέδρασε άστραπιαία. Άρνήθηκε νά δεχτεί τήν παραίτηση του Τσουδερού, ενώ παράλληλα ζήτησε άπ' τους Βρετανούς νά καταστείλουνε μέ τή βία τή στάση στις έλληνικές ένοπλες δυνάμεις. Τήν ύστατη εκκλήση του Τσουδερού γιά τήν άνάθεση τής πρωθυπουργίας στό Βενιζέλο και τήν άναζήτηση μιås ειρηνικής λύσης του προβλήματος, ό Γεώργιος τήν άγνόησε δλότελα.

Ή άπαίτηση του Γεωργίου γιά τή βίαη άντιμετώπιση των γεγονότων όρθηκε πλήρη άνταπόκριση άπ' τήν πλευρά του Τσώρτσιλ. Τώρα πιά, και λόγω τής ύπέρ των συμάχων μεταστροφής τής γενικής πολεμικής κατάστασης, μπορούσε ν' αναλάβει μιå τέτοια ένέργεια, άφού ό έλληνικός στρατός δέν του χρειάζότανε πιά. Έκτός άπ' αυτό όμως, τά γεγονότα αυτά του δίνανε τό άπαραίτητο πρόσχημα και τήν άφορμή νά διαλύσει τίς δυνάμεις εκείνες πού θά μπορούσανε ένδεχομένως ν' άντιδράσουνε στήν έπιστροφή του βασιλιά. Γι' αυτό και ή επέμβαση του Τσώρτσιλ ύπηρεξε άμεση (15):

- Έμφάνισε τά πολιτικά γεγονότα σάν «στρατιωτικό κίνημα».
- Διέταξε δυναμική ενέργεια έναντίον των «στασιαστών».

Μέ τόν τρόπο αυτό, όμως, μετέτρεψε μιå καθαρά ένδο-ελληνική διαφορά σέ σύγκρουση άνάμεσα στις έλληνικές και τίς βρετανικές δυνάμεις. Άφού απέκλεισε έτσι τήν ειρηνική λύση, «ένέκρινε» τώρα τό διορισμό του Βενιζέλου σάν πρωθυπουργού. Ό λόγος αυτής τής άπόφασης ήτανε κατακάθαρος: ή επικείμενη βίαη καταστολή τής «στάσης» θά εξέθετε και θά έφθειρε τόν δημοκράτη Βενιζέλο.

Μέ προσωπική έντολή του Τσώρτσιλ, έντάθηκε σέ τέτοιο σημείο ή στρατιωτική πίεση πάνω στις έλληνικές ένοπλες δυνάμεις, πού τελικά παραδοθήκανε. Στην εκκαθάριση πού άκολούθησε, άπομακρυνθήκανε όλοι οί μη βασιλόφρονες άπ' τό στράτευμα, και κλειστήκανε σέ στρατόπεδα, όπου μείνανε μέχρι τό καλοκαίρι του 1945. Ό,τι άπόμεινε άπό τίς ένοπλες δυνάμεις, άποτέλεσε, ξανά, όπως και μετά τό 1935, ένα βασιλικό, άντικομμουνιστικό κομματικό στρατό.

Άφού κατόρθωσε ό Τσώρτσιλ νά έξουδετερώσει μ' αυτό τόν τρόπο έναν ένδεχόμενο αντίπαλο των παλινορθωτικών του σχεδίων, άρχισε νά φθείρει συστηματικά τίς δημοκρατικές δυνάμεις πού ύπήρχανε στήν έξόριστη κυβέρνηση. Αυτό όμως έπρεπε νά γίνει γρήγορα, άφού επέκειτο ή άφιξη των αντιπροσώπων των παλαιών κομμάτων και τής Άντίστασης, πού είχανε κληθεί μέν άπ' τόν Τσουδερό, αλλά ύπήρχανε πολλές πιθανότητες νά ύποστηρίξουνε τόν Βενιζέλο. Μέ ποικίλες πολιτικές πιέσεις εκδιόσθηκε, στις 25 Άπριλίου 1944, ή παραίτηση του Βενιζέλου, και ό βασιλιάς διόρισε άμέσως, στις 26 Άπριλίου, τόν Γεώργιο Παπανδρέου πρωθυπουργό.

Μετά τήν καταστολή τής «στάσης» και τήν εκκαθάριση των ένόπλων δυνάμεων τής Μέσης Άνατολής ή θέση των Βρετανών είχε δελτιωθεί αισθητά. Γιατί όμως διόρισε ό βασιλιάς πρωθυπουργό ειδικά τόν Γεώργιο Παπανδρέου, πού — κατά τή βρετανική προπαγάνδα — ήτανε άριστέρός, σοσιαλιστής, δημοκρατικός;

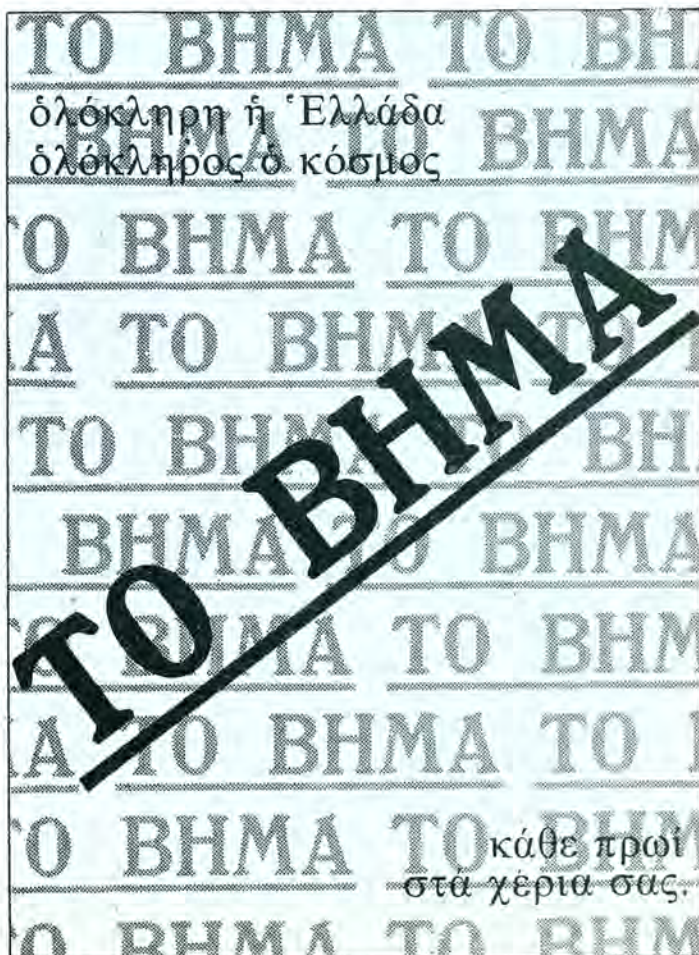
Ή εξήγηση τής παράξενης αυτής ενέργειας όρίζεται στό γεγονός ότι ό Παπανδρέου είχε κάνει μιå ακόμα άπό τίς πολιτικές του «μεταμορφώσεις», πού άργότερα του προσδώσανε τόν τίτλο του «άνεμόμυλου».

Άς θυμηθούμε όμως μερικά γεγονότα. Είχαμε διαπιστώσει στήν άρχή ότι μέχρι τό καλοκαίρι του 1943 τό ΕΑΜ θεωρούσε τόν Παπανδρέου δικό του άνθρωπο και τόν προόριζε μάλιστα γιά πρωθυπουργό σέ περίπτωση παραίτησης του Τσουδερού. Στην πραγματικότητα όμως ό Παπανδρέου είχε υίοθετήσει, άπ' τόν Ιούλη του 1943 κιόλας, σαφή άντικομμουνιστική γραμμή, όταν υπέβαλε στήν έξόριστη κυβέρνηση και τίς άγγλικές υπηρεσίες του Κάιρου ένα υπόμνημα μέ τό όποίο εύθυγραμμίζόταν μέ τίς βρετανικές θέσεις κι όπου έγραφε:

«18. Έκφράζοντας γνώμη σχετικά μέ τήν έλληνική έθνική και πολιτική ζωή παίρνω σάν άγετηρία τήν πεποίθησή μου, ότι ή ταυτότητα των βρετανικών και των έλληνικών συμφερόντων είναι γιά πρώτη φορά στήν ιστορία άπόλυτη.»

Στό υπόμνημα αυτό έλεγε ακόμα ότι μετά τόν πόλεμο ή Γερμανία θά έπανε νά άποτελεί παγκόσμιο κίνδυνο και ότι ή Σοβιετική Ένωση θά γινόταν ή ισχυρότερη χώρα τής Ευρώπης. Άνέλυε μετά τό ρόλο του ΚΚΕ στά πλαίσια τής Άντίστασης και ύποστήριζε ότι είχε σάν στόχο νά μπολσεβικοποιήσει τήν Έλλάδα και νά τήν όδηγήσει στό στρατόπεδο τής Σοβιετικής Ένωσης. Στό τέλος εξέθετε τίς άπόψεις του γιά τήν άκολουθητέα έναντι τής Έλλάδας πολιτική, όπου, γιά νά περιοριστεί ή έπιρροή του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, θά έπρεπε σάν «αντιάρμαχο» νά δημιουργηθύνε «έθνικές» ομάδες άνταρτών. Συνιστούσε έξ-άλλου νά δηλώσει ό Γεώργιος ότι δέν θά γύριζε στή χώρα πριν άπό τή διεξαγωγή δημοψηφίσματος, τό όποίο είχε άποδεχτεί, γιατί ή έπιστροφή του μετά τήν άπελευθέρωση θά ώφελούσε μόνο τό ΚΚΕ και θά δημιουργούσε άναταραχή. Ζητούσε τέλος νά συμφωνήσουνε οί άρχηγοί των κόμμάτων και ή έξόριστη κυβέρνηση πάνω σέ κοινή γραμμή, γιατί διαφορετικά θά κυριαρχούσε τό ΚΚΕ.

Οί θέσεις αυτές του Παπανδρέου άποδείχνανε τό ένοτιχτό του γιά πολιτικές ραδιουργίες και τήν ικανότητά του γιά έλιγμούς. Γνώριζε ότι τό καλοκαίρι του 1943 ό πολιτικός κόσμος και στήν Έλλάδα και στό Κάιρο άπαιτούσε δημοψήφισμα, γι' αυτό και τό ζητούσε κι αυτός. Συγχρόνως όμως έπέδωκε νά εμφανιστεί σάν αντίπαλος του ΚΚΕ, πράγμα πού άσφαλώς θά ήτανε άρεστό στους Άγγλους. Στην άνάλυσή του υίοθετούσε στοιχεία τής βρετανικής πολιτικής (τό «έθνικό» ρον» άντάρτικο του Myers) και κατάγγελλε στους Άγγλους ότι ΕΑΜ/ΕΛΑΣ και ΚΚΕ ήτανε τό ίδιο πράγμα, ενώ γνώριζε ότι αυτό δέν ήτανε σωστό. Ή τάση του αυτή, νά οικειοποιείται ιδέες και συνθήματα άλλων, φάνηκε ακόμα περισσότερο τόν Δεκέμβριο

Ο Στάλιν με τον Τσώρτσιλ στις 9/10/44, στη συνάντηση της Μόσχας.

του 1943, όταν υιοθετήσε και τό αίτημα του ΕΑΜ για εθνική ενότητα, για νά τό στρέψει όμως τελικά έναντίον του. Τόν Ίανουάριο του 1944 έστειλε στή Μέση Ανατολή καί δεύτερο υπόμνημα μέ τό όποιο καί πάλι κατάγγελλε ότι ΕΑΜ καί ΚΚΕ προετοίμαζαν τή βίαιη κατάληψη τής εξουσίας, κι ή μόνη αντίδραση σ' αυτό θά ήτανε ή επίτευξη τής εθνικής ενότητας. Στο θέμα τής επιστροφής του βασιλιά σιωπούσε καί δέν πήρε έκτοτε μέρος στίς διαβουλεύσεις πού έκανε ό Φραδέλλος για λογαριασμό του Τσουδερού μέ θέμα τήν εγκαθίδρυση αντιβασιλείας μετά τήν αποχώρηση των Γερμανών. Πώς όμως είχανε φτάσει τά πράγματα ως εκεί; Τήν εξήγηση τή δρισκουμε στο διβλίο του Πυρομάγλου για τόν Καρτάλη: «Τόν Ίανουάριο του 1944, ό Γ. Παπανδρέου θά είναι ό ύποψήφιος πρωθυπουργός τής αντιδημοκρατικής καί αντιεαμικής καί γενικά τής αντιαντιστασιακής παράταξης. Από τό θέρος του 1943 ευρίσκεται εις επαφήν καί εις συζητήσεις μέ τήν δεξιάν καί τά ύπομνήματά του διαδιδάσκονται, δι' ώρισμένων συνεργείων πληροφοριών ως ό "Κόδρος", εις τό βρετανικόν στρατηγείον Μέσης Ανατολής, τήν ελληνικήν καί τήν βρετανικήν κυδέρνησιν».⁽¹⁷⁾

Η πληροφορία αυτή του Πυρομάγλου, καθώς καί μιá άλλη άκόμα σημαντικότερη, περί συμφωνίας Παπανδρέου - Χρυσανθου, για τήν όποία θά μιλήσουμε σε λίγο, άμφισβητήθηκε ποικιλότροπα. Έκείνο πού μπορούμε νά πούμε είναι ότι ή επίθεση αυτή του Πυρομάγλου έγινε σε μιá περίοδο όπου ό Παπανδρέου ήτανε πρωθυπουργός (1965). Άλλά ούτε τότε, ούτε άργότερα διέψευσε ποτέ ό Παπανδρέου τίς πληροφορίες αυτές, πού ήτανε πολύ επιβαρυντικές. Τήν αλήθεια των καταγγελιών του Πυρομάγλου επιβεβαιώνει εξ άλλου ή μετέπειτα διαγωγή του Παπανδρέου.

Τό Φεβρουάριο του 1944 έγραψε ένα άλλο υπόμνημα, τό όποιο έστειλε τό Μάρτιο(;) στο Κάιρο. Στην άρχή διαπίστωνε ότι ή κατάσταση του εμφύλιου πολέμου στα ελληνικά βουνά άπαιτούσε μιάν άμεση λύση. Η μέχρι τώρα πολιτική τής συμφιλίωσης του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ μέ τόν ΕΔΕΣ αποδείχτηκε ότι δέν έφερνε κανένα αποτέλεσμα, πίστευε δε ότι καί οί τωρινές διαπραγματεύσεις (Μυρόφυλλου - Πλάκας) θά μένανε κι αυτές χωρίς αποτέλεσμα. Η αίτία γι' αυτό ήτανε ότι ό ΕΛΑΣ, σάν ταξικός στρατός πού ήτανε, δέν έκανε εθνικόν ιερώνα αλλά επεδίωκε τόν εμφύλιο πόλεμο καί τήν πολιτική κυριαρχία του. Κάθε προσπάθεια για «συνεννόηση» δέν θά μετέβαλλε τή σύνθεση του ΕΛΑΣ, ενώ, αντίθετα, θά στερέωνε τήν κυριαρχία του

ΕΑΜ σ' όλη τή χώρα καί δέν θά άλλαζε ούσιαστικά τήν κατάσταση, άφου θά έφερνε μόνο επιφανειακές αλλαγές, πού θά χρησιμεύανε μόνο για τήν παραπλάνηση του έξω κόσμου. Για τό λόγο αυτό, έπρότεινε μιá ριζική λύση πάνω σε έντελώς νέα βάση.

Η λύση αυτή ήτανε πολύ άπλή: για νά στερεωθεί ή κυριαρχία του ελληνικού κράτους, έπρεπε νά μετατραπούν όλες οί ιδιωτικές κομματικές ή ταξικές ένοπλες δυνάμεις σε ενιαίο εθνικό στρατό. Τήν άγωνιστική διάθεση του ελληνικού λαού είχε εκμεταλλευτεί μέχρι τώρα μόνο ό ΕΛΑΣ, ενώ, αν οί σύμμαχοι θεωρούσανε αναγκαία τήν αντίσταση, τότε οί ένοπλες ομάδες έπρεπε νά συγκροτούνται μέ κανονική μυστική επίστράτευση. Οί ένδεχόμενες δυσχέρειες άπ' τήν ύπαρξη των δυνάμεων κατοχής, δέν ήτανε άνυπέρβλητες, ενώ, αντίθετα, δυσκολίες θά προκύπτανε εκ μέρους του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ καί του ΚΚΕ.

«Ι) Άλλά νομίζω ότι θά ύποκύψει αν τό ΚΚΕ πληροφορηθεί ότι αυτό άποτελεί άμετάκλητη άπόφαση του Σημμαχικού Γενικού Στρατηγείου καί τής ελληνικής κυδέρνησης. Γιατί

α) τό Κομμουνιστικό Κόμμα διέρχεται αυτή τή στιγμή μιá φάση άποδυνάμωσης. Η λαϊκή όργη τό έχει άφυπνίσει από τή διανοητική του νάρκη των τελευταίων μηνών, έτσι ώστε νά μήν τολμήσει νά έναντιωθεί σε αυτή τή λύση.

β) δέν ύπάρχει θέμα ίδρυσης νέων ομάδων έχθρικών προς τόν ΕΛΑΣ. Πρόκειται άλλά για τήν άπαρχή τής κανονικής κλήσης για τόν τακτικό Έλληνικό Στρατό. Αν τό Κομμουνιστικό Κόμμα έχει, όπως ισχυρίζεται, τήν πλειοψηφία του λαού μέ τό μέρος του - ιδιαίτερα τή νεολαία τής έπαρχίας - τότε τό πνεύμα του τακτικού στρατού θά είναι φιλικό προς αυτό, επειδή θά κληθούν όλόκληρες κλάσεις χωρίς επιλογή. Έπειδή φυσικά ή κλήση θ' άρχισει από τίς νεώτερες ηλικίες, από αυτούς πού πολέμησαν στο Άλβανικό Μέτωπο - μιá καί είναι επιθυμητό αϊτοί πού θά κληθούν νά έχουν πολεμική πείρα.

Άν, λοιπόν, ανακοινωθεί προς τό Κομμουνιστικό Κόμμα, ότι κάθε αντίθεση καί κάθε έμπόδιο σ' αυτή τήν κατεύθυνση θά καταγγελθεί σήμερα καί θά τιμωρηθεί στο μέλλον σάν έχθρική ένέργεια ενάντια στη χώρα, είναι άπόλυτα σίγουρο ότι ή κινητοποίηση θά έχει πλήρη επιτυχία.»

Τό πρόβλημα ήτανε τί θά γίνει μέ τίς ύπάρχουσες μονάδες του ΕΛΑΣ καί του ΕΔΕΣ.

«Άρχικά μπορούν νά ύπάρχουν παράλληλα μέ τόν νέο αυτό στρατό καί νά έφοδιάζονται στον βαθμό πού νά συντηρούν τίς φθίνουσες δυνάμεις τους, άργότερα, όταν προχωρήσουνε τά πράγματα, πιθανόν νά έχουμε τή δυνατότητα νά λάβουμε άλλες αποφάσεις.»

Κι άφου ζητούσε ειδική μεταχείριση για τόν ΕΔΕΣ καί τό Ζέρβα, κατέληγε μέ παθητικό τόνο:

«Ημίμετρα ή ριζική λύση; Τά ήμίμετρα - όπως ή πείρα έχει κατ' έπανάληψη δείξει - θά κάνουν τήν κατάσταση χειρότερη από πριν. Δέν θά πρέπει τότε νά ληφθεί ή ριζική, ή ήρωική αλλά καθόλου άπλούστερη λύση;»

Οί άπόψεις αυτές ξεσηκώσανε στο Κάιρο κλίμα ένθουςιασμού. Ο Τσουδερός συνέστησε τό σχέδιο Παπανδρέου μέ τά θερμότερα λόγια στον Λήπερ, ό όποιος - όπως λέχθηκε - άναφώνησε τότε «Εύρηκα».⁽¹⁸⁾

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ: τό γ' μέρος.

12. Για τήν ιστορία των Ταγμάτων Άσφαλείας Βλ. τό έξαιρετο άρθρο του Κ. Πυρομάγλου στην «Ιστορική Έπιθεώρηση», άριθμ. 6, Άθήνα 1966.

13. Για τή λεπτομερειακή τεκμηρίωση των γεγονότων πού αναφέρονται εδώ συνοπτικά βλ. Richter ό. π. σελ. 148-174, 260-264, 160 καί 337 κ. έ.

14. «Σαραντα Χρόνια του ΚΚΕ 1918-1958» Άθήνα 1964, σελ. 500.

15. Churchill ό. π. σελ. 192.

16. Γ. Παπανδρέου «The Third War», Άθήνα 1948, σελ. 15.

17. Κ. Πυρομάγλου «Ο Γ. Καρτάλης καί ή εποχή του 1934-1957», Άθήνα 1965, σελ. 563.

18. L.S. Stavrianos «Greece: American Dilemma and Opportunity», Chicago 1952, σελ. 115.

ΣΤΙΣ 7 Μαΐου 1967, δημοσιεύθηκε σ' όλες τις εφημερίδες μία «είδηση» που είχε πρωτοδημοσιευθεί την προηγούμενη μέρα «κατ' αποκλειστικότητα» στον «Ελεύθερο Κόσμο». Ήταν μία επιστολή του Γ. Παπανδρέου, προς τον συνταγματάρχη Άλ. Παπατέρπου της ΚΥΠ, γραμμένη την εποχή του ΑΣΠΙΔΑ. Έλεγε:

«Αθήναι, 2-5-65

Φίλε κ. Παπατέρπε, Ο Άνδρέας με συγκίνησε με σάς. Παρακαλώ να σκεφθίτε και να το ζητήσετε να σάς βοηθή. Έμπιστοσύνη για το μέλλον. Έκ μέρους μου δίδω, ότι χρειαστεί για τον ΑΣΠΙΔΑ. Φιλικάτα Γ. Παπανδρέου».

Η επιστολή ήταν φυσικά πλαστή. Την είχε κατασκευάσει ο Γ. Παπαδόπουλος, κι οι επιτελείς του, για ν' αντιμετωπίσει τις πρώτες συνωμοσίες εναντίον του των συνεργατών του «είς την επανάστασιν» Λαδά, Σταματέλου κ.λπ. Ήταν... αντιπερισπασμός και ξαναζωντανέμα του ΑΣΠΙΔΑ - ο «Γέρος» αντιμετώπιζε το ένδεχόμενο να διωχθεί για... εσχάτη προδοσία, όπως συμπλήρωνε ή σχετική είδηση-γραμμή. Αλλά η απάτη δεν έπιασε. Οι «επινωστές» απάντησαν στον Λέκκα όταν «κατ' εντολήν του Παπαδόπουλου» τούς μίλησε γι' αυτό στο επιτελείο:

«Πάλι άρχισαμε τό ίδιο βιολί. Είπαμε ο ΑΣΠΙΔΑ χρειάζοταν μέχοι να κάνουμε τό κίνημα.

Τώρα άρχισε πάλι τά ίδια μέ τόν Κωνσταντόπουλο; Νομίζε πώς έτσι θά μάς ρίξει στάχη στά μάτια. Αυτά νά τά λέει στόν κοσμάκη. έμεις δέν τά μασάμε».

Καί ή πλαστή έπιστολή γίνεται μπουμεραγκ. Νά πώς:

Ο Γεώργιος Παπανδρέου πληροφορείται από ένα γιατρό του Νοσηλευτικού ότι οι εφημερίδες δημοσιεύουν επιστολή του. Ζητά εφημερίδες και μόλις βλέπει την επιστολή λέει: «Απ' αυτούς όλα πρέπει να τα περιμένει κανένας». Ζητά άμέσως χαρτί. Του δίνουν δυό κόλλες διαγωνισμού και γράφει:

«Νοσηλευτικόν Ίδρυμα Μ.Τ. Στρατοῦ. 6.5.67

Κύριον Ὑπουργόν Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως.

Παρακαλῶ νά δοθῇ πρὸς δημοσιέυσιν εἰς τὸν τύπον ἡ συνημμένη δήλωσίς μου.

Γ. Παπανδρέου, Ἀρχηγὸς τῆς Ἐνώσεως Κέντρου.

Ο Ἀρχηγὸς τῆς Ἐνώσεως Κέντρου κ. Γ. Παπανδρέου προέβη χθές εἰς τὴν ἀκόλουθον δήλωσιν:

Ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὸν Τύπον ἐπιστολή μου πρὸς τὸν κ. Παπατέρπον ἀπὸ 2.5.65 δέν εἶναι ἰδική μου. Δέν ἐγράφη ἀπὸ ἐμέ. Εἶναι πλαστή».

Μετά, φρονάζει τόν ἐπικεφαλῆς ἀξιωματικό καί τοῦ παραδίδει τήν ἐπιστολή. Ὁ ἀξιωματικός, ἀντί νά τήν πᾶει στό Πολιτικό

Η ΜΙΚΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Γραφείο, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιστολή ἀπευθυνόταν στόν Παπαδόπουλο, τήν πηγαίνει στό Ἐπιτελεῖο.

Στό Ἐπιτελεῖο παίρνουν τήν ἐπιστολή, τή διαβάζουν, βγάζουν μία φωτοτυπία, σβήνουν τόν τίτλο «ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐνώσεως Κέντρου» καί τό βράδυ πλέον τῆς 7ης Μαΐου 1967 τή στέλνουν στή λογοκρισία ἐν ἀγνοία τοῦ Παπαδόπουλου, μέ τήν ἐντολή νά δημοσιεῖται ἡ υπόλοιπη ἐπιστολή. Τή φωτοτυπία συνόδευε τό ἐξῆς κείμενο:

«Ὁ κ. Γ. Παπανδρέου ἀπέστειλε πρὸς τόν κ. ὑπουργόν Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως τήν κάτωθι ἐπιστολήν, εἰς ἣν περιέχεται δήλωσις ἥτις καί δίδεται εἰς τήν δημοσιότητα ἐν φωτοτυπία.

(...) Περί τῆς γνησιότητος τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τόν κατάδικον συνταγματάρχην ἐ.ά. Παπατέρπον Ἀ.λ., δημοσιευθεῖσης καί ὑπό πρωινῆς εφημερίδος, ἐπελήφθη ἀρροδιῶς ὁ ἀνακριτὴς κ. Σ. Σωκρατίδης».

Τήν ἐπομένη, ὁ δικτάτορας, μόλις βλέπει τή φωτοτυπία τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γ. Παπανδρέου στίς

εφημερίδες, ἀρχίζει νά κρανιάζει καί νά βρίζει τούς πάντες. Τηλεφωνεῖ στόν Λέκκα, ὁ ὁποῖος τοῦ λέει ὅτι δέν ξέρει τίποτα. Ζητά τό πρωτότυπο τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλά παίρνει τήν ἀπάντησιν ὅτι εἶχε ἐξαφανιστεῖ.

Βρῆκε ὁμως τρόπο ὁ δικτάτορας νά διαπράξει καί δευτέρῃ ἀπάτῃ. Αὐτὴ τῇ φορᾷ τόν βοήθησε καί ὁ Παττακός. «Θά δημοσιεύσουμε, τοῦ λέει, ὅτι ὁ Παπανδρέου μᾶς εὐχαρίστησε πού δημοσιεύσαμε τήν ἐπιστολή του». Ἔτσι, στίς 11 Μαΐου 1967, δημοσιεύεται στό λογοκριμένο τύπο ὅτι ὁ Γ. Παπανδρέου ἀπελύθη καί πῆγε σπíti του. Ἐπίσης ἔδωκεν μία πλαστή δήλωσιν τοῦ Γ. Παπανδρέου πού ἔλεγε:

«Εἶναι πολὺ ἐντιμὸν ἐκ μέρους σας τό ὅτι ἐδημοσιεύθη ἡ ἐπιστολή μου διὰ τῆς ὁποίας δέν παραδέχομαι τήν γνησιότητα τῆς δημοσιευθεῖσης εἰς τόν Τύπον ἐπιστολῆς μου πρὸς τόν κ. Παπατέρπον διὰ τήν ὑπόθεσιν ΑΣΠΙΔΑ».

Αὐτὴ εἶναι ἡ μικρὴ ἱστορία μίας μεγάλης ἀπάτης.

Νοσηλευτικόν Ίδρυμα Μ.Τ. Στρατοῦ.
6.5.67.

Κύριον
Ὑπουργόν Προεδρίας τῆς Κυβερ-
νήσεως.

Παρακαλῶ νά δοθῇ πρὸς
δημοσίευσιν ἐν τῷ τύπῳ
ἡ συνημμένη δήλωσίς μου.

Γ. Παπανδρέου

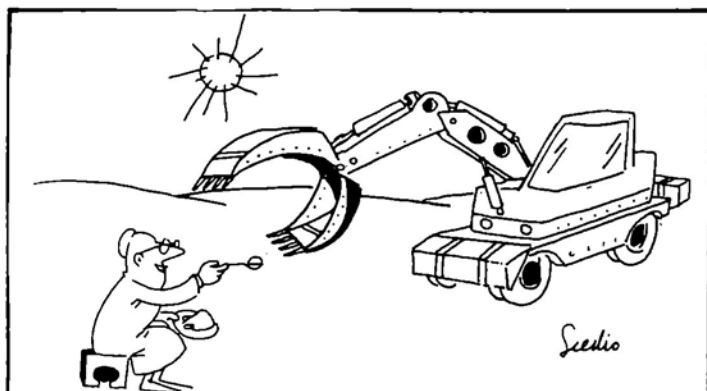
Ἀρχηγὸς τῆς Ἐνώσεως Κέντρου.

Τό χειρόγραφο τοῦ Γεωργίου Παπανδρέου ἐρχεται στή δημοσιότητα γιά πρώτη φορά. Περιλαμβάνεται στό διδλίο τοῦ Νίκου Καρασινάκη «2650 μερόνυχτα συνωμοσίας» πού κυκλοφορεῖ μέσα στό Δεκέμβριον ἀπὸ τίς ἐκδόσεις «Παλαζήση».

Ὁ κ. Παπανδρέου ἐπελήφθη ἀρροδιῶς ὁ ἀνακριτὴς κ. Σ. Σωκρατίδης.

«Ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὸν Τύπον ἐπιστολή μου πρὸς τόν κατάδικον συνταγματάρχην ἐ.ά. Παπατέρπον ἀπὸ 2.5.65 δέν εἶναι ἰδική μου. Δέν ἐγράφη ἀπὸ ἐμέ. Εἶναι πλαστή».

Εθνική αστική τάξη και εξαρτημένη εκβιομηχάνιση

Μέ την πολύχροτη ανακοίνωση του Συνδέσμου Ελλήνων Βιομηχάνων και τη μονογραφία της στρατιωτικής συμφωνίας Ελλάδας και Η.Π.Α., ξανάγινε πολιτικά επίκαιρη η συζήτηση γύρω από τη φύση και το χαρακτήρα της ελληνικής αστικής τάξης. Συμβολή στην πολιτική αποσαφήνιση του πολύπλοκου αυτού θέματος αποτελούν και οι σημειώσεις που ακολουθούν. Μέσα από τη διαδικασία εκβιομηχάνισης, βασικού συντελεστή της οικονομικής ανάπτυξης, διερευνούνται οι δυνατότητες ενός ενδογενούς σχηματισμού βιομηχανικού κεφαλαίου. Η δυνατότητα αυτοδύναμης ανάπτυξης της βιομηχανικής αστικής τάξης καθορίζει και τα όρια της πολιτικής της αυτονομίας και της εθνικής της ταυτότητας.

του Αντώνη Μανιτάκη

1. Παρ' όλη τη σημαντική βιομηχανική πρόοδο της τελευταίας δεκαετίας, η εκβιομηχάνιση στην Ελλάδα δεν είναι ούτε συνεχής ούτε έκτακτη. Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις όλων σχεδόν των ορθοδόξων οικονομολόγων⁽¹⁾ η εκβιομηχάνιση ούτε την πλήρη απασχόληση κατέφερε να εξασφαλίσει – αντίθετα μάλιστα δημιούργησε την ανεργία – ούτε την ανισόρροπη ανάπτυξη απέτρεψε – τό αντίθετο ακριβώς συνέβη – ούτε, κι αυτό είναι τό πιο ουσιαστικό, ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης δεν ανταποκρίνονταν στις παραγωγικές δυνατότητες της χώρας⁽²⁾.

Μιά χρόνια αντίφαση χαρακτηρίζει την ελληνική οικονομία, η οποία εντοπίζεται στή μεγάλη σχετικά προσφορά κεφαλαίου και στή μικρή παραγωγική χρησιμοποίησή του. Ένώ π.χ. υπάρχει σχετικά άφθονη προσφορά αποταμιευτικών κεφαλαίων, η διοχέτευσή τους σέ παραγωγικές επενδύσεις υπήρξε περιορισμένη. Ένα μεγάλο μέρος των αποταμιεύσεων «λίμναζε» στίς τράπεζες, τή στιγμή που οι επενδύσεις στόν τομέα τής μεταποίησης, αν και μεγαλύτερες σέ απόλυτους αριθμούς, δεν αύξαναν ποσοστιαία ανάλογα στό σύνολο των επενδύσεων⁽³⁾.

Τό ίδιο φαινόμενο παρουσιάστηκε στό τέλος τής δεκαετίας του '60, στόν τομέα τής κεφαλαιαγοράς, στό χρηματιστήριο. Μιά μόνιμη δυσαρμονία υπήρχε ανάμεσα στή ζήτηση χρηματιστηριακών τίτλων από τή μεριά του αποταμιευτικού κοινού και

στήν προσφορά τους στό χρηματιστήριο. (Από τίς 1435 βιομηχανικές εταιρίες τό 1973 λιγότερες από 80 ήταν εισαγμένες στό χρηματιστήριο)⁽⁴⁾.

Γενική διαπίστωση παρέμενε πάντως, πώς παρ' όλο τό μεγάλο ύψος των ιδιωτικών καταθέσεων και τό υψηλά κατά γενική όμολογία κέρδη, μέρος μόνο απ' αυτό τό οικονομικό πλεόνασμα διοχετεύονταν σέ παραγωγικές επενδύσεις. Έτσι σύμφωνα μέ μερικούς ύπολογισμούς στήν περίοδο 1968 - 1973 τά κέρδη αύξήθηκαν σέ πραγματικές τιμές κατά 426%, οι επενδύσεις όμως κατά τό ίδιο διάστημα αύξήθηκαν σέ πραγματικές τιμές κατά 69% μόνο⁽⁵⁾. Κατ' άλλους πάλι ύπολογισμούς στήν περίοδο 1967-1971 τά κέρδη αύξήθηκαν 282%, οι επενδύσεις 192% και ή χρηματοδότηση 106%⁽⁶⁾.

Ένώ κατά τή δεκαετία 1962-1971 τά καθαρά κέρδη αύξήθηκαν 6,5 φορές, τά ίδια κεφάλαια αύξήθηκαν λιγότερο από 5 φορές. Μεταξύ μάλιστα 1967-1971 τά καθαρά κέρδη σχεδόν τετραπλασιάστηκαν, ενώ τά ίδια κεφάλαια αύξήθηκαν λιγότερο από τό διπλάσιο⁽⁷⁾. Ο οικονομικός σχολιαστής του «Βήματος» σημειώνει στίς 13 Μαΐου 1973 ότι: «τά στοιχεία των τελευταίων ετών, τά αναφερόμενα στήν σχέση μακροπροθέσμων χρηματοδοτήσεων πρὸς τίς επενδύσεις πάγιου βιομηχανικού κεφαλαίου, δείχνουν ότι, παρ' όλη τήν αύξηση των κερδών και των επενδύσεων σέ απόλυτο μέγεθος, όλοένα μεγαλύτερο ποσοστό των επενδύσεων καλύπτεται από τήν αυξανόμενη χρηματοδότηση, πράγμα που ύποδηλοι μικρότερη ποσοστιαία συμμετοχή των κερδών στήν επένδυση».

Τήν ίδια άδράνεια παραγωγικού κεφαλαίου επισημαίνει τό 1966 ο καθηγητής Άγγελόπουλος:

«Έκείνο που χαρακτηρίζει τήν εθνικήν οικονομίαν δέν είναι ή έλλειψις αποταμιεύσεως αλλά ή έλλειψις ζητήσεως διά παραγωγικάς επενδύσεις. Μιά μεγάλη ελληνική τράπεζα έχει διαθέσιμα που υπερβαίνουν τό 1 δισ., τά όποια παραμένουν άχρησιμοποίητα λόγω άνυπαρξίας επενδυτικής ζητήσεως. Η στασιμότης και ή διστακτικότης εις τάς παραγωγικάς επενδύσεις είναι τό πλέον άνησυχητικόν σημεϊον»⁽⁸⁾.

Και τό ερώτημα που ξεπηδά είναι: ποιοί παράγοντες έμποδίζουν μία συνεχώς διευρυνόμενη αναπαραγωγή του κεφαλαίου, αναγκαία στήριξη τής οικονομικής ανάπτυξης;

Έντελώς σχηματικά θά μπορούσαμε νά τους κατατάξουμε σέ δύο κατηγορίες. Στήν πρώτη ανήκει ή κυρίαρχη θέση που κατέχει στήν παραγωγική διαδικασία τό τραπεζιτικό κεφάλαιο, συνδυασμένη μέ τή μονοπωλιακή θέση που έχουν σέ όρισμένους τομείς οι οικογενειακοί χαρακτήρα επιχειρήσεις (κατάλοιπα τής ισχυρής δασμολογικής προστασίας τής μεταποιητικής βιομηχανίας στό μεσοπόλεμο).

Στή δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι παράγοντες εκείνοι που ύπακούουν στή νομοτέλεια τής ξένης εξάρτησης και του διεθνούς καταμερισμού τής εργασίας.

Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

2. Ότι τό τραπεζιτικό κεφάλαιο ευθύνεται γιά τήν καθυστέρηση στήν ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων δέν χωρά

ἀμφιβολία. Τράπεζες καί μεταπράτες, στό μέτρο πού κατέχουν μονοπωλιακή θέση στήν ἄπλη ἔμπορευματική παραγωγή, δέν ἐπιδιώκουν ἀλλαγὴ στόν τρόπο παραγωγῆς. Αὐτοί, μέ μερικές μονοπωλιακοῦ χαρακτῆρα οἰκονομεικῆς ἐπιχειρήσεις, ἐμπόδιζαν π.χ. χρόνια τώρα τήν οὐσιαστική λειτουργία κεφαλαιαγορᾶς στήν Ἑλλάδα.

«Ἡ συσσώρευση καταθέσεων στίς τράπεζες, παρατηροῦσαν οἱ οἰκονομολόγοι⁽⁹⁾, προδίδει τήν εἰς ὑπέρμετρον βαθμόν συγκέντρωσιν οἰκονομικῆς ἰσχύος καί εὐθύνης. Διά τοῦτο «αἱ Τράπεζαι εὐθύνονται ἐν μέρει διότι δέν προώθησαν τήν δημιουργίαν εὐρείας ἀγορᾶς βιομηχανικῶν τίτλων καί διότι ἀσκοῦν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἔλεγχον ἐπὶ φαινομενικῶς δημοσίων πιστωτικῶν ὀργανισμῶν, ἀκόμη δέ καί ἐπὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων».

Σύμφωνα μέ στοιχεῖα πού δημοσίευσε ὁ ΣΕΒ, τά ἴδια κεφάλαια τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ἀντιπροσώπευαν ποσοστό 34% τῶν συνολικῶν κεφαλαίων τό 1973, πράγμα πού σημαίνει πῶς οἱ βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις δουλεύουν μέ δανεικά κεφάλαια κατά ποσοστό 64-68%. Τό ποσοστό ἄρα τῆς ξένης χρηματοδότησης στό σύνολο τῶν ἐπενδύσεων εἶναι ὑπερβολικά ὑψηλό. Ἡ ἔντονη αὐτή ἐξάρτηση τῶν ἐπενδύσεων ἀπό τίς τραπεζιτικές πιστώσεις, πέρα ἀπό τόν ἔλεγχο πού ἐπιβάλλει στίς ἐπιχειρήσεις, συντείνει στήν ἐνίσχυση τῶν ὑπαρχουσῶν μεγάλων βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων καί στή διατήρηση τῶν μονοπωλιακῶν τάσεων στόν πιστωτικό τομέα. Μά πρῶτα ἀπ' ὅλα, ἔξαρχά τόν βαθμό καί τόν ρυθμό τῆς ἐκβιομηχάνισης ἀπό τή θῆληση καί τὰ συμφέροντα τοῦ τραπεζιτικοῦ κεφαλαίου.

Αὐτό δέν σημαίνει πῶς ἡ συμπεριφορὰ τοῦ τραπεζιτικοῦ κεφαλαίου ἀπέναντι στή βιομηχανική ἀνάπτυξη εἶναι ἀρνητική. Τό κύριο μέλημά του στή δεκαετία τοῦ '60 γίνεται ὁ τρόπος, οἱ ὅροι τῆς ἄμεσης συμμετοχῆς του στήν ἐκβιομηχάνιση, εἴτε μέ τήν ἀπ' εὐθείας ἴδρυση βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, εἴτε μέ τήν ἴδρυση «Τραπεζῶν ἐπενδύσεων, ἐκμισθώσεων ἢ ἀμοιβαίου κεφαλαίου».

[Πάνω στό θέμα αὐτό ὁ μεγαλύτεραπεζίτης Στρ. Ἀνδρεάδης, σέ ἄρθρο του πού δημοσιεύθηκε στό «Βῆμα» στίς 23 Νοεμβρίου 1974, τάχθηκε ἀνεπιφύλακτα ὑπέρ τῆς δυνατότητας γιά τίς ἐμπορικές τράπεζες νά ἰδρύουν μόνες τους βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις «μέ σκοπό νά συμβάλλουν στήν οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς χώρας». (Βλέπε ἀκόμη καί τήν ὁμιλία τοῦ Α. Σ. Ἀνδρεάδη μέ τήν εὐκαιρία ἐνάρξεως λειτουργίας τοῦ θεσμοῦ Ἀμοιβαίων κεφαλαίων, «Τό Βῆμα», 31 Μαΐου 1973].

Τό θέμα εἶναι κάτω ἀπό ποίες προϋποθέσεις τό τραπεζιτικό κεφάλαιο θά διατηρήσει τόν ἔλεγχο καί θά καρπώνεται τὰ ὀφέλη τῆς ἐκβιομηχάνισης. τήν ὁποία ὅμως καί προωθεῖ μόνον ὅσο καί πρὸς τὰ ἐκεῖ πού θέλει.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΓΟΡΑ ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ

3. Καί ἐρχόμαστε τώρα στίς συνέπειες τῆς ἐξαρτημένης ἐκβιομηχάνισης. Κατ' ἀρχήν, ὁ προσανατολισμός τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς τίς ξένες χώρες ἐπιτείνει τή μονοπωλιακή διάρθρωση τῆς οἰκονομίας, χωρίς ταυτόχρονα, λόγω τῆς ὑψηλῆς κεφαλαιουχικῆς διάρθρωσης τῶν μεγάλων αὐτῶν βιομηχανιών, νά λύνει ἀποφασιστικά τό πρόβλημα τῆς ὑποαπασχόλησης.

[Ἡ ἀπασχόληση στή βιομηχανία μεταξύ 1961-1971 αὐξήθηκε ἐλάχιστα. Ἔτσι τό ποσοστό ἀπασχολομένων στή μεταποίηση στό σύνολο τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ 13,4% τό 1961, ἔφθασε σέ 15,9 τό 1971. Μεταξὺ 1963 καί 1973 ἡ βιομηχανική ἀπασχόληση ἀπὸ 464 χιλ. ἄτομα φθάνει σέ 616 χιλ., πράγμα πού ἐλάχιστα ἀλλάζει τή σύνθεση τῆς ἀπασχολήσεως κατά κλάδους. Τό μέσο ποσοστό ἀνεργίας καί ὑποαπασχολήσεως στήν περίοδο 1960-1970 ἦταν 11% τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ].

Ὁ ἐξωστρεφῆς προσανατολισμός τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας προϋποθέτει, ἀκόμη, ἀναγκαστικά, σάν ἀντίκρουσμα, πολιτική ἐλευθερῶν εἰσαγωγῶν. Ἡ δασμολογική αὐτή ἐλευθερία τῶν εἰσαγωγῶν δυσκολεῖ, ἂν δέν καθιστᾷ ἀδύνατη, τή λειτουργία μεγάλου ἀριθμοῦ μικρῶν καί μεσαίων ἐπιχειρήσεων.

[Ὁ ἀριθμός τῶν 102 χιλιάδων βιοτεχνικῶν καταστημάτων πού ἀπασχολοῦν 0-4 ἄτομα, κρίνεται ὑπερβολικά μεγάλος ἐν ὧσι τῆς ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος στήν Κοινὴ Ἀγορά. «Ἡ σημερινή διάρθρωση τῆς βιομηχανίας, λένε, συνεπάγεται σημαντική κατασπατάληση τῶν διαθέσιμων πόρων...Γιὰ νά ἐπιτευχθῇ τό ἄριστο μέγεθος

παραγωγῆς ἀπαιτεῖται "ἐκκαθάριση" ὁλοκλήρου τοῦ βιοτεχνικοῦ τομέα». (Σπ. Νικολάου «Μικρομεσαίες ἐπιχειρήσεις καί βιομηχανική ἀνάπτυξη», «Τό Βῆμα» 27 Ἀπριλίου 1976)].

Ἡ παράδοση αὐτῆς τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς στά ξένα μονοπώλια κάνει προβληματική τή διεύρυνση τῶν βιομηχανικῶν ἐπενδύσεων, δεδομένου ὅτι ἔξαρχά τό ποσοστό κέρδους ἀπὸ τίς διεθνεῖς συνθήκες τῆς ἀγορᾶς. Ὁ ἐξωστρεφῆς προσανατολισμός τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας εἶναι σέ τελευταία ἀνάλυση «ἀντικεινολογικός».

4. Καί τοῦτο διότι, ἐκτός ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἀδιαφορεῖ, ἂν δέν ἐμποδίζει, γιά τήν ἀνάπτυξη καί τῆς διαμόρφωσης ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς. Αὐτό συμβαίνει, πρῶτον, διότι, ὅπως ἤδη σημειώσαμε, ἡ ὑψηλὴ κεφαλαιουχική καί τεχνολογική διάρθρωση τῶν νέων ἐπιχειρήσεων συνεπάγεται μικρὴ ἀπορρόφηση ἐργατικοῦ δυναμικοῦ.

Ἀπὸ μελέτη πού δημοσιεύθηκε πρόσφατα, προκύπτει ὅτι τό κατ' ἀπασχολούμενο ἄτομο κεφάλαιο στοὺς περισσότερους κλάδους τῆς οἰκονομίας ὑπερδιπλασιάσθηκε μεταξύ 1958 καί 1966. Γενικό συμπέρασμα τῆς περιόδου 1958-1966 εἶναι ἡ γενική τάση μείωσης τοῦ συντελεστοῦ ἐργασίας στή συνολικὴ παραγωγή, τάση ἡ ὁποία προέρχεται τόσο ἀπὸ τήν αὐξηση τῆς ἐντάσεως τοῦ παγίου κεφαλαίου ὅσο καί ἀπὸ τήν αὐξηση τῆς παραγωγικότητας στήν οἰκονομία. (Σκοῦντζου Θ. Διακλαδικαὶ σχέσεις τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας. ΚΕΠΕ 1975, σ. 109,115 καί 121).

Δεύτερον, ἡ διατήρηση ψηλοῦ ποσοστοῦ κέρδους, σάν κίνητρο γιά τήν ἀνάπτυξη τῶν ἐπενδύσεων, προϋποθέτει χαμηλοὺς μισθοὺς, συνεπάγεται ἄρα περιορισμὸ τῆς ἐσωτερικῆς ζήτησης.

Τέλος, στό μέτρο πού ἡ πολιτικὴ «ἀνοικτῶν θυρῶν» ἐπιτρέπει τήν ἐξαγωγή τμήματος τοῦ ἐγχώριου οἰκονομικοῦ πλεονάσματος – ἡ ἐξαγωγή κερδῶν καί ξένων καί ντόπιων κομποπολιτικῶν κεφαλαίων εἶναι πολλές φορές μεγαλύτερη ἀπὸ τήν εἰσροὴ κεφαλαίων σέ νέες πάγιες ἐγκαταστάσεις – ἡ διεύρυνση τοῦ βιομηχανικοῦ κεφαλαίου εἶναι σχετικὰ μικρὴ.

[Τό 1972 ἡ εἰσροὴ «ἐπιχειρηματικῶν κεφαλαίων ἦταν 66 ἐκατ. δολ. ἐνῶ ἡ ἐκροὴ κεφαλαίων γιά τόκους καί κέρδη ἔφθασε τὰ 82 ἐκατ. δολάρια. («Τό Βῆμα» 26 Μαΐου 1973).]

Ἔτσι, στό μέτρο πού ἡ ἐσωτερικὴ ἀγορὰ εἶναι μικρὴ καί ἔχει περιορισμένες δυνατότητες ἀνάπτυξης – λόγω τοῦ διεθνούς ἀνταγωνισμοῦ – καί ἐπειδὴ ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξη εἶναι συνάρτηση τῆς ἀγορᾶς – προϋποθέτει δυνατότητα διάθεσης τῶν προϊόντων – ὁ ἐσωτερικὸς σχηματισμὸς παραγωγικοῦ κεφαλαίου προχωρεῖ ἀναιμικά.

Αὐτό, γιά τόν ἑλληνικὸ κοινωνικὸ σχηματισμὸ σημαίνει πῶς τό ἐσωτερικὸ κεφάλαιο ἔχει περιορισμένες δυνατότητες αὐτόνομης ἀνάπτυξης. Ἡ δημιουργία ἐπομένως μιᾶς «ἐσωτερικῆς» ἀστικῆς τάξεως μέ ὁλοκληρωμένη βιομηχανική βάση, ἱκανῆς νά ἐπιβάλλει αὐτοδύναμη οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, προσκρούει σέ ἐμπόδια ὀργανικά. Εἶναι γνωστὸ πῶς τό ἄνθρωπο μιᾶς αὐτοδύναμης βιομηχανικῆς ἀστικῆς τάξεως ἀποτελεῖ προϋπόθεση γιά τὴ στερέωση μιᾶς αὐτοδύναμης κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας. Πρέπει νά σημειωθεῖ μάλιστα πῶς ἡ ἐκβιομηχάνιση τῶν μητροπολιτικῶν κέντρων στηρίχθηκε βασικά στήν ἐσωτερικὴ ἀγορὰ καί στήν τελωνειακὴ προστασία τῆς ἐγγύρειας παραγωγῆς. Χωρὶς τελωνειακὴ προστασία ἦταν ἀδιανόητη, τὸν 19ο αἰῶνα, αὐτόνομη καί ἐκτεταμένη ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας.

Κατὰ συνέπεια, ἡ φυσικὴ τάση γιά συσσώρευση κεφαλαίου – ἐμφυτὴ τάση γιά τό σύστημα καί ἀναγκαία προϋπόθεση γιά τήν ἀναπαραγωγή του – στίς ὑπὸ ἐκβιομηχάνιση οἰκονομίες τῆς περιφέρειας παρουσιάζει ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά: τό οἰκονομικὸ πλεόνασμα στή χρηματικὴ του μορφή – κέρδη καί ἀποταμίευση ἰδιωτῶν – δέν ἐπανεπενδύεται ὁλοκληρωτικά. Ἡ ἐπανεπένδυση ἐξαρτᾶται ἀπὸ τήν ἔκταση τῆς ἀγορᾶς, ἀπὸ τόν διεθνή ἀνταγωνισμό, ἀπὸ τό ἐπίπεδο τῶν τιμῶν – παράγοντες πού εἶναι μεταβλητοὶ καί βρίσκονται σέ συνάρτηση μέ τόν τρόπο ἐνσωμάτωσης τῆς οἰκονομίας στήν παγκόσμια ἀγορὰ.

Ἡ ΞΕΝΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

5. Οἱ συνέπειες μάλιστα τῆς ἐξαρτημένης ἐκβιομηχάνισης γίνονται ἀκόμη πλεονέστερες ἀπὸ τήν ἐξάρτηση τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας ἀπὸ τήν ξένη τεχνολογία. Ἡ μεταφορὰ τῆς δι-

εθνούς τεχνολογίας διά μέσου της έσωτερικής συσσώρευσης του κεφαλαίου. με την αύξηση της παραγωγικότητας που προκαλεί. εννοεί κυρίως τό κεφάλαιο.

[Μεταξύ 1968 και 1973 τά μέσα πραγματικά ήμερομίσθια αύξήθηκαν κατά 23%, τή στιγμή που τό ακαθάριστο έθνικό προϊόν στήν ίδια περίοδο αύξήθηκε κατά 48% και τά κέρδη κατά 426%. Σύμφωνα μέ άλλους ύπολογισμούς, στήν ίδια περίοδο, και μέ βάση 150 διομηχανικές επιχειρήσεις, τά καθαρά κέρδη αύξήθηκαν 311% ενώ οί μισθοί κατά 37,2%. («Βήμα, Φεβρ. 1976). Τό 17% του φορολογημένου πληθυσμού οικειοποιείται τό 58% του έθνικού εισοδήματος.]

Η έντεινόμενη αυτή συγκεντροποίηση των εισοδημάτων προς όφελος του κεφαλαίου, έπιτείνει τήν επανεπένδυση σέ τομείς μέ ύψηλή κεφαλαιουχική διάθρωση και ένισχύει έτσι τή συγκεντρωση του κεφαλαίου.

[Οί 100 πίο μεγάλες έλληνικές διομηχανίες (Α.Ε. και Ε.Π.Ε.) απασχολούσαν τό 1970 τό 47% του συνόλου των απασχολούμενων στίς εταιρίες τής μορφής αυτής, συγκεντρώναν τό 65% του συνολικού ένεργητικού κεφαλαίου όλων των Α.Ε. και Ε.Π.Ε. και πραγματοποιούσαν τό 68% των συνολικών καθαρών κερδών.]

Η ανεπαρκής πάλι αύξηση τής απασχόλησης στον διομηχανικό τομέα συνδυασμένη μέ τήν έντεινόμενη διαδικασία σχετικής έξαθλίωσης των άγροτικών στρωμάτων, όξύνει τήν αντίφαση ανάμεσα στίς παραγωγικές δυνατότητες και στήν ένεργό ζήτηση.

Τέλος, ή έξάρτηση τής εκδιομηχανίσης από τήν εισαγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών από τό έξωτερικό, μέ τήν αύξημένη ανάγκη συναλλαγματικών πόρων που δημιουργεί και τήν αυξανόμενη προσφυγή στον έξωτερικό δανεισμό, ώθει τό κράτος στήν υιοθέτηση πολιτικής συμβιβασμού μέ τά μητροπολιτικά κέντρα. Αυτό, στήν περίπτωση τής Ελλάδας, εκφράζεται μέ τήν κατάργηση, σχεδόν, των δασμών για τίς εισαγωγές από τίς χώρες τής Κοινής Άγοράς και μέ τήν παραχώρηση μεγαλύτερης έλευθερίας στίς κινήσεις του ξένου κεφαλαίου.

[Τό 1975 ό έξωτερικός έτήσιος δανεισμός είχε φθάσει τό 1 δισεκατ. δολάρια ενώ τό έτήσιο χρεολύσιο αντιπροσώπευε τό 1/3 περίπου του δανεισμού (Τό «Βήμα» 25 Απριλίου 1975).]

Παρά τά ψηλά σχετικά περιθώρια κέρδους, ίδίως σ' όρισμένους τομείς τής διομηχανίας, τό μέσο ποσοστό κέρδους στο σύνολο του διομηχανικού τομέα παραμένει σχετικά μικρό.

Η μέση άποδοτικότητα των ίδιων διομηχανικών κεφαλαίων στήν περίοδο 1963-1972 κυμάνθηκε μεταξύ 10%-12%. Οί άποδόσεις αυτές του διομηχανικού κεφαλαίου κρίνονται από τους κεφαλαιούχους χαμηλές, συγκρινόμενες μέ τίς άποδόσεις τής άγοράς και τό κόστος χρηματοδότησης (τά τραπεζικά έπιτόκια κυμαίνονται μεταξύ 10-12%). Είσηγητές στο Βιομηχανικό Συνέδριο του 1975 κατέληγαν, ότι «οί άποδόσεις περιορίζονται σέ τόσο χαμηλό ύψος, ώστε καθιστούν προβληματική τήν προσέλκυση επιχειρηματικότητας στήν έκταση που άπαιτεί ή επιδίωξις ταχείας και μέ ύψηλό ρυθμό οικονομικής ανάπτυξως». (Οίκονομ. Ταχυδρόμος, 27.2.75).

Η χαμηλή σχετικά άμεση άπόδοση του παραγωγικού κεφαλαίου, ώθει τους κατόχους χρηματικών διαθεσίμων - χρηματικού κεφαλαίου - στήν κερδοσκοπική χρησιμοποίησή των και στή διάδοση των μη παραγωγικών, άμεσα, οικονομικών δραστηριοτήτων (Βλ. ακόμη άγοραπωλησία ακινήτων, χρυσών λιρών, ύπερβολική αύξηση παρασιτικών έπαγγελμάτων, ροπή προς πολυτελή κατανάλωση και δαπάνη). Η στροφή τής οικονομικής δραστηριότητας προς παρασιτικά επαγγέλματα και προς τήν κερδοσκοπία δέν πηγάζει από τή δήθεν κερδοσκοπική φύση του Έλληνα κεφαλαιούχου, αλλά από τίς δομές τής ελληνικής οικονομίας και κυρίως από τήν ένσωμάτωσή της στήν παγκόσμια παραγωγική διαδικασία.

Γίνεται έπομένως άντιληπτό πώς ή συγκεντροποίηση των εισοδημάτων προς όφελος του κεφαλαίου δέν αύξάνει αναγκαστικά τήν τάση για παραγωγικές επενδύσεις.

[Στήν περίοδο 1960-1970 οί επενδύσεις ακαθάριστου παγίου κεφαλαίου στή μεταποιητική διομηχανία αποτελούσαν τό 2,68% του ακαθάριστου έθνικού προϊόντος έναντι 8-10% στίς διομηχανικά αναπτυγμένες χώρες, και 9,87% του συνόλου των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου. (Παπασηλιόπουλος, Οίκον. Ταχυδρ. 10 Ιουλίου 1975). Μεταξύ 1960 και 1970 οί επενδύσεις στίς κατασκευές αντιπροσώπευαν τό 45,75% των έτησίων συνολικών επενδύσεων. Οί

επενδύσεις παγίου κεφαλαίου στή διομηχανία δέν αύξήθηκαν παρά 3,2 φορές έναντι 5,1% στή γεωργία και 6 φορές στο σύνολο των επενδύσεων στήν οικονομία. (Παπασηλιόπουλος, Le Monde Diplomatique, Οκτώβριος, 1976). Είναι ένδεικτικό πώς, παρ' όλο ότι ή επένδυση στή μεταποίηση απέδωσε τριπλάσιο περίπου ακαθάριστο προϊόν άπ' ό,τι τό σύνολο των επενδύσεων, παρ' όληδή τήν ύψηλή παραγωγικότητα στον τομέα τής διομηχανίας, όπου τό έτήσιο ακαθάριστο προϊόν τής μεταποίησης αύξήθηκε κατά άπασχολούμενο άτομο μεταξύ 1968 και 1970 κατά 97% ή 10% έτησίως, οί ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου στον τομέα τής μεταποίησης κυμάνθηκαν από 10-12% μόνο του συνόλου. Και τουτο παρ' ό το γεγονός ότι τό προϊόν από τή μεταποίηση έφθασε στήν περίοδο αυτή από 20% σέ 24%, και παρ' ό το ότι υιοθετήθηκαν τόσα κίνητρα για τή διομηχανική ανάπτυξη. (Οίκον. Ταχυδρ. 27.2.75).]

Έτσι, ή σύσφιξη των σχέσεων μέ τό έξωτερικό, άποδώνει έμπόδιο στον έξωτερικό σχηματισμό του κεφαλαίου και στήν αναπαραγωγή του σέ διευρυμένη κλίμακα.

Οί αυξανόμενες δυσκολίες για μία ένδογενή συσσώρευση του κεφαλαίου ύποσκάπτουν τά ίδια τά θεμέλια ανάπτυξης τής «έθνικής» άστικής τάξης. Έφ' όσον άδυνατεί νά εξασφαλίσει μία έκτεταμένη συσσώρευση του κεφαλαίου, στερείται σταθερού οικονομικού ύπόδαθρου και έπομένως άτονεί ό τίτλος ύπαρξής της. Άπό τή στιγμή που διατάζει νά μεταβάλλει τίς «οικονομίες» της σέ παραγωγική επένδυση, μεταβάλλεται σέ τάξη κερδοσκοπική. Άναγκαστικά στρέφεται προς τό ξένο κεφάλαιο έπιζητώντας τή βοήθειά του. Μία κοινότητα συμφερόντων αναπτύσσεται έτσι ανάμεσα στο ξένο κεφάλαιο, στους έξαγωγείς έμπόρους-διομηχανούς και στο τραπεζιτικό κεφάλαιο.

Τό πόσο ή ελληνική οικονομία έξαρτάται από τό ξένο κεφάλαιο, φαίνεται άν λάβουμε ύπ' όψη μας ότι τό 1/3 τής ντόπιας διομηχανίας βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο του ξένου κεφαλαίου. Αυτή ή αναλογία κυμαίνεται μεταξύ 45%-95% όταν πρόκειται για τίς διομηχανίες πετροχημικών προϊόντων, για τά παράγωγα του πετρελαίου, για τήν έξαγωγή πρώτων ύλών ή για τά ναυπηγεία. Τό ίδιο συμβαίνει μέ τίς ξένες τράπεζες και τίς ασφαλιστικές εταιρίες, όπου ή συμμετοχή του ξένου κεφαλαίου στίς τραπεζιτικές έργασίες πέρασε από 2% τό 1969 σέ 11% τό 1974. (Βλέπε Γιαννίτση Άνάστ. «Τό ξένο κεφάλαιο στήν Έλλάδα», Οίκονομ. Ταχυδρόμος, 24 Απριλίου 1975).

Η σχέση ντόπιου και ξένου κεφαλαίου γίνεται ακόμη πίο άνάγλυφη άν αναλογισθεί κανείς ότι τό δεύτερο έλέγχει τους πίο δυναμικούς τομείς τής οικονομίας, τους τομείς-κλειδιά.

Δεμένη καθώς είναι μέ τό ξένο κεφάλαιο ή ένδογενής άστική τάξη χάνει, από τήν αρχή, τήν έθνική της διάσταση, άδυνατεί μόνιμα νά σταθεροποιήσει τήν πολιτική της ήγεμονία, τήν όποία άσκει πάντα μέ τά δεκανίκια που τής χάρισαν οί Προστατίδες Δυνάμεις. Ό όρος «έθνική» άστική τάξη θά μπορούσε νά δικαιολογηθεί μόνο στήν περίπτωση που τά συμφέροντα τής αυτόχθονης αυτής τάξης ήταν άνταγωνιστικά μέ εκείνα του ιμπεριαλιστικού κεφαλαίου.

Είναι άνεδαφικό έπομένως νά περιμένει κανείς από τή «ραχητική» αυτή τάξη ή τάξη «έξαρτημα» νά πραγματώσει τήν «έθνική δημοκρατική αλλαγή», όταν ή ίδια δυσκολεύεται νά αναπαραγάγει από μόνη της τους όρους τής κοινωνικής της ύπαρξης.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

(1) Βλ. Άγγελόπουλος Άγγ. «Οικονομικά», τόμος II, έκδ. Παπαζήση, 1974, σελ. 579-626, Ζολώτας Ξ. «Ο προσανατολισμός τής Οικονομίας», «Βήμα», 17, 18, 19 Μαρτίου 1973.

(2) Για μία συστηματική άνάλυση των συνεπειών τής έξαρτημένης ανάπτυξης, βλέπε τή σημαντική εργασία του Τ. Φωτόπουλου στον Οίκονομικό Ταχυδρόμο, Φ. 1105, 1106, 1107, Ιούλιος 1975.

(3) βλέπε ακόμη Παπασηλιόπουλος Σπ. «Structures Sociopolitiques et Développement Economique en Grece», Aujourd' Hui la Grece εις Les Temps Modernes, 1969, σ. 41-52.

(4) Βλέπε τήν έρευνα του Ρουνκουνάκη Έμμ. στο «Βήμα», 16, 17, 18 Δεκεμβρίου 1972, «Τό χρηματιστήριο και ή πελατεία του».

(5) «Βήμα», Φεβρουάριος 1976.

(6) «Βήμα», 27-10-1973.

(7) Δελτίο Σ.Ε.Β. 16-10-1973.

(8) Άγγελόπουλος Άγγ. «Κεφαλαιαγορά και φορολογία», «Νέα Οικονομία» 1966, σ. 511.

(9) Ellis H. «Τό διομηχανικό κεφάλαιο εις τήν ανάπτυξη τής ελληνικής οικονομίας», ΚΕΠΕ, Αθήνα, 1965, σ. 326.

‘Η νέα ποίηση του Λειβαδίτη

του Γιώργου Παπαλεονάρδου

● 1970:

«ΣΚΟΤΕΙΝΗ ΠΡΑΞΗ»

● 1972:

«ΝΥΧΤΕΡΙΝΟΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΗΣ»

Στό κείμενο που ακολουθεί ο Γιώργος Παπαλεονάρδος παρουσιάζει τα τελευταία ποιητικά βιβλία του Τάσου Λειβαδίτη «Νυχτερινός Έπισκέπτης» (1973) και «Σκοτεινή Πράξη» (1974). Η παρουσίαση αυτή αποτελεί μέρος από μία διάλεξη που οργάνωσε στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών ή Έταιρία Έλλήνων Λογοτεχνών, στις 13/5/76.

‘Ο συντάκτης του κειμένου, αφού επισημαίνει την έλλειψη μιάς συστηματικής παρουσίασης της ποιητικής μας παραγωγής, προχωρεί στην παρουσίαση της τελευταίας δουλειάς του Τάσου Λειβαδίτη, αναζητώντας το «καινούργιο στοιχείο εισφοράς» της.

Στις επόμενες σελίδες, δημοσιεύουμε το ανέκδοτο ποίημα του Τάσου Λειβαδίτη, και μία άλλη θεώρηση του ποιητικού του έργου από τον Κώστα Γ. Παπαγεωργίου.

‘Ο Τάσος Λειβαδίτης σε σκίτσο του Γιάννη Ρίτσου, στον «Αη - Στρατή, 5-1-51.

Α) ΝΥΧΤΕΡΙΝΟΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Αθήνα 1972.

‘Η ποιητική αυτή συλλογή του Τάσου Λειβαδίτη, μετά από μιάν εξάχρονη έκδοτική σιωπή, ανοίγει, κατά τη γνώμη μας, μία νέα περίοδο στην ποίησή του.

Με τις πρώτες ποιητικές πινελιές ζωγραφίζει τη σκοτεινή όψη της ζωής, δεν θέλει να χάσει, καθώς λέει, «οὐτ’ έναν ήχο απ’ τους στεναγμούς» που ακούγονται γύρω του, απομυθοποιώντας την ανθρώπινη πορεία απ’ όλους τους πλαστούς και πρωτόγονους μύθους της. Σοῦ θυμίζει κάτι ανάλογο με τους πίνακες του Πικασό, καθώς παραθέτει ασύνδετες, έλλειπτικές και πολυδιάστατες εικόνες, σά ν’ αδειάζει τα περιστατικά της ζωής ανάκατα στο πεζοδρόμιο. Απομυθοποιεί τό εκκλησιαστικό σλόγκαν «ἀγαπάτε ἀλλήλους» μ’ αυτούς τους σαρκαστικούς στίχους, στο πρώτο του ποίημα:

Ποιόν ν’ ἀγαπήσω; Σέ ποιόν νά ἐξομολογηθῶ; Μονάχα ὁ Θεός μπορεῖ/ νά καυχηθεῖ ὅτι μ’ ἀκουσε νά παραπονιέμαι, ἤπια ὅλο τὸ θοῦρκο στὸν/ ὑπόνομο πού μ’ ἔριξαν, τ’ ἀντὲρά μου ἔγιναν οἱ δρόμοι πού κυλᾶνε/ ἀμάξια θριάμβου, ἔθγαλα τὰ φτερά μου καὶ τὰ κάρφωσα στὴ γριά, πού/τὴ θάβαν ὀλομόναχη, μ’ ἓνα σπουργίτι στὸ γειτονικό δέντρο, μὲ μιά/παλιά κασετίνα γεμάτη στάχτη.....

Από άποψη οὐσίας τήν ποίηση αὐτή χαρακτηρίζει ἓνας ἀδιάκοπος διῤῥσμός, ὀνείρου καὶ πραγματικότητας, πού ἤχει σάν ἐπαναλαμβανόμενο μοτίβο, μέ πλούσιες παραλλαγές, γιά νά ξυπνάει στούς δέκτες της τόν πόθο γιά μιάν ὑπέρβαση τοῦ τρόπου ὑπαρξης. Αὐτή τήν ὑπερβατική μορφή ὑπαρξης, τόν δυνάμει ἄνθρωπο πού κλείνουμε μέσα μας καὶ πού στό τέλος ἐκμηδενίζουμε, ἔτσι πού νά φεύγουμε ἀγνώριστοι ἀπό τούτη τή ζωή, ἐκφράζουν κι οἱ παρακάτω στίχοι:

Γιά τήν ὥρα πού πεθαίνεις, σάν ἓνας φονιάς πού ἀπομακρύνεται θιαστικά,
φεύγει ἀπό μέσα σου ὁ ἀγνωστος πού ὑπῆρξες. (σελ. 40)

‘Η μ’ ἄλλον τρόπο:

.....καὶ τὸ θράδι οἱ νεκροθάφτες γυρίζαν σκυμμένοι, σά νά μάντευαν/πῶς δέν εἴσουν ἐσὺ ὁ νεκρός, μά ἔθαψαν ἐκείνον τὸ δυστυχισμένο πού/σ’ ἀκολουθοῦσε, ἓνα βῆμα ἔξω ἀπ’ τὸ μυστήριό. (σελ. 50)

‘Η προέκταση τῆς ποίησης τούτης καὶ πέρα ἀπ’ τὸ ὀδυνηρό τέλος, τὴ φέρνει νά καταργεῖ τὴ διαχωριστική γραμμή, νά περιδιαβάει μέ ἄνεση τούς δύο χώρους, ζωῆς καὶ θανάτου, ἔτσι πού νά μεταδίνει στὸν δέκτη της τὸ ἀληθινὸ νόημα καὶ μέγεθος τῆς ζωῆς, σπληνιτεύοντας τὴ ματαιότητα καὶ κενότητα ὧσων δέν μπόρεσαν νά μείνουν ταπεινοί.

Πέρα ἀπ’ αὐτὴ τὴ γενικὴ ὁραση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, πού τὸ βαθύτερό της νόημα βρίσκει στήν τάση νά ξεπεράσει τὰ ὅποια δεδομένα πλαισία της, ἡ ποίηση τοῦ Λειβαδίτη, σάν τόν πιὸ εὐαίσθητο παλμογράφο, καταγράφει καὶ τίς πιὸ ἀνεπαίσθητες δονήσεις τῆς πολυτάραχης περιόδου πού περνάμε.

‘Η αἴσθηση μιάς σκοτεινῆς ἐποχῆς, δίχως σαφὴ ὁράματα, μέ κλειστοὺς ὀρίζοντες, μέ χαμένες τίς μάχες, τὸ πλῆθος ἐκείνων πού ἔφυγαν, τὸ δράμα τῶν νικημένων, τῶν ἐξουθενωμένων, κάνει τόν ποιητὴ νά θάλλει τὴ ζωὴ σάν ἓνα ἐφιαλτικό ὄνειρο, μέ σπασμένες εἰκόνες, ἀκανόνιστα σχήματα, ἓνα τοπίο σεισμοπαθές, ὅπου ὁ ἐλλειπτικός ποιητικὸς λόγος κι οἱ ἀσύνδετες καὶ συμπλεκόμενες μορφές παραστάσεων ἐκφράζουν μέ μοναδικὴ εὐρηματικότητα, ἔκταση καὶ πληθωρισμό, μέ συμφωνικὸ μουσικὸ τρόπο, θά λέγαμε, τὴ σημερινὴ δονούμενη κι ἐγκυμονοῦσα ἀένανς μεταβληδὴς πραγματικότητα.

‘Ετσι ἡ ποίηση αὐτὴ μπορεῖ σίγουρα νά καταξιωθεῖ σάν γνήσια ἐπαναστατικὴ κι ἀνατρεπτικὴ, ἀπροσάρμοστη κι ἀρνητικὴ στὸν καινούργιο κονφορμισμὸ τῆς κουλτούρας μιάς τεχνοκρατικῆς κι ἀλλοτριωμένης κοινωνίας.

‘Η ἐξοικείωση μέ τόν τρόπο ἔκφρασης στήν ποίηση αὐτὴ τοῦ Τάσου Λειβαδίτη, σοῦ μεταδίδει τὴν αἴσθηση πῶς κάνει ἓνα ἀδιάκοπο σφυροκόπημα στίς νυχτωμένες συνειδήσεις τοῦ σημερινοῦ κόσμου καὶ σκέπη τους ὑψώνει τόν οὐρανὸ τῆς «αἰώνιας θλίψης», τῆς «συμπόνιας» καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης. Παραθέτουμε μερικὰ ἀποσπάσματα πού τεκμηριώνουν τίς παραπάνω κρίσεις:

‘Οσπου ἦρθε τὸ χιόνι, ἀσταμάτητο χιόνι, γιά νά θάψει
τὴ συμπόνια μας, πού σέ ἔργα μέτρια μᾶς ὀδήγησε.

(Νυχτ. Έπισκέπτης, σελ. 25)

κάθησα στήν ἄκρη τοῦ δρόμου, τόσο θλιμμένος, πού οἱ
τυφλοὶ μ’ ἔθλεπαν.

(Νυχτ. Έπισκ. σελ. 18)

“Α, πόση θλίψη εκείνη τη νύχτα, μέ τ’ απομεινάρια ενός μεγάλου θρύλου έξω απ’ την πόρτα μας...”

(Νυχτ. Έπισκ. σελ. 27)

Τό σφυροκόπημα για τό αδιέξοδο μιάς ζωής πού τήν έμποδίζουν νά προχωρήσει, πού νυχτώνει κι άπολιθώνεται, άκούγεται καθαρα σέ πολλούς στίχους, όπως:

Έτσι μπορώ τώρα ν’ άκούω ήρεμος τό άνελέητο θήμα πίσω απ’ τόν τοίχο.

Άλλού, οι σφυριές για μιά ζωή καταπιεσμένη και ύποδουλωμένη, δίνεται μέ τήν εικόνα του πατέρα, πηγή τής κληρονομούμενης προαιώνιας δουλείας:

θυμήθηκα τό πρώτο θράδυ πού θάψαμε τόν πατέρα πώς τόν μισούσα, γι’ αυτόν τόν θρώμικο ρόλο του ύπηρετή πού έπαιξε, άνοίγοντας τήν πόρτα μας στό μεγάλο σκοτάδι.

(Νυχτ. Έπισκ. σελ. 49)

“Όλα τά στοιχεία πού άναλύσαμε πιό πάνω ξανάρχονται σέ μιά σειρά πλούσιες παραλλαγές ντυμένες ένα ύφος έξομολογητικό, γιά νά δώσει τήν τραγική άποκορύφωση τής σύγκρουσης του ποιητή, μά και κάθε «έν έργηγόρσει» μέ τή γύρω του πραγματικότητα, «τήν καταχθόνια δύναμη, πού κρατούσε αυτή τήν άδιατάρακτη τάξη» (σελ. 78), ή σ’ έναν άλλο στίχο: «αυτήν τήν πρόσοψη του σπιτιού, πού οι τοίχοι του φαγωμένοι κατέβαιναν θαυότερα άπ’ τό αίμα μου, μέσ στό σκοτάδι τής νύχτας» (σελ. 78), όπως άπεικονίζει εύρηματικά ο ποιητής τήν κατεστημένη πραγματικότητα πού τόν ζώνει. Τή βλέπει, μέσ στη θραυκίνητη σημερινή της πορεία, έναν κόσμο άψυχο και στατικό ή αντίθετα τόν κόσμο τών ύπάρξεων πούφυγαν μία περιοχή διπλοδιάστατη, πού δονείται άπό μνήμες και νοσταλγίες, πλημμυρίζοντας τήν ψυχή άπό άνθρωπιά και ποίηση, ή, όπως λέει: «θρήκα τό ρόδο έξω απ’ τόν κόσμο» (σελ. 91). Είναι τό μέγα πλήθος τών ταπεινών, φτωχών και σαστισμένων, πού φεύγοντας άπ’ τή ζωή, άφησε πίσω της τή «γύψινη μάσκα» μιάς άθλιας ύπαρξης ύπηρετή, μιάς ζωής πλαστής κι άλλοτριωμένης. Άλλ’ άς δώσουμε και πάλι τό λόγο στον ποιητή:

.....και τότε ένιωθα πώς όλα έγιναν κι έγώ άκολουθούσα, μόνο, άπό μακριά κι έμπαινα άπό δωμάτιο σέ δωμάτιο, νά θρώ ποιός ζει τή ζωή μου,...

(Νυχτ. Έπισκ. σελ. 74)

Μιάν άτέλειωτη θλίψη, «σά μουσική, τή νύχτα, μακρινή, πού σθηνει» (Καθάφης), θλέπει ο ποιητής νά κυκλώνει τή ζωή, γι’ αυτήν τή χαμένη έλπίδα εύτυχίας, αυτήν τή δυνατότητα πού άφήνουν οι θνητοί νά φεύγει μέσ άπό τά χέρια τους:

ώπου θράδιαζε, σιγά-σιγά, κι άκούγονταν ή άρπα, πού, ίσως, θέβαια, και νά μήν ήταν άρπα, αλλά ή άθάνατη αυτή θλίψη, πού συνοδεύει τούς θνητούς.

(Νυχτ. Έπισκ. σελ. 78)

“Έτσι ο ποιητής μέσ στη συννεφιά και τήν πίκρα τών καιρών προτιμάει νά μένει στό περιθώριο, μέ τούς άπόκληρους, πού σ’ αυτούς νιώθει ένα άλλο Μεγάλο, μακριά άπ’ τό καθιερωμένο, πού τό έντοπίζει στό γεγονός πώς αυτοί οι ταπεινοί «άναγνωρίζουν ο ένας τόν άλλον, άπ’ τό δισταχτικό θήμα τους, σά ν’ άκολουθούν τόν καλύτερο τους, πού ήάει μπροστά». (Νυχτ. Έπισκ. σελ. 84).

Τήν τάση υπέρβασης μιάς πλαστής όψης τής ζωής, πού κάνει τόν ποιητή νά νιώθει βουθή περηφάνεια γιατί αξιόθηκε νά όνειρευτεί τόσα πολλά και ν’ άκουμπάει, όπως λέει, «δίπλα στό κομοδίνο τίς νύχτες, ό,τι άπόμεινε άπ’ τήν καταστροφή», πού βλέπει τούς άπόκληρους, τόν κόσμο δηλ. τής στέρησης και γι’ αυτό του ίσόθιου όνειρου, νά μοιάζουν μέ τίς πλάστρες τής ζωής τρέφρες, άφού, όπως τονίζει ο στίχος, «άπ’ τό σωπηλό τους πόνο μαθήκε τό άνείπωτο», άποκορυφώνει μέ τήν κατάληξη: «συλλογίζομουν, λοιπόν, ένα σωρό πράγματα, ώπου έφτιαξα μιά όλόκληρη ζωή, έξω άπ’ τόν κόσμο».

Η ίδια άρνητική, κοινωνικά άντιπολιτευτική σκέψη, ή ίδια διαλεκτική και διπλοδιάστατη αίσθηση τών πραγμάτων, ή κριτική διάθεση κι ή στάση έλεύθερης έπιλογής μορφών ζωής πού ύπάρχουν, ή πού μπορούν νά προέλθουν άπ’ αυτές, διαπνέουν κι άποτελούν τό σταθερό υπόβαθρο τής ποίησης αυτής.

“Όπως αναφέραμε κιόλας, ή ποίηση του Τ.Α., στέκει άντιμέτωπη μέ τήν αντίθεση της στον καινούργιο κονφορμισμό τών ήμερών μας, πού ύπνωτίζει τήν ένσωματωμένη σ’ ένα κοινωνικό σύνολο συνείδηση, μέ μιά λειτουργική και τελετουργική γλώσσα, μιά γλώσσα, δηλαδή, πού φορμάρει τό νόημα τών λέξεων και τίς εικόνες τών πραγμάτων πάνω στην κατευθυνόμενη άπ’ τή δοσμένη λειτουργία και χρήση τους έννοια.

Τό μεταίχμιο τής άλλαγής στήν ποίηση του Τάσου Λειβαδίτη

του Κ. Παπαγεωργίου

Η ποίηση του Τάσου Λειβαδίτη παρουσιάζει δύο διαστάσεις: τήν άντιστασιακή και τήν άλλη, τή μεταγενέστερη, τήν ένδοσκολική, διαστάσεις πού πρέπει ν’ άντιμετωπιστούν σάν τίς δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, μέ τήν έννοια πώς, όπως στην περίπτωση του νομίσματος, οι δύο του όψεις δέν είναι παρά διαφορετική, ή κάθε μιά, μορφοποίηση ενός και του αυτού ύλικού, έτσι και στην περίπτωση του Τ.Α., οι δύο διαστάσεις τής ποιητικής του βασίζονται στον ίδιο κι άναλλοίωτο ύποκειμενικό έκφραστή τους και τό βασικό προσδιοριστικό του στοιχείο: τό συναισθημα, κι άκόμη· σέ μιάν έξωτερική μετατόπιση τής όπτικής του γωνίας. Αυτή άκριβώς ή όπτική διαφοροποίηση τής όπτικής του, μπορεί νά διαγνώσει κανείς εύκολα, δέν ύπήρξε άποτέλεσμα καμιάς βαθιάς κρίσης του κοινωνικού, πο-

λιτικού ή προσωπικού του «πιστεύω», αλλά μιά άκριβής έκφραστική άνταπόκριση φυσιολογικών ύποστασιακών και βιολογικών του μεταβολών. Έχουμε δηλαδή νά κάνουμε, πρώτα-πρώτα, μέ τή διατάραξη - όχι καταστροφή - μιάς έπικίνδυνα και σέ βαθμό διάθρωσης στατικοποιημένης ίσορροπίας πού ύπήρχε άνάμεσα στον ίδιο και στό κοινωνικό του περιβάλλον, ένα περιβάλλον, όμως, πού, στην ποίησή του, προσδιορίζεται, σχεδόν άποκλειστικά, κατά τρόπο συναισθηματικό κι όχι διαμέσου μιάς δεοντολογίας μέ βάση διαλεκτική. Είναι όμως εύνόητο τό πόσο εύθραστο είναι μιά τέτοια ίσορροπία και σέ πόσες διαψεύσεις κι άπογοητεύσεις μπορεί, κάθε φορά, νά ύπόκειται, άνεξάρτητα άπό τήν άπόλυτα συνειδητή ένταξη του ποιητή στον κοινωνικοπολιτικό χώρο άπό τόν

και τόν όποιο έκφράζει. Αυτή άκριβώς ή διατάραξη τής ίσορροπίας και ή άπώλειά της, στη συνέχεια, μέ τόν ύποκειμενικό της φορέα, δεδομένου ότι σάν μοναδικό της στήριγμα είχε τή συναισθηματική ταύτιση του προσώπου μέ τό περιβάλλον του, δέν ήταν δυνατό ν’ άποκατασταθεί· κι όχι μόνο αυτό, αλλά δέν ύπήρχε κανένα περιθώριο μιάς κάποιας μετατόπισης του κέντρου δάρους της πάνω σέ άλλη βάση, διαφοροποιημένη και διαλεκτικά μετασηματισμένη μέσ’ άπό λογής άντιφάσεις και συγκρούσεις. Έτσι, τήν έξοδό του άπό τό χώρο τής φαινομενικά άδιατάραχτης κατάφασης, δύο πράγματα θά μπορούσαν ν’ άκολουθήσουν: Η έκφραση τής ένδοσκολικής του άγωνίας μέ μιά παράλληλη κριτική θεώρηση του ενός άπό τά δύο μέχρι τώρα σταθερά, σχηματοποιημένα σκέλη τής πραγματικότητας, πού άλλοτε έξέφραζε, θέλω νά πώ τής σκληρής, άπάνθρωπης και άντιδραστικής πραγματικότητας, ή ή όριστική σωπή. Σ’ έναν ποιητή, όμως, σάν τόν Τ.Α., πού ή άνάγκη νά έπικοινωνήσει έχει άποδεί, στην κυριολεξία, πρόβλημα ύπαρξης, δέν θά μπορούσε, παρά νά συμβεί τό πρώτο. Η έν γένει ιδιοσυστασία του και ή δομή τής έκφραστικής του συντελέσανε, ώστε νά ταυτιστούν και νά γίνουν άδιάσπαστα, άπό τή μιά ή θέλησή του νά έπικοινωνήσει μέ τό περιβάλλον πού άπό τήν

αρχή είχε επιλέξει σάν προσφορότερο και πιό συγγενικό του κι άπό τήν άλλη ή ένδοσκολική του προβληματική.

Η ποίησή του, πού στην αρχή άποκαλέσαμε άντιστασιακή, δέν ύπήρξε ποτέ και σέ κανένα της στάδιο πολιτική, μέ τήν έννοια πού προσδίνουμε στον όρο «πολιτική ποίηση», όπως αυτή πού χαρακτηρίζει τήν ποίησή του Μανόλη Άναγνωστάκη, του Τίτου Πατρίκιου ή του Άρη Άλεξάνδρου, ή συνειδητή δηλαδή μεταφορά και σέ διαλεκτικό πάντα επίπεδο τής πολιτικής της προβληματικής στο χώρο τής ποίησης. Άκόμη, άποσιγάει άπό τήν ποίηση του Τ.Α. ή άντικειμενοποιημένη πραγματικότητα, πού στην ποίηση τών άλλων λειτουργεί σάν τό μοναδικό σημείο, όπου ένώνονται κι έναρμονίζονται, διαλεκτικά, ή ουσία και τό φαινόμενο, δύο στοιχεία πού στην περίπτωση του Τ.Α. όχι μόνο δέν έναρμονίζονται μέ τήν πραγματικότητα πού θέλει νά έκφράσει, άλλ’ άντίθετα διασπώνται άνάμεσα σέ δύο άντίθετους στη διαλεκτική τους διαδικασία πόλους: τόν έξωτερικό κόσμο και τό πρόσωπό του, ή, άλλώς, άνάμεσα στο κοινωνικό γίγνεσθαι και σ’ έναν υπερεαλιστικοποιημένο ύποκειμενισμό, μέ κύριο χαρακτηριστικό μιά νεορομαντική, συναισθηματική ή αντιδιαλεκτική έξέγερση κατά τής κοινωνικής άνισότητας και άδικίας. Η διαμέσου τής ποίησης, δηλαδή,

Είναι η γλώσσα που τείνει να εξαφανίσει τον κριτικό, αντιπολιτευτικό λόγο. Η ποίηση όμως του Τάσου Λειβαδίτη, σφυροκοπά τα μυαλά με την «αίωνια θλίψη» της γι' αυτήν την άδικη και τυφλή μοίρα των θνητών, πασχίζοντας να τους ξυπνήσει απ' τις ύπνωτικές αυτές φόρμουλες. Απ' τη δραματική της άρνηση κι αποστραφή, απ' τον υπερβατικό της προσανατολισμό αντικρουσ' αυτή την παραμορφωμένη απ' την κυριαρχία πραγματικότητας, ένα μήνυμα εκπέμπει: φρίκη, σέ θαθμό υπόσχεσης κι ελπίδας! Αυτή την υποσχεση εὐτυχίας, μέ τον καταλυτικό της λόγο, ακτινοβολεί η ποίηση του Τάσου Λειβαδίτη. Μέ την αντιπολιτευτική και ύπονομευτική δύναμη του λόγου του σηματοδοτεί με πράσινο φώς την εξέγερση των ζωντανών νεκρών. Άκούστε ένα δείγμα, με τρεις μόνο στίχους, πώς και με πόση πυκνότητα εκφράζει την πιό πάνω στάση:

..... ἐγὼ κράτησα μόνο ἓνα μακρινό σημεῖο, γιατί, ποιός εἶναι,
ἀλήθεια, αὐτός πού πγαίνει, ἐνῶ ἐσύ στέκεσαι ἀπ' τὴν πρώτη
μέρα,
μπρός στο ἀδιάβατο.

(Νυχτ. Ἐπισκ. σελ. 88)

Β) ΣΚΟΤΕΙΝΗ ΠΡΑΞΗ - Χορικό - 1976.

Ήρεμη, βαθιά, σκαμμένη συνεχίζεται η φωνή του ποιητή και στο δεύτερο βιβλίο της νέας περιόδου της ποίησής του, με τίτλο: «Σκοτεινή Πράξη». Ο τίτλος αυτός αφήνει έντονη την υποψία πως αναφέρεται στην εφτάχρονη τυραννία. Ύστερα, η ήρεμία του ύφους κι η κάποια σκοτεινότητα της γραφής είναι εύλογες μαρτυρίες πως το βιβλίο γεννήθηκε σέ μία περίοδο πνευματικής νύχτας. Απ' τά έγκατα της ψυχής του ποιητή αναδύεται ένας αναστατωμένος κόσμος, γεμάτος πίκρα, κατατρεγμούς και μεγάλες μνήμες. Τά ποιήματα της συλλογής αυτής, μικρά σέ μήκος θεματικής ανάπτυξης, σέ πεζό στίλ, μέ έντονη τή σφραγίδα του προσωπικού ύφους, μέ τή μουσική υποβολητικότητα των εικόνων τους, λές κι άφηγείται περιστατικά από ένα άτέλειωτο έφιαλτικό όνειρο, σ' έναν έξομολογητικό τόνο πού τον χρωματίζει μία γοητευτική απλότητα, δίνουν κάθε στιγμή κι από ένα άτόφιο και πολύτιμο

όρυκτό ποίησης. Παραθέτουμε μερικούς στίχους, πού άπεικονίζουν τό σκηνικό και τήν ατμόσφαιρα τής εποχής, όπου γεννήθηκε κι εκφράζεται τούτη η ποίηση:

Τώρα μαθαίνουμε τήν ύπομονή, πρόσωπα γεμάτα ρήγματα,
όπου χωρούσαν
λογιών κατατρεγμοί, κι άλλοτε, παλιοί μύθοι έστεκαν στο δρόμο
καί μάς γύριζαν πίσω, λεηλασίες, πανικός, έρήμωση. Όμως εἶ-
ναι στιγμές πού στη μνήμη κάποιου περνάει, άδραφνα,
μιά άχνή σκηνή απ' τά άλλοτινά μεγάλα, και τότε οι ζητιάνοι μα-
ζεύουνε τό χέρι τους,
σά νάναι άρκετό, γιά σήμερα, τό κέρδος.

(σελ. 15)

Παντοτινό καταφύγιο του ποιητή, τ' όνειρο. Τ' όραμα γιά μιάν άλλη ποιότητα ζωής. Στίς μουντές μέρες, πού ένας ολάκερος λαός ζούσε σ' ένα άπέραντο στρατόπεδο συγκέντρωσης, άπλωμένο σ' όλη τή χώρα, πού, όπως λέει ο στίχος: «Δέν είχαμε ούτε σπίτι πιά, ούτε τιμή» (σελ. 21), σέ μιάν άτέλειωτη αιχμαλωσία, κατά τον χαρακτηρισμό άλλου ποιήματος, ο ποιητής σχεδιάζει στον όρίζοντα τήν ελπίδα, μέ τ' όραμα γιά τό μέλλον των παλιών νικημένων όνειροπόλων, πού αναβίωσαν στά χρόνια τής Κατοχής τήν έποποιία του 1821, μέ τον άντιστασιακό ένοπλο άγώνα τους γιά έθνική και κοινωνική άπελευθέρωση. Τούς άποκαλεί στον πρώτο στίχο του βιβλίου «μιά παλιά φυλή πού χάθηκε». Κι ο ποιητής όπου, στα ποιήματα πού ακολουθούν, αναφέρεται στην άντιστασιακή γενιά, μιλάει μ' άνυπόκριτη περηφάνεια στο πρώτο πρόσωπο, ύποδηλώνοντας έτσι πως κι αυτός προέρχεται απ' αυτή τήν «παλιά φυλή».

Τή λαμπρή τους άνάμνηση δίνει, στο πρώτο αυτό ποίημα, μέ τον ώραιο στίχο: «κι όταν, καμιά φορά, μπαίναμε στίς πολιτείες, ένα φλάουτο άκουγόταν στη στοά πού είχαν καταφύγει οι έπικηρυγμένοι». Τέλος, γιά νά τονίσει πως τό παράδειγμά τους, στάθηκε τό μόνο στήριγμα στον άποπροσανατολισμένο λαό, στα σκοτεινά χρόνια πού άκολουθήσαν, τελειώνει τό ποίημα μέ τούς στίχους: «ένῳ οι τυφλοί πηγαιναν τώρα θιαστικοί, άκουμπώντας στη σκόνη πού άφησε πίσω τό πέρασμά μας».

Η έλλειπτική ποίηση του Τ.Λ., μοιάζει μέ τις ρωγμές στο χώμα από κάποιο δυνατό σεισμό, τον μέγα σεισμό τής ήττας και τής νέας τυραννίας, ζωγραφίζοντας, στο τρίτο ποίημα του βιβλίου, τις

διαμαρτυρία του Τ.Λ. δέν αντι-
διαστέλλει την αντίδικη πραγμα-
τικότητα σάν μία άναγκαία δια-
λεκτική αντίθετικότητα, αλλά τήν
περιγράφει και στη συνέχεια τήν
άπορρίπτει τελεσίδικα και μέσα
σ' ένα πλαίσιο χρονικής στατικό-
τητας, καθιστώντας τήν αντιδι-
αλεκτικά μονομερή και περιορί-
ζοντάς τήν σέ μιάν έπίπεδη και
φαινομενικά έναλλασσόμενη χρο-
νικότητα, στο τελικό στάδιο τής
όποιας αφήνει νά διαγράφεται τό
όνειρο μιάς παραδείσιας πρα-
γματικότητας· κι άς γνωρίζουμε,
τώρα, καλύτερα από ποτέ, ότι τό
όποιοδήποτε όνειρο, ποιαλι-
στικό ή όχι, δέν μπορεί νά στηρί-
ζεται στην άφηρημένη κι άπροσ-
διόριστη πίστη μας σ' αυτό, αλλά
στην άπόλυτα συνειδητή μετά-
βασή μας από τό ένα στάδιο στο
άλλο κι άνάμεσα, πάντα, από τις
συμπληγάδες τής αντίφασης και
τής σύγκρουσης, έσωτερικής κι
έξωτερικής. Η ποίηση όμως του
Τ.Λ. κινήθηκε, σέ όλη της σχεδόν
τήν έκταση, μέσα σέ σχηματικές
κι άμετακίνητες, στην αντίθεση
τους, πραγματικότητες, κάτι πού,
προκειμένου νά επιδιώσει από
τήν άποψη τής κοινωνικοϊστορι-
κής της άναφοράς και σκοπιμό-
τητας, θά έπρεπε, τόσο η ιστορία
καθεαυτή, όσο και όλα τά συν-
ακόλουθα της ροικτότητάς της, νά
λειτουργεί και νά διαμορφώνεται
μέσα σέ πλαίσια παλινδρομικά κι
άνάλλαχτα, νά επαναλαμβάνε-
ται στο διηνεκές ή ίδια άλληλε-
νέργειά της στους εκάστοτε φο-

ρείς της· κι αυτό δέβαια δέ συμ-
βαίνει κι όταν άκόμη δημιουργεί-
ται η έντύπωση πως παλινδρομεί
και συντελεί στη δημιουργία
ίδιων ή παρόμοιων κοινωνικών
δομών και αντίθέσεων. Γιατί και
τότε, είναι δέβαια, πως έχουμε νά
κάνουμε μέ μιάν επιφανόμενη
έπαναληπτικότητα κάτω από τήν
όποια υποψώκει ένα ιστορικό
γίνεσθαι, τελειώς διαφοροποι-
ημένο, πού δέν μπορεί και δέν
πρέπει νά εκφραστεί μέ τον ίδιο,
όπως και πρίν, τρόπο. Όμως, στο
σημείο αυτό, δέν πρέπει νά μάς
διαφεύγει, ότι όταν έχουμε νά
κάνουμε μέ ποίηση, πού βασικό
της συστατικό είναι η έκφραση
μιάς, κυρίως, συναισθηματικής
αντίθεσης πρós μιá δεδομένη
κοινωνική κατάσταση, όπως συμ-
βαίνει στην ποίηση του Τ.Λ.,
αυτό άκριβώς τό συναισθηματικό
στοιχείο παραμένει άμετάβλητο
μέσα στίς έπιμέρους μεταβολές
των διαφόρων κοινωνικοϊστορι-
κών συνθηκών, πού, στο κάτω
της γραφής, δέν έπαψαν νά προ-
καλούν τήν αντίθεση. Αλλά αυτό
άκριβώς είναι πού πρόκειται νά
έξετάσουμε στη συγκεκριμένη
περίπτωση: ότι, δηλαδή, όταν τό
πρωταρχικό στοιχείο μιάς εκ-
φραστικής είναι κυρίως συναι-
σθηματικό και δέν προσδιορίζε-
ται από τή συνειδητή και μέ θε-
ωρητικό υπόστρωμα δεοντολογί-
ας, τότε, δέν πρέπει νά μάς ξενί-
ζει η μετατόπιση τής όπτικής γω-
νίας πού εξακολουθεί νά προσδι-
ορίζεται από τον ίδιο πυρήνα: τό

συναίσθημα. Απο τό σημείο αυτό
και πέρα, η εκάστοτε εκφραστική
λειτουργία πρέπει νά αντιμετω-
πίζεται μέ άλλα κριτήρια, λ.χ. αἰ-
σθητικά, αλλά όχι αυτά πού
προσμετρούν τήν κοινωνική σκο-
πιμότητα. Και δέν είναι διόλου
άπλοιο, η όποιαδήποτε άλλη
αντιμετώπιση νά καταλήγει σέ
καταφατικά συμπεράσματα, τό
ζήτημα όμως είναι ότι δέν συντε-
λείται καμιά σκοπιμότητα σέ δια-
λεκτικό έπίπεδο, πράγμα πού
οφείλεται, άποκλειστικά, στο
δυσκίνητο, άν όχι άμετακίνητο,
χαρακτήρα του συναισθηματικού
παράγοντα, πού, άρχατα από τό
γεγονός ότι μπορεί νά διαμορφώ-
θηκε μέ βαθύ και ουσιαστικό άν-
θρώπινο πόνο, - όπως του Τ.Λ.-
έκτός του εύνοηστικού ρόλου
πού παίζει στη λειτουργία κι επί-
τευξη άποτελέσματος, συντελεί,
έπιπλέον, στη διαιώνιση τής εκ-
κρεμότητας τής συνειδητής δια-
μόρφωσης ενός ολοκληρωμένου
ποιητικού κοινωνικού λόγου, κα-
θώς και στή δημιουργία σταθε-
ρών εκφραστικών κοινωνικών
προτύπων.

Σκοπός του Τ.Λ., πιστεύω,
ήταν πολύ πιό σοβαρός από τήν
άπλουστευτική έκφραση των
συναισθημάτων πού προκάλεσε
μιά συγκεκριμένη ιστορική στι-
γμή και πού τον έκανε νά νιώσει
τήν άνάγκη νά μιλήσει, σέ βάρος
όποιοιδήποτε πραγματικού και
γνωσιολογικού ποιητικού προ-
βλήματος. Κι άκόμη, θέλω νά πι-
στεύω, ότι αυτή η άνάγκη του γιά

έπικοινωνία τον ώθησε στο νά
χρησιμοποιήσει, μέ άπόλυτη συν-
είδηση, ως τήν κατάχρηση, τό
κοινό συναισθηματικά φορτι-
σμένο γλωσσικό ιδίωμα, πού
χρησιμοποιήσε, προτιμώντας νά
διακυβεύσει τήν όποιαδήποτε σέ
αισθητικό έπίπεδο κατάχρηση,
προκειμένου νά έχει ο λόγος του
συγκινησιακές και προτρεπτικές,
κοινωνικά, άναφορές, εκμεταλ-
λευόμενος ίσως, ταυτόχρονα, και
τήν άκρως συναισθηματική ροπή
πού μάς διακρίνει σά λαό. Τήν
πίστη μου αυτή έδραίνω, έξάλ-
λου, η άπότομη και άναίτια, από
πρώτῃ άποψη, μεταπήδηση του
από τό χώρο τής κοινωνικής εκ-
φρασης στην αντίπερα όχθη, τής
μοναξιάς, τής περισυλλογής, τής
ένοχης και τής άπολογίας, κάτι
πού έρχεται σάν επιβεβαίωση του
παραπάνω συλλογισμού μου, ότι
η ποίηση όταν δέν είναι άπόλυτα
και συνειδητοποιημένα πολιτική,
μέ τήν έννοια πού προσόψαμε
ήδη στον όρο, αλλά έκφραση άν-
θρώπινης διαμαρτυρίας, μέ βάση
τό συναίσθημα, δέν πιαίνει νά εί-
ναι ειλκρινής, όταν έξακολου-
θώντας νά λειτουργεί πάνω στην
ίδια αυτή βάση, στρέφει τήν
προσοχή της σέ διαφορετικό
αντικείμενο, χωρίς καμιά ιδιαί-
τερη σημασία γιά τό ποιός είναι ο
ουσιαστικός λόγος τής μετατρο-
φής, σέ περιπτώσεις, πού, όπως
αυτή του Τ.Λ., προέχει τό αἰ-
σθημα τής αυτοσυντήρησης.

ΑΠ' ΤΙΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΤΘΙΑ Χ.

(άποσπάσματα)

A

“Υστερα μ’ έπλυναν καλά, μέ χτένισαν, μ’ έμαθαν νά χαιρετάω μέ τό ξύλινο χέρι μου καί μ’ ακούμπησαν στό παράθυρο. Μά εγώ έπρεπε τώρα κάπου άλλου νά πάω, άφησα, λοιπόν, τόν κόσμο ένα υγρό πρωινό, μαζί μέ τή Μάρθα – τόσο άσχημη πού όταν τήν άγκάλιασα τό χέρι μου έφτασε μέχρι τή μητέρα της, παρ’ όλο πού ό γέρος, «άδικα πάτε, μάς έλεγε, εκεί δέ γνωρίζουν κανένα» έστειλαν, μάλιστα, καί φώναξαν τό νεωκόρο, ψήσανε καί τούς καφέδες μέ πολλά άλληλουΐα, αυτό όμως, δέν τούς άρεσε καί σέ λίγο μέ βαρέθηκαν (καί συλλογίζόμουν πώς εγώ μιά μέρα θά γράψω γιά τούτο) ό θεός μου κοπάνιζε κανέλλα στήν πίσω αύλή κι’ έφτιανχε μικρά γλυκίσματα γερασμένα παιδιά τ’ άγόραζαν κι ύστερα έριχναν τή γάτα πάνω στόν τυφλό μέ τό άκορντεόν, γρηές έρχονταν τό βράδι, οι παντόφλες τους έκαναν ένα άποβλακωμένο ήχο

μέ ρωτούσαν γι’ άνύπαρχτους δρόμους, κι τούς έλεγα πάντα εύχαριστώ κι οι καμπούρηδες σιδέρωναν τά μαλλιά τους μήπως χωρέσουν κι εκείνοι...

B

“Υστερα δέ θυμάμαι τίποτα γιά πολλά χρόνια – κι έπειδή κάτω άπ’ τό βλέμμα του Θεού θά ήταν τό πρώτο μέρος πού θά μ’ άναζητούσαν έκανα λίγο πιά εκεί – καί κύτταξα μέ παρρησία τό σουρούπο γιατί κάποτε είχα άσχοληθεί κι εγώ μέ τά κοινά – ώσπου όταν μούβγαλαν τίς ψείρες, δέν άπόμεινε παρά ένα όνειρο, κι ό γιατρός, μονόφθαλμος, «γιατρέ, του λέω, ή πόρτα είναι κι αύτή ένα τέχνασμα, κι εγώ είμαι άνήσυχος γιά τόν κόσμο» Εύτυχώς, ήταν κι ή καυμένη ή “Ολγα εκεί, τεμαχισμένη στά τρία ό θυρωρός έπαιρνε τούς μαστούς, ή αστυνομία τά κάτω άκρα, ξεβίδωσα, λοιπόν, κι εγώ τόν γλόμπο καί τόν έβαλα στήν τσέπη μου – γελάσαμε μέ τήν ψυχή μας

’Αλλά οι δικαστές είναι δεισιδαίμονες, βγάζουν ένα

«μέρες πού λιποψυχούσαμε» άπ’ τή σκοτεινιά καί τήν αΐσθηση τής κατάντιας πού είχαμε περιπέσει, μέ τήν ολοζώντανη εικόνα τών στίχων πού παραθέτω:

....., καθώς πέρα στό μεγάλο δρόμο φαίνονταν κάποιοι νάρχονται, τί καινούργια πράγματα μάς φέρνουν, λέγαμε,

άφιστε μας στήν τύχη μας, τί τούς θέλουμε τούς άθλιους, πανάρχαια νικημένοι, από τότε πού βασίλεψε ό ήλιος χωρίς νά μάς ρωτήσουν.....

κ’ είμαστε λιγομίλητοι ως τό θράδυ.

“Όλη ή άπογοήτευση καί δυσπιστία του λαού, άπ’ τίς μεταπολεμικές τραγικές περιπέτειές του κι ή παθητική, σέ γενική κλίμακα, στάση του κατά τήν έφτάχρονη φασιστική τυραννία, δίνεται μέ τόν πιά ποιητικό τρόπο στήν παραπάνω εικόνα.

Μιάν άλλη δραματική εικόνα τής παλιάς φυλής, του άδικαΐτου κόσμου τής Άντίστασης, δίνει καί τό τέταρτο ποίημα. Μέ τίς πρώτες έπιβλητικές λέξεις, σάν προανάκρουσμα, συνθέτει τόν έπικό πίνακα του τραγικού αυτού κόσμου. Άκούστε τούς στίχους:

Αιώνια κυνηγημένοι, διωγμένοι από παντού, καί μόνο τό τραγούδι μας, καμιά φορά, θλιμμένο μαρτυρούσε τό δρόμο, ή άλλοτε γιά νά ξεφύγουμε, σέ θρύλους, όπως σέ σιωπηλή γυναίκα, γέρναμε, ή γινόμαστε άπλοί, τόσο πού μάς έχαναν.

Στούς στίχους αυτούς, όταν σταθείς μέ τήν όφειλόμενη παρατηρητικότητα, βρίσκεις ένα πλήθος χαρίσματα, πού έξηγούν τή συγκίνηση πού μεταδίνουν. Άπλοί, έπιγραμματικοί, ύποβλητικοί, μ’ ένα κυμάτισμα στή διαδοχή τών εικόνων, σάν νά ξετυλίγονται ή μιά άπ’ τήν άλλη, δίχως τέλος, σάν μουσική άρμονική άλυσος κι ακόμα συμπληρώνοντας τή μορφολογική αύτή άνάλυση, σημειώνουμε τήν πυκνή στίξη τών στίχων, έτσι πού οι λέξεις δίνουν τήν αΐσθηση πώς συμβολίζουν χτυπήματα τής μοίρας, ή κόμπους από ’ναν άτέλειωτο λυγμό.

Οί κυνηγημένοι αυτοί άνθρωποι, λέει ό ποιητής, έζησαν μέ τήν ψυχή τους άκουμπισμένη «όπως σέ σιωπηλή γυναίκα», στους θρύλους τών ήρωϊκών άγώνων τής Άντίστασης, στίς σκιές τών άθάνατων μαυροσκούφηδων καί στά πρώτα λαμπυρίζοντα άστρα λαϊκής έξουσίας στά βουνά τής Έλεύτερης Έλλάδας.

Και ξάφνου, μέσ στην άτέλειωτη νύχτα τής έφτάχρονης τυραννίας, φτάνει, όπως αναφέρει τό ποίημα πού ακολουθεί, «ή είδηση πού περιμέναμε» καί «θά μπορούσε, ίσως, ν’ αλλάξει τή ζωή μας, άν δέν ήταν σέ μιά γλώσσα άγνωστη, πού κάποιοι πού τήν ήξεραν, είχαν πεθάνει όλοι νέοι». Πρόκειται γιά τό πέμπτο ποίημα τής συλλογής, πού αναφέρεται στήν ήρωϊκή εξέγερση τών νέων τής Άθήνας στό Πολυτεχνείο, τόν Νοέμβρη του 1973. Βλέπει τήν εξέγερση τούτη, σάν μιά άναθίωση τής παλιάς έποποιίας τής κατοχικής Άντίστασης, πού γι’ αυτό, τονίζει, πώς ή είδηση «άν δέν ήταν σέ μιά γλώσσα άγνωστη», πού οι «κάποιοι», όπως άποκαλεί τούς άγνοημένους κι άδικαΐτους άλλοτινούς της ήρωες, πού γνώριζαν τή γλώσσα αύτή τής άσκιαχτης παλληκαριάς, άν δέν είχαν πεθάνει όλοι νέοι, «θά μπορούσε, ίσως, ν’ αλλάξει τή ζωή μας». ‘Η άνάμνησή τους, συνεχίζει ή ποιητική αφήγηση, βρίσκεται, άπ’ τή μισαλλοδοξία κι ένοχή τών δοσίλογων αντιδραστικών νικητών, «ανάμεσα στό παλιά, πεταμένα πράγματα, έξω άπ’ τήν πόλη».

Κι ό θαυμασμός του ποιητή ξεσπάει, μέσα από μιά δυσπιστία πού του προξένησαν μακρόχρονες έφιαλτικές βιώσεις, μ’ έναν τόνο λιτότητας, πού γι’ αυτό άποχτάει μιά ένταση πειστικότητας. Λέει ό άχνόφωνος στίχος του: «κι όσο κι άν ήμουν δύσπιστος, δέν μόρεσα νά μήν αντίληφθώ τό θησαυρό». Ποιόν θησαυρό; Έδώ ή αυτολογοκρισία τής έποχής αναγκάζει τόν ποιητή νά προσδιορίζει τό μεγάλο περιστατικό, μ’ έναν περιπαιχτικό τρόπο. Γράφει: «γιατί τόν μήνα Νοέμβριο οι νύχτες έχουν όλότελα μεγαλώσει». Τήν ίδια περιπαιχτική διάθεση έχει κι ή ειρωνεία γιά τήν παθητική στάση του μεγάλου κοινού λίγους στίχους πιά πάνω: «όμως ό κόσμος συγκινήθηκε, άφού στό τέλος ήταν μιά πατρότητα κι αύτή».

στις επάλξεις τής Δημοκρατίας

ή ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

ή απογευματινή σου εφημερίδα

μαύρο πανί, ή διακόπτουν γι' άόριστο χρόνο,
έτσι έπαψα σιγά-σιγά ν' άναγνωρίζω, κάθoμαι ήσυχος
στον πέτρινο πάγκο μου
καί γερνώ. Όμοιος μέ τήν άθέβαιη ύπόσχεση πού έδωσε
μιά σκιά σέ μιάν άλλη.

Γ

"Ισως γι' αυτό μ' άρέσει τώρα ν' άνάβω συχνά τό κερί, γι'
άγνωστους λόγους, ή νά τραγουδάω μέσα στή
χειμωνιάτικη νύχτα, ή άλλοτε στέκομαι στο ένα μόνο
πόδι σαν άλληγορία
ιδιαιτέρα όταν μ' αφήνουν άπερίσκεπτο νά φτιάξω τή
σούπα μου - τριάντα μέτρα άντερα είναι αυτά, κι εγώ
δέν έκανα ούτε τριάντα βήματα
χωρίς νά μέ τρομάξουν. Άλλά προσέχω πολύ όταν ξα-
ναβάζω τό άλάτι στή θέση του,
τί θέλεις νά μπλέξεις μέ καινούργιες έρμηνείες - άλλωστε
δέ γνωρίζω κανένα σ' αυτήν τήν πόλη
έτσι δέ θά μού φανεί φοβερό τό χτύπημα; μόνο πού
πρέπει νά βιαστώ
πόσος καιρός μού μένει άκόμα, κι άν πεθάνω άξαφνα
ποιός θά θυμηθεί τίς βιβλικές βροχές
γιατί οί σφουγγαρίστριες πρέπει νά πληρωθούν, καθώς
γονατισμένες μετατοπίζουν τή λάμπα στο πάτωμα -
έξ άλλου φοβάμαι τόν ύπνο, γιατί δέν είμαι ποτέ εγώ αύ-
τός πού κοιμάται αλλά αυτός πού ξυπνάει.

"Όπως βλέπουμε άπ' τήν παραπάνω άνάλυση, τό ποίημα μέ τήν
παράθεση έντονων αντιθετικών αντιδράσεων, άπ' τό ιστορικό αυτό
γεγονός, δίνει άνάγλυψη τήν εικόνα της στοργικής αγωνίας και
του έκτυπωτικού θαυμασμού γιά τά ήρωικά αυτά νιάτα, πού πρό-
ταξαν τ' άσπλα κορμιά τους στ' άνάνδρα κι έγκληματικά πληρώ-
ματα των τάνκς.

Μετά τίς έπικές αυτές αναπολήσεις των πρώτων πέντε ποιημά-
των, πού ζωγραφίζουν τόν έξωτερικό χώρο μιάς ατέλειωτης νύ-
χτας πού έζησε ό τόπος μας, στά κομμάτια πού άκολουθούν, ό
ποιητής φωτίζει τό ψυχικό τοπίο της έφιαλτικής αυτής περιόδου.
Στά ποιήματα αυτά έκφράζεται, στο ίδιο στυλ άφήγησης κι έξομο-
λόγησης, ή πάνδημη άπελπισία άπ' τό κατακύλισμα της χώρας
στή νέα ξενοκίνητη περιπέτεια της άπριλιανής στρατοκρατίας,
πού εύστοχα τήν άποκαλεί «αίχμαλωσία». Κι έδώ ή ποίηση του
Λειβαδίτη διατηρεί τό έντονο προσωπικό ύφος της, μέ τά οικεία
του σύμβολα: «αίχμαλωσία», «ένα σημάδι», δηλαδή άναγνώρισής
μας μέσα σ' αυτή τήν αίχμαλωσία, πού τό προσδιορίζει μέ τούς
στίχους πού παραθέτω:

*Μόλις πέσαμε στήν αίχμαλωσία, μάθαμε τήν πανουργία της σιω-
πής,
βρήκαμε, λοιπόν, ένα σημάδι, πού χωρίς νά μās προδίνει, μι-
λούσε καθαρά στους άλλους,
καί τό χαράζαμε στους τοίχους, στίς πόρτες των σταύλων, ή
πάνω στο ψωμί.*

"Άλλα τέτοια σύμβολα: οί άγγελιοφόροι, οί γυναίκες, οί άντρες,
ό τυφλός, τό σκοτάδι, ντύνουν τό σκηνικό αυτής της ποίησης μέ
μιά υποβλητική άπλότητα, έτσι πού νά ηνικόππει άβίαστη και δί-
χως φιλολογικούς φόρτους ή άπεικόνιση της έσωτερικής τραγω-
δίας των ανθρώπων της χώρας τούτης άπ' τήν γκαγκστερική επί-
θεση κι έπιβολή των όπλοφόρων, μισθοφόρων γιά τήν άμυνά της,
πού δέν δίστασαν νά σπρέψουν τά όπλα κατά του έργοδότη τρυσ
λαού, πού τούς συντηρεί, τούς στολίζει και τούς σπιτώνει.

Καί στα ποιήματα πού άκολουθούν, ή ποίηση του Λειβαδίτη δι-
νει, σέ μιά πλούσια σειρά παραλλαγών και πολυδιάστατων στήν κι-
νητικότητα τους εικόνων και πλάνων, τό ίδιο επίμονο σφυροκό-
πημα στίς μακάριες συνειδήσεις πού ταύτισαν τήν ψυχή τους, πού
έπνιξαν κάθε στόχο υπέρβασης, κάθε κριτική σκέψη, κάθε όραμα,
στο βωμό των άνέσεων της τεχνολογικής άνάπτυξης μιάς καταπι-
εστικής και άπάνθρωπης κοινωνίας. Λέει ό ποιητής έπιγραμματικά
σ' ένα του στίχο γι' αυτή τήν όψη της ζωής: «Τρωτοί κι άφανείς
υπήρξαμε, πλάθοντας μέ φτωχό πηλό τίς μέρες μας στήν άκρη του
ορίζοντα». Μά τελειώνοντας τό άξιολήγευτο γιά κάθε λογοτεχνία
βιβλίο «Σκοτεινή Πράξη», ό ποιητής ύψώνει πάλι όρόσημο και
υπόδειγμα στάσης ζωής, αυτούς πού έξερουν νά περιμένουν, τυλι-
γμένοι στο παλιό τους όραμα, ή, όπως λέει ό στίχος:

*Σ' όλο τό μάκρος του δρόμου περιμέναμε, καθένας μέσ στήν
ιστορία του
όπως σέ μιά σκιασμένη προβιά. Είχαμε έδώ και χρόνια ξεκινήσει,*

Δ

Σ' όλα αυτά, βέβαια, δέν ύπάρχει ίχνος πραγματικότη-
τας, άκριβώς γιατί όλα αυτά συνέβησαν άληθινά,
και τή νύχτα ξυπνούσα τρομαγμένος άπ' τόν ήχο της
τροχαλίας,

«τί άνεβάζουν πάλι οί ρουφιάνοι;» άναρωτιόμουν, γιατί
εγώ πάλι θά καθάριζα τρείς όλόκληρους όρόφους
άπ' τίς γελοιές έξομολογήσεις μου. Έδώ, όμως, μιά λε-
πτομέρεια είναι σημαντική: τό τραπέζι μου είχε μόνο
ένα πόδι, κι έρχόταν άπ' τήν άλλη μεριά και τό ύπο-
βάσταζε ή ατέλειωτη ώρα,

ή τά βράδια κοιμόμουν στο πάτωμα, αφήνοντας τό
κρεβάτι γιά τόν έφιάλητη

και γιά νά μήν πολυλογούμε, προσπαθούσα νά κάνω τό
μαρτύριό μου άβάσταχτο - γιατί θ' άναρωτηθεί κα-
νείς, αλλά κανείς δέν άναρωτιέται

όμως ό σταθμάρχης είναι πονετικός, δέ μέ διώχνει, και
γίνoμαι κάτι τό ύπέροχο μέσ στο σακκί πού βάζουν
ό,τι άπόμεινε άπό μένα

γιατί κι εγώ, όπως όλοι σας, όνειρεύτηκα έναν καλύτερο
κόσμο

και συχνά άνοιξα τά χέρια μου μέ τόση άπελπισία, πού
ό Θεός μοίρασε άκόμα τρείς μέρες στους άναξιοπα-
θώντας.

*άνεμοι και μνήμες και παντοτεινοί χωρισμοί,
τί άπόμεινε;*

Και στο τρομερό αυτό έρώτημα, ή άπόκριση έρχεται μ' ένα
άκόμα άτόφιο όρυκτό ποίησης. Άκούστε-την: «μονάχα τό άστρο
πούπεφτε στή φωτιά των όδοιπόρων, σημαίνοντας». Κι οί εικόνες
συνεχίζονται μέ τήν ίδια δραματική ένταση ως τό τέλος του ποι-
ήματος, γιά νά συνεχιστούν στήν ακατάπαυτη αυτή έπικολυρική
κυματωσιά, στο έπόμενο ποίημα, πού τελειώνει μέ τήν πικρή έπω-
δό, πού επαναλαμβάνεται και στο τέλος του βιβλίου:

*"Όμως, στο τέλος της μέρας είναι πάντοτε μιά δύσκολη ώρα
και τί ξέρουμε έμείς άπό τραγούδι.*

Πόση διαλεκτική αντίθεση μέ τή φορμαλιστική, άποφθεγματική,
στατικά λειτουργική, κι ύπνωτική γλώσσα όλων των σημερινών αυ-
ταρχικών κοινωνιών, έκφράζει ή κοινωνικά αντιπολιτευτική και
ύπονομευτική τούτη ποίηση, πού δέν αφήνει τίποτα άνέγγιχτο άπ'
τήν άνατρεπτική της κρίση και καταγγελία. Πόση αίσθηση του
μεταβατικού, στοχαστικά άνοιχτού και δονούμενου ποιητικού λό-
γου, γιά νά ζωντανέψει μνήμες άπ' αυτή τήν έποποιία της «παλιάς
φυλής», πού άνάστησε τό '21 «σε πόλεις, κάμπους και βουνά».

Μακριά από μεγαλόστομες έκφράσεις, πού άκίνητοποιούν τά
γεγονότα, ό μεταβατικός της λόγος, τά μεταφέρει στο παρόν, όχι
σαν άκατανόητα μετέωρα, αλλά σαν κορυφώσεις μιάς άτυχης
ιστορικής όλότητας, πού άγγίζουν τίς μέρες μας και ξυπνάνε τή
νοσταλγία και τόν πόθο νέων άνατάσεων γιά τό μέλλον.

□

ΘΟΥΡΙΟΣ

(τεύχος 45)

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Μέ άφιέρωμα στον παλλαϊκό γιορτασμό γιά τήν επέτειο
του Πολυτεχνείου.

Διαβάστε στον ΘΟΥΡΙΟ πού κυκλοφορεί:

- Έρευνα γιά τά χριστιανικά οικoτροφεία
 - Οί εξέλιξεις στήν Κίνα και οί έξαρτημένες ιδεολογίες
 - Έρευνα στα νυχτερινά γυμνάσια
 - Η άνεργία μαστίζει τή νεολαία της Άγγλίας
 - Ό Θεσμός των έκτοπίσεων στήν ιστορία της νεώτερης
Έλλάδας.
- Και άλλα θέματα.

Λαϊκός ή «παραδοσιακός» πολιτισμός;

Του Γιάννη Κιουρτσάκη

«Λαϊκός» ή «παραδοσιακός» πολιτισμός; Τό μεγαλύτερο όφελος της έρευνας πού άνοιξε τό «ΑΝΤΙ» μπορεί νά είναι ότι βοηθάει νά ξεπεράσουμε χρηστικά τό παραπάνω δί- λημα προβάλλοντας τούς όρους του στον όρίζοντα της δι- κής μας σύγχρονης έμπειρίας. (Μιλάω από τη σκοπιά του ανθρώπου πού νοιάζεται πρίν απ' όλα γιά τά ζητήματα της πολιτιστικής δημιουργίας). Πραγματικά, ανεξάρτητα από τό μεθοδολογικό κύρος της μιάς ή της άλλης όρολογίας, μιά διαπίστωση είναι πιστεύω θεμελιική: καμιά ό μ α δ ι κ ή δημιουργία δέν είδε ως τώρα τό φώς χωρίς την ύπαρξη μιάς άγραφης αλλά δεσμευτικής παράδοσης, πού λειτουργούσε μαζί σάν κώδικας άναφοράς, σά σύστημα μαθητείας και σάν όργανό επικοινωνίας· και αντίστροφα, μιά τέτοια παράδοση λειτουργούσε άληθινά μονάχα στο μέτρο πού άνανεωνόταν άνεπαίσθητα αλλά άκατάπαντα από τη δημι- οντογική χρήση μιάς όμάδας. Χωρίς αυθύπαρκτη παράδοση ή όμαδική έκφραση καταντάει άναρθρη κραυγή, κατευθυ- νόμενη εκδήλωση ή παθητική άποδοχή ξένων αξιών· χωρίς όμαδική χρήση ή παράδοση καταντάει νεκρό μουσειακό άντικείμενο. Με άλλα λόγια, ή σχέση άνάμεσα στον «παρα- δοσιακό» και τό «λαϊκό» χαρακτήρα ένός πολιτισμού είναι διαλεκτική· αυτό διδάσκει τουλάχιστο ή μέχρι τώρα ιστο- ρική έμπειρία, πού διαφεύδει έξίσου τό μύθο του άπόλυτου «μαζικού αυθορμητισμού», όσο και εκείνον πού έπιμένει νά βλέπει στα άτομα τούς άποκλειστικούς δημιουργούς του πολιτισμού.

Τό φαινόμενο μπορεί και πρέπει νά κοιταχτεί συγκεκριμένα: μέσα σέ μιά «πρωτόγονη» λ.χ. κοινωνία, ή, πιδ κοντά σέ μās, στην «παραδοσιακή» άγροτική κοινότητα της Τουρκοκρατού- μενης Ελλάδας, ή παντοδύναμη παρουσία μιάς άγραφης, έθι- μικής παράδοσης πού παρακολουθεί τόν άνθρωπο από τό λί- κνο ως τόν τάφο, εκδηλώνεται άδιάκοπα μέσα από άμέτρητους κοινωνικούς έλέγχους, ζωογονείται με τη συντεχνιακή και έμ- πειρική μαθητεία και την άκόμα ευρύτερη «παιδεία» της κα- θημερινότητας ή της γιορτής, και άγκαλιάζει τελικά όλες τις όψεις της ζωής – ή παρουσία, λέω, αυτή, θεμελιώνει μιάν ευρύ- τατα δημιουργική συμμετοχή του καθένα στη διαμόρφωση των όρων ζωής της κοινότητας. Χάρη σ' αυτήν τά άτομα και οί άλ- λεπάλληλες γενιές συνδέονται όργανικά όπως οί κρίκοι μιάς αδιάσπαστης αλυσίδας πού ξεπερνάει και ταιντόχρονα ένώνει τά κομμάτια πού την αποτελούν (') – Φυσικής και δημιουργός του πολιτισμού είναι λοιπόν ό ίδιος ό «λαός» με την καθολική σημάσια πού έχει ή λέξη στη γλώσσα της Έκκλησίας (λειτουργ- γία = έργο λαού, θυμίζει χρήσιμα ό κ. Γιανναράς (2) και πού μο- λονότι κοινωνικά ουδέτερη, περιέχει άναγκαστικά όλα τά στρώματα της κοινότητας. Κι αυτή ή καθολικότητα (άχώριστη φυσικά από τό κλειστό αυτοκαταναλωτικό κύκλωμα και τόν άγροτικό χαρακτήρα της μικροκοινωνίας πού μās άπασχολεί), έγγράφεται μέσα στην ίδια την ύπόσταση του «παραδοσιακού» έργου κι όταν άκόμα αυτό άναπτύσσεται έξω από τό στενό περιβάλλον πού τό άνάθρεψε. Παράδειγμα τά βορειοελλαδί-

τικά άρχοντικά του 18ου αιώνα: Χωρίς άλλο οί μαστόροι πού τά χτίζουν και τά στολίζουν δουλεύουν γιά κάποιους «άστους» έμπόρους, κάποτε μάλιστα μιμούνται φανερά τό μαπαρόκ της «προηγμένης» Δύσης· σέ τελευταία όμως άνάλυση οί ίδιοι δέν είναι παρά κάποιοι «ταπεινοί» τεχνίτες(3), συνειστέτες της άνώνυμης παράδοσης στην όποία έχουν έμπειρικά μαθητέψει και πού εξακολουθεί νά άποτελεί κοινό κτήμα όλόκληρου του έλληνικού κόσμου· πού φανερώνεται έτσι ίκανή νά άφομοι- ώσει τά ξένα δάνεια σύμφωνα με τη δική της λειτουργική νομο- τέλεια και τις δικές της αισθητικές αξίες. Αυτός είναι θαρρώ ό λόγος πού μιά «κοσμική» τοιχογραφία της Σιάτιστας ή της Κα- στοριάς συγγενεύει πιδ ούσιαστικά με την έτερόνομη έκφραση του δημοτικού τραγουδιού ή του παραμυθιού παρά με τό ίδιο τό εικαστικό της πρότυπο.

Άκόμα πιδ στενά «λ α ι κ ή» γίνεται αυτή ή παράδοση μέσα στη διχασμένη κοινωνία του «έλεύθερου» έλλαδικού κράτους. Για τόν άπλό λόγο ότι φορείς του άγραφου πολιτισμού είναι τώρα τά «κατώτερα» κοινωνικά στρώματα: εκείνα πού χαρα- κτηρίζει ή πρόσφατη άγροτική καταγωγή, τό χαμηλό μοριακό επίπεδο, ό περιθωριακός χαρακτήρας, ό άναλφαβητισμός – με δυό λόγια, ή μεγαλύτερη δυνατή άποξένωση από τόν άστικό τρόπο ζωής και την έπίσημη παιδεία. Τά παραδείγματα είναι γνωστά και ευγλωττα: άνώνυμη άρχιτεκτονική της γειτονιάς, λαϊκή εικονογραφία και έπιγραφή, πανηγύρια, Καραγκιόζης, ρεμπέτικο... Χωρίς άλλο ή «κοινωνική όλοκλήρωση» άφορά εδώ όχι στη συνολική κοινωνία αλλά σέ κάποια μερικότερα «ύποσηστήματα» πού τείνουν άλλωστε κάποτε νά μεταβληθούν σέ γκέτο. Ή, γιά νά τό πώ άλλίως: οί έκφράσεις αυτές άποτυ- πώνουν τόν ταξικό διχασμό και την πολιτιστική σύγκρουση μιάς «δυαδικής» κοινωνίας. Σέ όλες ώστόσο τις περιπτώσεις ή δημιουργία – μολονότι «άστικά» μπολιασμένη – παραμένει γνήσια λαϊκή, με την έννοια ότι πα ρ ά γ ε τ α ι ά π ό τ ό ν ί δ ι ο τ ό λ α ι κ ό χ ρ ή σ τ η κ ι όχι άπλά «γιά τό λ α ό». Κι αυτή ή δημιουργική αυτονομία πού στηρίζεται και πάλι στίς παραδοσιακές διαδικασίες της προφορικότητας, της όμαδικής συμμετοχής(4), και της έμπειρικής μαθητείας,

Αυτή άκριβώς ή δυναμική ίσορροπία άνάμεσα σέ μιά κωδι- κοποιημένη παράδοση και στη δημιουργική πράξη του όμαδι- κού φορέα της, μοιάζει σήμερα καταδικασμένη. Τά αίτια – από την αυξημένη κοινωνική διαίρεση της εργασίας ως την έμπο- ρευματοποίηση κάθε μορφής σουλούρας – ταυτίζονται με τά χαρακτηριστικά του σύγχρονου τεχνολογικού καπιταλισμού και της παγκόσμιας άγοράς του και είναι βέβαια άδύνατο νά άναφερθούν έστω και ύπαινιχτικά εδώ. Τό όρατό πάντως άπο- τέλεσμα, γιά τό σύνολο σχεδόν του πλανήτη, είναι ότι οί παρα- δοσιακές πολιτιστικές ιδιομορφίες τείνουν νά εκλείψουν, ένώ ή ίδια ή έννοια «λαϊκή παράδοση» εξαφανίζεται ή καταντά άπληρ συνθηματολογία. Παράλληλα, ή δημιουργικότητα παρουσιάζε- ται σάν άποκλειστικό προνόμιο των άτόμων ή των καλλιεργη- μένων «έλίτ». Άπό την άλλη μεριά, ή άνάπτυξη της ταξικής συνείδησης των λαϊκών στρωμάτων δέ φαίνεται νά συνοδεύ- εται γιά την ώρα από μιάν αντίστοιχη πολιτιστική αυτόνóμηση – τουλάχιστο σέ χώρες πού όπως ή δική μας βρίσκονται στην άμεση πιδ περιφέρεια του καπιταλιστικού κέντρου(5). Έκείνο πού αντίθετα έντυπωσιάζει είναι ή φανερή ή ύποχθόνια άφο- μοίωση από τούς μηχανισμούς ένός μαζικού όσο και άτομοκεν- τρικού πολιτισμού. Δέν είναι άνάγκη νά συμμερίζεται κανείς τό άποκαλυπτικό όράμα μιάς έντελώς μονοδιάστατης άνθρω- πότητας, γιά νά διαπιστώσει ότι ή άνοδος του βιοτικού και του μορφωτικού επιπέδου της μάζας συμβαδίζει με άμέτρητες ά τ ο μ ι κ ές έντάξεις στο σύστημα του «άνώτερου» πολιτι- σμού ή των ύποπροϊόντων του και, φυσικά, με την παράλληλη γενική ύποχώρηση της όμαδικής αυτοέκφρασης πού χαρακτη- ρίζει τόν παραδοσιακό, λαϊκό πολιτισμό. «Θά έπρεπε», γράφει κιόλας στα 1957 ένας μελετητής πού πιστεύει ώστόσο στην πο- λιτιστική ιδιομορφία των λαϊκών τάξεων του τόπου του, «νά βρούμε μιά καινούργια λέξη γιά νά όνομάσουμε αυτό τόν και- νούριο άναλφαβητισμό πού τά περισσότερα προϊόντα της πολι- τιστικής βιομηχανίας τείνουν, κάποτε όχι χωρίς έπιτυχία, νά διαδώσουν στίς συνολικά έγγράμματα σήμερα λαϊκές τάξεις.

Ἐνῶι τὸ ἐργατικὸ κίνημα περιμένε τὰ πάντα ἀπὸ τῆ δωρεάν ὑποχρεωτικῆ παιδείας, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο τὰ μέλη τῶν λαϊκῶν τάξεων ὀδηγοῦνται νὰ χρησιμοποιήσουν τὶς καινούριες γι' αὐτὰ δυνατότητες ἀνάγνωσης, τὰ κάνει νὰ ὑποχωροῦν πολιτιστικά πίσω ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ὅπου ἡ πλειοψηφία δὲν ἤξερε νὰ διαβάζει.»⁽⁶⁾

Θὰ ἔξιζε κάποτε νὰ ἀναζητήσουμε μέσα ἀπὸ ποιὲς ἀκριβῶς διαδικασίες τὰ λαϊκὰ στρώματα τοῦ τόπου μας ἀποξενώνονται βαθμιαία ἀπὸ τὴν ἴδια τους τὴν πιὸ πρόσφατη παράδοση. Μένω λ.χ. κατὰπληκτος, ὅταν ἐρευνώντας τὸ χῶρο τοῦ Καραγκιόζη, διαπιστώνω ταυτόχρονα πόσο κεντρικὸ ρόλο τὸ «ταπεινὸ» αὐτὸ θέατρο ἔπαιξε στὴ ζωὴ τῶν λαϊκῶν ἀνθρώπων πρὶν λίγες μὲν δεκαετίες, καὶ πόσο καὶ ἡ ἀπλὴ του ἀκόμα ἀνάμνηση θεωρεῖται σήμερα περίπου ὑποτιμητικὴ ἀπὸ τοὺς ἰδιοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους. Τὸ παράδειγμα δὲν εἶναι καθόλου ἀπομονωμένο. Θὰ ἄλεγε κανεὶς ὅτι ἡ πολιτιστικὴ ἰσοπέδωση περνάει ἀπὸ μιὰ φάση στὴ διάρκεια τῆς ὁποίας ὁ λαϊκὸς ἀνθρώπος ἐσωτερικεύει τὴν κυρίαρχη ἀντίληψη γιὰ τὴν «κατωτερότητα» τοῦ δικοῦ του πολιτισμοῦ.

Νὰ γιατί μοῦ εἶναι δύσκολο νὰ ἰδῶ στὴ σημερινὴ κατάσταση μιὰν «ἀντικειμενικὴ», μεταδατικὴ ἀναγκαιότητα. Τὸ ζήτημα ποῦ μὲ ἀπασχολεῖ δὲν εἶναι ποιά ἀκριβῶς εἶναι τὰ σημερινὰ ὑποκατάστατα τῆς παράδοσης, ἀλλὰ ἂν τὰ ὑποκατάστατα αὐτὰ μποροῦν νὰ ἐκπληρώσουν ἱκανοποιητικὰ λειτουργίες. Κι ἐδῶ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ παρατηρήσω τὴν ὅλο πιὸ ἔντονη διχοτομικὴ διαίρεση τῶν ἀνθρώπων σὲ μιὰ μειοψηφία «παραγωγῶν» καὶ σὲ μιὰ σκόρπια πλειοψηφία «καταναλωτῶν» ποὺ δὲν ἔχουν καμιά σχεδὸν δυνατότητα ἐνεργητικῆς χρήσης τοῦ προϊόντος ποὺ προσφέρεται. Ἡ λαϊκὴ παράδοση πολτοποιεῖται μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μέσα στὰ ὑποπροϊόντα τοῦ «ἀνώτερου» πολιτισμοῦ, τὴν ἴδια στιγμή ποὺ αὐτὸς ὁ τελευταῖος (ἐν μέρει ἐξαιτίας αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς μαζικοποίησης), ἀρχίζει νὰ ἀμφιβιάλλει γιὰ τὸν ἑαυτοῦ καὶ νὰ στρέφεται πρὸς τὶς «ρίξες».

Ἀπέναντι στὴν ὁλοένα πιὸ αἰσθητὴ κρίση ποὺ κλονίζει τὰ ἴδια τὰ θεμέλια τῆς ζωῆς, καμιά σίγουρη λύση δὲν εἶναι γραμμένη στὸν ὁρίζοντα. Κι αὐτὴ ἡ ἀπροσδιοριστία μᾶς ἐπιτρέπει νὰ διατυπώσουμε τὰ λιγοστὰ ἀλλὰ σπουδαῖα ἴσως πράγματα ποὺ ἔχουν νὰ μᾶς διδάξουν ὁ παραδοσιακὸς λαϊκὸς πολιτισμὸς καὶ οἱ ἐπιβιώσεις του. Συνοψίζω:

α) Ὁ παραδοσιακὸς λαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι ἓνας πολιτισμὸς πέρα γιὰ πέρα «αἰλιώτικος» σὲ σχέση μὲ τὸν «δικό» μας. Γέννημα μῆς ἀγροτικῆς, προ-καπιταλιστικῆς καὶ μὴ τεχνολογικῆς κοινωνίας, θεμελιωμένος σὲ διανθρώπινες καὶ ἐμπράγματα σχέσεις ὁλότελα διαφορετικῆς ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ μᾶς ὀρίζουν, θρεμμένος ἀπὸ ἓνα ὄραμα τοῦ κόσμου ποὺ βρίσκεται στοὺς ἀντίποδες τοῦ δικοῦ μας, ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς ἀποτυπώνει τὰ γνωρίσματα καὶ τὰ ὅρια τοῦ ἄλλου αὐτοῦ κόσμου ποὺ τὸν γέννησε καὶ παραμένει γι' αὐτὸ ἀνεπανάληπτος. Σὰν κανόνας ζωῆς τὸ σύνθημα «ἐπιστροφή ἰς τὶς ρίζες» εἶναι, κατὰ συνέπεια, ὄχι ἀπλὰ οὐτοπικὸ ἀλλὰ καὶ μιὰ αὐταπάτη.

β) Ὡστόσο αὐτὸς ὁ ἄλλος πολιτισμὸς, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πιὸ πολύτιμη ἴσως σήμερα ἀνθρώπινη κληρονομία μας, δὲν εἶναι διόλου «κατώτερος» ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ζοῦμε. Θὰ πρέπει νὰ

ἀπαλλαγούμε μιὰ γιὰ πάντα ἀπὸ τὸν ἀσυνείδητο συνήθως «ἐξελικτισμὸν», καὶ τὸν συγγενικὸ μὲ αὐτὸν ἐπιστημονισμό, ποὺ συσκοτίζουν τὸ μυαλό μας μὲ τὴν ψευδαἰσθησὶ μιᾶς εὐθύγραμμης τάχα «προόδου» τῆς ἀνθρωπότητας. Οἱ παραδοσιακὲς κοινωνίες ἐπλάσαν ἓναν ὁλοκληρὸ μὲν ὁλοκληρισμὸ ποῦ, στὰ δικά τους πλαίσια, ἱκανοποιούσε ἀξιοζήλευτα τὸ αἶτημα τῆς συλλογικῆς συμμετοχῆς, καλλιερгоῦσε θαυμαστὰ κάθε ἀτομικὸ χάρισμα καὶ ἔδινε στὴν ἀνθρώπινη ἔκφραση μιὰν ποιότητα καὶ ἓνα βάθος γιὰ τὸ ὁποῖο εἴμαστε συχνὰ ἀνυπόψιαστοι. Νὰ γιατί ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ τὸν καταλάβουμε εἶναι νὰ τὸν πλησιάσουμε σύμφωνα μὲ τὶς δικές του κατηγορίες, ὅχι μὲ ἐκείνες τῆς δικῆς «ἐξελιγμένης» κοινωνίας. Μὲ αὐτὴ μονάχα τὴν προϋπόθεση — ποὺ ἐξυπακούει τὴν πλατιά ἀνθρωπολογικὴ προσέγγιση σὲ μιὰ πολὺπλευρη, διεπιστημονικὴ δόση — θὰ μπορέσουμε νὰ ἀξιολογήσουμε σωστὰ κάποια μυστηριώδη γιὰ μᾶς φαινόμενα, ὅπως εἶναι λ.χ. ἡ «παιδεία» τοῦ ἀναλφάβητου, ἡ ἀλήθεια μιᾶς «ἀπλοϊκῆς» ζωγραφίας, ἡ συμβολικὴ πολυσημία ἐνὸς «ἀνόητου» καλαμποριοῦ, ἡ ἢ κρυμμένη γνωστικὴ λειτουργία ἐνὸς «παιδικοῦ» μύθου...

γ) Εἰδικὰ γιὰ τὸν τόπο μας μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποστηρίξει ὅτι αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς εἶναι ὁ μόνος ἐντελὴς «ἐθνικός». Ἐξηγοῦμαι: δὲν ταυτίζω τὶς ἐννοιες «λαϊκὸ» καὶ «νεοελληνικὸ», ποῦ δικαίως ὀριοθετεῖ αὐστηρὰ ὁ Δημήτρης Χατζής: τόσο περισσότερο ὅσο ἡ συγκρότηση καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἰδέα τοῦ νεοελληνικοῦ ἔθνους ἀποτελεῖ ὄχι ἓνα προϊόν τῆς κοινοτικῆς παράδοσης τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ ἓνα σύνθετο δημιούργημα ποὺ εἶχε σὰν ἀναγκαῖα προϋπόθεση τὴν ὕπαρξη μιᾶς «προοδευτικῆς» λόγιας διανόησης μορλοισμένης ἀπὸ τὶς εὐρωπαϊκὲς ιδέες. Θέλω μόνον νὰ πῶ ὅτι τὸ χειροπιαστὸ περιεχόμενο αὐτῆς τῆς ιδέας — οἱ πραγματικὲς κοινωνικὲς σχέσεις καὶ τὸ πραγματικὸ «ἦθος» τοῦ τόπου ὅπως ἐνσαρκώνονται καὶ σημαίνονται μέσα στὰ ἔργα τῆς πλειοψηφίας τῶν Ἑλλήνων — δὲν καθρεφτίστηκε ποτέ συνολικὰ ἀπὸ τὴν «ἀνώτερη» παιδεία μας, οὔτε κἀν μέσα ἀπὸ τὸν ἀναγκαστικὰ παραμορφωτικὸ καθρέφτη μιᾶς κυρίαρχης ιδεολογίας. Ὑπόθεση ποὺ θὰ μπορούσε λ.χ. νὰ ἐξηγήσει γιὰτί ἓνα ἀπομνημόνευμα ὅπως ἐκεῖνο τοῦ ἀγράφου Μακρυγιάννη, μὲ ὅλους τοὺς ὑποκειμενισμοὺς καὶ τὴν «ιδεολογικὴ σύγχυση» ποὺ τὸ διατρέχουν, μᾶς μαθαίνει περισσότερα γιὰ τὴν πραγματικότητα ποὺ λέγεται ἑλληνικὴ ἐπανάσταση ἀπὸ ὅλη τὴν ἐπίσημη φιλολογία τοῦ αἵωνα του· καὶ ποῦ ἐπιβεβαιώνεται θαρρῶ, ἀπὸ τὸ γεγονὸς-ὅτι ὅλες σχεδὸν οἱ ἐξαιρέσεις ἐμφανίζονται ἀποκλειστικὰ στὸ πεδίο τῆς καλλιτεχνικῆς - λογοτεχνικῆς δημιουργίας. Ὁ λαϊκὸς πολιτισμὸς «μας» ἀποτελεῖ ἔτσι τὸ «ἐπίπεδο αὐθεντικότητας», στὸ ὁποῖο εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ ἀναφερθούμε κάθε φορὰ ποὺ δοκιμάζουμε νὰ ἀρθρώσουμε τὴ συλλογικὴ μας ταυτότητα. Ἡ παράδοξη τούτη ἀντινομία — ποὺ θὰ ἀπαιτοῦσε πολλὲς ἀκόμα ἐπεξηγήσεις — ὁφείλεται, ὅπως καταφέραμε πρόσφατα νὰ τὸ συνειδητοποιήσουμε, στὴν καθαρὰ ἐξαρτημένη ἀνάπτυξη τῆς μεταπρατικῆς κοινωνίας μας· μιᾶς κοινωνίας ποὺ παρόλα τὰ ἀνοδικὰ ξεκινήματα δὲν πέτυχε τελικὰ νὰ πραγματοποιήσει τὴ συνολικὴ μεταμόρφωση τῆς «ἐθνικῆς», λαϊκῆς κουλτοῦρας σὲ ἐθνικὸ-ἀστικὸ πολιτισμό· φαινόμενο ποὺ ἀποτελεῖ ἴσως τὴν οὐσία τῆς πορείας ποὺ ξεκινάει στὴ Δύση μὲ τὴν Ἀναγέννηση.

δ) Σὺμφωνα μὲ τὰ παραπάνω ὁ παραδοσιακὸς λαϊκὸς πολιτισμὸς

ΔΙΕΘΝΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

NOEMBΡΙΟΣ 1976

No 1 — 1ος χρόνος

Δρχ. 40

Ἐκδίδεται ἀπὸ τὴν
ΕΞΑΝΤΑΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΠΕ
Δεσφών 4, τηλ. 3637107
Ἀθήνα, Τ.Τ. 144
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΔΕΡΩΣΗ

Ἑλληνικὴ ἐκδοσις τοῦ

LE MONDE
diplomatique

τισμός μπορεί να είναι για μας, όχι ένα πρότυπο αλλά μια προκλήση. Πρόκληση απέναντι στους θεσμούς και στην οργάνωση της δουλειάς μας, στις πολιτείες και στις κατοικίες μας, στα εκπαιδευτικά συστήματα και στην ψυχαγωγία μας, στον τρόπο που έχουμε να ζούμε, να αγαπάμε, να γεργάμε και να πεθαίνουμε. Μια τέτοια σκέψη δεν συμπίπτει με την εξιδανίκευση του παρελθόντος· σημαίνει μόνο την αναγνώριση της μονιμότερης ανθρώπινης διάστασης που μπορεί να περιέχει αυτό το παρελθόν μέσα στην ίδια του την «ἀρνητικότητα». Το απλό γεγονός ότι μια κοινωνία σηματοδεμένη από την καταπίεση, την ύλική αθλιότητα και τις προλήψεις, κατόρθωσε π α ρ' ό λ α α υ τ ά να θρέψει έναν πολιτισμό που εξασφάλιζε τις στοιχειώδεις ανθρώπινες και φυσικές ισορροπίες, την αυθόρμητη «δημοκρατική» συμμετοχή, την προσωπική δημιουργικότητα και την ομαδική αυτοέκφραση, φανερώνει την ύπαρξη μι ά ς ά λ λ η ς ά ν θ ρ ω π ο λ ο γ ι κ ή ς δ υ ν α τ ό τ η τ α ς που δεν πρέπει να άφαιρεθεί ανεκμετάλλευτη απέναντι στη βαρβαρότητα που άπειλεί. Όφείλουμε αντίθετα να αναζητήσουμε τα μέσα που διαθέτουμε σήμερα για την ανασυγκρότηση μιας πραγματικής κ ο ι ν ό τ η τ α ς με ανθρώπινους στόχους και διαστάσεις. Κι αυτό επιβάλλει, νομίζω, να ξεπεράσουμε τη μονόπλευρη προβληματική του νομικού φορέα της εξουσίας ή του ονομαστικού ιδιοκτήτη των μέσων παραγωγής και να τη συνδέσουμε με κάποια άλλα προβλήματα «υποδομής» που παραμένουν άρκετά σκοτεινά: το πρόβλημα της φύσης και των όρίων της τεχνικής προόδου που δεν είναι «καθραυτή» τόσο ουδέτερη, όσο θέλουμε συχνά να πιστεύουμε, αλλά απεναντίας συστατικά σηματοδεμένη από την καπιταλιστική λογική της δύναμης και του κέρδους(?)· το πρόβλημα της ουσιαστικής αποκέντρωσης και αυτοδιοίκησης(?) σε συνάρτηση με την αναζήτηση των θεμιτών για την ανθρώπινη ισορροπία διαστάσεων κάθε συστήματος, θεσμού ή γραφειοκρατίας· το συγγενικό με το προηγούμενο πρόβλημα της αποφασιστικής εξουσίας των ατόμων και των ομάδων πάνω στην παιδεία και την υγεία, τη δουλειά και τη σκόλη, τη ζωή και την αντιμετώπιση του θανάτου(?). με μια λέξη το πρόβλημα της α υ τ ο δ ι α χ ε ί ρ ι σ η ς

στην πιο διαρκή σημασία της λέξης: εκείνη που περιέχει τη συλλογική δυνατότητα των συγκεκριμένων ανθρώπων να ελέγχουν οι ίδιοι τα έργαλεία τους και τους όρους της ύπαρξής τους. Μονάχα σε μια τέτοια προοπτική ο «λαϊκός» πολιτισμός θα πάψει να άποτελεί αποκλειστικά ένα παρελθόν για να γίνει μια διάσταση του μέλλοντος. Άλλά σ' αυτή τη μακρόπνοη και προβληματική αναζήτηση ή ουσιαστική γνωριμία με τη χρεσινή «παράδοση» μπορεί με τον τρόπο της να συμβάλει.

Σημειώσεις

1. 'Εδώ βρίσκεται, νομίζω, η ουσία του φαινομένου που ή κ. Άλκη Κυριακίδου - Νέστορος αποκαλεί «κοινωνική ολοκλήρωση». Η ίδια τοποθετεί καίρια το πρόβλημα της δημιουργικότητας στη σχέση της με την παράδοση, στο διδύλο της «Λαογραφικά Μελετήματα», Έκδ. Όλκος 1975, σ. 8-11.
2. Χρ. Γιανναρά. 'Η έλευθερία του ήθους, Άθήνα 1970, σ. 72.
3. 'Αξίζει εδώ να θυμίσω πως ή έννοια του «καλλιτέχνη» σαν ατομικού δημιουργού έμφανίζεται στη Δύση μονάχα στην εποχή της 'Αναγέννησης (πρβλ. R. Maudrou - Introduction à la France contemporaine, (1500 - 1640), Paris 1974, σ. 229 - 233).
4. Σχετικά με τον έσωτερικό δεσμό ανάμεσα στην προφορικότητα και την ομαδική δημιουργία, βλ. R. Jacobson - Le folklore, forme spécifique de création, στον τόμο Questions de Poétique, Paris 1973, σ. 59 - 72.
5. 'Η σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη της ταξικής συνείδησης, την ένταξη στο σύστημα των άπρόσωπων έκμεταλλευτικών σχέσεων της προχωρημένης βιομηχανικής κοινωνίας και την παράλληλη άποδιοργάνωση της παραδοσιακής λαϊκής κουλτούρας διερευνάται (με άφορη ή το ρεμπέτικο) από το Στάθη Δαμιανάκο στο άρθρο του «Culture populaire' et groupes marginaux», Les Temps Modernes 1974, σ. 1447 - 1460, και άκόμα ενόρθετα στο πρόσφατο διδύλο του «Κοινωνιολογία του ρεμπέτικου», Έκδ. ΕΡΜΕΙΑΣ, 1976.
6. Richard Hoggart. The uses of literacy. 1957 (μεταφράζω εδώ από τη γαλλική μετάφραση με τον τίτλο «La culture du pauvre» Paris 1970, σ. 394).
7. Πρβλ. την εισαγωγή του André Gorg, στο συλλογικό τόμο «Critique de la division du travail», Paris 1973, σελ. 9 - 20.
8. 'Ο Levi Strauss λέει κάπου: «άν ό έθνολόγος τολμούσε να παίξει το ρόλο του μεταρρυθμιστή (...) θα πρότεινε χωρίς άλλο μιάν αυτοδιοίκηση σε όλα τα πεδία έτσι ώστε οι πιο πολλές οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες να γίνονται στα πεδία εκείνα αυθεντικότητας, όπου οι ομάδες συγκροτούνται από ανθρώπους που γνωρίζουν συγκεκριμένα ό ένας όν άλλο» (G. Carhounier - Entretiens avec Levi Strauss, Ed. 10/18 σελ. 63).
9. Οι σχετικές - και πολυσυζητημένες - έρευνες του Ivan Illich, πέρασαν άπ' όσο ξέρω ούσιωστικά άπαράτηρητες στον τόπο μας. Αναφέρω ένδεικτικά τα διδύλια του «Deschooling Society» 1971, «Tools for Conviviality» 1973, και «The Medical Nemesis» 1975.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΞΑΝΤΑΣ

DOMINIQUE EUDES ΟΙ ΚΑΙΣΕΡΑΝΟΙ

ο ελληνικός
εμφύλιος πόλεμος
1942-1946

έτοιμάζεται

HEINZ RICHTER

1936-1946:

Δύο Έπαναστάσεις
και
Άντεπαναστάσεις
στήν Ελλάδα

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Κομματική και ραδιοφωνική πολιτική

Ένας νέος δίσκος απαγορεύτηκε έντελώς απ' την ΕΡΤ. Κι αν μερικά από τα πολιτικά τραγούδια του είχαν κοπεί για λόγους «ποιότητας», ένα μεγάλο τμήμα κόπηκε γιατί άσκούσε «κομματική πολιτική» (δηλαδή υπέρ τίνος κόμματος;). Έτσι αναφέρεται στο σκεπτικό του ο νέος Διευθυντής Παραγωγής Προγράμματος. Εκείνο που δεν αναφέρεται και δεν θά μάς πούν ποτέ είναι τί είδους πολιτική άσκούσε ή αναγγελία της «είδησης» για τη διάλυση της συγκέντρωσης από τις 5 κιόλας το απόγευμα στην επέτειο του Πολυτεχνείου, τί είδους πολιτική άσκούσε ή μετάδοση ενός διεθνούς ποδοσφαιρικού αγώνα και ή βραδινή «νεοδημοκρατική» έκπομπή του κ. Γ. Δρόσου την ίδια μέρα, τί είδους πολιτική άσκει ή επέμβαση ενός Φροντιστή (αναγνώστη του «Ελεύθερου Κόσμου» και συνώνυμου με τον διευθυντή του) στο περιεχόμενο των έκπομπών, τί είδους πολιτική άσκει ή επανάληψη των διαφημιστικών «σφρών» στο Β' Πρόγραμμα και ή αλλαγή των δικτυώσεων του ίδιου Προγράμματος με την έπαρξία προς όφελος των διαφημιστικών εταιριών (με προσωπική παρέμβαση του οικονομικού αναπληρωτή Γενικού Διευθυντή!), τί είδους πολιτική άσκει τελικά ή «Ανώνυμη» και περιβόητη «Εταιρία» που λέγεται ΕΡΤ...

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ «ΤΜΗΜΑ»

Με νέους στόχους μπαίνει στο δεύτερο χρόνο της λειτουργίας του τό Κινηματογραφικό «Τμήμα» του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τά εισαγωγικά μαθήσαν, γιατί δεν είναι τμήμα αναγνωρισμένο από καμιά επίσημη αρχή, αλλά ένα κομμάτι του θεατρικού, πού κι αυτό με τη σειρά του τό έχει αναγνωρίσει ένα πλατύ κοινό, με τη δουλειά του, εκτός από τις επίσημες ώρες του Πανεπιστημίου.

Τόν πρώτο χρόνο της δουλειάς του συγκέντρωσε περίπου 50 μέλη και προχώρησε σε αυτοοργάνωση με μορφή σχολής καλώντας ανθρώπους του κινηματογράφου νά διδάξουν όρισμένα μθήματα, χωρίς οικονομικές

σχέσεις μεταξύ μαθητών-καθηγητών και χωρίς νά διατηρούν καν την παραδοσιακή σχέση μαθητή-καθηγητή, στηριζόμενοι περισσότερο στο διάλογο πού οδηγούσε στην προσκόμιση των γνώσεων πού είχαν ανάγκη οι φοιτητές. Μ' αυτό τό σύστημα διδάξαν οι Θανάσης Ρετζής (σκηνοθεσία), Σωτήρης Δημητρίου (ιστορία και κοινωνιολογία κινηματογράφου), Τάκης Αντωνόπουλος (αισθητική-σκηνοθεσία), Χρήστος Μάγγος (φωτογραφία), ενώ παράλληλα προσχώρησαν στην έπεξεργασία δύο ταινιών μικρού μήκους σέ 16mm.

Γιά φέτος υπάρχουν ενδιαφέροντα σχέδια. Θά προχωρήσουν;

Τό «ΣΗΜΑ»

Μετά τις... θερινές διακοπές, τό Καρά ειδικά φτιαγμένη γιά τό περι-κυκλοφόρησε τό 13ο τεύχος του. Πουητή Ζάχου Σιαφλέκη, μιά μελέτη Στή νέα περίοδο, τό «ΣΗΜΑ» θά του ζωγράφουν - αρχιτέκτονα Γιώργου Κονταξάκη γιά τίς εφαρμογές του χρώματος, πέζογραφικό κείμενο περιλαμβάνεται αφιέρωμα στο ζω- του Αντρέα Πίττα και άλλα δοκίμια.

γράφο Χρίστο Καρά μέ κείμενο του ίδιου και ένθετη αφίσα του Χρ. Καρά ειδικά φτιαγμένη γιά τό περι-κυκλοφόρησε τό 13ο τεύχος του. Πουητή Ζάχου Σιαφλέκη, μιά μελέτη Στή νέα περίοδο, τό «ΣΗΜΑ» θά του ζωγράφουν - αρχιτέκτονα Γιώργου Κονταξάκη γιά τίς εφαρμογές του χρώματος, πέζογραφικό κείμενο περιλαμβάνεται αφιέρωμα στο ζω- του Αντρέα Πίττα και άλλα δοκίμια.

Ο Γιώργος Σικελιώτης και ο 'Ηλίας Πετρόπουλος συν-κατασκεύασαν ένα από τά πιο επιμελημένα διδλία της περασμένης χρονιάς. Πέντε σχέδια και πέντε πονήματα ύπογραμμένα αντίστοιχα από τούς δημιουργούς τους, περιλαμβάνονται στο λεύ-

Έρωτικά - αλλά λόγια και σχέδια

κωμα: «Πέντε έρωτικά κείμενα - πέντε γυμνά σχέδια».

Τό σχέδιο του Γ.Σ. είναι στίς πιο καλές του στιγμές: Οί χυμώδεις μορφές των γυμνών του έχουν μιά θαυμαστή πλαστική καθαρότητα.

Τά κείμενα του 'Η. Πετρόπουλου (γραμμένα στίς 26-1-74) είναι δηκτικά και ειρωνικά. Ίδου ένα δείγμα:

«... Δέν εξήγησα συμβουλές και συμβουλές μου δίνουν, / από-σκλητοι συμβουλάτορες φαφλατάδες μικροαστοί / λένε λένε κι όλα προφητεύουν / τάχα θά μέ φάνε οί ωραίες γυναικες / ενώ χαρά μου νά μέ φάνε οί καλλονές / κι αλίμονο σέ σās δυστυχισμένοι / πού τά γεγονότα δέν σās χορταίνουν / κι ή ζωή σας χτισμένη σιωπή και κακομοιριά...»

ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ (ΛΙΜΕΡΙΚΣ)

«Είναι αυτόχρονα συγκινητικό τό γεγονός της μεθέξεως - μεταδικτατορικάς - εις τά πολιτικά ζητήματα της αιωνίου μας πατρίδος, ανθρώπων παραφρόνων και εγκλείστων εις διάφορα νοσηλευτικά ιδρύματα, πράγμα πού άλλοτε μόνον εις τούς ... εξωκλείστους αποκλειστικώς έπετροπε-το.»

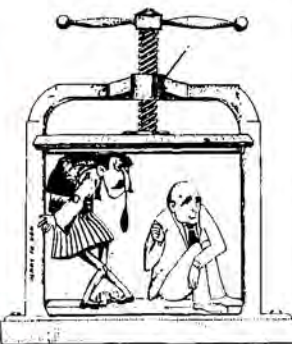
Έτσι άρχίζει ο λαϊκός ποιητής Σταύρος Μελισσινός τόν πρόλογο του νέου βιβλίου του «Αντιφασιστικό Λεξικό» (ΛΙΜΕΡΙΚΣ) πού ύπογράφει σάν Φώτος Έλληνας. Δείγμα γραφής:

Λόγω πού εκρύθμως ενεργεί στρατιωτικών μερίδα, οί ίδιοι αυτοί στρατιωτικοί «θά σώσουν την πατρίδα».

Ο Μελισσινός έχει - όπως πάντα - τά κέφια του ...

ΣΧΟΛΙΟ

του Χρ. Χριστοδούλου

Τό Μουσικό Λαογραφικό Ἀρχεῖο ἰδρύθηκε στήν Ἀθήνα τό 1930 μέ πρωτοβουλία τῆς Μέλπως Λογοθέτη-Μερλιέ, ὅστερα ἀπό πρόταση τοῦ Γάλλου γλωσσολόγου, καθηγητῆ τῆς Σοδὸννης, Hubert Pernot, καί ὡς τό 1935 ὀνομαζόταν Σύλλογος Δημοτικῶν Τραγουδιῶν. Ἀμέσως μετά τήν ἰδρυση του ὁ Σύλλογος ἀνέλαβε τό δυσκολότατο ἔργο τῆς προετοιμασίας καί τῆς ἠχογράφησης δημοτικῶν τραγουδιῶν, πού πραγματοποιήθηκε χάρις στίς προσπάθειες τῆς ἴδιας τῆς Μέλπως Μαυλιέ, τοῦ Η. Pernot, τοῦ λαογράφου Δημήτριου Λουκόπουλου καί τῶν περιφημῶν Ἑλβετοῦ ἑλληνιστῆ φιλόλογου, μαέστρου καί ἔθνομουσικολόγου Samuel Baud-Bovy. Ἡ Μ. Μερλιέ περιγράφει τίς συνθήκες καί τά ἀποτελέσματα τῆς ἠχογράφησης στή μελέτη τῆς «Ἡ Μουσική Λαογραφία στήν Ἑλλάδα» (Ἐκδόσεις Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, 1935): «...Ἐτοί ἡ προετοιμασία μας κράτησε ἀπό τόν Ἰανουάριο ὡς τόν Ὀκτώβριο 1930, καί ἐξακολούθησε ἐντονιωτάτη ὅσο βάσταξε ἡ φωνογράφηση, δηλαδή ἀπό τίς 24 Ὀκτωβρίου 1930 ὡς τίς 16 Ἰανουαρίου 1931. Φωνογραφήθηκαν 584 τραγούδια, πού ἀποτυπώθηκαν σέ 196 1/2 δίσκους. Ὁ κ. Pernot ἔμεινε στήν Ἀθήνα ὡς τίς 20 Δεκεμβρίου 1930 καί ἦταν ἡ ψυχὴ τῆς πρώτης αὐτῆς φωνογραφίσεως, πού ὀφείλονται στήν πολύτιμη πρωτοβουλία του. Ὅπως ἀναφέραμε παραπάνω, δευτέρη φωνογράφηση δέν προβλέπονταν, συνεξάσαμε ὁμως, ὁ πιστός συνεργάτης κ. Λουκόπουλος καί ἐγώ, τήν ἐργασία στοὺς προσφυγικούς συνοικισμούς: μᾶς εἶχε γίνει τυραννική ἡ ἰδέα πῶς θά χάνονταν, σέ λίγα χρόνια, ἡ λαογραφία τῶν ἑλληνικῶν αὐτῶν πληθυσμῶν. Ὅμως οἱ προσπάθειές μας δέν πῆγαν χαμένες. Χάρη στό ἐνδιαφέρον πού ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Τραπεζούντας κ. Χρυσάνθος ἐδείξε ἐξ ἀρχῆς γιά τό ἔργο τοῦ Σ.Δ.Τ. καί μέ τήν ἐνίσχυση τοῦ «Ταμείου κοινοτικῶν καί κοινωνικοφελῶν περιουσιῶν τῶν ἀνταλλαξιμῶν» ἔγινε δυνατή μιᾶ δευτέρη φωνογράφηση, πού κράτησε ἀπό τίς 5 ὡς τίς 17 Νοεμβρίου 1931. Φωνογραφήθηκαν 55 τραγούδια, σχεδόν ὅλα τοῦ Πόντου, σέ 25 1/2 δίσκους. Οἱ δύο φωνοληψίες μαζί ἔδωσαν στό Σ.Δ.Τ. 222 δίσκους, πού ἀντιπροσωπεύουν 639 μελωδίες. (σελ. 10)

Τό Μουσικό Λαογραφικό Ἀρχεῖο, μέ τό ὅποιο συνεργάστηκαν ἀργότερα καί γιά μεγάλα χρονικά διαστήματα πολλοί Ἕλληνες μουσικολόγοι καί ἐρευνητές (ἀναφέρουμε τόν Μ. Φ. Δραγούμη, τίς κυρίες Ἀγλαΐα Ἀγιουτάντη καί Δέσποινα Μαζαράκη, καί τόν Γιάννη Ἀννίνο), συνέχισε τή συλλογὴ ἠχογραφημένου ὕλικου σέ ταινίες μεταπολεμικά,

«Δημοτικά τραγούδια ἀπό τή συλλογὴ τῆς Μέλπως Μερλιέ»

● ΕΝΑΣ ΔΙΣΚΟΣ – ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

Πρόκειται γιά μιάν ἀνατύπωση σέ δίσκο 33 στροφῶν 16 τραγουδιῶν ἀπό τοὺς δίσκους 78 στροφῶν πού ἠχογραφήθηκαν μεταξύ 1930 καί 1931 γιά λογαριασμό τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου Μέλπως Μερλιέ ἀπό τή γαλλικὴ ἐταιρεία Pathé Ἡ ἐπιλογή τῶν τραγουδιῶν, ἡ ἐπιμέλεια τῆς ἠχογραφικῆς ἀνατύπωσης καί ἡ ἐκπόνηση τῶν κειμένων πού δημοσιεύονται στό ὀπισθόφυλλο (δίγλωσσο) καί στό ἔνθετο τοῦ δίσκου ὀφείλονται στό μουσικολόγο Μάρκο Φ. Δραγούμη, μόνιμο συνεργάτη τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, συντηρητῆ καί μελετητῆ τοῦ Μ.Λ.Α. ἐδῶ καί χρόνια. Δίσκος Phonogram, Stereo 2421079.

Τοῦ Χάρη Ξανθουδάκη

μέ ἠχογραφήσεις στήν Ἀθήνα καί μέ μεγάλες ἀποστολές στήν ἐπαρχία. Ἐκτός ἀπὸ τήν ἠχογράφηση καί τήν ταξινομημένη κατάταξη τοῦ ὕλικου, τὰ στελέχη τοῦ Ἀρχείου φρόντισαν γιά τήν καταγραφή, ταξινόμηση καί μελέτη τῶν κειμένων τῶν τραγουδιῶν καί τῆ μεταγραφῆς μερικῶν σκοπῶν σέ νότες (ὁ Νίκος Σκαλκώτας, πού συνεργάστηκε στή δουλειὰ τῆς μεταγραφῆς, χρησιμοποίησε μερικές μελωδίες στοὺς «Ἑλληνικούς Χορούς» του). Τό Ἀρχεῖο σήμερα, ἐκτός ἀπὸ τοὺς 222 δίσκους τῆς Pathé καί 300 περίπου μαγνητοταινίες καί κασέτες, περιλαμβάνει μουσικά διβλία καί περιοδικὰ (ἑλληνικά καί ξένα, μερικά δυσεύρετα), πολλές ἀνέκδοτες ἐργασίες συνεργατῶν καί παλιὰ χειρόγραφα Βυζαντινῆς Μουσικῆς (ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα τήν πολύτιμη συλλογὴ τοῦ πρωτοψάλτη Γεωργίου Ραιδεστηνοῦ τοῦ Β', 1833-1889· γιά συγκεκριμένα ἀναλυτικά στοιχεία παραπέμπουμε τὸν ἐνδιαφερόμενο στή μελέτη τοῦ Μανόλη Χατζηγιακουμῆ, «Μουσικὰ Χειρόγραφα Τουρκοκρατίας», Τόμος πρῶτος, Ἀθήνα 1975).

Ἡ ἐπιλογή τοῦ δίσκου τῆς Phonogram, πραγματικὰ ἀντιπροσωπευτικὴ, περιλαμβάνει τὰ δημοτικά καὶ σκοπούς ἀπὸ τίς ἠχογραφήσεις τοῦ 1930-31:

● Πλευρὰ Α: 1. «Ὁ Διγενὴς Ψυχομαχεῖ», ριζίτικο τῆς τάβλας, μέ τόν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, 2. Σόλο Κλαρίνο (Ἡπειρος), μέ τόν Νίκο Τζάρα, 3. «Τοῦ Μαντηλιοῦ σου τὰ κλαριά» (Πελοπόννησος), συρτός, 4. «Νύφη μὲν Καλορίζικη», Σιφναϊκό νυφιατικό τοῦ τραπεζιοῦ, 5. «Καλὸς τινε καί τῇ Λαμπρῇ», Μεγαρίτικη Τράτα, 6. «Σ' ἕνα ψηλὸτάδιο Βουνί», Ροδίτικο καθιστικό, 7. «Κάτω στό Δαφνηπότημο», ριζίτικο τῆς τάβλας, 8. «Κολοκοτρώνης κάθεσαι», κλέφτικο.

● Πλευρὰ Β: 1. «Ὁ Χάρος»,

θύ», Συρτός Θεσσαλίας, 4. «Σ' ἕνα Στενὸ Σοκάκι», Θρακιώτικος Συρτός, 5. «Μιά Μαύρη Πέτρα τοῦ Γιαλοῦ», Μικρασιατικὸ διίστιχο (Ἰωνία), 6. Σόλο Ἀσκή, σκοπὸς Ἀνατολικοῦ Πόντου, 7. «Τὸν Μάραντον Νερθὲν Χαρίν», Ὀμιὰ Ἀνατολικοῦ Πόντου, 8. «Ντίλιμ Ντίλιμ», Καρσιλαμάς Καππαδοκίας.

Τό καταποτιστικὸ σημεῖωμα τοῦ Μ. Δραγούμη περιορίζεται στήν παράθεση στοιχείων γιά τὸ Μ.Λ.Α. καί τήν ἠχογράφηση τοῦ 1930-31, χωρὶς νὰ ἐπεκτείνεται σέ μουσικολογικὴ ἀνάλυση τῶν σκοπῶν, ἐνῶ τὸ ἔνθετο περιέχει πλήρη στοιχεῖα καί τοὺς στίχους κάθε τραγουδιοῦ, μέ ἐπεξηγηματικές παραπομπές.

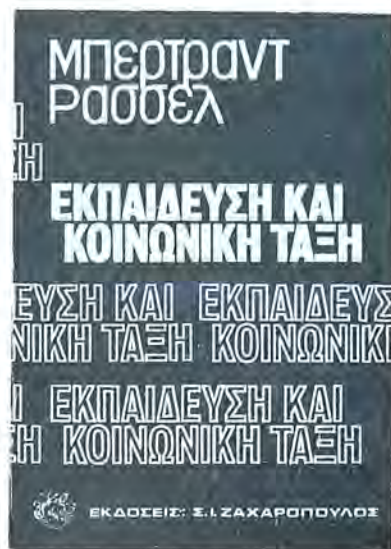
Ὁ δίσκος αὐτός, πέρα ἀπὸ τὸ πλεονέκτημα ὅτι προσφέρει στὸ πλατὺ κοινὸ μιάν ἀντιπροσωπευτικὴ ποικιλία δυσεύρετων ἀθηντικῶν δημοτικῶν σκοπῶν, ἀποτελεῖ σημαντικὸ μουσικολογικὸ ντοκουμέντο, χωρὶς τὴν ὡραιότητα καί τὴν ἀναγκαστικὴ νόθευση πού συνεπάγονται οἱ σημερινές ἠχογραφήσεις. Ἡ σύγκρισή του μέ τὸν ἀντίστοιχο δίσκο Ἑλληνικῆς Μουσικῆς τῆς UNESCO, ὃχι μόνον εἶναι σέ βάρος τοῦ τελευταίου, ἀλλὰ καί ἐπισημαίνει τὴν ἀξία πού μορεῖ νὰ ἔχει μιὰ υπεύθυνη ἑλληνικὴ συμβολὴ στή διεθνή ἔθνομουσικολογικὴ ἔρευνα. Ἐλπίζουμε καί εἰσγόμεστε ὅτι ὁ δίσκος μέ τὰ «Δημοτικά τραγούδια ἀπὸ τὴ Συλλογὴ Μέλπως Μερλιέ» θά εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς προσπάθειας γιά τὴν ἀνατύπωση ὁλόκληρου τοῦ ἠχογραφικοῦ ὕλικου πού φιλοξενεῖ τὸ Ἀρχεῖο.

ριζίτικο τῆς τάβλας, μέ τόν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, 2. Σόλο Βιολί, Μακεδονίτικο Συγκληθιστός, 3. «Κάτου στοῦ Ρέμα στοῦ Βα-

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Σ.Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.

ἰσοδοφολικα

Μαρομυχήλ 7, Ἀθήνα, τηλ. 605.501
Πραξιτέλους 141, Πειραιεύς, τηλ. 41.16.530

Πρός τούτο οι Σχηματισμοί, βάσει του καθορισθέντος δι' έκαστην Μονάδα αριθμού φύλλων και της έδρας της Μονάδος νά αναφέρουν τηλεφωνικώς εις ΣΣ/-2ον ΕΓ τόν αριθμόν των εφημερίδων, αίτινες δέον νά αποστέλλονται εις τήν έδραν έκάστου Σχηματισμού και Συντάγματος.

6. Η 87 ΣΔΙ και αι ΜΜ του Σ Στρατού, έκαστην Δευτέραν θά παραλαμβάνουν, διά των ταχυδρομών των, εκ της 903 ΒΣΤ τας διατιθεμένας εις ταύτας εφημερίδας, αι όποιαί θά παραδίδονται εγκαίρως εις ΒΣΤ 903, μερίμνη του 2ου ΕΓ του Σ Στρατού.

7. Οι Σχηματισμοί, παρακαλούνται, όπως εκδώσουν τας αναγκαίας προς ύλοποίησιν της παρούσης όδηγίας των.

Αντίστράτηγος Γρηγόριος Μπονάκος
Διοικητής

Ακριβές αντίγραφον

Γεώργιος Καλογερόπουλος
Τ/χης (ΠΒ) - 7ου ΕΓ/Π

ΤΟ έγγραφο συνοδεύεται από «ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ» όπου αναφέρονται αναλυτικά οι μονάδες και τά τεύχη που θα προμηθεύεται ή κάθε μία. Π.χ. σ' ένα μόνο «ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ» (τό «Α») διανέμονται 1005 τεύχη 8 Μονάδες. Σύνολο χρημάτων 100.500 δραχμές... Τά παραρτήματα υπογράφει ο επιτελάρχης του Γ' ΣΣ Παναγιώτης Κυζιρίδης, γνωστός στους αναγνώστες του ΑΝΤΙ: είναι ο ίδιος εκείνος ταξίαρχος που άμέσως μετά τά γεγονότα του Πολυτεχνείου «άνησύχησε σφόδρα» για τήν «πειθαρχία» του

στρατεύματος που κινδύνευε «από πληροφορίες που διοχετεύονταν στους όπλίτες» από «αναρχικούς και άλλα ανατρεπτικά στοιχεία». Για τόν σκοπό αυτό εξέδωσε δυό απόρρητες διαταγές (30 Νοέμβρη - 14 Δεκέμβρη 1973) με τίς όποιες διάτασσε ένταση της «δραστηριότητος πληροφοριών», ιδιαίτερα στά σχολεία και στά γυμνάσια, και καλούσε «... τούς όπλίτας νά μή έπηρεάζονται από συζητήσεις» και ότι «... τυχόν λαμβανόμεναι έπιστολαί τοιούτου περιεχομένου (που αναφέρονταν δηλαδή στά γεγονότα του Πολυτεχνείου) όποθενδήποτε προερχόμεναι νά παραδίδονται εις τήν

Μονάδα...» (ΑΝΤΙ τ. 32, 15 Νοέμβρη 1975).

ΕΚΕΙΝΟ που - όπως προαναφέρθηκε - έχει ιδιαίτερη σημασία (πέρα από τήν οικονομική πλευρά) είναι ο μηχανισμός που κινήθηκε για νά διανεμηθεί στό στρατευμα τό έντυπο και ή εύκολία με τήν όποία χαρακτηρίστηκε «άκρως απόρρητον». Και τά δυό δέν μιάς ένδιαφέρουν, θέβαια, μόνο από... ιστορικής πλευράς. Σήμερα μιάς ένδιαφέρει τί γίνεται... Και ελπίζουμε, αν δέν ύπόρξει απάντηση από κάποιον ύπεύθυνο, τουλάχιστον νά μήν έχουμε... νέα ύπόθεση «κατασκοπίας». Κάτι θά ναι κι αυτό...

ΑΡΧΕΣ - ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Χωρίς προκαταλήψεις και συγκρούσεις και για νά εξηγηθούμε, μία για πάντα, προειδοποιούμε και διευκρινίζουμε ΑΡΧΕΣ και ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ...

Γράφει ο Σπύρος Σταθόπουλος

Έκλογη θάρρους και Έλπίδος
Δεξιά
Με καθαρό πρόσωπο
και ξάστερο βλέμμα!

Μιά ακόμη κίνηση «γεννιέται» στό χώρο της Άκρας Δεξιότητας: ή Νέα Ένιαία Δεξιά, μέ γραφεία, τηλέφωνο και «πολιτικό όργανο», τό ΑΝΤΙ-ΣΟΦΙΣΤΙΚΑ ΝΕΑ ΕΝΙΑΙΑ ΔΕΞΙΑ, που έκδίδει και διευθύνει ο Δρ. (διδάκτωρ) Πολιτικών Έπιστημών Σπύρος Α. Σταθόπουλος, Φαληρέως 4, Άθήναι, συντάσσει ο Θόδωρος Καραμπέτσος (μή δόκτωρ, άγνωστων λοιπών στοιχείων) και τήν ενθύνει των δημοσίων σέσεων έχει ο δικηγόρος (έπίσης δόκτωρ) Παναγιώτης Μιχαλόλιας, Άκαδημίας 57, τηλ. 3609782, Άθήναι. Τά γραφεία του βρίσκονται στην Άσκληπιού 179, Άθήναι, Τ.Τ. 705, τηλ. 6464604.

Τό «όργανο», τυπωμένο σέ ίλουστρασιόν χαρτί 160 γραμμαρίων (πανάκριδη έκδοση δηλαδή), περιέχει μπόλικη μπουρδολογία, άντικομμουνισμό, περίεργες «καταγγελίες» για τήν 21η και τούς «περί αυτήν», ξεκαθαρίζει από τήν άρχή ότι ο Γ. Παπαδόπουλος παραιτείται πάντα μία μεγάλη

πολιτική έφεδρεία της έθνικής παρατάξεως και γι' αυτόν ίσως τόν λόγο επίσημη άμνηστία ίσως νά αποκλείεται (δηλαδή χρειάζεται... άνεπίσημη;) και σπεύδει νά διενεργήσει: «Όσο για μιάς, και όχι από πείσμα στά "κοθώνια" του Εύρωκομμουνισμού (...) δέν πρόκειται νά άρνηθούμε τή συμμετοχή μας σ' ένα εύρωπαϊκό άντικομμουνιστικό μέτωπο που μαζί με τόν ΣΤΡΑΟΥΣ μεθοδεύουν όσοι ακόμα στην Εύρώπη δέν συνήθισαν στην ιδέα του "Εύρωκομμουνισμού" κι έχουν συναίσθηση της εύρωπαϊκής των καταγωγής και πολιτισμού και δραματίζονται, συγχρόνως, μία Εύρώπη ένωμένη σάν τρίτη και ύπερτερη δύναμη».

Άλλά τό έντυπο μιλάει μόνο του - όπως γαίνεται στίς φωτογραφίες...

• ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ •

Του Γιώργη Πετρή

Τό ΚΕΤ: επιτυχίες και έλλείψεις

Είναι γνωστή η περιπέτεια που αντιμετώπιζε ένας ζωγράφος όταν, απλώντας την κοινωνική και την επαγγελματική του αποστολή, θελήσει να οργανώσει μιά έκθεση, βασικά στην Αθήνα, μιά δέν είναι πολύ διαφορετικά τά πράματα όταν διαλέξει έστω κάποια επαρχία γι' αυτό τόν σκοπό. Όσο και νά συνηθίσαμε νά βλέπουμε μιάν τέτοια έκδήλωση σάν υπόθεση πνευματική, τό κυριότερο κίνητρο γιά έναν επαγγελματία καλλιτέχνη είναι οικονομικό.

1974: αισιόδοξο ξεκίνημα. Σήμερα...

Ζωγράφος είναι κάποιος άνθρωπος που αποζητεί απ' την τέχνη του, που εκθέτει την εργασία του προς πώληση - σ' αυτό αποβλέπει πριν από κάθε άλλο. Μά αν ή έκθεση είναι πρόβλημα οικονομικό γιά τόν ζωγράφο, συμβαίνει τό ίδιο και γιά μιά σειρά άλλους επαγγελματίες, δηλ. μεσάζοντες, πού, όπως γίνεται σέ κάθε τέτοια περίπτωση, διαδραματίζουν ένα ρόλο παρασιτικό, μέσα σέ μία καταναλωτική καπιταλιστική κοινωνία. Ως τά χτές ακόμα ή σχέση αυτή δέν είχε καθιερωθεί εδώ μέ τρόπο επίσημο και πάγιο, μιά και οι πωλήσεις έργων ζωγραφικής ήταν πράξη ευκαιριακή και σπάνια, γιατί στην Αθήνα δέν υπήρχε «πιάτσα». Τό πράμα αυτό διαμορφώθηκε, γιά να είμαστε ακριβοδίκαιοι, από τότε πού μετάφεραν εδώ τή δραστηριότητά τους μερικές πολυεθνικές επιχειρήσεις, φανερώθηκαν πληθωριστικές πιέσεις, κυκλοφορούσε ένας δγκος νομίσματος, κι οι κοινωνικές ομάδες θέλησαν νά έπωφεληθούν έστω επενδύοντας σέ είδη τέτοιας τάξης. Γιά νά πούμε την πύσα αλήθεια, μοντέλο αυτής της πορείας αποτέλεσε ή δραστηριότητα Αμερικανών επιχειρηματιών, πού τούς αναγνωρίστηκε τό προνόμιο φορολογικών απυλλανγών σέ περίπτωση αγοράς έργων τέχνης. Ή έπιχειρηματική Έλλάδα, ακολουθώντας τή μεταπρατική αποστολή της, δοθήθηκε ή ακολουθούσε τό παρόδειμά τους. Καί τούτη τή στιγμή γίνεται τό ίδιο, κι υπάρ-

χουν Έλληνες καλλιτέχνες πού δέν πουλουν έργα τους επενδύοντας οι ίδιοι τά μικρά ή μεγάλα μέσα τους μέ τά ίδια τους τά έργα: κοντολογίς, αρνούνται νά πουλήσουν έργα τους αν δέν έχουν άμεση ανάγκη, ενώ ως τά χτές δέν έχαναν καμιάν ευκαιρία νά τούς ξεφύγει, γιατί δέν ήξεραν πότε θά την ξαναβρουν.

Ο μεταπράτης γκαλερίστας έπαιξε σ' αυτή τή διαδικασία σημαντικότερο ρόλο, πάντα κερδίζε περισσότερα χρήματα απ' τόν καλλιτέχνη, μάλιστα όταν είχε αγοράσει τά έργα τού πουλούσε. Από κεί διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο οικονομικό, πού επιδρούσε και στή διαμόρφωση της ζωγραφικής πού πουλιότανε. Οι ζωγράφοι πάψανε πιά να είναι «καλοί» ή «κακοί» και γίνανε «εμπορικοί» και «μή εμπορικοί». Από κεί κυρώς, μά κι απ' τά τεράστια έξοδα, πού ήταν υπερεθνικά γιά τά μέσα ενός ζωγράφου, και δυσδάστατα γιά τούς καλούς ζωγράφους, και μάλιστα τούς μη εμπορικούς, πρόκυψε ή ανάγκη ενός πειραματικού συνεταιρισμού, πού νά καταργεί τόν παρασιτικό επιχειρηματία και νά λευτερώνει τόν καλλιτέχνη απ' τά δεσμά της καλλιτεχνικής εμπορικότητας. Κοντά σ' αυτό περιοριζόταν ή ή τιμή τού έργου τέχνης, κι αυτό τό έκανε προσιτό σέ κύκλους ευρύτερα λαϊκούς, ξεπερνούσαν δηλ. τό θανάσιμο άγκάλιασμα της μεγαλοεπιχειρηματικής πελατείας. Όποιας τάξης και νά 'ναι ένα έργο, εύνου-

χιζόταν μέ τή διαδικασία αυτή της πούλησης σ' αυτούς πού έχουν χρήματα και πού τά καταχωνιάζουν στά σαλόνια τους.

Τό ίδιο πάνω-κάτω συμβαίνει και μέ τόν ένταφιασμό τού έργου τέχνης σ' ένα μουσείο. Μιά ζωντανή κοινωνία τό πρώτο πράμα πού έχει νά κάνει, είναι νά γκρεμίσει τά νεκροταφεία-μουσεία. Άς είναι, δορισκόμαστε ακόμα πολύ μακριά από τέτοιες λύσεις. Μά είναι άμεση ανάγκη νά βρούμε έναν τρόπο νά διασφαλιστεί ή άμφισβήτηση πού έχει απ' τή φύση του ΚΑΘΕ έργο τέχνης, και πού εξουδετερώνεται μέ τή σημερινή χρησιμοποίησή του.

Ή συνειδητοποίηση όλων αυτών των κινδύνων, οδήγησε μιά ομάδα ζωγράφων στή δημιουργία ενός συνεταιρισμού, πού όπωσδήποτε ανταποκρινότανε στά άτοπα και τίς ανάγκες πού σκιαγραφήσαμε. Ή κοινωνική τους συνείδηση κι ή παραμέριση των στενών άτομικών τους συμφερόντων πιστοποιούνται άσφαλτα, απ' τό γεγονός πώς ανάμεσα στους ζωγράφους αυτούς υπήρχαν και πολλοί νέοι απ' τούς πιο γνωστούς, δηλ. τούς πιο εμπορικούς. Άπ' αυτό και μόνο κανείς δέ μπορούσε νά έχει άμφιβολίες ούτε γιά τήν πίστη τους ούτε και γιά τή συνείδησή τους. Καί τότε τό 'ξεραν πολύ καλά πώς κατά την πρώτη τουλάχιστο περίοδο τού πειραματισμού τά έσοδά τους θά μειωνόντανε. Μά οι ζωγράφοι αυτοί απέβλεπαν σ' άλλους στόχους. Άς αναφέρουμε γιά πίστωση αυτής της πραγματικότητας πώς υπήρξε περίπτωση ακόμα και εμποδίων πού θέλησαν νά έπωφεληθούν απ' τίς χαμηλές τιμές πού πουλούσαν τά έργα τους κι συνεταιρισμένοι καλλιτέχνες. Κι αυτό σημαδεύει άλλον ένα κίνδυνο. Άς είναι. Μά οι καλλιτέχνες μέλη τού συνεταιρισμού δέν δέχθηκαν νά δώσουν άποκλειστικά εμπορικό περιεχόμενο στόν όμιλό τους. Θέλησαν νά επεξεργαστούν - πολύ όρθα - κι ένα έλάχιστο πρόγραμμα ιδεολογικό. Είναι ή έποχή όπου οι ζωγράφοι σπάσανε τό χρυσό πύργο της άπομόνωσης όπου τούς οδήγούσε ή κοινωνική μαζί μέ τήν αισθητική τους μαθητεία, και συμμετέσχαν μέ τό έργο τους και μέ τά μπράτσα τους στήν αντίσταση, κερδίζοντας μαζί μέ την άγάπη τού κοινού τους και τό δικαίωμα νά δράσουν πολιτικά σάν καλλιτέχνες και κοινωνικές μονάδες στό γενικό άγώνα γιά τή λευτεριά και τή δημοκρατία.

Οι συνεταιρισμένοι καλλιτέχνες, στήν όλιγόχρονη ζωή και δράση τού Κέντρου τους πρόφτασαν νά οργανώσουν άρκετές πολιτιστικές εκδηλώσεις, σέ αίθρια προβλήματα: συναντήσεις - διαλέξεις - όμιλίες γιά τήν Κύπρο, κατά των εμποδίων κ. ά. Καθιέρωσαν ακόμα πωλήσεις φτηνών έργων μέ τό σύστημα των

συνδρομητών, στήν προσπάθειά τους νά 'ρθουν σ' έπαφή μ' ένα κοινό πού δέν ήταν σ' έπαφή μέ τίς άλλες εκθέσεις. Κι έπειδή μιά τέτοια δουλειά δημιουργεί γιά τά μέλη της ομάδας ένα μεγάλο μέρος από πρακτική εργασία, οι συνεταιριζόμενοι τή μοιράστηκαν μεταξύ τους και πρέπει νά όμολογήσουμε πώς δέν ανταποκρίθηκαν όλοι σ' αυτό τό ενοχλητικό καθήκον.

Καιώς όμως οι ζωγράφοι, ακολουθώντας τή διασπορά των πολιτικών δυνάμεων άνήκαν και οι ίδιοι σέ διαφορετικές πολιτικές ομάδες, έχαναν τό λάθος νά προσπαθήσουν νά πολιτευτούν ανάλογα μέ τό πρόγραμμα της ομάδας όπου άνήκαν παραβλέποντας τό έλάχιστο πολιτικό πρόγραμμα πού είχαν ώστόσο οι ίδιοι επεξεργαστεί. Σέ λίγο συσσωρεύτηκαν κι άλλα σύννεφα στόν όρίζοντα. Ή προσπάθειά τους νά εκλαϊκέψουν τή δουλειά τους μ' εκθέσεις κι όμιλίες στίς λαϊκές συνοικίες, δέν όρθηκε άπήχηση στή συνείδηση όλων των συνεταιριζόμενων. Τελικά, οι ίδιοι οι συνεταιριζόμενοι τό διάλυσαν τό Κέντρο τους, γιατί δέν υπήρχε καμιά σύμπνοια, άπαραίτητη γιά τήν ύπαρξή του. Δέν ύπολόγισαν σωστά πώς πέρα απ' όλ' αυτά τά χρήσιμα και τά σωστά, ή κυριότερη πολιτικοποίηση της δουλειάς τους πραγματοποιόταν μέ τήν ίδια τή ζωγραφική τους. Ή κίνηση πραγματοποιεσε και κάποιαν άλλη κοινωνική φιλαλληλία: οι εμπορικοί ζωγράφοι, πού πουλούσαν έργα τους, στήριξαν τούς μη εμπορικούς αναλαμβάνοντας τά έξοδα της αίθουσας και κατά την περίοδο της έκθεσης αυτών πού δέν πουλούσαν - άρχη πολύ καλή, μά πού δέν έλειψε νά δημιουργήσει κάποια πικρία. Καί, σημεία των καιρών, μ' όλες τίς συζητήσεις, στάθηκε άδύνατο νά δοθεί ένα έλάχιστο πρόγραμμα κοινά παραδεκτό απ' όλους τούς ενδιαφερόμενους. Τό Κ.Ε.Τ. τερμάτισε τήν πρώτη φάση της ζωής τους, τό Κ.Ε.Τ. πρέπει νά ξαναγίνει μέ νέους όρους, μετ' ερειστικά πολιτικούς ή επαγγελματικούς. Όσοι έχουν πείρα κι ιδέες πρέπει νά τό συντρέξουν, γιατί σήμερα άποτελεί τή μονή δυνατή κι ύγιή λύση.

Πολιτιστικές έκδηλώσεις στήν Έπαρχία

Ο δήμος της Θήβας διαμόρφωσε, τελευταία, κατάλληλα μιά μεγάλη αίθουσα τελετών με σκοπό να φιλοξενούνται εκεί ποικίλες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Οι εκδηλώσεις αυτές εγκαταστάθηκαν στα τέλη του 'Οκτώβρη με έκθεση έργων ζωγραφικής και γλυπτικής του Φώτη και της Λυδίας Σαρρή. Η έκθεση προκάλεσε ζωηρό ενδιαφέρον του κοινού και αυτό απόδειξε πως το κοινό της έπαρχίας είναι πρόσοφορο για κάθε ζωντανή καλλιτεχνική εκδήλωση.

Ο Φ. Σαρρής παρουσίασε εφτά μεγάλες ζωγραφικές συνθέσεις άτιτλες. Ο ζωγράφος προκάλεσε στον κατάλογο «άντι για τίτλους» πως ή σειρά των έργων του «ξεκίνησε από τον έρεθισμό συγκεκριμένων γεγονότων, στην πορεία όμως της σπουδής τους, ή έννοιά τους ξεπεράστηκε από την παγκοσμιότητα και την πολλαπλότητα των καταστάσεων». Έξ άλλου ο τεχνοκρίτης Γ. Πετρίδης σέ δμιλία του, μπροστά σέ πυκνό ακροατήριο, έπιχειρώντας μιά μεσολαβητική προσπάθεια ανάμεσα στα έργα και τό κοινό, ανάφερε μαζί μ' άλλα πως τό έργο «μεταδιβάζει, πρίν από κάθε τι άλλο, ιδέες, δηλαδή τίς ιδέες πού αποκομίζει ο Σαρρής από την είδική έπαφή του μέ τον κόσμο, κι αυτή την άποστολή του, πού δέν είναι περιγραφική, αλλά αποκαλυπτική, την πετυχαίνει μέ τρόπο δικό του γιατί τά πράματα πού προτείνει στην όρασή μας έχουν προσωπικό τόνο ... Μέ μιά και μοναχή π.χ. μεταλλική κρύα λάμψη του άτσαλιού, φέρνει μέσα στον πίνακα όχι ένα γεγονός αλλά μιά κατάσταση, δηλ. συναιρεί τίς σημασίες όπως και τίς ζωγραφικές μορφές πού τίς διατυπώνουν».

Η Λυδία Σαρρή εξέθεσε τριάντα τέσσερα έργα της, κατασκευές μέ γύψο, και στην ίδια

δμιλία του, ο τεχνοκρίτης άναφερε πως «άπό τον πόθο της νά δημιουργεί μέ τη χειρωνακτική δεξιότητα της τίς μορφές της έφτασε σέ τούτες τίς κατασκευές ... όπου τά όράματά της είναι σάν πνεύματα κατοποιά... κάτι σάν τά όνειρα πού έχουν τή δύναμη νά κάνουν οί άνθρωποι, ακόμα κι άν ζούν κάτω άπ' τίς χειρότερες συνθήκες».

Τήν δμιλία άκολούθησε συζήτηση. Πήραν μέρος κυρίως νέοι, ακόμα και μαθητές. Συζητήθηκαν τά κείρια προβλήματα πού έθεταν τά έργα της έκθεσης, κι ήταν ή πιό αισιόδοξη διαπίστωση από την εκδήλωση.

Κατά τη διάρκεια της ίδιας έκθεσης (πού θά διαρκέσει ως τά τέλη Νοεμβρίου) έγιναν και θά γίνουν ακόμα δμιλίες:

- του Ν. Αλεξίου για τή «λαϊκή τέχνη».

- του Φ. Λάδη για τό «πολιτιστικό κίνημα στην έπαρχία»

- του Α. Παπαδάκη για τή «λαϊκή αρχιτεκτονική»

- του Π. Κουνάδη για τό «ρεμπτικό τραγούδι».

Άπό τίς εκδηλώσεις πού ήδη πραγματοποιήθηκαν, προβάλλει ίνιγλυφη ή αναγκαιότητα νά αποκεντρωθεί τό πολιτιστικό κίνημα, κι ακόμα πως σέ ό,τι άφορά στίς εικαστικές τέχνες, ή έπαρχία έχει άπεριόριστες δυνατότητες νά άφομοιώσει μεγάλο μέρος από εκδηλώσεις, πού στο κέντρο μπορεί νά παραμένουν κλεισμένες σ' ένα είδικό κοινό, κι από κεί, άγονες. Η άπρoκέντρωση είναι άπαραίτητη και για νά επιβεβαιώνει στους ίδιους τους καλλιτέχνες, πού παραμένουν αποκομμένοι από μιά μεγάλη μερίδα του κοινού, τί άπήχηση βρίσκουν τά έργα τους ανάμεσα στα διάφορα κοινωνικά στρώματα. Οί καταποτιστικές δμιλίες είναι στην προσπάθεια αυτή άπαραίτητες, κι είναι ήδη διαπιστωμένο πως κι αυτές βρίσκουν τό στόχο τους πολύ πιό κείρια άπ' όσο ύποπτεύονται όσοι παραμένουν κλεισμένοι στα πλαίσια της πρωτεύουσας.

• θέατρο •

Της Άννης Θ. Κολτσιδοπούλου

«Υπηρέτης δύο αφεντάδων» άπό τό Θέατρο Τέχνης

Γιά ένα θέατρο πού διαθέτει μόνιμο θίασο κι έχει περάσει λίγο - πολύ άπ' όλες τίς μορφές της θεατρικής τέχνης, καιρός τον ήταν νά δοκιμαστέι και στο θέατρο του Γκολντόνι.

Διαθέτοντας μάλιστα έναν Άρλεκίνο στα μέτρα του Γιώργου Άρμένη θά μπορούσε - σύμφωνα μέ τά τότε ήθη κι έθιμα - νά 'χε κάνει ακόμα και παραγγελία τό έργο πού ανέβιασε.

Ο πρώτος έπαινος στην παράσταση του Θ.Τ. είναι πως σεβάστηκε τον Γκολντόνι και τή λογοτεχνικοποιημένη Κομμέντια ντελλ' Άρτε, ενώ θά ήταν ίσως πιό βολική ή αίτησέχδια δεξιοτεχνία του ενός πάνω στο σανίδι. Τό Θέατρο Τέχνης παρουσίασε ένα άριστο σύνολο - μέ κυμαινόμενες βέβαια μεμονωμένες επιδόσεις, σί μιά σκηνή και όρθά μελετημένη παράσταση.

Ζωντάνεψε στα μάτια μας μιά πεντακάθαρη γκρανδουρά της δεκαετίας της ζωής του 18ου αιώνα πού πάνω της ξεχωρίζουν οί σκιάσεις μιάς μεγάλης λαϊκής σκηνικής παράδοσης εν «παράκληση» κι «έν δυναστεία». Τά σκηνικά, τά θαυμάσια κοστούμια κι οί ευαίσθητοι φωτισμοί του Δαμιανού Ζαφίρη, μαζί μέ τήν κίνηση και τους ρυθμούς, έδωσαν τήν πατίνα μιάς αισθηματικής φιλοσοφίας πού σφραγίζει τό έργο του Γκολντόνι.

Η ώραία μετάφραση του Γεράσιμου Σπαταλά μέ τίς επισημασμένες ιδιωματικές αποχρώσεις άκούστηκε άπόλυτα οικεία στο όσμά των ήθοποιών, πού 'χουν περάσει πετυχημένα από τά θεατρικά σχολεία γλωσσικών ιδιωμάτων όπως είναι ή «Βαβυλωνία» του Βυζάντιου και τό «Φίλο» του Ξενοπούλου - θέατρα άποσπασμένα πολύ κοντινά στον Γκολντόνι και στην Κομμέντια ντελλ' Άρτε.

Οί ήθοποιοί του Θεάτρου Τέχνης κατάφεραν νά βγούνε άπόφοι θεατρίνοι, μέ μαστοριά στην κίνηση, στο ρυθμό μ' και στον γκολντοτικό λόγο.

Τίς άρτιότητες του συνόλου. Είναι χρέος μας νά τονίσουμε κι έναν Ντοτόρε αδιάσειστο σάν αυτόν του Βασίλη Παπαδασιλείου, πουριτανό κι αστό μέχρι τό άσπρο του κολλάρο, έναν Ντοτόρε πού άκροπατούσε ανάμεσα στην κριτική της Κομμέντια έρουντίτα (λόγιας ιταλικής κωμωδίας) και στη δεξιοτεχνική ύποστήριξη ενός δύσκολου ρόλου. Άκόμα έναν Μπριγκέλλα σάν του Κόστα Χαλκιά, πού θαρρούσε βγήκε από βενετσιάνικο ή διεννέζικο γκομπλέν του 18ου αιώνα για νά δώσει μιά παράσταση μικροαπατεωνισμού και δουλοπρέπειας. Έναν Πανταλόνε σάν του Γιάννη Δεγαίτη, πού, έξανθρωπισμένος και μόλις έξημερωμένος, πάλεψε άσταμάτητα μέ τήν ποδάρχη και τό συμπεφροντάκι του. Άκόμα μιάν Κλεαρήτη σάν της Ράμυς Τσάπε-

Γιώργος Άρμένης

λα, πού νόηζες πως έδλεπες μπροστά σου τό μουράνο άγαλματάκι της Έζαμπέλλα Άντρεϊνι.

Άς αφήσουμε στο τέλος τό ζευγάρι Τρουφφιάλντινου - Σμεραλντίνας (Όλια Λαζαρίδου). Είχαμε νά κάνουμε ίσως μέ τους πιό ανθρώπινους Άρλεκίλους πού 'χει δώσει τό θέατρο. Τά σόλα τους - κυρίως του Άρμένη - κι οί ζευγαρωμένες τους σκηνές, πλημμύριζαν ζεστασιά, έρωτα κι αισιοδοξία. Η μάσκα και τό σόμα τους ήταν από την εύπλαστη έκείνη ύλη των μίμων πού είναι μαζί σώμα, καρδιά και μετεμνησμένο ζώο.

Ο Τρουφφιάλντινου του Άρμένη, πιανιδιάρης, σαλντιμπάγκος, πειναλός κι ευαίσθητος, δίνει τό ένα χέρι στους κατεργάρηδες προπάτορες του τύπου του και μέ τό άλλο κρατάει γερά τή χειρόβλα του ρομπού καταγκιόζη και τό χεράκι της μικρής Τζεζουμίνι από τή «Στράντα» του Φελίνι. Έχοντας πάντα τή στόφα του λαϊκού θεατρίνου, του εύπλαστου, ευαίσθητου κι άεικίνητου μίμου, δημιούργησε μέ τήν ευκαιρία αυτή τον ώραιότερο μέχρι τώρα ρόλο του.

Όλο τό κλίμαξιο της Λαϊκής Σκηνής, μέ τήν καθοδήγηση και τή διδασκαλία του Γιώργου Λαζάνη, προσέφερε μιά σίγουρη επιτυχία στο ένεργητικό του Θεάτρου Τέχνης.

Κάθε Σάββατο
κυκλοφορεί ή

ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

όργανο Σοσιαλιστικού άγώνα και προβληματισμού

ΕΝΤΟΥΑΡΝΤ ΜΑΪΕΡΣ

Η Έλληνική Περιπλοκή
Μετάφραση: Λουκάς Θεοδωρακόπουλος
Έκδόσεις: Έξάντας, Αθήνα 1976

Τό φθινόπωρο του 1942 ο ταξίαρχος Μάνερες, επικεφαλής της αγγλικής αποστολής, έπεσε με αλεξιπτωτο στά βουνά της Γκιώνας για νά συναντήσει τίς έλληνικές δυνάμεις της Αντίστασης. Ήταν ο άνθρωπος πού διαφώνησε με τόν Τσώρτσιλ, για νά υποστηρίξει τήν ουδετερότητα της αγγλικής πολιτικής στά έσωτερικά της Ελλάδας. Έτσι, πρὸς τά τέλη του Νοέμβριου 1943, δι-ορίζεται διάδοχός του ο ύποδιοι-κητής της αποστολής (ταγματάρ-χης τότε) Κρίς Γουντχάουζ. Αναφερόμενος σ' αυτό τό γεγο-νός ο Μάνερες γράφει: «...απογο-ητεύτηκα τρομερά γιατί μού εί-χαν άρνηθεί τήν εύκαιρία νά συμπληρώσω τό έργο πού άρχισα ανάμεσα σ' ένα λαό πού είχα φτάσει πλέον νά τόν άγαπῶ καί πού πίστευα πώς τόν καταλαβαί-νω».

Με τή σφραγίδα της ζωντανής προσωπικής μαρτυρίας τό βιβλίο του ταξίαρχου Μάνερες, μετα-φρασμένο για πρώτη φορά ύστερα από τόσα χρόνια στον τόπο μας, ρουφιέται κυριολεκτι-κά, τόσο γι' αυτό καθαντό τό ύλικο πού πραγματεύεται (έξι-σπέρηση των γεγονότων πού έπι-ρέασαν τήν έλληνική Αντίσταση καί ιδιαίτερα εκείνων πού προ-κάλεσαν τήν έκρηξη του εμφύ-λιου πολέμου τό 1944) όσο καί για τόν άτλο καί στρωτό τον λό-γο.

ΓΚΕΟΡΓΚ ΛΟΥΝΤΒΙΧ ΜΑΟΥΡΕΡ

«Ο Έλληνικός Ιαός»
Μετάφραση: Όλγα Ρομπάκη
Εισαγωγή, επιμέλεια, σχολι-ασμός: Τάσος Βουρνάς
Έκδόσεις: Αφοί Τοιόδη, Αθήνα 1976

Ο Γκέοργκ Λούντβιχ Μάουρερ (1790-1872) - πού τό βιβλίο του κυκλοφόρησε στή σειρά «Ξένοι περιηγητές στον έλληνικό χώρο» - διασημότητα της εποχής του γύρω από τή μελέτη του δικαίου των αρχαίων κοινωνιών, ήρθε στην Ελλάδα, σταλμένος από τό βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβί-κο, σάν μέλος της τριμελούς αντι-βασιλείας (Μάουρερ, Άρμαν-σιπτεργκ καί Αδελ) για νά προ-ετοιμάσει τόν έρχομό της έξου-σίας του Όθωνα. Όμως στα δύο περίπου χρόνια της παραμονής του στον τόπο μας, άν καί από-τυχε πολιτικά, σάν μελετητής -

ακούραστος, μεθοδικός καί πρω-τοπόρος - κατορθώσε νά πρα-γματοποιήσει μιά έκτεταμένη έρευνα πάνω στίς έσωτερικές δο-μές της κοινωνικής συμβίωσης του έλληνικού λαού. Λαμπρό άποτέλεσμα έούτης της έρευνας είναι τό βιβλίο του καί άποτελεί καθρέφτη του νεοελληνικού λαί-κού βίου καί των θεσμών του. Σχολιασμένο εύστοχα καί υπεύ-θυνα από τόν Τάσο Βουρνά κε-ρίζει ακόμα περισσότερο καί μέ τήν επιμελημένη μετάφραση στή δημοτική της Όλγας Ρομπάκη. Τό πλούσιο ύλικο του άποτελεί πολύτιμη πηγή πληροφοριών για τήν ιστορία του τόπου μας καί τό έντάσσει στά άνεκτίμητα κείμενα. Ε.Π.

ULRICH WILCKEN

Αρχαία Έλληνική Ιστορία,
Μετάφρ. Ίω. Τουλουμάκου
Έκδόσεις Παπαζήση
Αθήνα 1976

Η έλληνική έκδοση, σέ εύσυ-νειδίητη μεταφραστική δουλειά του Ι. Τουλουμάκου, έχει γίνει από τήν τελευταία γερμανική έκ-δοση του, κλασικού πιά, βιβλίου. Τό βιβλίο, έπεξεργασμένο στίς συνεχείς εκδόσεις του, αναθε-ωρημένο σύμφωνα με τά συμπε-ράσματα πρόσφατων έρευνών καί εμπλουτισμένο με νεώτερη βιβλι-ογραφία, άποτελεί βασικό βο-ήθημα για τόν σπουδαστή της αρχαίας έλληνικής ιστορίας. Μ' όλο πού ο συγγραφέας κάποτε τονίζει τό ρόλο της προσωπικό-τητας, ή σύνθεσή του έχει τό χά-ρισμα πώς διερευνά όλες τίς δια-στάσεις καί αναζητά κάθε συσχε-τισμό καί έπικροή, δίνοντας έμ-φραση στην καταγραφή των πολι-τιστικών καί θεσμικών ιστορικών πλαισίων.

ΜΑΝΟΥΗΛ Γ. ΓΕΛΩΝ

Η πνευματική κίνηση του Γέ-νωνος κατά τόν ΙΗ' καί ΙΘ' αιώνα.
Έκδοτική φροντίδα Άλκης Αγ-γέλου καί Φίλιππος Ήλιού.
Στή σειρά Νεοελληνικά Μελετή-ματα (επιμέλεια Φ. Ήλιού) των εκδόσεων ΕΡΜΗΣ.

Ο συγγραφέας, «χρονογρά-φος» της Ιστορίας της Ανατολι-κής Εκκλησίας, στον βασικό κορμό του έργου του, είναι από τούς πολυγραφότερους νεοέλλη-νες ιστορικούς. Η άξία του έρ-γου του Μ.Γ., έργον συνταγμένου, στή λόγια γλώσσα της Όρθοδο-ξίας, είναι σημαντική. Όσο κι άν ο συγγραφέας εκφράζει τό συν-τηρητικό πνεύμα μιάς παράδο-σης, ή επισήμανση των θεμάτων καί ή μέθοδος αναζήτησης, σέ συνδυασμό με τήν πολυμάθειά του, καθιστούν τό έργο του βα-

σικό για τή νεώτερη ιστοριογρα-φία. Στόν τόμο αυτό συγκεντρώ-νεται ένα μικρό μέρος από μελε-τήματά του πού άφορούν θέματα σχολείων, βιβλίων, έτεροδιδα-σκαλίων καί γενικά προβλήματα της πνευματικής ζωής «του Γέ-νωνος» κατά τό 18ο καί 19ο αί-ώνα.

ΣΠΥΡΟΥ ΚΟΚΚΙΝΗ

Τά μοναστήρια της Ελλάδος
Έκδοση ΕΣΤΙΑΣ 1976

Ένας συνοπτικός οδηγός - ο πληρέστερος ή ο μόνος όσο γνω-ρίζουμε - για τά μοναστήρια στον έλληνικό χώρο. Άρθρωμέ-νος σέ γεωγραφικές ένότητες, ο οδηγός δίνει συνοπτικές πληρο-φορίες για τή θέση, τούς θησαυ-ρούς καί τήν ιστορία μονών, με-τοχιών καί παραρτημάτων έν έν-εργεία ή διαλυμένων. Σέ παράρ-τημα, έχει πινάκες καί ντοκου-μέντα πού άφορούν στήν ιστορία των μοναστηριών.

Γ. Δ. ΚΑΤΣΟΥΛΗ

Ιστορία του ΚΚΕ
Τόμος Δ' (1934-1940)
Έκδοση ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ
Αθήνα 1976

Στό χρονικό διάστημα πού κα-λύπτει ο Δ' τόμος τό ΚΚΕ έχει πιά ξεπεράσει τή φάση όπου ή πολιτική παρουσία του είχε ένα περιθωριακό ρόλο. Είναι σύγ-χρονα καί ή εποχή των πρώτων σέ μαζική κλίμακα μεγάλων δι-ώξεων από τήν 4η Αυγούστου. Καί τέλος, ή περίοδος πού ξεκα-θαρίζει τή γενική στρατηγική του για τήν έπόμενη φάση, - τήν εποχή της Κατοχής καί της Αντίστασης. Τό βιβλίο του Γ.Κ., μ' όλες τίς αδυναμίες πού έχουν ήδη επισημανθεί, άποτελεί πάν-τως μιά άμεση πηγή πληροφορι-ών. Προσπαθεί νά συνθέσει - καί σ' ένα βαθμό τό καταφέρνει - τά διαδραματιζόμενα στή χώρα γε-γονότα, τήν έσωτερική συνέχεια της ζωής του κόμματος καί τά «εύρискόμενα» ιστορικά κείμενα-ντοκουμέντα.

Θ.Κ.

ΑΡΕΤΗΣ ΠΕΤΑ

Όλόγυρα
Κέδρος, 1976

Τό βιβλίο αυτό, τό πρώτο άν δέν κάνω λάθος της Α.Π., πού θά μπορούσε νά χαρακτηριστεί σά νουβέλα, άποτελεί από τήν αρχή μέχρι τό τέλος μιά λεπτομερειακή καταγραφή έξωτερικών καί έσω-τερικών τοπίων καί καταστάσε-ων, καταγραφή πού εκφράζεται τό περισσότερο ζωγραφικά καί μέ σαφείς μά άσυνειδητοποιή-τες προεκτάσεις στήν άκίνητο-ιημένη γραφή τύπου Καχτίστη, τόν όποιο καί θυμίζει κάποτε άσυναίσθητα, όχι τόσο για τήν τεχνική του γραψιματος της - κάτι παρόμοιο θ' άπαιτούσε έπί-μονη κι έπώδυνη άσκηση πάνω στην έκφραση της πιο λεπταίσθη-της λεπτομέρειας - όσο για τήν

δνειρική αναπόληση του παρελ-θόντος καί για τήν τάση πού έχει ν' αντιμετώπιζει καταδυναστευ-τικά τό παρόν, δίχως καμιά έν-δειξη για τό μέλλον.

Α' Γυμνασίον Άρρένων Ρεθύ-μνου

Ο Σεφέρης
καί ή ποιητική παρουσία του
στούς άγώνες για τήν έλευθερία
Ρέθυμνο, 1976

Στό μικρό καί πολύ συμπαθη-τικό αυτό βιβλιαράκι περιλαμβά-νονται όλες οι όμιλίες πού έγιναν σέ σχετική εκδήλωση για τόν Σε-φέρη, από τελειόφοιτους μαθητές του πρακτικού - μάλιστα - γυ-μνασίου Ρεθύμνου. Κι ό,τι θά άξιζε, ίσως, νά επισημανθεί για μιά τέτοια εκδήλωση καί έκδοση, είναι ή πραγματική άγάπη καί τό άνόθευτο ενδιαφέρον πού έδει-ξαν αυτά τά παιδιά για ένα τόσο μεγάλο καί άνεξάντλητο θέμα, άγάπη πού μάλιστα με τήν άνιδιό-τε-λεια καί τήν πρωτογενή ακόμη εύαισθησία του, μπορεί καί ύπερκελίζει τίς διάφορες άτέ-λειες καί τά ένδεχόμενα σφάλμα-τα, πού κα αυτά ακόμη αντιμετω-πίζονται με συμπάθεια καί κατα-νόηση. Θέλω νά πώ ότι πέρα από τήν όποιαδήποτε μειψίμορρη επιφύλαξη καί διαφωνία με τίς απόψεις πού εκφράζονται σ' αυτό τό βιβλίο, εκείνο πού θά έπρεπε νά εύχεται ο καθένας εί-ναι νά γίνουν κι άλλες παρόμοιες εκδηλώσεις καί γι' άλλους ποι-ητές μας καί από άλλα γυμνάσια, καί πού καί στήν πολιτιστική άνοδο συντελεί γενικότερα καί τήν τραγική κρατική άδιαφορία άναπληρώνει.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΩΝΣΤΑ

«Η Έλληνική Έπόθεση»
στό συμβόλαιο της Εύρώπης
1967-1969

Πρόλογος: Φ. Βεγγερίη
Έκδόσεις Παπαζήση
Αθήνα 1976

Πρόκειται για μιά έμπεριστα-τωμένη επιστημονική αντιμετώ-πιση της νέας κατάστασης πού δημιουργήθηκε, ανάμεσα στά 1967 καί 1969, στίς σχέσεις της Ελλάδας με Εύρωπαίους Όρ-γανισμούς, όπως είναι τό Συμ-βούλιο της Εύρώπης, ή Εύρω-παϊκή Έπιτροπή Δικαιωμάτων του Άνθρώπου καί ή Εύρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, προστά-ι «...που, όπως γράφει στον πρό-λογό του ο καθηγητής Φ. Βεγγε-ρίης, άξίζει νά χαιρετιστεί όχι μόνο σάν επιστημονική πρόσκτη-ση, αλλά καί σάν εκπλήρωση έθνικού καθήκοντος, αφού θέτει τέρμα σέ μιά συνεχιζόμενη σιωπή πάνω σ' αυτό τό θέμα. Τό κύριο ά μέρος αυτής της προσπάθειας πέφτει στό νά εξεταστεί, όσο τό δυνατόν αντικειμενικότερα, ποιές είναι οι πραγματικές δυνατότητες επίδοσης καί άποτελεσματικότη-τας των παραπάνω Όργανισμών, σέ περιπτώσεις πού, όπως εδώ, σέ μιάς καταγράφονται οι άνθρώπι-νες έλευθερίες καί τή θέση τους παίρνει ή δια στήν πιο άπάν-θρευτη μορφή της. Άξίζει ακόμη

νά σημειωθεί τό πόσο χρήσιμα κι ενδιαφέροντα είναι τὰ διάφορα ἀποσπάσματα πού παρατίθενται στό τέλος τοῦ βιβλίου ἀπό πρακτικά σχετικῶν συζητήσεων στούς ἰδίους Ὀργανισμούς.

ΚΡΙΤΩΝΟΣ ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗ
Τό ἀνθρώπινο ζήτημα
Ποιήματα
Ἀθήνα, 1976

Πρόκειται γιά μίαν ἀκόμη ποιητική παρουσία τοῦ γνωστοῦ καί πολυγλωσσότατου ποιητῆ Κ.Α., πού παρουσιάζει, κι αὐτή, ὅπως κι ὅλες σχεδόν οἱ προηγούμενές του, τὰ ἴδια μόνιμα χαρακτηριστικά καί τὰ ἴδια μειονεκτήματα. Ἡ ἴδια πάντα ἀγάπη γιά τόν ἀνθρώπο καί τή μοίρα του, καθὼς καί γιά τὰ μικρά κι ἀσήμαντα πράγματα πού τόν περιστοιχίζουν μιά καί πού τόν προσδιορίζουν, κι ἡ ἴδια πάντα ἀπέχθεια γιά κάθε λογῆς βία καί μίσος. Ἀπλή ποίηση τῆς ἀγάπης θά μπορούσε νά χαρακτηρίσει κανεῖς τήν ποίησή του, παρὰ τήν κάποτε ἔντονη πολιτική ἢ καί κοινωνική τῆς ὑποδομή. Ὅσο γιά τήν ἐπαναλαμβανόμενη καί γνωστή ἀπό πλεονέκτηση δουλειά τοῦ ποιητῆ γιά πλατυσμό καί κάποτε ἀλόγιστη μεγαλοστομία, ἐπαναλαμβάνονται κι ἐδῶ μέ τήν ἴδια πάντοτε ἔκταση, κάτι πού πάει νά γίνει κύριο γνώρισμα καί προσόν του.

Κ.Γ.Π.

ΝΙΚΟΥ ΚΑΧΤΙΤΣΗ

α) Ποιοί οἱ φίλοι
β) Ἡ ὁμορφάσχημη
γ) Τό ἐνύπνιο
Δεύτερη ἔκδοση
Κέδρος, 1976

Πρόκειται γιά μιὰ συγκέντρωση κι ἐπανεκδοση τριῶν διηγημάτων μέ τούς παραπάνω τίτλους, τοῦ πρόωρα χαμένου καί πολύ σημαντικοῦ Νίκου Καχτίτη, σέ ἕναν τόμο ἰδιαίτερα ἐπιμελημένο καί ὑπό τόν ἀριθμό 1, πράγμα πού σημαίνει ὅτι ὑπάρχει ἡ πρόθεση ἐπανεκδόσεως, σέ συν-εχόμενους τόμους, ὅλου τοῦ ἔργου τοῦ Ν.Κ., ἐκδομένου κι ἀνεκδοτοῦ, κάτι πού πραγματικά θ' ἀποτελέσει σημαντική προσφορά, ἂν σκεφτεῖ κανεῖς πῶς οἱ πρώτες ἐκδόσεις τῶν βιβλίων του ἦταν ὑπερβολικά περιορισμένες σέ ἀριθμό ἀντιτύπων.

ΜΙΧΑΛΗ ΠΑΣΙΑΡΔΗ
Ὁ δρόμος τῆς ποίησης Β
Κύπρος, 1976

Τό ποιητικό αὐτό βιβλίο τοῦ Κύπριου ποιητῆ Μ.Π., εἶναι σ' ὅλη του τήν ἔκταση πλημμυρισμένο ἀπό τό σπαραγμό τῆς κυπριακῆς τραγωδίας. Μ' ὅλο πού σέ παρόμοιες περιπτώσεις, ἡ ὅποια κριτική πρόθεση φαίνεται ἐννοησιμὴ καί δίχως καμιά δυνατότητα ν' ἀντικειμενοποιήσει τό ἀντικρινό τῆς ἔργου, ὥστε νά λειτουργήσουν τὰ κριτήρια κι ἡ ὅποια διοντολογία τῆς, εἶναι βέβαιο πῶς καί κάτω ἀπ' τὶς συγκε-

κρίμενες συνθήκες πού γράφτηκαν τὰ ποιήματα τοῦ Μ.Π., ἐν-τούτοις παρουσιάζουν, συχνά, σημαντικές ἀρετές, πού, ξαφνιάζουν εὐχάριστα.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΥΛΗ
«Τό οἰκοδόμημα»
Ἐκδ. Τουλούπα,
Ἀθήνα, 1976

Διαβάζουμε στὸν πρόλογο τοῦ ἐκδότη: «Αὐτό τό οἰκοδόμημα πού θά βρεῖτε στίς ἐπόμενες σελίδες παρουσιάζει, μέ λίγα λόγια, τήν ἐποχή μας... Ὁ συγγραφέας θέλει «νά μὴ βρεῖ λύση, νά μὴν ἀποφασίσει. Ἀπλῶς νά δείξει. Νά ἀρχίσει ἕνα δρόμο στὴν ἀνίχνευση τῆς ἐποχῆς μας».

Δεῖγμα γραφῆς: «Ἡ ἔξαρση εἶν' ἕνας παντοδύναμος ἐχθρός. Μοιάζει μέ τούς γιγάντιους γερανοὺς. Σέ ὑψώνει ξεκολλώντας σ' ἀπ' τό χῶμα, μέ μίαν ἱλιγγιώδη πτήση, σέ φέρνει γατζωμένον ἀπ' τό στέρνο σέ θεωρεῖο θαυμασμοῦ τῆς μοναδικότητάς σου. Κι ἐπει-τα, οἱ πελώριες δαγκάνες του, ἀστραπιαῖα ἐγκαταλείπουν τό σῶμα σου· πέφτει...»

Α.Φ.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΧΡ. ΠΥΡΠΑΣΟΥ
Ὅχι ἄλλος πόλεμος
Ποιήματα
Μαυρίδης 1976

ΓΙΑΝΝΗ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗ
Ὅχι ἄλλο πόλεμο
Ἀθήνα 1976

ΛΑΖ. Κ. ΤΣΑΜΠΑΖΗ
Φωτιές στή νύχτα
Ἀθήνα 1976

ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΓΑΪΟΥ
α) Οἱ ζωντανοὶ νεκροί
β) Ὁ Προμηθεὺς δεσμώτης
Ἀθήνα 1976

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ
Φιλοσοφικά μελετήματα
περὶ Θρησκείας
Ἐκδόσεις Δ. Ν. Παπαδήμα

ΧΡΥΣΟΥΛΑ: Π. ΚΑΡΥΚΟ-ΠΟΥΛΟΥ
Ἑλληνική διβλιογραφία περὶ Δι-καίου τῆς θαλάσσης καί τῆς ὑφα-λοκρηπίδας
Ἀθήνα 1976

ΤΑΚΗΣ ΚΟΛΙΑΒΑΣ - ΜΩΛΙΟ-ΤΑΚΗΣ
Ὁρεινὴ περιοχή
Λυρικό σχέδιο μουσικῆς λαϊκῆς σκηνῆς.
Ἀθήνα 1975

ΦΩΝΤΑ ΜΠΕΛΛΗ
«Μετεμψύχωση»
Ἀθήνα

ΛΕΩΝΙΔΑ ΤΣΙΡΙΓΚΟΥΛΗ
«Ὁ Λογοκλόπος»
Gazette

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 - Τηλ. 615.783

Νέες ἐκδόσεις

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΛΥΜΠΕΡΑΚΗ
Τό Μυστήριο

ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ
Ἡ μοίρα μιᾶς γενιᾶς

Μελέτη γιά τή μεταπολεμική
πολιτική ποίηση στήν Ἑλλάδα

ΕΦΗ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ
Λειτουργικό
Γιά τόν Νοέμβρη 1973

ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΚΙΣΤΟΣ
Ὁ Στρατήγαρος

Πολιτικό μυθιστόρημα

ΑΡΕΤΗ ΠΕΤΑ
Ὁλόγυρα

Μυθιστόρημα

ΣΤΕΛΙΟΣ ΡΑΜΦΟΣ
Ἡ μουσική τοῦ Ἡρακλείτου

Μελέτη

ΚΩΣΤΑΣ ΤΟΠΟΥΖΗΣ
Ἐντεκα φαντασίες

Ποιήματα

ΓΕΩΡΓΙΑ ΛΕΡΑΚΗ
Τά πικρά καί τά φαιδρά

Διηγήματα

Δυό ἀναγνώστες μας τοῦ ἐξω-
τεριοῦ, ὁ Γιώργος Μιχαηλίδης,
ἀρχιτέκτονας (Γαλλία), καί ὁ
Λάμπρος Δομένικος, ὑποπλοίαρ-
χος Ε.Ν. (διώρυγα τοῦ Παναμά),
μᾶς ἔστειλαν σέ γράμματά τους:

● Τίς απόψεις τους για το περιοδικό.

● Απαντήσεις - κρίσεις για
δύο διαφορετικά θέματα που δη-
μοσιεύσαμε.

Κρατᾶμε τίς ἀπόψεις τούς γιά
μιά γενικότερη παρουσίαση, τούς
εὐχαριστοῦμε, καί δημοσιεύουμε
τίς ἀπαντήσεις τούς.

● Ο Γ. Μιχαηλίδης απαντά στο άρθρο των Ε. Ἀηδόνη, Σ. Βαφέα, Α. Ζούλια, σπουδαστών, «κοινωνικά κινήματα δομημένοι γύρω στην Ἑλλάδα» (τεύχος 55). Καί γράφει:

Ἀγαπητό «ANTI»

Θά ήθελα νά ἐξετάσουμε τίς τελευταίες παρουσιάσεις σπουδαστικῶν ἐργασιῶν ἀρχιτεκτόνων, γιά τίς ὁποῖες μποροῦ νά δώσω συγκεκριμένη ἀποψη γι'αὐτήν εἰμαι ἀρχιτέκτονες. Οἱ παρουσιάσεις αὐτές: (1) Ἀπορροσανατολίζων, στό ὁράτιό μου δέν εἶναι σωστές, ἄριτες, βυσιωμένες στήν κατανόησιν καί ἐφαρμογή τῶν φυσικῶν τοῦ μαρμαρισμοῦ. Καί εἶναι φαισιόκω νά εἶναι τέτοιες, μιά πού οἱ δημιουργοί τους περιορίζονται σθεδόν πάντα μέσα στά πλαίσια πού συγκροτοῦν ἡ πανεπιστημιακή ἀρχιτεκτονική παιδεία ἀπό τή μιά καί τὸ κύκλωμα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς «διανόησης» ἀπό τήν ἄλλη, καί πού ἔχουν σάν ἀποτέλεσμα ἀπίθανα παντοράματα τῆς τέχνης γιά τήν τέχνη μέ τήν οἰκολογία, τοὺς στρουκτουραλισμοὺς καί τόν «σόν» μαρμαρισμό τοῦ σολονιού. Μόνο ἡ κατανόησι τῶν

βασικῶν ἐννοιῶν τοῦ μαρξισμοῦ
 ἐπιτρέπει τὴν ἐξοικείωση μαζί
 του σὰ γενική μεθοδολογία καί
 τὴν ἐξειδικεύση του σὲ εἰδική με-
 θοδολογία ἀνάλυσης τοῦ χώρου.
 Ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι δύσκολο νά
 γίνει ἀπὸ πονηδαστές, δυὸ εἶναι
 αὐτὸ πιὸ πιθανές λύσεις: ἐπαναστα-
 τισμός ἢ «εἰσαγωγή» ἀπὸ τὸ ἐξ-
 ωτερικόν. Ὁ πρῶτος μᾶς ἀναγκά-
 ζει νὰ μελετοῦμε τὰ προβλήματα
 τοῦ χώρου καὶ τὰ προβλήματα
 ποὺ ἐπιδροῦν στὸ χῶρο, μόνον
 μέσα ἀπὸ τὴς γραμμές τοῦ «Ζητή-
 ματος τῆς κατοικίας» τοῦ Ἐνγ-

ακόμα στο πρώτο στάδιο ενός σοβαρού προβληματισμού πάνω στη σαλάτα που τους προσφέρουν οι σχολές μας. Νά αναρωτηθώ άραγε γιατί παρουσιάζονται μόνο έργασιές αρχιτεκτόνων;

Μερίκις παρατηρήσεις πάνω στην τελευταία παρουσίαση («κοινωνικά κινήματα του δομημένου χώρου στην Ελλάδα»): (1) Κάθε κοινωνικός σχηματισμός ΔΕΝ οργανώνει (αλλά και μηχανιστικά) το χώρο σύμφωνα με τις ανάγκες του. Ο χώρος δέν είναι το άπλο αποτέλεσμα των ποιτι-

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ
ΔΟΜΗΜΕΝΟΥ ΧΩΡΟΥ

κελς. Ἡ δευτέρα ἔχει σά συνέπεια
 νά προβάλλονται ἀδασάντια
 «καινούργιες θεωρίες», παρήνευ-
 από τόν Λεφέμπρ, τόν Καστέλς,
 τόν Χάρβεϊ κ.λπ., χωρίς αὐτές νά
 ἀναλύονται μέ τή σειρά τους, νά
 ὑψιολογούνται καί νά «εφαρμό-
 ζονται». (2) Οἱ παρουσιάσεις αὐ-
 τές, ἀκόμα, καταξιώνουν τούς
 συγγραφεῖς τῶν ἐργασιῶν, εἴτε
 αὐτοί γράφουν παραλογισμούς
 γιά τίς ρόξ μπανιέρες πού ποθοῦν
 (ἀλοίμονοι!) οἱ ἐργάτες μας καί
 δέν ἱκανοποιοῦνται πιά ἀπό τό
 παλιό ντοῦς, εἴτε βρίσκονται

γωγικών σχέσεων και της πολιτικής με την ιδεολογία. Είναι μία διάσταση των μηχανισμών μετασχηματισμού, της πρακτικής των τάξεων και ομάδων, των σχέσεων τους, και συμβάλλει στην παραγωγή, αναπαραγωγή και μετασχηματισμό των τρόπων παραγωγής. Είναι μία ενεργή διάσταση του γίνεσθαι των κοινωνιών, (2) Σά συνέλπει, είναι μία ενεργή διάσταση της πάλης των τάξεων, με δύο έννοιες: (α) αποτελεί το πεδίο εφαρμογής της, και (β) προσφέρει ερεθίσματα για την

ανάπτυξη της. Τά κοινωνικά κινήματα του δομημένου χώρου (αν δεχτούμε αυτή τη μετάφραση του γαλλικού όρου mouvements sociaux urbains) πρέπει λοιπόν να διακρίνονται από τις στο χώρο εκφράσεις κινηματίων που ξεκινούν από άλλα ερεθίσματα. Έτσι, στα Σπάτα, δύσκολα μιλάμε για «Κ.Κ.Δ.Χ.», μιά που τό ερέθισμα δέν είναι κάποιο στοιχείο του χώρου. Για τόν έργοτή τών Σπάτων, αυτό που χάνει είναι τό χωροφάσι σάν πηγή ή εισόδημα. σά μέσο επίδιωσης. Ή γή γι' αυτόν είναι μέσο παραγωγής και όχι αγαθό κατανάλωσης. Είναι πρώτα και κύρια ΧΩΡΑΦΙ και μετά ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ. Έδω έχουμε τήν έκφραση στο χώρο μιάς αντίθεσης που ή κυρίαρχη όψη της είναι ή οικονομική κρατικομονοπωλιακός καπιταλισμός από τή μιά, παραδοσιακή έργοτική δομή από τήν άλλη. Για τόν ίδιο λόγο, ή καταστροφή μιάς διομηχανικής εγκατάστασης από τους άπεργούς, δέν είναι «Κ.Κ.Δ.Χ.», είναι έκφραση στο χώρο μιάς μορφής πάλης μέσα στο εργατικό κίνημα. (3) Οί αντίθεσεις που καλλιεργούνται από τόν αντίπαλο δέν είναι αποτέλεσμα της «άνωρημότητας», αλλά του πολιταξικου χωροκτήρα της κοινωνικής διάσης σέ ένα «Κ.Κ.Δ.Χ.». Άλλά και γι' αυτή τήν πολιταξικότητα, που θεωρείται ότι προσφέρεται για τό χτίσιμο συμμαχίας της εργατικής

ἡ ΜΑΦΑΛΝΤΑ καὶ ὁ ΚΟΣΜΟΣ της

τάξης μέ τά ευρύτερα λαϊκά στρώματα, μπορούμε νά παρατηρήσουμε ότι περιορίζεται στο βαθμό πού: (α) έντείνεται ή διάκριση τών ζωνών κατοικίας του βιομηχανικού προλεταριάτου καί τών άλλων λαϊκών στρωμάτων (μέ τίς έργατικές κατοικίες ή μέ τήν πολιτική τών τιμών στή στέγηση). (β) έντείνεται ή προλεταριοποίηση τών μικροαστών. (4) Άν δεχτούμε ότι οί φορείς τής άριστεράς είναι αδύναμοι νά συλλάβουν τή σημασία καί τήν αναγκαιότητα παρέμβασής τους στά «Κ.Κ.Δ.Χ.», γιατί παραβλέπουν τή σχετική άυτονομία τών αντιφάσεων τού δομημένου χώρου, ξεφλάμε από μία ύποχρέωση: νά αναλύσουμε τόν συγκεκριμένο κοινωνικό σχηματισμό καί τή συγκεκριμένη πολιτική συγκυρία, νά δούμε ποιά επίπεδα καί ποιές μορφές πάλης προσφέρονται, νά δούμε ποιά καί ποιό είναι τά κύρια καί ποιά όψη τους άκόμα είναι ή κυρίαρχη τώρα. Έδώ κύρια θρίσκειται ό άποπροσανατολισμός.

Τελικά, ό καθέννας κάνει μία μελέτη όσο τού έπιτρέπουν οί ικανότητές του. Πρέπει όμως αὐτή ή μελέτη νά προβάλλεται άβασάνιστα καί στά πεταχτά σ' ένα περιοδικό όπως τό προσδιορίσαμε στήν άρχή; Μήπως έτσι καταξιώνουμε καί ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ πού μπορεί νά μίν είναι σωστές; Μήπως διαιωνίζουμε τή θλιβερή παράδοση τού έλλαδικού μαρξισμού νά άπορροφά «καινούριες ιδέες» αντί νά άφομοιώνει έμπειρίες καί νά κατακτά μεθοδολογίες;

Φιλικά
Γιώργος Μιχαηλίδης

● 'Ο Α. Δομένικος άπαντά σέ έπιστολές τεσσάρων άναγνωστών μας (τεύχη 47 καί 49) πάνω στήν πολιτική κατάσταση - καί ειδικά στο χώρο τής 'Αριστεράς. Καί γράφει:

'Αγαπητό «ΑΝΤΙ»

Σκοπός τούτου τού γράμματος είναι ή διατύπωση όρισμένων σκέψεων - κάπως καθυστερημένα δέβαια, λόγω ιδιομορφίας τού επαγγέλματος - πού θά 'ναι καί άπάντηση σέ γράμματα τεσσάρων φίλων τού περιοδικού καί συγκεκριμένα τών 1) 'Αρ. Γκίωκα (τεύχος 47), 2) Δ. 'Αττιλάκου, 3) «Ένός Μαιόικου» (!) καί 4) Νίκου Κοτζιά (τεύχος 49).

Καί άρχικά θά δηλώσω καί στους τέσσερις ότι δέν άμφισβητώ φίλοι μου τήν αγωνιστικότητα σας άφ' ενός καί άφ' έτέρου ότι κανένας δέν μπορεί νά «θήξει» ή νά κατηγορήσει τήν ιδεολογική τοποθέτηση καθενός από σας. Τό πρόβλημα νομίζω δέν ύπάρχει εκεί. Για τούτο τά σημεία πού θέλω νά σταθώ είναι όσον άρροά τήν ΤΑΚΤΙΚΗ καί τή ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ. Καί γίνονται συγκεκριμένοι.

'Ο καλύτερος τρόπος καί ή καλύτερη μέθοδος γιά νά έξουδετερώσουμε έναν όγκωδη καί δυναμικό αντίπαλο είναι νά άποδεχάμε τις τάξεις του. Τό θέμα παίρνει άκόμα μεγαλύτερες διαστάσεις όταν αὐτός ό αντίπαλος ύποστηρίζει θέσεις δικαίου κατά πρώτων καί κατά δεύτερον όταν άπό σφυγμομέτρηση καί στάθμιση τών παραγόντων άποδεικνύεται ότι μία κατά μέτωπο επίθεση δέν θά 'χε τά επιθυμητά άποτελέσματα.

Σάν πρώτη φάση λοιπόν επιχειρείται ή διάσπαση. Σέ δεύτερη φάση καταβάλλονται προσπάθειες άπεγνωσμένες νά διατηρηθεί καί νά διογκωθεί αὐτή ή διάσπαση. Φυσικά, όλα αὐτά θά 'χουν σάν άποτέλεσμα τήν άνεμπόδιση έφαρμογή τών ιδιικών μας σκοτεινών σκοπών.

"Όλα αὐτά λοιπόν καί μέ δεδομένο τήν κατάσταση τής άριστεράς σήμερα στήν 'Ελλάδα μπορούμε νά κάνουμε τίς έξης σκέψεις: 'Η δεξιά γνώριζε σαφώς τήν έσωτερική διαμάχη στους κόλπους τής άριστεράς πού είχε πάρει τόν όγκο διάσπασης. Μέ τή μεταπολίτευση λοιπόν καί τήν

ΣΘΗΣΙΑ σκέφθηκε πώς πρέπει νά νομιμοποιηθεί ένα παράνομο κόμμα, πού σάν τά άλλα προσέφερε καί αὐτό πολλά καί συμμετείχε στήν αντίσταση κατά τή διάρκεια τής δικτατορίας. Καί έν πάση περιπτώσει τά αίτια ήταν άλλα καί πολύ μακριά από τά πραγματικά καί δικαιολογημένα γι' αὐτή τήν ενέργεια.

Καί έτσι φθάνουμε στά καυτά έρωτήματα. Μήπως δέν ήταν τάχα ένα σχέδιο άριστοτεχνικό ή ένα μέρος τού όλου σχεδίου από τίς δυνάμεις τής αντίδρασης; (Βέβαια, αντιγραφή από παρόμοιο σχέδιο διάσπασης τών δημοκρατικών δυνάμεων εις τό κοντινό παρελθόν καί αὐτό θά μπορούσα νά πώ ότι θαρύνει ΕΜΑΣ, διότι οὔτε ή ΕΜΠΕΙΡΙΑ τού παρελθόντος στάθηκε ίκανή νά ΚΑΘΟΡΙΣΕΙ τήν τακτική μας). Καί μήπως άραγε ή τακτική τής δεξιάς σήμερα δέν μιλάει καθαρά γιά τούς σκοπούς της; Καί μήπως τελικά δέν τό κατόρθωσε ως ένα σημείο, καί τώρα πραξικοπηματικά επιβάλλει τίς θελήσεις της; Καί ποιά είναι ή δική μας θέση πάνω σ' αὐτά; Μήπως ή ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ καί ή ΤΑΚΤΙΚΗ μας

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

έκλογική άναμέτρηση άναπόφευκτη καί μέ τή γνώση ότι οί προοδευτικές δυνάμεις είχαν γίνει σημαντικές καί κυρίως μετά από μία εφτάχρονη σκλαδιά, σκέφθηκε, πολύ σωστά, ότι άν όλη ή άριστερά κατέβαινε στήν έκλογική άναμέτρηση, συσπειρωμένη καί μέ μοναδικό σκοπό τήν έξασφάλιση ίσχυρής δύναμης μέσα στή Βουλή, αὐτόματα ή ζυγαριά δάραμε πολύ πρὸς τούτη τήν πλευρά. Καί αὐτό, σύμφωνα μέ τίς έντολές πού είχαν, έπρεπε νά άποφευχθεί μέ κάθε τρόπο. Μέ διασύνή λοιπόν άδικαιολόγητη καί πού κινούσε ύποψίες - όμοια μέ κείνη τής άμνηστίας τών πρωτεργατών τής δικτατορίας - νομιμοποίησε τό Κ.Κ.Ε. καί έτσι τά δύσκολα έγιναν απλά. Τό επιχείρημα δέ ότι αὐτό έγινε διότι έπρόκειτο στο μέλλον νά μπορούμε στήν ΕΟΚ καταρρίπτεται γιά δύο λόγους.

1) Τίποτε δέν ύποχρέωνε τήν κυβέρνηση τότε νά νομιμοποιήσει τό Κ.Κ.Ε. ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ. Δέν θά άλλαζε σέ τίποτε ή θέση μας άν αὐτό γινόταν σέ κάποιο χρόνο μετά τίς έκλογές. Για τήν Ε.Ο.Κ. θά ήταν άκριβώς τό ίδιο, καί

2) Μέσα σέ μία τόσο χαώδη καί άβέβαιη κατάσταση, έσωτερικά καί έξωτερικά, καί μέ εκατοντάδες άμεσες άνάγκες πρὸς επίλυση προβλήματα άνοιχτά, θά μου ήταν αδύνατο νά διαανοηθώ ότι ή δεξιά φερόμενη μέ ΕΥΑΙ-

δέν κάνουν τίποτε περισσότερο από τό νά βεβαιώνουν τόν ΚΟΙΝΟ πρὸς έμάς αντίπαλο ότι μπορεί νά κοιμάται ήσυχος γιατί έμεις - άθελα βέβαια - παίζουμε μία χαρά τό παιχνίδι του; Καί δέν άποτελεί τούτο κέρδος χρόνου γιά κείνον καί άλώλεια ζωτική γιά μάς; Μέχρι τότε ή ιστορία θά διδάσκει; 'Η μήπως καί μείς άποφασίσαμε νά γίνουμε, μέ τά λάθη μας, ιστορικό διδάγμα γιά τούς μεταγενέστερους;

Σέ κάποια σημεία, κάποιοι από σας επικαλούνται τόν Λένιν, γιά νά ύποστηρίξει τίς ΔΙΚΕΣ του θέσεις ό καθένας. Δέν διστάζουμε δηλαδή καί αὐτόν άκόμα νά διασύρουμε, ενώ παράλληλα παραγνωρίζουμε δύο σπουδαία κεφάλαια. ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗΣ καί τού ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ.

'Η πάλι άνάμεσα στίς τάξεις δέν είναι πάλι ΣΗΜΕΙΩΣΗ αλλά πάλι ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ. Για τούτο ή ιστορική αναγκαιότητα, φίλοι, επιβάλλει νά πάρουμε επί τέλους σωστές θέσεις καί υπεύθυνες άπέναντι στους έαυτούς μας καί άπέναντι στο ίερό χρέος πού αναλάβαμε σάν πρωτοπόροι. 'Ο ΚΟΙΝΟΣ αντίπαλος καιροφυλακτεί καί κτυπά άλύπητα σέ κάθε δοσμένη ευκαιρία. Αὐτός λοιπόν πρέπει νά γίνει ό στόχος, καί ΜΟΝΟ αὐτός. Τά ύπόλοιπα άντέχουν νά περιμένουν γιά λίγο, όπως άντεξαν τόσα χρόνια. 'Ο μοναδικός φρόδος τού ΚΟΙΝΟΥ

αντίπαλου είναι μόνο ή πιθανότητα συσπείρωσης καί δημιουργίας ένιαίου μετώπου από τίς προοδευτικές δυνάμεις. Γι' αὐτό όφείλουμε νά πάρουμε θέση στήν όργάνωση καί μέθοδο της ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ καί ΤΑΚΤΙΚΗΣ μας. Μόνο έτσι μπορούν νά ύπάρξουν αίρια καί θετικά άποτελέσματα. Δύναμη δέν είναι μόνο νά ύποστηρίζεις θαρρετά τή θέση σου. Δύναμη είναι επίσης καί νά ξέρεις νά σιωπάζεις όταν αὐτό επιβάλλει τό κοινό συμφέρον.

Δέν ξέρω άν τό είδος τής τακτικής πού ακολουθείται είναι «ντιρεκτίβα» ή προσωπικό καπρίτσιο. 'Η όποια από τίς δύο θέσεις θά 'ταν λάθος. 'Υπάρχουν ένα σωρό προβλήματα (κοινωνικά, οίκονομικά, συνδικαλισμού, εκπαιδευσης κ.λπ.) πού θά 'πρεπε νά πάρουν προτεραιότητα καί νά υπερασπισθούν από μάς μέ σθένος καί συνέπεια. 'Ο ταξικός άγώνας πρέπει νά περιορισθεί μεταξύ τίς προόδου καί τής αντίδρασης καί όχι ή ΤΑΚΤΙΚΗ νά δημιουργεί ΤΑΞΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ στον προοδευτικό χώρο. Είναι, άλλων, νομίζω άκόμα γιά νά δοθεί ένα τέλος σ' αὐτή τήν κατάσταση πού επικρατεί. Όμως άν συνεχισθεί έτσι, τότε οί προβλέψεις γιά τό μέλλον τής άριστεράς δέν θά 'ναι καθόλου ευόαινες καί θά 'μαστε ΑΣΦΑΛΩΣ καί ΜΕΙΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ γιά τό όποιοδήποτε κατάντημα. 'Όσο είναι καιρός λοιπόν άς άναμετρήσουμε τίς ευθύνες μας καί άς πάρουμε θέση υπεύθυνη στήν πορεία τού κινήματος.

Τελειώνοντας θέλω νά παρακαλέσω, άν κάποιος από σας θελήσει νά μου άπαντήσει, ή διεύθυνσή μου είναι στή διάθεσή σας. Θά τήν πάρετε αὐτό τό ίδιο τό περιοδικό. Καί τούτο, καί μόνο γιά τόν λόγο ότι ό χώρος τού περιοδικού είναι πολύτιμος, γιά νά έξαντλήσει άμεσότητας άνάγκης θέματα.

Εύχαριστώ τό «ΑΝΤΙ» γιά τή φιλοξενία.

Α. Δομένικος
'Υποπλοίαρχος Ε.Ν.

Στό περασμένο τεύχος, στο άρθρο γιά τόν 'Αμερικάνο νομπελίστα Μίλτον Φρήντμαν, παραλείφτηκε τό όνομα τού συγγραφέα (Δήμος Τσαντλινς) καί έγινε μία ούσιαστική νοηματική αλλοίωση:

Στή σελ. 14 (3η στήλη, στίχοι 20 καί 21), αντί τού «Οί μισθοί αντιστοιχούν στήν όριακή παραγωγικότητα τού κεφαλαίου», πρέπει νά διαβαστεί: «Οί μισθοί καί τά κέρδη αντιστοιχούν στήν όριακή παραγωγικότητα τής εργασίας καί τήν όριακή παραγωγικότητα τού κεφαλαίου».

Στήν ίδια στήλη, στίχος 10, τό «μονεταριστές» νά γίνει «μονεταριστές».

ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ Α' ΕΞΑΜΗΝΟ 1976 ΚΑΙ ΤΩΡΑ!

● Σε πολυτελή πανόδετο τόμο με πλήρη πίνακα περιεχομένων, κυκλοφόρησαν τά τεύχη 36 έως και 48 της Β' Περιόδου (α' εξάμηνο. 1976) τιμή 300 δραχ.

● Το καλύτερο δώρο για σ'ας και τους φίλους σας:

● Ένας πανόδετος τόμος του περιοδικού «ΑΝΤΙ»

αντί

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Δ' ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ Β' ΠΕΡΙΟΔΟΥ (ΤΕΥΧΗ 36 - 48)
10 Ιανουαρίου - 26 Ιουνίου 1976

Και στους δύο πίνακες — Όλης και συνεργατών — τα λήμματα αναγράφονται κατ'επόμενη αλφαριθμητική σειρά. Στην παραπομπή ο πρώτος αριθμός δηλώνει το τεύχος και ο δεύτερος τη σελίδα.

ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ

Αντόνιο Γκράμσι	τεύχος	37
Επανάσταση 1821	»	41
21η Απριλίου 1967	»	43
Πρωτομαγιά	»	44

ΕΡΕΥΝΕΣ

Λαϊκός πολιτισμός	τεύχη	40 - 48
-------------------	-------	---------

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

Αντιθέσεις	36/5, 37/5, 38/5, 39/5, 40/5, 41/5, 42/5, 43/5, 44/5, 45/5, 46/5, 47/5, 48/5
Αντίλογος	36/4, 37/4, 38/4, 39/4, 40/4, 41/4, 42/4, 43/4, 44/4, 45/4, 46/4, 47/4, 48/4
Γελοιογραφία	36/6, 36/12, 36/44, 37/7, 37/12, 37/44, 37/51, 37/44, 37/51, 39/6, 40/18
Επισημαίνουμε	36/44, 37/44, 38/47, 39/42, 40/44, 41/46, 42/41, 43/46, 44/47, 45/43, 46/45, 47/44, 48/36
Επιστολές	36/54, 37/53, 38/54, 39/50, 40/52, 43/53, 44/53, 45/53, 46/54, 47/53, 48/47
Κύριο άρθρο	36/3, 37/3, 38/3, 39/3, 40/3, 41/3, 42/3, 43/3, 44/3, 45/3, 46/3, 47/3, 48/3

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Βαφειάδης, Μάρκος	: Η Συνέλευση των καπεταναίων του ΕΛΑΣ 42/24
Βλοντάκης, Στ.	: Δεκέμβρης 44: Τελευταίες προσπάθειες για ένδοξη στήν Κρήτη 37/36
Έρανιστής	: Βιογραφικό του Μάρκου Βαφειάδη 42/26
»	: Μιά απόρρητη γερμανική Έκθεση: "Ηπειρος" 44 42/29
Κατηφόρης, Γ.	: Οι συκοφαντημένοι κομμουνιστές και η μνήμη 37/30
Μελετιός, Σπ.	: Φωτογραφίες της αντίστασης 46/44
Μιχαλίδης, Δ.	: Η έκθεση των δέκα αρρώστων στο Χαϊδάρι, Γενάρης 1944 45/36
Μπλάνας, Γ.	: Μιά άλλη άποψη για τη συνέλευση των καπεταναίων 47/15
Φακίνος, Άρης	: Μιά τρέστοια συνωμοσία σιωπής: Αντίσταση - αντίρρηση - έμφυλος 36/36

ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

ΑΝΤΙ	: ΚΟΣΣΑ: η νεκρά αντάσταση μιάς κακοστημένης προβοκάτσιας 46/6
Αντωνάκοπουλος, Γ.	: Στιγμάκια του Στρατού 37/28
Δέσης, Δημ.	: Στρατός και φρονήματα 38/10
Μαγκάλης, Γ. Β.	: Η αντισυνταγματικότητα ενός θεσμού 39/16
Ν. Μ.	: Στρατός: έλεγχος και πληροφορίες 39/7

ΕΡΓΑΤΙΚΑ - ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ

ΑΝΤΙ	: Απεργία στην Πίτσος 37/7
Γάκης, Γ.	: Η υπόθεση Μπαϊκέρ 48/16
Γεωργίου, Θ.	: Το Συνέδριο της Καβάλας 44/25
Δημητρίου, Μ.	: Συνθήκες εργασίας στη βιομηχανία και εργατικό κίνημα 44/30
Ε.Α.Α.	: Η κρίση της χαρτοποσίτας 39/26
Έργατικός, Άντ.	: Το «θέμα Λάσκαρη» ή η κακή προσαρμογή ενός «εφαπιά» 38/9
Ε. Π.	: Μιλάνε οι άπεργοι της «Olivetti Hellas» 39/27
Θεοδώρου, Θ.	: Η απεργία του Λαδόπουλου 39/25
Καρατζάς, Μίλτος	: Πρωτομαγιά 44/27
Ματζουράνης, Γ. Ξ.	: Γερμανία. Οι μετανάστες (καταποιοί) της λαμαργίας των μονοπωλίων 44/36

Χριστοδούλου, Χρ. : Μέρα Μαγιάς μου μέσως (Θεσσαλονίκη 1936) 44/19

ΕΡΕΥΝΕΣ - ΡΕΠΟΡΤΑΖ

Αρχιτεκτόνων Όμαδα:	Ιτέα - Πύλος: Παραλλαγές στο ίδιο θέμα 39/30
Βλίσσας, Μ.	: Αστικές συγκοινωνίες και λαϊκή κινητοποίηση 44/2
Κουκούπουλος, Σ. κ.ά.	: Λαϊκή αγορά και σουπερ-μάρκετ 43/21
Τριανταφύλλου, Γ.	: Εργατική κατοικία: λύση ή αδιέξοδο 40/22
Κωστής, Ρ.	: Πόσο σκοτεινό είναι το ήλιον; 42/17

ΕΥΘΥΜΟΓΡΑΦΗΜΑ

Μπόστ	: Τέχνη «στρατευμένη» ή παραστρατευμένη 39/28
»	: Η ανεύρεση της Μάλτας 43/6
Τρωγάδης, Π.	: Παραξενισαφάρι 47/45

ΙΣΤΟΡΙΑ

α. Μελέτες	
Ασδραχάς, Σπ.	: Ζητήματα οικονομικής Ιστορίας της Τουρκοκρατίας 41/18
Ηλιού, Φιλ.	: Ο χαρακτήρας της Επανάστασης του 1821. Πολεμική Ζεύγου - Κορδάτου 43/33, 44/41, 46/28
»	: Η Ιδεολογική χρήση της Ιστορίας 46/31
Καρατζάς, Σταμ.	: Η «Ελληνική Έταιρλα» του Παρισίου 1828-1831 41/22
Μοσκόφ, Κ.	: Η κοινωνική δομή της Θεσσαλονίκης 39/43
Ρίχτερ, Χ.	: Προβλήματα της σύγχρονης Ιστορίας 40/31, 41/41

β. Χρονικά

Καβαλάς, Β.	: Φυλακές Κέρκυρας (1948-49) 45/37
Καρατζάς, Μίλτος	: Πρωτομαγιά 44/27
Παπαϊωάννου, Κ.	: Σαράφης - Λαμπράκης - Παναγιώτης 45/9
»	: Υπόθεση Λαμπράκη 45/12, 46/12, 47/18
»	: Ο φάκελος Κατσούλη 46/14
»	: Ο φάκελος Κόλλια 47/22
Σκούρτης, Σταμ.	: Άσπου να ξεμπερώσει. Φυλακές Κέρκυρας (1948-49) 45/37

Μιχαλίδης, Δ. : 'Η έκτακτη των δέκα άρρώστων στο Χαϊδάρι, Γενάρης 1944 45/36
Χριστοδούλου, Χρ. : Μέρα Μαγιοθ μου μίσησες (Θεσσαλονίκη 1936) 44/19

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΑΝΤΙ : 'Η άρχιτεκτονική μας κληρονομιά 36/42
'Αρχαιολόγων Σύλ. : Μνημειακός χώρος και περιβάλλον 36/41
'Αρχιτεκτόνων Όμάδα : 'Τέτα - Πύλος : Παραλλαγές στο ίδιο θέμα 39/30
Βλέσας, Μ. : Άστικές συγκοινωνίες και λαϊκή κινητοποίηση 44/24
Γάκης, Γ. : 'Η υπόθεση Μπαίκερ 48/16
'Ηλιού, Μαρία : Γυναίκα και εκπαίδευση (ή παραχάραξη ενός δικαιώματος) 38/34
Κουκόπουλος, Σ. κ.ά. : Λαϊκή αγορά και σουπερ-μάρκετ 43/21
Λεμπέση, Κ. : Τά ελπίδα προβλήματα του Β' Παγκόσμιου Συνεδρίου γυναικών 36/33
Μαρτίνου, Σ. : 'Η «υποποίηση» της γυναίκας, στόχος του διαφημιστικού μηχανισμού 36/34
Ματζουράνης, Γ. : Γερμανία. Οι μετανάστες ικανοποιούν τη λαίμαργία των μονοπωλίων 44/36

ΚΥΠΡΟΣ

Λυσσαρίδης, Β. : Άγωνιστικός ρεαλισμός (συνέντευξη) 49/19
Μένικος, Α. : Έξι έρωτήματα 43/13
Νέαρχου, Π. : Ποιό όδηγούν οι «δικαιονομικές» 40/19
» : Άσφυκτικές πιέσεις και εκβιασμοί για την άποδοξη της διζωνικής 41/9
» : 'Η γερμανική φόρμουλα και το σκάνδαλο Κληρίδη 43/12
Νησιώτης, Γ. : Πανελλαδική εκστρατεία ενάντια στο σύστημα των πιέσεων 42/7
Σέρβας, Πλ. : 'Η νέα φάση των διαπραγματεύσεων 37/10
» : Τό προσωπικό, ένα θεμελιακό πρόβλημα που πρέπει να λυθεί άμεσα 38/28
» : Συζήτηση με τον Βάσο Λυσσαρίδη 40/19
» : Μία τριήμερη συζήτηση για την Κύπρο 41/14
Τσαλακός, Γ. : Διαταγή σε όλους : δολοφονήστε τον Μακάριο 36/16
» : Υπόθεση Κληρίδη 38/24
» : Κίνδυνος για μια καλύτερη άνωμαλία στην περιοχή τις εκλογές 48/19

ΜΕΛΕΤΕΣ - ΑΡΘΡΑ

'Αντωνιάκου, Γ. : Στιχάκια του Στρατού 37/28
'Αζελός, Λουκάς : 'Ο Γ. Σκληρός και η εποχή του 44/38
Γκίκας, Άντ. : Τά κόμικς στην ύπηρεσία της υπερασπιστικής συνείδησης 37/40
Γκράμι, Άντόνιο : 'Η έννοια της μεγάλης δύναμης 37/24
» : 'Η προσωπογραφία του Μουσολίνι 38/43
» : Διαπληκτισμοί στην Ιταλική βουλή με τον Μουσολίνι 39/40
Δημητράκος, Δ. : 'Ο Γκράμι και η επαναστατική πρωτοβουλία 37/20, 38/40
» : Νεολαία και κοινωνική πρωτοπορία 45/25
'Ιωαννίδου, Έλ. : Κοινωνικοποίηση : Θεωρία - πολιτική πράξη 40/39
» : Κοινωνικοποίηση : Κριτική μελέτη του φαινομένου 42/21
» : Γλώσσα και κοινωνία 46/39, 47/36, 48/30
Καμής, Μάριος : Προβλήματα στην άστική θεωρία της πολεοδομίας 47/32
Κατσανέβας, Θ. : 'Η άρχουσα τάξη και οι ξένες επιρροές 41/33
Παναγιωτάτος, Δ. : Τά κόμικς. Μία ιστορική - ιδεολογική αναδρομή 37/39
Παπαδολαμπάκης, Μ. : Για μία «έντονη» φιλοσοφία 36/22
Παπαδόπουλος, Θ. : Βιογραφικό του Γκράμι 37/21
» : 'Η γέννηση της έλλην. κομματικής γλώσσας 46/36
Πολίτης, Άλέξης : Τό δημοτικό τραγούδι άπ' την 'Εκπαιδευτική και ύστερα 41/27
Τσιβάκου, Άννα : Κόμμα ταξικό ή κόμμα εργαζόμενου λαού 36/30
Ψυρούκης, Ν. : 'Η εθνική ένότητα και τό καθεστώς της ξένης εξάρτησης και κηδεμονίας 40/14, 41/35, 43/38

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Καζάκος, Π. : 'Ο έλεγχος των μονοπωλίων 44/15
» : Σχεδιασμός επενδύσεων ή λογική της αγοράς 36/18
Κατσανέβας, Θ. : Στασιμοληθωρισμός. Τό φαινόμενο στην 'Ελλάδα 42/34

Κίτσος, Κ. : Οι ξένες τράπεζες και πώς θα τις ελέγξουμε 38/6
Κουκόπουλος, Σ. κ.ά. : Λαϊκή αγορά και σουπερ - μάρκετ 43/21
Νικολινάκος, Μ. : 'Ελληνική πολεμική βιομηχανία και ξένο κεφάλαιο 37/19
» : 'Η μικρή ΕΟΚ των Βαλκανίων. Τό οικονομικό νόημα της Διαβαλκανικής Συνδιάσκεψης 39/14
Σαλονικιός, Δ. : Φορολογία. Μέσο καταπίεσης των λαϊκών στρωμάτων άπ' τις οικονομικές διταρχίες 39/22
Σαρίδης, Μ. : Πολιτική βιομηχανία και άνοδο κεφάλαιο 42/45

ΠΑΙΔΕΙΑ

Γέρος, Θ. : Λαϊκή αυτοδιοίκηση και εκπαίδευση 46/26
'Ηλιού, Μαρία : Γυναίκα και εκπαίδευση 38/34
Κρέμος, Δ. : Τά διδακτικά βιβλία στη Μέση 'Εκπαίδευση 40/36
Νικολινάκος, Μ. : 'Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Για ποιόν όμως; 42/20

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Γενικά
'Αληθινός, Δ. : Άποκέντρωση και παράλληλη δράση 41/47
'Αζελός, Λουκάς : 'Ο Γ. Σκληρός και η εποχή του 44/38
Ζήρας, Άλέξης : 'Η επιστήμη της κριτικής και η ιδεολογία 45/44
Κουβελάκης, Π. : Άποψεις και κρίσεις πάνω σε μία ΕΥΘΥΝΗ φιλολογική 39/45
Λαϊκός πολιτισμός : 'Ερευνα 40/42, 41/44, 42/36, 43/44, 44/45, 45/40, 46/43
Ντ' Άλόν, 'Ο. Ρ. : Τό τελευταίο κείμενο του Ψυχάρη 42/38
Παλαιολόγος, Π. : Άμύνονται του πατρίου εδάφους 43/47
Παπαδόπουλος, Θ. : 'Η γέννηση της ελληνικής κομματικής γλώσσας 46/36
Πολίτης, Άλέξης : Τό δημοτικό τραγούδι άπό την 'Εκπαιδευτική και ύστερα 41/27
Ριζόπουλος, Άνδρ. : Κριτική της κριτικής και των κριτικών 37/45
Σπήςιος, Άπ. : 'Η δολιχολογία φωτογραφία 39/51
Φακίνος, Άρης : 'Η ελληνική λογοτεχνία στο εξωτερικό 48/37
» : Παροδικά μάντης ό «υπονομευτικός» 48/38

ΒΙΒΛΙΟ

Βεγλερής, Φ. : Σοσιαλισμός - Δημοκρατία (με άφορμή τό βιβλίο του Γ. Κατηφόρη «'Η νομοθεσία των βαρβάρων») 40/45
Δρακονταειδής, Φ. : Γ. Μανούσκα : Άκροναυλία, θρόνος και πραγματικότητα 46/46
Νοταράς, Σπ. : Τίτος Πατρίκιος : Ποιήματα (1948-1954) 47/48
Βιβλιοπαρουσίαση : 36/53, 37/50, 38/52, 39/50, 40/51, 41/54, 42/44, 43/51, 44/51, 45/49, 46/51, 47/48, 48/45

Θέατρο

Κολτσιδοπούλου, Α. : Χειμερινή περίοδος 75-76 45/47
» : Συμπρωτεύουσα και άπαρχία. Θεατρική σαζόν 1975-76 46/47
» : Φώς στην άπαρχία 48/44
Κριτική θεάτρου : 36/46, 37/48, 38/51, 40/48, 41/50, 43/47

Καραγκιόζης

Κιουρτσάκης, Γ. : 'Η κοινωνική και πολιτική σάτιρα τό Καραγκιόζη 36/25
Φωτιάδης, Θ. : 'Ο Καραγκιόζης Μακροννησιώτης 36/28

Κινηματογράφος

Λεωτσάκος, Γ. : Γύρω άπό τους «Βοσκούς» 41/49
Λιάππα, Φρίντα : Χάπυ νταί. 'Ο Π. Βούλγαρης μιλάει για την τελευταία δουλειά του 45/46
Σταύρακας, Δ. : Λογοκρισία : κριτική του θεσμού 36/46
» : Τά πορνό : άπαγορεύσεις και υποκρισίες μιας άνδροκρατικής κοινωνίας 37/47
» : Ποιός φοβάται τον ελληνικό κινηματογράφο 39/49
» : 'Η κρίσιμη καμπή του ελληνικού κινηματογράφου 41/48
» : Για την κρίση του ελληνικού κινηματογράφου. Συνέντευξη με τον Π. Γλυκοφρύδη 42/42
» : Σκέψεις και προτάσεις για τό ξεπέρασμα της κρίσης του ελληνικού κινηματογράφου 46/48
Χριστοδούλου, Χρ. : Κάννες 76 : ελληνική άπουσία και παρουσία 48/40

Μουσική

Καρατζής, Μίλτος : Δίσκοι με ρεμπέτικα 46/52
Λεωτσάκος, Γ. : 'Ελληνική μουσική και 'Ελληνες μουσικοί 38/49

Ξανθοδάκης, Χάρ. : Τό 5ο Σεμινάριο Σύγχρονης Μουσικής του 'Ινστιτούτου Γκαίτε 40/50
» : Τό εργαστήρι Παλιάς Μουσικής 47/47
Δισκογραφία : 37/50, 48/41
Κριτική : 41/51, 43/48, 46/50

Τέχνη

Γκρίτση-Μιλλιέζ, Τ. : 'Η έκθεση Τάσου 36-49
'Ηλιοπούλου-Ρογκάν, Ντ. : Τέσσερις νέοι 'Ελληνες καλλιτέχνες έκθέτουν στο Παρίσι 46/49
» : Κώστας Τσούκος 48/44
» : Διεθνές συμπόσιο σύγχρονης τέχνης στο Παρίσι 47/46
Καραβέλα, Μ. : 'Η «αντίσταση» τέχνη στην ΕΕΣΔ 36/38
Καρκαγιάννη-Καραμπελά, Β. : Παγώνης ή Παγούνης 36/51
Πετρή, Γ. : 'Ο Μακρυγιάννης και η εικονογραφία του 'Ησαΐα 41/28
Σιδερίδης, Κ. : 'Η καινούργια δουλειά του Π. Μοσχίδη 38/48
Στάγκος, Ν. : Τά μετέπειτα του 'Ελληνικού Μήνα τό Λονδίνο 36/45
Εικαστικό Χρονικό : 36/50, 37/49, 38/49, 39/48, 40/48, 41/52, 43/49, 44/49, 45/51, 47/46, 48/42

Τηλεόραση

Κακουλίδης, Γ. : 'Ητο όμοφυλόφιλος ό Χαμουραμί; 41/49
» : Κύριε Μανθούλη, χαιρετώ σας 42/43
» : Γελά ό Μωρός κάν τι μη γελοιοτή 46/53
» : Πετρό και Ρωμοσύνη 47/52
Τηλεκριτική : 37/48, 38/50, 39/47, 44/48, 45/51

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ (ΕΛΛΑΔΑ)

α. Κόμματα - Πολιτική ζωή

ΑΝΤΙ : Καί μετά τό Συνέδριο τί, (Συζήτηση με τους Κ. Φιλίνη, Άντ. Μπριλλάκη, Μπ. Θεοδωρίδη και Α. Τσίλογλου) 48/8
'Αποστόλου, Α. : Δύο Παναθηναϊκές Συνδιάσκεψεις : 1945 ΚΚΕ - 1976 ΚΚΕ (έσ.) 47/12
Βασιλικός, Β. : 'Η όρολογία της διάσπασης 46/35
Γλέζος, Μ. : Για ένα φορέα λαϊκό-προοδευτικό 38/31
Διάλογος : 'Η ένότητα των δημοκρατικών δυνάμεων 39/52
'Εβερτ-Καρατζής : 'Η ΕΑΔΕ άπ' την άλλη πλευρά της όχτης (συνέντευξη) 42/8
Καβουνίδης, Σπ. : 'Η Συνδιάσκεψη της Σοσιαλιστικής Πορείας 38/45
Καρς, 'Ηλ. : Νέα Δημοκρατία : η άνατομία ενός κόμματος 42/13
Λάμπρου, Κ. : 'Ενας μύθος 48/17
Παπανδρέου, Β. : 'Η ένότητα των δημοκρατικών δυνάμεων 37/12
Τσιβάκου, Άννα : Κόμμα ταξικό ή κόμμα εργαζόμενου λαού 36/30

β. Πολιτική ζωή - Έρευνες - Ρεπορτάζ

ΑΝΤΙ : 'Ο ύπουργός Άπασχολήσεως και δύο πορτραίτα του 36/10
» : Τό 'Ημερολόγιο του Άρχηγείου Στρατού 1976 36/12
» : Διαγωγή όπλιτου κακή 37/6
» : Τό όπλοστάσιο 37/6
» : Τό πρόβλημα των βάσεων 40/6
» : 'Η μεταμόρφωση ενός χρονονόου 40/21
» : Για τό φακέλωμα της ύπαίθρου 41/6
» : 'Η ένήμερωση θα ένεργείται πορορικάς 42/6
» : Είς μνήμη Μιχάλ-Άγθ 45/35
» : ΚΟΣΣΑ : η νεκρανάσταση μιας κακοστημένης προβοκάστιας 46/6
» : Γυρίσαμε πάλι πίσω στούς άσύρματους, κ. Άβέρωφ; 47/48
» : 'Ο Λάκης ('Ιωαννίδης) που πάει παντού 48/8
» : 'Επί τη έπέτειο της 21ης Άπριλίου 43/27
Βέλτσος, Γ. : Βία, «'Εστία» και ... άσπετα 38/46
Δένης, Δημ. : Στρατός και φρονήματα 38/10
Δημητρίδης, Γ. : Βαλκανική Συνδιάσκεψη 37/8
ΕΕΠΠ : Για τον επαναπατισμό των πολιτικών προσφύγων 39/24
'Εργατικός, Άντ. : Τό θέμα Δάσκαρη και η κακή προεστία ενός έρωτα 38/9
Κακαουνάκης, Ν. : Πολυτεχνείο : 'Η Δικαιοσύνη μίλησε 36/8
Λυμπεράκη, Μαργ. : 'Ο Σιδέρης ζει 45/28
Μασσαβέτας, Γ. : 'Ο νέος νόμος περί τύπου 47/9
Νικολινάκος, Μ. : 'Ελληνο - άμερικανική συμφωνία 44/9
'Ομάδα των 5 : 'Η «προβοκάστια», η κυβέρνηση, τά κόμματα κι ό λαός 47/6
Παπαϊωάννου, Κ. : 1947 : έτσι άρχισε η «προστασία» 44/6
» : Σαράφης - Λαμπράκης - Παναγιώτης 45/9
» : 'Υπόθεση Λαμπράκη 45/12, 46/12, 47/18

Σιαπαράς, Ά.	: Οι βάσεις των Η.Π.Α. όντιστρα- τεύονται τὰ εθνικά μας συμφόντα (συνέντευξη) 40/9
Φακίνος, Άρ. καί Εύη Δεμίρη Φάτσης, Γ.	: 'Η Άθήνα τὸ νέο στρατηγεῖο τῆς CIA γιά τὴ Μέση Άνατολή 43/7 : 'Ο αλχημάλωτος τοῦ Παναγούλη 45/6
»	: 'Εντοπίζεται ὁ αλχημάλωτος τοῦ Παναγούλη 48/6
»	: 'Ενα «σῆμα» ἀποδεικνύει τὴ δο- λοφονία τοῦ Μανδηλαρά 46/8

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ — ΞΕΝΗ ΓΕΝΙΚΑ

Γιαταγάνος, Ξ.	: Κομμουνιστές καί ἐξουσία στή Δ. Εὐρώπη 45/30
Δημητριάδης, Γ. Φακίνος, Άρης	: Βαλκανική Συνδιάσκεψη 37/8 : 'Η στρατηγική τῆς Πανευρωπαϊ- κῆς Σοσιαλδημοκρατίας 39/12

ΑΓΚΟΛΑ

Λάμψα, Παλίνα	: 'Αγκόλα: μιὰ νέα ἥττα τοῦ ἱμπε- ριαλισμοῦ 39/18
Φακίνος, Άρης	: 'Αμερικανική ἐπέμβαση στή Μαύ- ρη 'Ηπειρο

ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ

Κουτούζης, Μ.	: 'Η ἐπιστροφή τῶν πραιτωριανῶν 44/12
---------------	--

ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Δημητριάδης, Γ.	: Βαλκανική Συνδιάσκεψη 37/8
-----------------	------------------------------

ΓΑΛΛΙΑ

Γάτος, Γ.	: 'Η «Ιστορική στροφή» τοῦ γαλλι- κοῦ ΚΚ 39/16
Γιαταγάνος, Ξ.	: Κομμουνισμός καί ἐξουσία στή Δ. Εὐρώπη. Προβλήματα σὺν περιθώ- ριο τοῦ 22ου Συνεδρίου τοῦ ΓΚΚ 45/30, 46/23
Λάμψα, Παλίνα Μπισσοβός, Γρηγ.	: 'Ετσι ἐξέκρινσε ὁ Μάης 45/22 : Μάης '68 (συνέντευξη μὲ τὸν Κόν Μπεντίτ 45/22)
Σκουφός, Ν.	: 'Ο Μάης τοῦ '68 ξαναζεῖ σήμερα σὴν Γαλλία 45/20
Φακίνος, Άρης	: Στρατός καί συνδικαλισμός 37/26

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

'Α, Φακίνος	: Τὸ ἀληθινὸ πρόσωπο μιᾶς «θωρα- κισμένης» Σοσιαλδημοκρατίας 46/20
-------------	--

Η. Π. Α.

Τρωγάδης, Π.	: 'Ερυθροδέρμων ὥσαννά στήν ἡμε- ρικανική ἀνεξαρτησία 48/28
--------------	--

ΙΤΑΛΙΑ

Βασιλικός, Β.	: 'Απολείπειν ὁ Θεός 'Αντώνιον Γκράμσι 39/39
D'Accais-F. Moretti	: Ρ. C. I.: μιὰ ἀνερχόμενη «ἀρνητική δύναμη» 47/25
Forneri, D.	: 'Ιταλία, ἡ ταυτότητα τῶν κομμά- των 47/28

ΚΑΜΠΟΤΖΗ

Σαμίρ 'Αμίν	: 'Ενα ἐπιτυχημένο μάθημα ἐπανα- στατικής στρατηγικῆς 45/17
-------------	--

ΚΟΓΚΟ

'Ηλιού, Μαρ.	: 'Η Λαϊκή Δημοκρατία τοῦ Κογκό 40/25, 41/11
»	: Τρεῖς Κογκολέζοι ποιητές 40/28

ΛΙΒΑΝΟΣ

Ζαρίφης, Β. Καράς, 'Ηλ.	: Τὰ γεγονότα τοῦ Λιβανοῦ 48/24 : Λίβανος. Μιά δεύτερη Κύπρος σὴν Άνατ. Μεσόγειο 38/18
----------------------------	--

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

'Ενας λοχαγός τοῦ ΚΟΠΚΟΝ	μιλάει γιά τὴ «νέα κατά- σταση» 37/16
Πάσχος, Γ.	: Μορφολογία τῆς πολιτικῆς κρί- σης σὴν Πορτογαλία 36/13

ΣΑΧΑΡΑ

Λάμψα, Παλίνα	: Σαχάρα, ἕνα νέο κράτος τῆς Άφρι- κῆς γενιέται 43/18
---------------	--

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Κολέτι, Α.	: Καί τώρα θὰ σὰς πῶ ποίους ἦταν ὁ Στάλιν 39/37
------------	--

ΧΙΛΗ

ΑΝΠ	: 'Η Διεθνὴς τῆς τρομοκρατίας 47/ 31
Κουτούζης, Μ.	: Χιλή, οικονομική χρεωκοπία τῆς Χούντας 47/30

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ

'Αλεξανδρόπουλος, Μήτσος	46/43
'Αληθινός, Δ.	41/47

'Αντανάκοπουλος, Γ.	37/28
'Αξελός, Α.	44/38
Αποστόλου, Λευτ.	47/12
'Ασδραχάς, Σπ.	40/43, 41/18
Βασιλικός, Βασ.	39/39, 46/35
Βαφειάδης, Μάρκος	42/24
Βεγλερής, Φ.	40/45
Βέλτσος, Γ.	38/36
Βλέσσας, Μ.	44/24
Βλοντάκης, Στ.	37/36
Γάκης, Γιώργος	48/16
Γάτος, Γ.	39/16
Γέρος, Θ.	46/26
Γεωργίου, Θέμης	44/25
Γιανναράς, Χρ.	42/36
Γιαταγάνος, Ξ.	45/30, 46/23
Γκίκας, 'Αντώνης	37/40
Γκράμσι, 'Αντόνιο	37/24, 38/43, 39/40
Γκριτση-Μιλλιέξ, Τ.	36/49
Γλέζος, Μαν.	38/31
Γλυκοφρύδης, Π.	42/42
Δεμίρη, 'Εφη	43/7
Δένης, Δημ.	38/10
Δημητράκος, Δ.	37/20, 38/40, 45/25
Δημητριάδης, Γ.	37/8
Δημητρίου, Μ.	44/30
Δρακονταειδής, Φιλ.	46/46
'Εβερι, Μίλτος	42/8
'Ερανιστής	42/26, 42/29
'Εργατικός, 'Αντ.	38/9
Ε. Π.	39/27
Ζαρίφης, Β.	48/24
Ζεῦγας, Γιάννης	43/33
Ζήρας, 'Αλέξης	45/44
'Ηλιοπούλου-Ρογκάν, Ντ.	46/49, 47/46, 48/44
'Ηλιού, Μαρία	38/34, 40/25, 41/11
'Ηλιού, Φίλιππος	43/33, 44/41, 46/28
Θεοδώρας, Θ.	39/25
Θεοδωρίδης, Μπ.	48/8
'Ιωαννίδου, 'Ελ.	40/39, 42/21, 46/39, 47/36,
	48/30
'Ιωάννου, Γ.	42/36
Καββαθάς, Β.	45/37
Καβουνίδης, Σπ.	38/45
Καζάκος, Π.	36/18, 44/15
Κακαουνάκης, Ν.	36/8
Κακούλιδης, Γ.	37/48, 38/50, 39/46, 41/49,
	42/43, 44/48, 45/51, 47/53
Καμχής, Μ.	47/32
Καραβέλα, Μ.	36/38
Καράς, 'Ηλίας	38/18, 42/13
Καρατζάς, Μίλτος	44/27, 46/52, 48/41
Καρατζάς, Σταμ.	41/22
Καρατζάς, Χάρης	42/8
Καρκαγάννη-Καραμπελιά, Β.	36/51
Κατηφόρης, Γ.	37/30
Κατσανέβας, Θ.	41/33, 42/34
Κιουρτσάκης, Γ.	36/25
Κίσσαβος (Μπλάνας Γ.)	36/25
Κίτσος, Κ.	38/6
Κολέτι, Α.	39/37
Κολαΐδοπούλου, 'Αννυ	36/46, 37/48, 38/51, 40/48,
	41/50, 43/47, 44/48, 45/47,
	46/47, 48/44
Κόν-Μπεντίτ	45/22
Κορδάτος, Γιάννης	43/33
Κουβελάκης, Π.	39/45, 45/41
Κουτούζης, Μ.	44/12, 47/30
Κρέμος, Δ.	40/36
Κυριακίδου-Νέστορος, 'Αλκη	41/44
Κυριτσόπουλος, 'Αλ.	36/44, 37/44
Κωστής, Ρ.	42/17
Λάμπρου, Κ.	48/17
Λάμψα, Παλίνα	39/18, 43/18, 45/22

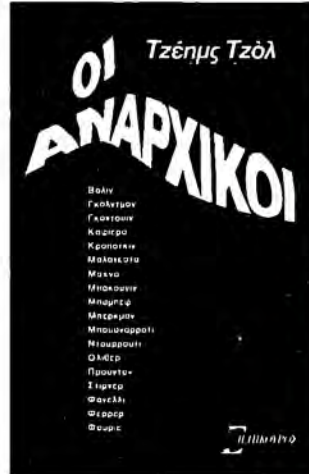
Λεμπέση, Κ.	36/33
Λεωτσάκος, Γ.	38/49, 41/49, 41/51, 43/48,
	46/50
Λιάππα, Φρίντα	45/46
Λυμπεράκη, Μαργ.	45/28
Λυσοσπίδης, Β.	46/19
Μαγκάκης, Γ. Β.	39/6
Μαρουλάκης, Ν.	36/12, 37/51, 39/6, 40/18
Μαρτίνου, Σοφία	36/34
Μασσαβέτας, Γ.	47/9
Ματζουράνης, Γ. Ξ.	44/36
Μιχαηλίδης, Δ.	45/36
Μορέττι, Φ.	47/25
Μοσκόφ, Κ.	39/43, 40/42
Μπέσιλα-Στάγκου, Β.	44/45
Μπλάνας, Γιώργης	47/15
Μπόστ	39/28, 43/6
Μπριλλάκης, 'Αντ.	48/8
Νεάρχου, Π.	40/19, 41/9, 43/12
Νησιώτης, Γ.	42/7
Ν. Μ.	39/7
Νικολινάκος, Μ.	37/19, 39/14, 42/20, 42/45,
	44/9
Νοταράς, Σπ.	47/48
Ντ' Άλλόν, Ο. Ρ.	42/38
Ντ' Άρκε, Π. Φ.	47/25
Ξανθοδάκης, Χ.	37/50, 40/50, 47/47
Παγουλάτος, 'Α.	41/47
Παλαιολόγος, Παῦλος	43/47
Παναγιωτάτος, Δ.	37/39
Παπαδολαμπάκης, Μ.	36/22
Παπαδόπουλος, Θαν.	37/20, 46/36
Παπαϊωάννου, Κώστας	44/6, 45/9, 46/12, 47/18
Παπανδρέου, Βάσω	37/12
Πάσχος, Γ.	36/13
Πετρή, Γ.	36/50, 37/49, 38/49, 39/48,
	40/48, 41/28, 41/53, 43/49,
	44/49, 45/51, 47/46, 48/42
Πετρόπουλος, 'Ηλίας	37/28
Πολίτης, 'Αλέξης	41/27, 43/44
Ριζόπουλος, 'Ανδρ.	37/45
Ρίχτερ, Χάιντς	40/31, 41/41
Σαλονικιός, Δ.	39/22
Σαμίρ 'Αμίν	45/17
Σαμουηλίδου-Βλάχου, 'Ερ.	44/46
Σέρβας, Πλουτῆς	37/10, 38/28, 40/19, 43/14
Σιαπαράς, Ά.	40/9
Σιδερίδης, Κ.	38/48
Σκούρτης, Στ.	45/37
Σκουφός, Ν.	45/20
Σπύλιος, 'Απόστολος	39/51
Στάγκος, Ν.	36/45
Σταύρακας, Δ.	36/46, 37/47, 39/49, 41/48,
	42/42, 46/48
Τριανταφύλλου, Γ.	40/22
Τρωγάδης, Π.	47/45, 48/28
Τσιβάκου, Άννα	36/30
Τσαλακός, Γ.	36/16, 38/24, 48/19
Τσίλογλου, Α.	48/8
Φακίνος, Άρης	36/36, 37/26, 39/12, 42/18,
	43/7, 48/37
Φάτσης, Γ.	45/6, 46/8, 48/6
Φιλίνης, Κ.	48/8
Φορνάρι, Ντ.	47/28
Φραντζή, Άντεια	36/53, 37/50, 38/52, 39/50,
	40/51, 41/54, 42/44, 43/51,
	44/51, 45/49, 46/51, 47/48,
	48/45
Φωτιάδης, Θανάσης	39/28, 45/40
Χατζής, Δημήτρης	40/42, 48/33
Χριστοδούλου, Χρ.	44/19, 48/40
Ψυρούκης, Ν.	40/14, 41/35, 43/38

...ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ

ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΟΙ ΠΡΟΒΛΕΠΟΥΝ ΟΤΙ ΑΥΤΟΙ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΒΑΛΚΑΝΟΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ. ΑΥΤΟΙ
ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΜΟΝΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ ΟΙ ΟΙΟΙΣ ΔΕΙΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

Φοιτητές ταξιδεύετε μαζί μας

- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΠΤΗΣΕΙΣ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ
- ΦΘΗΝΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ σέ
αεροπλάνα
πλοία
τραίνα
- EXPRESS ΠΟΥΛΜΑΝ ΓΙΑ ΛΟΝΔΙΝΟ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΟΔΗΓΟ
δωρεάν από τὰ γραφεία μας
- Έκδιδουμε τὴν
ΔΙΕΘΝΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

GAST HELLAS

- ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 2 ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΓΩ-
ΝΙΑ 6' ὄροφος. Τηλ. 600.233 - 604.777
- ΣΟΛΩΝΟΣ 68, ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΟ-
ΜΙΚΗ ΤΗΛ. 613.087 - 629.095.

Έκδόσεις Ἀφῶν ΤΟΛΙΔΗ

Σόλωνος 71-τηλ. 3611318

Στὴ σειρὰ «Ξένοι περιηγητές στὸν ἑλληνικὸ χῶρο»
κυκλοφοροῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ Τάσου Βουρνᾶ:

1. Στεφανόπολι,
«Ταξίδι στὴν Ἑλλάδα» (1797-1798)
2. Φελίξ Μπωξούρ
«Πίνακες τοῦ Ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος»
(1787-1797)
3. Λουδοβίκου Ρός
«Ἀναμνήσεις καὶ ἀνταποκρίσεις ἀπὸ τὴν
Ἑλλάδα»
(1832-1833)
4. Γκέοργκ Λούντβιχ φόν Μάουρερ
«Ὁ ἑλληνικὸς λαός»
Χαϊδελθέργη, 1835 (μόλις κυκλοφόρησε).

ἐπίσης κυκλοφόρησαν

- Μακρυγιάννης «Ἀπομνημονεύματα»
8' ἔκδοση 1976
- Τάσου Βουρνᾶ
«Ἱστορία τῆς νεώτερης Ἑλλάδας» (1821-1909)
4η ἔκδοση
- Τάσου Βουρνᾶ «Ἀρματολοί καὶ κλέφτες»
4η ἔκδοση

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Τό παλιό, ή οίκογένεια καί ό έξωτερικός
του κόσμος.
Οί Δικτάτορες τών Πόλεων.
Αναγκαιότητα τής αλλαγής.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

Σάμμερχιλ-τό έλεύθερο σχολείο.
"Ανιση ανάπτυξη.
Εξουαλική

Ανιση ανάπτυξη.
Σεξουαλικότητα, καταπίεση στην πρωτο-
γονη κοινωνία.
ό ένστικτο του

Τό ἔνστικτο τοῦ θανάτου.
Ὁ μετέωρος ἄνθρωπος.
Ὁ ἀντάρτικος

Τό αντάρτικο τραγούδι. (τόμος α')

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

ΕΚΟΥΛΑ ΗΛΙΑ
ΚΟΥΤΣΟΥΚΗ ΔΗΜ.
ΔΑΙΝΓΚ ΡΟΝΑΛΝΤ

ΧΟΡΑ-ΤΑ(ΓΕΛΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ)
Εμείς οι Έξωγήλιοι
Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Η πολιτική της έμπειρίας και το
πουλί το

τηλ.3603234